

เสียดรรณ

ถนนหนังสือ

ฉบับที่ ๕๑

ปีที่ ๑๒

มกราคม - มีนาคม

๒๕๔๕

นักบวช..กับสังคมร่วมสมัย

The Great Stupa of Dharmakaya

The Stupa contains the relics of Chogyam Trungpa Rinpoche (1939–1987) a Tibetan Lama. He is famous for bringing the Buddhadharma and Shambhala teachings to the West and founding Naropa University in 1974. The Stupa was built at the Rocky Mountain Shambhala Centre in Colorado, USA. It stands 108 feet tall and makes a distinct impression on the landscape. It was consecrated in August 2001 in a special ceremony that included many distinguished Lamas and monks and attracted worldwide media attention.

แปลจาก A Simple Monk

ซึ่ง ส.ศิริรักษ์ เขียนถวายองค์ทะไลลามะ

พระธรรมดา

องค์ทะไลลามะมักเรียกตัวเองว่าเป็นพระธรรมดา ทั้งที่ตามความเป็นจริงท่านเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง ว่าทรงเป็นห้วงสมุทรแห่งภูมิปัญญา เป็นประมุขแห่งรัฐ และเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณคนสำคัญแห่งพุทธศาสนาในกายวัชรยาน นี่ยังไม่รวมถึงสถานะพิเศษของพระองค์ที่ทรงพระนิรมานกายของพระอวโลกิเตศวร พระโพธิสัตว์บุคลาธิษฐานแห่งพระกรุณาคุณของพระพุทธเจ้า

ข้าพเจ้าคิดว่า การแนะนำตัวของพระองค์มีความหมายและน่าประทับใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เพียงบ่งบอกถึงความอ่อนน้อมต่อมัตถ์ หากยังเป็นสังขรณ์ที่จริงแท้อย่างสำคัญ

เมื่อหลายปีก่อน คริสตชนกลุ่มหนึ่งได้แจกจ่ายไบเบิลใน ณ ที่ประชุมคณะสงฆ์แห่งสำนักโดมอนต์เฮด ที่กรุงฮอนโนลูลู พวกเขาเห็นว่าในเมื่อองค์ทะไลลามะประกาศตนเป็นเพียงพระธรรมดา ถ้าเช่นนั้นก็ทำให้เกิดคำถามขึ้นว่า แล้วท่านจะทำอะไรได้ แล้วทำไมคนต้องมาหลงใหลมงมายท่าน หรือเคารพท่าน เขาควรหันไปสมาทานนับถือพระเยซูเจ้ามากกว่า เพราะพระองค์ไม่เพียงเป็นพระบุตร หากยังเป็นผู้อุปถัมภ์ช่วยเหลือชีวิตสรรพสัตว์ในโลก

อันที่จริง ทั้งโดยส่วนตัว และต่อสาธารณชน องค์ทะไลลามะได้ยกย่องสรรเสริญทั้งพระเยซู พระมะหะหมัด และยังมีพระศาสดาแห่งศาสนาอื่น ท่านได้กระตุ้นเตือนให้ทั้งคริสตศาสนิกชนและอิสลามิกชนปฏิบัติตามหลักศาสนาของตนอย่างกอบปรักด้วยวิจาร์ณญาณ และอย่างรู้ตัวทั่วพร้อม แม้ศาสนิกชนเหล่านั้นจะนำหลักสมาธิภาวนาของพุทธไปใช้บ้างก็ไม่ใช่ไร ทั้งนี้หากการทำเช่นนั้นไม่ได้ทำให้ความเชื่อต่อศาสนาของตนย่อหย่อนลงไปเลย

นี่ทำให้ข้าพเจ้าระลึกถึงพระธรรมดาอีกรูปหนึ่งคือ ท่านพุทธทาสภิกขุ ผู้เป็นพระอาจารย์ผู้ล่วงลับไปแล้วของข้าพเจ้า และองค์ทะไลลามะเองให้ความเคารพนับถืออย่างสูง ท่านอาจารย์พุทธทาสได้กระตุ้นเตือนให้เหล่าศาสนิกชนผู้นับถือท่านปฏิบัติตามปณิธานสำคัญสามประการ อันได้แก่ *ประการแรก* ให้พยายามเข้าใจสาระตถะแห่งคำสอนของพระพุทธองค์ และพยายามปฏิบัติตามอย่างไม่เห็นแก่ตัวให้มากที่สุด *ประการที่สอง* ให้เคารพและให้เกียรติกับเพื่อนศาสนิกชนอื่น ๆ โดยไม่ถือว่าพวกเขาดีกว่าเรา และ *ประการที่สาม* ให้ร่วมมือกันกับศาสนิกอื่น ๆ และบุคคลทั่วไปเพื่อหาทางเอาชนะความโลภ ความโกรธ และความหลงให้ได้ ซึ่งอภุศลมูลทั้งสามได้ปรากฏออกมาให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้น ในรูปของบริโศคนิยม การรวมศูนย์อำนาจ และการศึกษาสมัยใหม่ ซึ่งเน้นที่หัวสมองอย่างปราศจากปัญญา และกรุณา

ท่านพุทธทาสได้อุทิศตนเยี่ยงทาสของพระพุทธเจ้า และอันที่จริงพระพุทธองค์เองก็เป็นเพียงพระธรรมดา เราอาจจะระลึกได้ว่าเมื่อครั้งพระพุทธองค์

ยังเป็นเพียงเจ้าชายหนุ่ม พระองค์ได้ลุ่มหลงเสพยาทุกขอย่างไม่ได้ของเกี่ยวข้องกับความสุขในโลกเลย ในที่สุดพระองค์มีโอกาสได้เห็น คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และผู้ภิกษาจารทั้งหลาย ทันใดนั้นพระองค์ได้ตระหนักว่า ความเจ็บป่วยและความตายก็เป็นส่วนหนึ่งแห่งทุกข์ จึงเกิดความประสงค์ที่จะทำให้เกิดที่สิ้นแห่งทุกข์ และเกิดความคิดว่าถ้าได้ละทิ้งทุกขทั้งหลาย เพื่อดำเนินชีวิตเยี่ยงภิกษาจารผู้ท่องเที่ยวไป อาจเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้หลุดพ้นจากความทุกข์ได้ อันที่จริงก่อนการตรัสรู้พระพุทธองค์ได้เป็นภิกษาจารท่องเที่ยวไปเป็นเวลาหกปี จนที่สุดจึงได้หลุดพ้นจากความโลภ ความโกรธ และความหลง ปัญญาที่เกิดแก่ท่านนั้นแจ่มชัดเสียจนไม่มีความเห็นแก่ตัวใด ๆ หลงเหลืออยู่ อันเป็นเหตุให้ปัญญาของท่านคล้อยนำให้เกิดความกรุณาขึ้น ด้วยเหตุนี้เราจึงเอ่ยนามของพระองค์อีกอย่างเป็นทางการว่าเป็นสัมพัญญ์ผู้รู้แจ้งแห่งตลอด และเป็นพระมหากุณาริคุณ

สำหรับพวกเรา การเป็นพระธรรมดา (หรือเป็นภิกษุณีหรือแม่ชีธรรมดา) เป็นพละปัจฉิมสำคัญอันจักช่วยให้เราบรรลุเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตด้วยความเข้าใจในทุกขสัจจ์ และอยู่ในภาวะบรมสุข โดยปราศจากเครื่องล่อจากปัจฉัยภายนอก

หากเราไม่ดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย ชีวิตเรจักพึงพากับปัจฉัยภายนอกมากมาย มากจนกระทั่งเราไม่มีเวลา และพลังในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติรู้ตัวทั่วพร้อม เพื่อให้เข้าใจทุกขสัจจ์ รวมทั้งความหมายอันลึกซึ้งแห่งจักรวาลทั้งปวง ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ช่วยให้เราเข้าใจจักรวาลอย่างเป็นส่วนเสี้ยว หากสมาธิภาวนาอันลึกซึ้งอย่างปราศจากความเห็นแก่ตัว จักช่วยให้เราตระหนักถึงสัจจธรรมอย่างเป็นองค์รวม

การเป็นพระธรรมดา ช่วยให้เราสามารถปฏิบัติเพื่อให้เกิดความไม่เห็นแก่ตัวได้ง่ายกว่าชีวิตของฆราวาสผู้ครองเรือน ทั้งนี้เพราะพระธรรมดายอมไม่ติดกับรสแห่งกามสุข ซึ่งเป็นเหมือนดาบสองคม เพราะโดยสัจจธรรมแล้ว ลาภ ยศ ความสุขทางเพศ และคำยกย่องสรรเสริญ ล้วนมีแง่มุมอันเป็นผลลบ

“ การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายของพระย่อมจะช่วยให้เกิดสภาพสังคม
ที่เอื้อเฟื้อกัน และเกิดความสมดุลของสิ่งแวดล้อม
นอกจากนี้พระธรรมดายังมีเวลาให้กับการเรียนรู้ศาสตร์สาขาต่าง ๆ
อันจะช่วยให้มนุษย์ และสรรพสัตว์ทั้งปวงหลุดพ้นจากกองทุกข์ได้
และศาสตร์สาขาต่าง ๆ เหล่านี้จะเชื่อมโยงกัน
และจะช่วยป้องกัน รวมทั้งเยียวยาแก้ไขความทุกข์
ในระดับบุคคลและสังคมร่วมสมัย ”

กล่าวคือหากไม่สมหวังเราก็จะเกิดความรู้สึกสูญเสีย
ความอับอาย ความทุกข์ และความท้อแท้ ตาม
หลักธรรมของพระพุทธองค์ สิ่งเหล่านี้เป็นโลกธรรม
ทั้งแปด ผู้ซึ่งยังติดยึดในโลกธรรมเหล่านี้ ย่อมไม่อาจ
ไปพ้นจากห้วงแห่งการเกิด แก่ เจ็บ และตายได้

โชคร้ายที่พระจำนวนมาก ผู้ละทิ้งชีวิตแบบ
ฆราวาสเพื่อมุ่งแสวงหาโมกขธรรม กลับยังติดยึดอยู่
กับรสแห่งโลกธรรมทั้งแปดประการนี้ พวกท่านได้
สูญเสียความเรียบง่าย และหลงใหลในความฟุ้งเพื่อ
เห่อเหิมกลายเป็นเพียงพระที่สักแต่ว่าเป็นพระหาก
ไม่ได้ดำเนินชีวิตตามหนทางแห่งพรหมจรรย์อัน
ประเสริฐเลย พระจำนวนมากได้กลายเป็นพวกมือถือ
สากปากถือศีล คอยหลอกหลวงคนอื่นทั่วไป บุคคล
เหล่านี้ย่อมเลวร้ายเสียยิ่งกว่าปุถุชนทั่วไปเสียอีก

ว่ากันว่าศีลธรรม หรือจริยธรรม เป็นพื้นฐาน
ของการพัฒนาศักยภาพมนุษย์อย่างแท้จริง ตาม
คำสอนของพระพุทธองค์ การดำเนินชีวิตตามหลัก
ของศีล ด้วยการอธิษฐานว่าจะไม่ล่วงเกินทำร้าย
ชีวิตอื่น ทั้งด้วยกาย และวาจา อันรวมถึงการไม่กล่าว
เท็จ การไม่ฆ่า การไม่ลักขโมย ฯลฯ เหล่านี้เป็น
หนทางอันประเสริฐในการสังสรรค์อันจะเป็น
ผละปัจจัยให้กับศีลธรรมอันเข้มแข็งของเรา เป็น
กุศลมูลอันจะนำไปสู่การพัฒนาทั้งทางกาย วาจา
และใจ

ในทางพุทธเราถือว่าพระวินัยหรือบารมีนั้น
ไม่ได้เป็นเพียงข้อห้ามทางศีลธรรม หากเป็นธรรมนุญ

แห่งการดำเนินชีวิต ศิลเหล่านี้ เป็นแนวทางพื้นฐาน
สำหรับการดำเนินชีวิตของฆราวาสชน ในขณะที่พระ
วินัยของพระภิกษุ และพระภิกษุณี เป็นหนทางอัน
สำคัญยิ่งกว่าที่จะทำให้เราสามารถดำเนินชีวิตตาม
ครรลองของศีลธรรมได้อย่างประณีตขึ้น อาทิ พระ
ภิกษุเองต้องสมาทานศีลถึง ๒๒๗ ข้อ

กล่าวโดยตรรกะ ยิ่งเราสมาทานรักษาศีลมาก
เท่าไร โดยที่เราปฏิบัติตรงตามนัยแห่งศีลเหล่านั้น
เราย่อมจะมีโอกาสพัฒนาไปสู่ความเมตตา ความ
กรุณา ความอดทนข่มกั้น ปัญญา และอื่น ๆ โดย
สามัญสำนึกเรา จะเห็นได้ว่าการมีศีลย่อมช่วยให้เรา
มีเวลากับการปฏิบัติมากขึ้น กล่าวคือ มีปัจจัยแวด
ล้อมทั้งภายนอก และภายในที่ล้วนส่งเสริมการปฏิบัติ
ของเรา

กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ชีวิตแห่งสมณะ ทั้งพระภิกษุ
หรือพระภิกษุณี ดำเนินไปอย่างบรรสานสอดคล้อง
อย่างข่มกั้น และมุ่งอ้างไว้ซึ่งพรหมจรรย์ โดยงด
เว้นจากการตอบสนองสัญชาตญาณที่ไฝหาความสุข
ทางร่างกาย คนจำนวนมากในยุคแห่งบริโภคนิยม
และวัตถุนิยม ไม่เห็นคุณค่าแห่งการดำเนินชีวิตตาม
พรหมจรรย์อย่างงดงามสมบูรณ์พร้อม

ท่านชยสาโร ซึ่งเป็นพระภิกษุชาวอังกฤษ ได้
กล่าวถึงเรื่องนี้อย่างงดงามจับใจว่า

“ด้วยการดำเนินตามครรลองแห่งศีลอย่าง

เสขิยรรณ

ฉบับที่ ๕๑ ปีที่ ๑๒ มกราคม - มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

เป็นจดหมายข่าวมีวัตถุประสงค์
เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ และประสบการณ์
การประยุกต์หลักธรรมมาใช้กับชีวิตและสังคมสมัย
ใหม่ ทั้งในหมู่ของบรรพชิตและฆราวาส

ผู้จัดทำ

กลุ่มเสขิยธรรม ร่วมกับ
คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

บรรณาธิการ

พระกิตติศักดิ์ กิตติโสภโณ

กองบรรณาธิการ

พระมหาเจิม สุวโจ พระไพศาล วิสาโล
พระใบฎีกาสัทธนี วชิรญาณ พระสุพจน์ สุวโจ
พระทวีศักดิ์ จีระมุณี พระมหาเชิดชัย กุวิวิโล
นายปรีดา เรืองวิชาธร นายสมเกียรติ มีธรรม
นางพุลลวิ เรืองวิชาธร นายพรชัย บริบูรณ์ตระกูล
นางสมฤทัย เกียรติเกาะ นางสาวอาชญา พยุงพงศ์

ฝ่ายสมาชิก

นางพุลลวิ เรืองวิชาธร

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

นายธำรง มีหมากาส

กลุ่มเสขิยธรรม

เกิดขึ้นจากการรวมตัวของพระภิกษุ-สามเณรและ
ฆราวาส ผู้หลงใหลในพระพุทธศาสนาและสภาพของสังคม
ไทย มีความประสงค์จะประยุกต์ใช้ศาสนธรรมเพื่อการ
พัฒนาตนเองและสังคมอย่างสมสมัย นอกเหนือจากการ
ประสานงานและเกื้อหนุนกำลังใจซึ่งกันและกัน ในการทำ
งานเพื่อสังคมในด้านต่างๆ แล้ว ลักษณะเฉพาะอีกประการ
หนึ่งของกลุ่มฯ ก็คือ การพยายามประยุกต์ธรรมะเป็น
ข้อวัตรปฏิบัติเพื่อขัดเกลาตนเอง โดยมุ่งประโยชน์สุขของ
สังคมและเพื่อสมัคของระบบนิเวศน์ อาทิ การลดและ
พยายามงดเว้นจากอบายมุขสมัยใหม่ เช่น บุหรี่ เครื่องดื่ม
ชูกำลัง น้ำอัดลม ภาชนะพลาสติกและโฟม เป็นต้น
ผู้มีความสนใจ ติดต่อสอบถามรายละเอียดได้ที่

ฝ่ายประสานงานกลุ่มเสขิยธรรม
๒๕/๑๕ ข.รามคำแหง ๒๑ (นวมศิริ) อ.รามคำแหง
แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๓๑๕-๗๓๘๕-๖
e-mail : seki@buddhadasa.org

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

- ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๒ มีวัตถุประสงค์เพื่อ
- ๑. ประสานงานระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และหน่วยงาน
ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันกับศาสนาและการพัฒนาเพื่อดำเนิน
งานร่วมกัน
- ๒. แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจเรื่อง
ศาสนาและการพัฒนา พร้อมทั้งศึกษานานาแนวทางรวม
กันในการทำงาน
- ๓. มีกิจบรรณและสรรหาทรัพยากรบุคคลและวัสดุอุปกรณ์
เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมหน่วยงานซึ่งต้องการการเกื้อหนุน
ดังกล่าว

พิมพ์และจัดจำหน่ายทั่วประเทศโดย
สำนักพิมพ์สุภาพใจ
โทร. ๐-๒๕๑๕-๒๖๒๑, ๐-๒๕๑๕-๖๕๐๓
โทรสาร ๐-๒๕๑๖-๗๗๕๕

สารบัญ

เล่มيونบทนำ

- ๑ พระธรรมดาศา
- ๖ จดหมายสหายธรรม
- ๘ จดหมายถึง ศสข.

เหลียวมองเพื่อนบ้าน

- ๑๐ ครูกับศิษย์นิยายเซนสายรินไซ : ใจต่อใจในการฝึกตน

เสขียกศน์

- ๑๗ การภาวนาและการต่อต้าน

บทความหลัก

- ๓๑ จากหลวงพ่อนานถึงบทบาทพระในสังคมสมัยใหม่
- ๔๐ นักบวชหญิงกับสังคมสมัยใหม่

ประยุกต์ธรรม

- ๔๙ อุดมคติทางเศรษฐกิจการเมืองในพุทธศาสนา

บทความพิเศษ

- ๕๒ วิกฤตโลกภายใต้โครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่
- ๕๔ "สันติภาพและสงคราม"

ท่องไปในชีวิตและงาน

- ๕๘ สงบ สว่าง อยู่กลางเด็กน้อย

ชีวิตแห่งการภาวนา

- ๖๒ จากเสรี พอดเตอร์ และพอมดแมมด ถึงมีและพุทธ

ธรรมลีลา

- ๖๗ เป็นพระ...?

เสขียบุคคล

- ๖๘ พระพิมพ์ลธรรมมัจฉุมาร : อำนาจและความชอบธรรมในสถาบันสงฆ์
- ๗๑ พระพิมพ์ลธรรม อาสภเถร ที่ข้าพเจ้ารู้จัก

บันทึกตู้หนังสือเสขิยรรณ

- ๘๙ เรื่องเล่าจากการแปลหนังสือก๊าวอย่างบนดอกบัว
- ๙๓ ตู้หนังสือเสขิยรรณ

กิตติคุณบุม

- ๙๔ สุนทรภะในงานมอบปริญญาบัตรศิษย์บัณฑิตของมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน
- ๙๘ สุนทรภะเนื่องในงานเพื่อสันติภาพ

๑๐๔ ฌรฎุ by Wallop

ภาพปกหน้า จากหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์
เทคนิคคอมพิวเตอร์โดยกองบรรณาธิการ
ภาพปกหลัง "หลวงพ่อนาน" โดย ล้วน เขจรศาสตร์

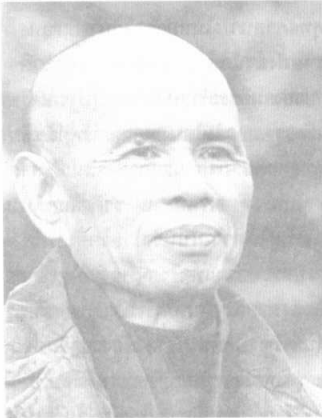
๖๘

เรื่องเด่นในฉบับ

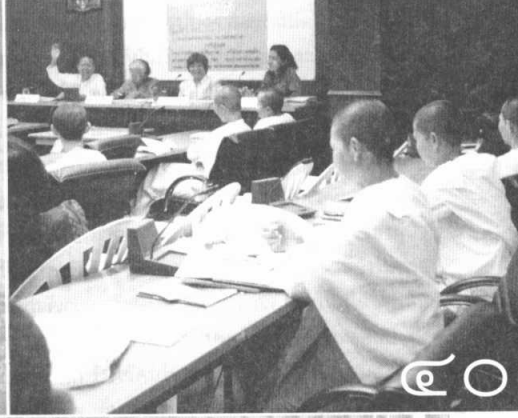
พฤษภาคม 20๑๗

๑๐

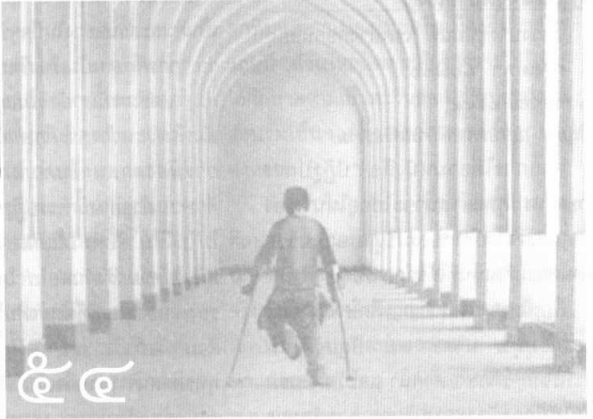
๑๗

๔๐

๓๑

๕๔

การศึกษาแห่งชาตินี้ด้วย คณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษา ได้เข้ากราบมัสการเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎก เพื่อขอรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างองค์กรการดำเนินงานของส่วนราชการด้านพระพุทธศาสนา จึงทำให้เกิดหนังสือเล่มนี้ขึ้น สารการสนทนาธรรมดังกล่าว เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปฏิรูปการศึกษา และการจัดองค์กรด้านพระพุทธศาสนา โดยเจ้าคุณอาจารย์เห็นว่าควรใช้โอกาสนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย ศาสนา และสังคมให้มากที่สุด โดยเน้นที่เป้าหมาย และเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญที่เราจะทำให้เล่น ๆ ไม่ได้แล้ว ไม่ใช่ทำแค่ให้เสร็จ แต่ต้องทำให้ดีที่สุด และท่านยังให้ข้อคิดเห็นและคำแนะนำว่า "ระยะหลังนี้เรามักมีแนวคิดมองศาสนาต่างหากจากการศึกษา เราให้ความสนใจน้อยลงมากในการที่จะเอาการศึกษา มาเกี่ยวพันศาสนาอย่างไร แล้วกิจการพระศาสนาเอง เราก็ให้ความสนใจไม่เพียงพอ ฉะนั้นก็น่าที่จะจัดออกไปเป็นองค์กรอิสระ แล้วถือโอกาสจัดรูปเสียให้ดีที่สุด ให้มีประสิทธิภาพ" (น.๑๔) จะเห็นได้ว่าเจ้าคุณอาจารย์ท่านเป็นห่วงทั้งในเรื่องการศึกษาและพระพุทธศาสนา โดยเนื้อแท้แล้วก็เป็นคนอันเดียวกัน ซึ่งพระพุทธศาสนาก็คือศาสนาแห่งการศึกษา ไม่ใช่สิ่งที่แยกออกเป็นคนละส่วนอย่างในปัจจุบัน ท่านให้แง่คิดที่ "การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่ที่เราจะปฏิรูปกัน แต่ขณะนี้เรายึดไม่แตกในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับศาสนา และการมองศาสนาในความหมายของการศึกษา" ตัวอย่างนี้ การปฏิรูปการศึกษาก็จะไม่ไปไหน คือจะได้แต่มองตามฝรั่ง และปรับไปตามฝรั่งกันไป โดยไม่มีอะไรเป็นของเราเอง และที่ จะเข้ากันได้กับสภาพของตัวเองที่แท้จริง" (หน้า ๒๗) การฟื้นฟูพระพุทธศาสนา ท่านจึงเน้นให้ฟื้นฟูความบรรสานสอดคล้องระหว่างศาสนากับการศึกษา และท่านให้แง่คิดเพิ่มเติมว่า การศึกษาศสมัยใหม่มีความหมายแคบและเพี้ยน คือเป็นแค่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ที่จะนำไปใช้ทำมาหากิน และแสวงหาลผลประโยชน์ ซึ่งตรงข้ามกับการศึกษาในความหมายดั้งเดิม คือการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ เพื่อให้มีพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา มีความเป็น

อยู่ดีงาม สร้างสรรค์ชีวิตและสังคมให้ประเสริฐ มีสันติสุข เป็นต้น นี่เป็นการมองโดยภาพรวมในเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ซึ่งที่จริงก็ยังมีประเด็นเด่น ๆ ที่น่าสนใจมากมาย และปัจจุบันที่มีข่าวคราวสืบเนื่องกันมากก็คือ มีการยกร่าง พ.ร.บ.คณะสงฆ์ฉบับใหม่ขึ้นมา มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์มากมาย ทั้งในสิ่งที่เห็นด้วยและคัดค้าน เพราะร่างพระราชบัญญัติ มีทั้งส่วนที่เปลี่ยนแปลง และแอบแฝงอยู่ บางท่านว่าร่างพระราชบัญญัตินี้เป็น การเปลี่ยนแปลงเพื่อไม่ยกเปลี่ยนแปลง คือยังสงวนอำนาจของมหาเถรสมาคมอยู่ เพียงแต่ให้มีมหาเถรสมาคมมารับกรรมแทนเท่านั้น และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงสร้างหน่วยงานทางพระพุทธศาสนา ในหมวด ๘ มาตรา ๒๒ มีการจัดตั้งสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นหน่วยงานอิสระขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี โดยมาตรา ๗๔ ให้โรงงานและทรัพย์สินที่พระพุทธศาสนามีจากกรมการศาสนา มาไว้ที่สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และในกรณีนี้ก็มีผู้ให้ความเห็นว่า อาจจะไม่ใช้องค์กรอิสระอย่างแท้จริง เพราะยังอยู่ในกำกับของนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นการผูกติดกับอำนาจรัฐ เป็นต้น เราคงต้องรอดูกันต่อไปว่า ร่างพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับนี้จะผ่านรัฐสภา และมีการประกาศใช้หรือไม่ หรือจะต้องแก้ไขในบางประการให้เหมาะสมกว่านี้เสียก่อน อย่างไรก็ตามการปฏิรูปการศึกษาจะเกิดจะมีขึ้นทั้งที่ควรให้สังคมมีความมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๖ ที่ว่า "การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข" ถ้าทำได้ดังนี้แล้วจึงจะเป็นการปฏิรูปการศึกษาที่แท้จริง

ขอเจริญพร
พระเกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา
ปล. ขอใช้บริการหนังสือเสด็จธรรมเล่มต่อไป คือหนังสือ "ว่าด้วยชีวิตและความตาย" ฤกษ์มูรติ บรรยาย ขออนุโมทนาในธรรมวิद्याทานที่ทาง ศพพ.และเสด็จธรรมเอื้อเฟื้อด้วยดีเสมอมา

๖๔๒ วัดนายโรง
แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐
๑๑ กันยายน ๒๕๔๔
เจริญพร กองบรรณาธิการเสด็จธรรม
จากการได้อ่านหนังสือ "ปฏิรูปการศึกษา พระพุทธศาสนาจะไปไหน" ของเจ้าคุณอาจารย์พระธรรมปิฎก อาตมาขอแสดงความคิดเห็นที่ได้จากการอ่าน ดังนี้
สืบเนื่องแต่ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓๗ บัญญัติให้มีกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยให้มีการจัดระบบบริหาร และจัดการศึกษาให้แล้วเสร็จ ไม่เกินวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๔๕ และมาตรา ๗๕ กำหนดให้จัดตั้งงานปฏิรูปการศึกษา เพื่อทำหน้าที่ เช่น เสนอการจัดโครงสร้างองค์กร และแบ่งส่วนงาน ส่งผลให้มีการปรับหน่วยงานที่มีอยู่เดิมเข้าสู่โครงสร้างกระทรวงใหม่ ซึ่งองค์กรทางด้านศาสนาก็อยู่ภายใต้หลักการที่กำหนด พ.ร.บ.

❏ วัดท่าช้าง หมู่ที่ ๒ ต.นาพรุ

อ.พระพรหม จ.นครศรีธรรมราช

เจริญธรรมกองบรรณาธิการเสขียธรรม

นับเป็นครั้งแรกที่อาตมาได้อ่านคำบรรยายของท่านกฤษณมูรติ ซึ่งต้องยอมรับว่าเป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะโดยปกติหนังสือแปลทั่วไปจะมีปัญหาอยู่ ๒ อย่าง

๑. ปัญหาจากผู้แปล ซึ่งถ้าแปลโดยเน้นไปที่ตัวหนังสือต้นฉบับ โดยไม่คำนึงถึงจุดประสงค์ของการบรรยาย ก็ไม่สามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของการบรรยายได้ หรือถ้าผู้แปลมุ่งเน้นไปที่จุดประสงค์ของการบรรยายมากกว่าการให้ความสำคัญกับต้นฉบับ ความหมายของการบรรยายอาจคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ซึ่งผู้แปลเข้าใจอย่างไรก็คงต้องว่าอย่างนั้น

๒. ปัญหาของผู้อ่าน ที่ติดลำนวนของภาษาของตน จึงทำให้การอ่านไม่ออกกรส แต่ในหนังสือว่าด้วยชีวิตและความตายนั้นก็พอจะเข้าใจได้ว่า คนเราไม่ได้กลัวความตาย แต่กลัวการพลัดพรากจากสิ่งที่ตัวเองหลง ซึ่งจะต้องถึงเวลา ถ้าความตายมาถึง ซึ่งการบรรยายของท่านกฤษณมูรติ ก็มีบางส่วนที่สอดคล้องกับคำสอนทางพุทธศาสนาอยู่หลายอย่าง แต่ยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเหมือนกันทีเดียว เพราะในคำสอนของพุทธศาสนานั้น ได้บอกถึงการที่จะลดล้างอุปาทาน ที่ทำให้คนกลัวตายไว้ด้วย ถ้าคนไม่มีอุปาทาน ก็เป็นอันว่าไม่กลัวตาย (เรื่องอุปาทานนี้ สามารถอ่านได้ในคู่มือมนุษย์ของหลวงปู่พุทธทาส) แต่ในหนังสือของท่านกฤษณมูรติเล่มนี้ ยังไม่ได้บอกถึงวิธีการทำลายอุปาทาน เห็นก็มีแต่ให้ศึกษาชีวิตและจะเข้าใจกับความตายในที่สุด ซึ่งก็เป็นคำกล่าวที่คลุมเครือ เพราะชีวิตมีองค์ประกอบหลายอย่าง หรือถ้าผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ไม่จบและไม่พิจารณา ก็อาจจะเข้าใจว่าเป็นคำสอนของพวกนิรตคาไปเลย บางถ้อยคำในหนังสือเล่มนี้บอกถึงความเศร้าโศกมีรากเหง้ามาจากการสงสารตัวเอง ถ้อยคำนี้ก็นำเอาไปพิจารณาอยู่มาก เพราะบางครั้งความสงสารตัวเองก็ทำให้พ้นจากความโศกเศร้าได้เช่นกัน ถ้ามีสติรู้เท่าทันเช่นสงสารว่าตัวเองมีความทุกข์ ก็พยายามที่จะพัฒนาตนเองให้พ้นจากความทุกข์ แต่ถ้าจะให้ถูก ต้องสาวไปถึงรากเหง้าด้วยว่า ความ

สงสารตัวเองเกิดจากอะไร

อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้ก็ทำให้อาตมามีแนวคิดหลายอย่างในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งจะทำให้การพัฒนาความรู้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงขออนุโมทนาในธรรมทานครั้งนี้

เจริญธรรม

พระมนตจิตเกษม สุนตจิตโต

ปล. ในโอกาสนี้อาตมาขอรับรองธรรมทานเป็นหนังสือต่อไปอีกคือหนังสือสีหนาทันทีเป็นเล่มต่อไป กรุณาส่งมอบให้อาตมาตามชื่อ ที่อยู่ข้างต้นนั้น สาธุ

❏ วัดป่าศรีทธาธรรม

๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๔

เจริญพร คุณศิริพร

เรื่อง ศิลปะและสุนทรียภาพ

ทางจิตวิญญาณ

ผู้รวบรวมทำงานด้วยความละเอียดในขั้นตอนต่าง ๆ อย่างประณีต โดยแบ่งเป็น ๓ ภาคด้วยกัน เริ่มจากอัสสาทะของศิลปะเป็นการอธิบายไปที่ที่มาของศิลปะ และนำเอาพุทธศาสนามาให้ความหมาย เป็นศิลปะในการดำรงชีวิตอันงดงามอย่างยิ่ง เพราะศาสนานี้ทำให้ผู้ปฏิบัติปราศจากความทุกข์ ความเศร้าหมอง และความเฝ้าร้อนจากกิเลสตัณหาทั้งหลาย

แต่ศิลปะที่แผ่มาในรูปแบบสินค้าต่าง ๆ โดยเฉพาะจากประเทศทางตะวันตก ซึ่งต้องขอยอมรับในความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินนักออกแบบของพวกเขาที่สามารถทำให้สินค้าของตะวันตกมีรูปแบบทางศิลปะและมีคุณภาพดี รวมทั้งขายได้ในราคาสูง พร้อมกับสามารถขายไปได้ทั่วโลก ทั้งที่ประเทศไทยก็มีนักออกแบบฝีมือดีอยู่มากมาย ทั้งวัสดุอุปกรณ์ก็หลากหลาย แต่กลับไม่สามารถสร้างสรรค์งานที่ติดตลาด เป็นที่นิยมของคนทั่วไปไม่ได้ ซึ่งงานพุทธทาสจะตอบย้ำประเด็นนี้อยู่เสมอ ๆ เช่น "ถ้าเราไปหลงวัฒนธรรมตะวันตกทุกแขนงทุกอย่างนั้น ก็คือกระโดดลงเหวที่มีที่มืดที่สุดและไกลจากรธรรมไปทุกที" รู้สึกเหวในประเทศไทยจะกว้างใหญ่ไพศาล เพราะเห็นการกระโดดลงเหวกันตลอดเวลา เป็นปกติไปซะแล้วด้วย

ส่วนอริยมรรคมิ่งองค์แปด คือ Buddhist art คือวิถีที่แบบค่ายที่สุด สุขุมที่สุด อัจฉริยะที่สุด ที่จะเปลี่ยนจิตใจคน จากความทุกข์เป็นความไม่มีทุกข์ หรือจะย่อมรรคแปดลงเป็นสามคือ ศิล สมาธิ ปัญญา = ศิลปะสูงสุดของการดำรงชีวิต และเปรียบพระอรหันต์เป็นสุดยอดศิลปินผู้ดำรงชีพอยู่ด้วยความดับเย็นจากราคะ โทสะ โมหะ และ ฯลฯ

ผู้ประพุดิธรรมทั้งหลายไม่ยากจะเข้าใจสิ่งเหล่านี้ ในขณะที่เรามาคนอีกมากมายยังหลงใหลได้ปลื้มกับวัตถุนิยม มีวิชาว่าอันความสุขนั้นจะเกิดจากการสะสมซึ่งวัตถุทั้งหลายจนเป็นค่านิยมของสังคมซึ่งประเทศไทยไปซะแล้ว แม้แต่พระบางรูปยังเข้าใจว่า ผู้ดีคือผู้มั่งคั่งมีทรัพย์สินเงินทอง และหลายรูปยังจำมรรคแปดไม่ได้ก็เยาะไปแล้วก็ผันตัวเองเป็นพระนักสะสม ทั้งสิ่งของและเงินทอง ก็มีให้เห็น จึงเป็นอันหวังได้ไม่มากกว่า ศิลปะสูงสุดแห่งการดำเนินชีวิตจะถูกเผยแพร่ไปในหมู่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสหรือมีโอกาสแต่เลือกวิธีผิดไปก็มากมาย ด้วยอาจจะเป็นข้อบกพร่องของผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคมเรา ที่ยังไม่อาจจะชี้แนะซึ่งลูกหลานคนรุ่นใหม่ให้ได้รับเห็นเข้าใจในศิลปะประจำชาติหรือพุทธศิลป์ ซึ่งรับใช้คนไทยมาเนิ่นนานด้วยความสงบร่มเย็นเป็นสันติภาพสำหรับทุกคน ก็ฝั่งตะวันตกที่มาเที่ยวเมืองไทยหรือเมืองอื่น ๆ ในแถบนี้ ส่วนใหญ่เพราะต้องการจะได้รู้เห็นได้ศึกษาความเป็นตะวันออก วัฒนธรรมอันสงบร่มเย็นจากพุทธศาสนาของพวกเขาทั้งหลาย

สำหรับในภาค ๓ คือ นิสสรณะของศิลปะ อันเป็นทางออกทางรอด หรือวิธีการนำเอาพุทธศิลป์มาใช้ให้เกิดประโยชน์จริง ๆ เพื่อนำพาจิตวิญญาณให้หลุดรอดจากศิลปะปลอม, ศิลปะหลอกหลวง อันนำไปหาแต่ความเฝ้าร้อน ยึดมั่นเชื่องมั่นในอุปาทาน และ ฯลฯ ด้วยการนำเอาสุดยอดความงาม ๓ ชั้นของพุทธศิลป์ คือ

๑.งามในเบื้องต้น คือ ปริยัติ การศึกษาเล่าเรียนคำสอนของพระศาสดาให้เข้าใจถึงที่สุด

๒.งามท่ามกลาง คือการตั้งมั่นในศีลสมาธิ ปัญญา ในรูปแบบสัมมาทิฐิ

๓.งามในที่สุด คือมรรค ผล นิพพาน

สื่อในเครือ **สำนัก**

กรุณาอย่าลืมดูวันที่

พบแนวทางการเลี้ยงลูกคุณภาพตั้งแต่ **ภาคคุณแม่คนใหม่** ที่ตอบข้อข้องใจ โดยแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ด้านสูติ - นรีเวช และการดูแลครรภ์ **ภาคขบแรก**ของลูกน้อยและ**ภาควัยเตาะแตะ 1-3 ปี** เสนอสาระเพื่อการเลี้ยงลูกวัยขบอย่างเหมาะสม รวมทั้งวิทยาการใหม่ๆ ในการพัฒนาลูกทุกด้าน ท้ายภาคพบกับกุมารแพทย์ชื่อดัง ศ.พญ.ชนิกา ตูจันดา รศ.พญ.ประสพศรี อึ้งถาวร และศ.พญ.วันเพ็ญ บุญประกอบ จะมาตอบคำถามสุขภาพกายและใจอย่างถึงแก่น ใน**ภาคเรียนรู้โลกกว้าง 3-6 ปี** มีกิจกรรมสร้างสรรค์และแนวการเรียนการสอนใหม่ๆ ที่ช่วยพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของลูกให้เพิ่มขึ้น สุดท้ายคือ**ภาคครอบครัวของเรา** นำทีมโดย อ.สมศรี สุกมลินันท์ และคอลัมนิสต์ชื่อดังอีกหลายท่าน ร่วมเสนอมุมมองความคิด ในการสร้างครอบครัวคุณภาพและวิถีการสร้างชีวิตที่งดงาม เนื้อหาเจาะลึก อ่านง่าย เหมาะสำหรับคุณแม่ทันสมัยที่ต้องการเลี้ยงลูกอย่าง สมบูรณ์แบบ **ความหนา 160 หน้า**

สำนัก

ดวงใจพ่อแม่

พบกับคอลัมนีประจำเพื่อการดูแลสุขภาพลูก ใน**ภาคสุขภาพลูกรัก** ครอบรู้สุขภาพเด็ก ปรึกษาหมอเด็ก 108 เรื่องกินของลูก เจ็บไข้ด้วยเด็ก **ภาคพัฒนาการสมัย** ครอบรู้พัฒนาการในแต่ละช่วง พร้อมข้อมูลเตรียมลูกเข้าอนุบาล เตรียมตัวเป็นคุณแม่คุณภาพ กับ**ภาคดูแลแม่ตั้งครรภ์ ภาคชีวิตและครอบครัว** หลากหลายเรื่องราว เด่นในเล่มกับ ดวงใจพ่อแม่ Special พบประสบการณ์จริงในการเลี้ยงลูกของคุณพ่อคุณแม่ นำเสนอเรื่องราวเด่น ๆ ที่อยู่ในความสนใจของคุณ ๆ

life & family

พบกับหลากหลายเรื่องราวใน **ภาครักลูก** เรื่องฮิตของเด็กวัยรุ่น เวทีวัยทีน ตาม - ตอบ สารพันปัญหาวัยรุ่น **ภาคเพื่อครอบครัว** สัมภาษณ์เด่นคุณแม่ดาราวัยรุ่น เรื่องราวเพื่อความเข้าใจในสุขภาพของผู้หญิงที่สูงวัยขึ้น เข้าใจในความคิดและความต้องการของตนเอง รู้จักผู้หญิงร่วมสังคม คุณแม่พนักงาน มุมโปรดของพ่อและมุมเล็กของสัตว์เลี้ยง **ภาคบ้านและความงาม ภาคข่าวสาร - สาระ** มีมาฝาก และ **ภาคคลายอารมณ์** ดูนั่งฟังเพลง ฟังเพลงครบทุกอารมณ์ หาด่านได้ใน นิตยสาร Life & family

ติดต่อสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกได้ที่

บริษัท แพลน มัลติมีเดีย จำกัด

1532/40-43 ซ.กรุงเทพ-นนทบุรี 36 ถนนกรุงเทพ-นนทบุรี แขวงบางซื่อ เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร 10800

โทร.911-4211 ต่อ 111-113 โทรสาร 911-4948

เนื้อที่โฆษณา

ครู กับ ศิษย์ นิกายเซนสายรินไซ

ไซโก โมรินากะ โรชิ

:ใจต่อใจในการฝึกตน

บทความนี้เป็นผลสืบเนื่องจากงานศึกษา
ที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิญี่ปุ่นในปี
พ.ศ. ๒๕๓๗ และมูลนิธิซูมิโตโมในปี พ.ศ.
๒๕๔๒

เรือนไม้ญี่ปุ่นที่ซ่อนตัวอยู่ในมุมเล็ก ๆ ริมสระน้ำใน
บริเวณกว้างของวัดเรียวอันจิ นครเกียวโตนั้นเล็กเกินกว่าที่จะ
เรียกเป็นวัดได้ แต่ ไตซุอิน ก็เป็นสถานพุ่มพัก สัตบุรุษ หรือบุรุษ
ผู้รักสันติมาหลายชั่วคน สืบสาวราวเรื่องขึ้นไป พระเซนที่พำนัก
อยู่ใน ไตซุอิน ทุกวันนี้สืบสายนิกาย รินไซ จาก ท่านโกเสน ท่าน
โชเอน ท่านโชกัตสุ ถึงท่านชูกิกัน เป็นศิษย์เป็นครูสืบต่อกันมา
จากใจถึงใจ ฝากไว้ให้กันด้วยสัญลักษณ์ คือการมอบตราประทับ
ให้ (inka shomei) และผู้ที่ได้รับตรา จะได้ชื่อว่าเป็นพระอาจารย์
หรือ โรชิ (roshi)

๐ ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ : โชโก โมรินากะ โรชิ

ริ ามกลางอากาศร้อนอบอ้าวแห่งฤดูร้อน ในเดือนกรกฎาคม วัดเรียวอันจิริมรินด้วยต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาแก่ผู้มาเยือนชมหิน ๑๕ ก้อนอันลือนาม ที่ดึงดูดผู้คนจากทั่วทุกมุมโลก ปีนั้นเกี่ยวโตอายุครบ ๑,๒๐๐ ปีมูลนิธิญี่ปุ่นร่วมฉลองงานโดยให้ทุนอาจารย์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ไปทัศนศึกษาเพื่อเป็นการเตรียมงานฉลองเชียงใหม่ ๗๐๐ ปีในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ เมื่อมีโอกาสแวะวัดเรียวอันจิคราวนี้ เราได้รับอนุญาตพิเศษ เข้าไปในบริเวณด้านใน หลบลี้หนีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก เข้าไปนมัสการพระพุทธรูปที่ประดิษฐานข้างใน หลังจากนั้น อาจารย์ศิริชัย ฤทธิมิตรเชกการ ขอเข้าพบเจ้าอาวาสวัดที่เคยพบเมื่อหลายปีก่อน เพื่อถวายของฝากให้ท่าน ครั้นไปพบแล้ว ก็ปรากฏว่าไม่ใช่รูปนี้ที่เคยพบ แต่ก็ถวายของที่นำมาให้กับท่าน แล้วบอกท่านว่า พวกเรามาจากที่ที่ถวายมาก ท่านจะมีอะไรจะสอนเพื่อให้เราได้มีความสงบใจบ้าง ยังจำหน้าตาอึมอึมและเสียงหัวเราะอันกังวานของท่านได้เมื่อท่านตอบผ่านล่ำมว่า “อาตมาอยู่ที่นี้ก็ถวายมากแล้วเห็นจะไม่มีอะไรจะบอกกล่าว” ทำให้เรานึกภาพวัดเรียวอันจิที่พลุกพล่านทุกฤดูกาลออก ขนมหวานที่ท่านกรุณานำมาต้อนรับ รสกลมกล่อม ชาเขียวเล้าก็ปลุกเราให้ตื่น ลิ้มรสหมดเกลี้ยง แล้วจึงได้กราบลาท่าน พอเราเดินพ้นประตูกุฏิท่านได้เพียงไม่กี่ก้าว ก็มีคนวิ่งออกมา บอกว่าพระที่เราอยากพบตัวจริงนั้นอยู่ที่โคชูอิน พร้อมนำเราเดินไปอีกมุมหนึ่งของวัดเรียวอันจิและมอบของที่ระลึกคืนเพื่อถวายให้กับท่านอาจารย์ที่อาจารย์ศิริชัยต้องการมาเยี่ยมคารวะ ตรงประตูเล็ก ๆ หน้าบริเวณโคชูอิน ชาวตะวันตกชายหญิง ๑ คู่ในเสื้อญี่ปุ่นสีดำ ละมือนจากการตัดเล็มพุ่มไม้ มาต้อนรับคณะเรา แล้วนำเราไปนั่งรออาจารย์ที่เรือนไม้หลังเล็กอันเป็นกุฏิของท่าน

ท่านโชโก โมรินากะ โรชิ ดูสูงส่งด้วยผ้าสีน้ำตาลอ่อนคอนไปทางสีชมพู ที่เป็นเสื้อคลุมตัวนอกหรือ (okesa) กลมกลืนกับจิ๋วที่คล้องคอ ในวัย ๗๐

ปีต้น ๆ ทำทางท่านยังคงแคล้วแคล้วแข็งแรง เราเริ่มสนทนากับท่านโดยผ่านล่ามคือ คุณโอชิ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ ทานาเบ้ ผู้ซึ่งยอมรับในภายหลังว่าได้รับประโยชน์อย่างมากจากการเป็นล่ามครั้งนี้ เพราะเขารู้เรื่องพุทธศาสนานิกายเซนน้อยมาก แม้เป็นชาวญี่ปุ่นโดยกำเนิด ท่านโชโก โรชิ พูดถึงการฝึกปฏิบัติแบบซาเซน ว่าสำหรับบางคนต้องใช้เวลายาวนาน พลงงชะงอกหน้าไปข้างนอก ดูลูกศิษย์ชาวเยอรมัน ๒ คน ที่ต้อนรับเราเมื่อครู่ก่อน ก่อนจะบอกเราว่า “คุณอยู่ที่นี่มาแล้ว ๑๕ ปี แล้วยังไม่ละลายเลย”

นอกจากจะเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยที่สอนพุทธศาสนาในกรุงโตเกียวแล้ว ท่านยังนำการปฏิบัติซาเซนอย่างขยันขันแข็ง และวันนั้นเราโชคดีมากที่ท่านได้นำเราไปชมห้องที่ท่านสอนซาเซนที่ตั้งอยู่ข้างหลังกุฏิ นั่นเอง ห้องนั้นไม่กว้างขวางมากอย่างที่ผู้ปฏิบัติเป็นร้อยเหมือนบางสำนักในบ้านเรา แต่ก็กว้างพอที่จะหายใจได้โล่ง และเคลื่อนไหวได้ไม่อึดอัด และเล็กพอที่จะทำให้อาจารย์ได้ดูแลใส่ใจอย่างทั่วถึง นับเบาะนั่งที่เรียงรายในห้องที่จะได้นั่งอย่างสบาย ๆ คงประมาณ ๑๐ คน ท่านอาจารย์เซนของเราเดินไปหยิบไม้กระบองอันยาวมาแบกบนบ่าทำท่าเดินไปเดินมา สติคิดว่าถ้าผู้ปฏิบัติคนไหนผลอหลับไหลก็จะใช้ไม้ อันนี้แหละฟาดลงไป ทำให้เรานึกได้ว่า เรื่องราวที่เราเคยได้ฟังได้อ่านในนิทานเซนต่าง ๆ นั้น แท้จริงแล้วเป็นเรื่องจริง หาใช่นิทานขานเล่าเปล่าเปลือยไม่

ท่าน โชโก โรชิ เกิดในเมืองเล็ก ๆ ชื่อ อุโททซุ จังหวัดโตยามะ ที่ตั้งริมฝั่งทะเลญี่ปุ่น และเติบโตมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ กำลังเข้มขันแผ่ขยายและญี่ปุ่นถล่มถล่มในเวลาที่ประยุทธ์พร้อมชูความรักชาติเป็นธงชัยให้ประชาชนเห็นดั่งงามด้วย ช่วงนี้ท่านโชโก โรชิ ยังเป็นนักเรียนอยู่ชั้นมัธยมสายศิลปะ ซึ่งถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารสู้รบศัตรู ในขณะที่นักเรียนสายวิทยาศาสตร์ที่ถูกเก็บไว้ให้ทำงานด้านเทคนิควิทยากร และการแพทย์ ท่านเล่าไว้ใน *Pointers to Insight* หนังสือเล่มเล็ก ๆ ที่เป็นอัตชีวประวัติว่า ที่เป็นอย่างนั้นก็เพราะรัฐบาลเห็นว่านักเรียนสายวิทยาศาสตร์จะทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติได้มากกว่านักเรียนสาย

ศิลปะ ซึ่งมักจะมีปรัชญา และความเห็นขัดแย้งกับ
รัฐบาลเสมอ ในที่สุดเด็กหนุ่มทั้งหลายในสายศิลปะก็
ต้องไปทำสงครามในนามของความรักชาติ เพื่อนร่วม
ชั้น และ ร่วมโรงเรียนของท่านหลายคนได้ทิ้งชีวิตไว้ใน
สนามรบ ทำให้ท่านและเพื่อนร่วมวัยต้องตกอยู่ใน
ภาวะครุ่นคำนึงถึงความตาย และในกรณีของท่านเอง
นั่นเองนั้น ก่อนที่ท่านจะต้องออกไปเป็นชาмуไรสมัย-
ใหม่ นั้นทั้งโยมพ่อ และโยมแม่เสียชีวิตในเวลาไรรีเ
กันเพียงไม่กี่วัน การรอดชีวิตจากสงคราม ยามเมื่อ
สงบลงแล้วนั้น จะเรียกว่าเป็นโชคดีเสียทั้งหมดเลยก็
มิได้ เพราะประเทศผู้แพ้ นั้นตกอยู่ในสภาพที่ย่อยยับ
ดับสลาย โดยเฉพาะเรื่องของมาตรฐานศีลธรรม
จรรยาบรรณทั้งความเชื่อซึ่งสิ่งคลอนทั้งสังคมก็ว่าได้
ถูก-ผิด ดี-ชั่ว นั้นแทบแยกกันไม่ออกตัดสินกันไม่ได้
เลยทีเดียว ยกนักที่จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยสิ้นไร้
รากฐานความเชื่อในชีวิต การศึกษาก็ดูไร้ค่าไปหมด
และมีการปฏิรูปที่ดินครั้งใหญ่หลังสงคราม ท่านโชโก
โรชิ พบว่าที่ดินที่บรรพบุรุษได้สั่งสมไว้ ถูกยึดคืน
ไปหมด เคื่องกว้างหาที่พึ่งอยู่ได้ไม่นาน โชคชะตาก็
นำพาให้ไปยื่นเคาะประตู ไคชูอิน สาขาเล็ก ๆ ของ
วัดเซนโนเกียวโต

ที่นี้เอง ท่านได้เรียนรู้ที่จะวางใจในครุหลังจากที่
สูญเสียความวางใจในทุกสิ่งทุกอย่างไปแล้ว วันแรกที
ไปถึงพระอาจารย์คือท่าน ชูอิกัน โรชิ ขณะนั้นอยู่ในวัย

๗๐ ปีแล้วได้ตั้งคำถาม หลังที่ได้ฟังเรื่องราวของหนุ่ม
น้อย ผู้แจ้งความประสงค์จะบวชอยู่ที่วัดว่า "ดูเหมือน
ว่าเธอจะสิ้นศรัทธาต่อทุกสิ่งทุกอย่างรวมทั้งผู้คนด้วย
แต่ที่นี้การฝึกปฏิบัตินั้นจะเป็นไปไม่ได้เลยถ้าหากเธอ
ไม่วางใจในครุเธอจะไว้เนื้อเชื่อใจฉันได้ไหมละ ถ้าได้
ฉันจะรับเธอไว้ที่นี้ แต่ถ้าไม่ ก็เป็นการสูญเปล่า เธอ
ก็กลับบ้านเสียดีกว่า" แม้จะไม่เข้าใจความหมายที่แท้
จริงของความวางใจ แต่ด้วยความกลัวจะถูกปฏิบัติ
ท่าน โชโก โรชิ จึงตอบแข็งขันว่า ท่านวางใจในท่าน
อาจารย์ บทเรียนในวันแรกที่ไคชูอิน อาจารย์ชูอิกัน
ไม่ได้สอนด้วยการนั่งเทศนา พรรณนาด้วยคำพูดอัน
มากมาย แต่ด้วยวิธีการขึ้นที่ล้าลึก ควรแก่การเอ่ย
ถึง นั่นคือท่านบอกให้ท่าน โชโก โรชิ ไปกวาดบริเวณ
รอบ ๆ ไคชูอิน ในวัดเซนทุกวัดนั้นพระท่านตั้งใจปลูก
ต้นไม้หลากหลายพันธุ์เพื่อที่จะให้มีใบไม้ร่วงให้
พระได้กวาดเป็นการฝึกปฏิบัติตลอดทุก ๆ ฤดูกาล
เพื่อจะเป็นที่ยอมรับของอาจารย์ ท่าน โชโก โรชิ จับ
ไม้กวาดลงมือปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่าง
แข็งขันไม่นานก็ได้ใบไม้กองใหญ่เท่าภูเขา แล้วจึงไป
ถามอาจารย์ท่านว่าจะให้เอาขยะกองนี้ไปไว้ที่ไหน
อาจารย์ชูอิกัน ส่งเสียงดังทันใด "ใบไม้ไม่ใช่ขยะนะ
นี่เธอไม่เชื่อใจใจใหม่" พอท่านเปลี่ยนคำถามว่า จะให้
กำจัดใบไม้เหล่านี้ได้อย่างไร อาจารย์ก็แผดเสียงอีกว่า
"เราไม่กำจัดมันหรอก" และบอกให้ท่านไปเอาตุ้มา

“ต่อคำถามของผู้เขียนว่า เชนยังอยู่ในญี่ปุ่น หรือไปแบ่งบานในยุโรปและอเมริกา
นั้น ท่าน(โชโก โมรินากา โรชิ)ชี้แจงไว้ในหนังสืออัตชีวประวัติของท่านดังต่อไปนี้
“สิ่งซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าสำคัญนั้นไม่ใช่อยู่ที่ว่าพุทธศาสนาจะแพร่ขยายหรือนิกาย
เชนจะเจริญรุ่งเรือง แต่อยู่ที่ว่าคนแต่ละคนมีชีวิตที่เต็มอิม และเพียงพอใจ
เปี่ยมด้วยสันติภาพตราบจนวาระสุดท้ายของชีวิต”

ใส่ไปไม้ที่กวาดได้นำไปเก็บไว้เป็นเชื้อเพลิง ส่วนที่เหลือเป็นก้อนกรวดก้อนหินที่หลังเก็บไปแล้วท่านให้นำไปไว้ตรงชายหลังคา เป็นทั้งที่รองรับน้ำฝน และเพิ่มความงามให้กับสถานที่ และท้ายสุดท่านอาจารย์กัมลงเก็บเศษของกรวดหินชิ้นเล็ก ๆ นำไปฝังไว้ในดินจนบริเวณนั้นเกลี้ยงเรียบหมดจด แล้วจึงพูดขึ้นว่า “เธอเข้าใจบ้างแล้วหรือยังว่าสภาพที่แท้และดั้งเดิมของมนุษย์และสรรพสิ่งนั้นปราศจากขยะ” นี่เป็นบทเรียนแรกในชีวิตสมณะของท่าน โซโก โรชิ อีกนานกว่าท่านจะค่อย ๆ เข้าใจว่านี่คือถ้อยคำที่เป็นสัจธรรมในพุทธศาสนา และเป็นสาระเดียวกันกับที่ตากายมุนีได้เปล่งเป็นวาจาในคืนวันตรัสรู้ ดังที่บันทึกไว้ในพระสูตรมหายานของจีนว่า “ตถาคต บรรลุถึงซึ่งมรรควิธีพร้อมโลกทั้งโลก และสรรพชีวิต สรรพสิ่งทั้งหลาย ฎาปาตง แม่น้ำลำธาร ไม้ใหญ่ และหย่อมหญ้าล้วนตรัสรู้ด้วยกันหมดทั้งสิ้น”

เข้าจรดคำในวัดเซนจะเป็นช่วงเวลาของการฝึกตนในวิถีชีวิตที่ดำเนินไปแต่ละวัน ตื่นนอนตอนเช้าฉันอาหาร ตามด้วยพิธีชงชาอย่างสั้น ๆ อันเป็นโอกาสที่จะได้พบปะสนทนากับครู ที่ไดซุอิน ช่วงนั้นมีเพียงท่านอาจารย์ซุอิกัน ลูกศิษย์ชื่อ โซโก โมะริซากะ และสตรีผู้สูงวัย อีกท่านหนึ่ง ชื่อ โอกาโมโตผู้ซึ่งเคยมีส่วนพัฒนาการศึกษาของผู้หญิงในญี่ปุ่น แต่บัดนี้ดูแลเอาใจใส่ท่านอาจารย์ ซุอิกัน ไม่ใช่เรื่องแปลกที่พระเซนจะอยู่ร่วมกับสตรี แม้ก่อนหน้าจะมีการอนุญาตให้พระแต่งงานมีครอบครัวได้อย่างเป็นทางการ (เชื่อกันว่าเป็นการลดอำนาจของพระสงฆ์ที่มีสูงมากในช่วงโซกุนเป็นใหญ่) ก็มีผู้หญิงพำนักพักพิงอยู่ในวัดอย่างไม่เปิดเผย ดังที่มีคำใช้เรียกเธอว่า ไดโกกุ-ซามะ (Daikoku-sama) ซึ่งเป็นชื่อเทพารักษ์แห่งโชค องค์หนึ่งในเจ็ด ชาวญี่ปุ่นมักจะทำเทวรูปของ ไดโกกุ-ซามะ ไว้ในครัวหรือตามทางเดินเข้าบ้าน สุขภาพสตรีของท่านซุอิกันท่านนั้นนอกจากจะดูแลเรื่องส่วนตัวของท่านอาจารย์แล้ว ยังเป็นคู่สนทนาธรรมที่มีสติปัญญาเฉียบแหลม เป็นประโยชน์ต่อศิษย์ที่นั่งฟังอยู่ เมื่อแรกที่ได้อยู่ในไดซุอินนั้น ท่านอาจารย์ไม่เคยสนทนากับลูกศิษย์เลย แม้เมื่อคุณโอกาโมโต จะบอกให้เสนอ

ความเห็น ท่านอาจารย์ก็ดัดบทไม่ให้กล่าวอะไรด้วยเหตุผลที่ว่า “เขายังไม่พร้อมที่จะพูดต่อหน้าผู้คน” ช่วงนั้นท่านโซโก โรชิยังได้เฝียงอาจารย์ อิงอลอยอยู่ในใจ แล้วจึงเข้าใจในเวลาต่อมาว่าการฝึกตนที่จะไว้วางใจครูนั้นจะต้องฝึกที่จะตอบรับทุกสิ่งทุกอย่าง ไม่ใช่เฉพาะแค่วาจาท่าทางเท่านั้นแต่ด้วยใจทั้งหมดทั้งสิ้นด้วย เมื่อมองย้อนไปในอดีต ท่านโซโก โรชิรู้สึกซาบซึ้งในวิธีการอันเข้มงวดที่อาจารย์ของท่านปฏิบัติต่อท่าน เพราะทำให้ท่านได้สำรวจตรวจสอบความตั้งมั่นในสายสัมพันธ์ ครู-ศิษย์ และความตั้งใจในการปฏิบัติ และท่านภูมิใจยิ่งที่ครูจัดให้เป็นศิษย์แถวหน้าไม่เคยอ่อนด้อยถอยถด

จนกระทั่งวันหนึ่งซึ่งท่านได้ประจักษ์ในน้ำใจครู คือวันที่ท่านจากลาเพื่อไปเรียนรู้ในวัดที่ใหญ่ขึ้น ท่านอาจารย์ซุอิกันเรียกท่านเข้าไปพบแล้วมอบเงินจำนวนหนึ่งให้ พอลงบอกว่า “นี่เป็นเงินเพื่อไปสู่นิพพาน” “การฝึกปฏิบัติในวัดนั้นหนักหนาสาครจร้อาจถึงตายได้ถ้าหากเธอประคองตนไปไม่ถึงฝั่ง เงินจำนวนนี้คือเงินค่าศพของเธอ จะได้ไม่ต้องให้ใครเดือดร้อน” แม้จะรู้สึกสะทกสะท้านบ้างกับคำพูดของครู แต่ท่านก็น้อมรับอย่างเต็มใจ พอพร้อมที่จะก้าวเดินจากประตูไดซุอิน ครูผู้ปฏิบัติมีบุคลิกน่าเกรงขาม เดินตามหลัง และได้กระทำในสิ่งที่ศิษย์ไม่คาดคิดมาก่อน คือ ก้มลงผูกสายธนูทำให้เสร็จแล้วเอามือตบเบา ๆ บนปมเชือกที่ผูกรัดกัน และเอ่ยคำที่ต้องจำให้มัน “อย่าแกะมันออกนะ” คำที่ย้ำเตือนถึงคำมั่นสัญญาที่ศิษย์ได้ให้ในการฝึกปฏิบัติ ซึ่งเสมือนเสริมสร้างให้ ความมุ่งมั่นนั้นมั่นคงขึ้น โดยที่ไม่คาดคิดมาก่อนว่า ประสบการณ์ที่จะได้รับ ที่ประตูวัดไดโตกุจิจะสร้างความสั่นคลอนให้กับความมุ่งมั่นตั้งใจนั้นแม้จะเตรียมใจมาก่อนว่า “นิวาซุเม” (Niwazume) ซึ่งคือการทดสอบความตั้งใจที่ต้องพิสูจน์ด้วยความอดทนรอคอยหน้าประตูวัดเซนก่อนการยอมรับเข้าวัดนั้นเป็นกระบวนการตรวจสอบที่ทรหดตามประเพณีที่ดีปฏิบัติมาเมื่อครั้งท่าน เอกะ หรือจีนเรียกว่า หุยค้อ ผู้เป็นพระสังฆปริณายกรูปที่สองได้ตัดแขนซ้ายถวาย แต่ท่านอาจารย์ คือพระโพธิธรรมเพื่อให้เห็นถึงความ

มันคงในทางธรรม แต่เมื่อต้องยื่นหน้าเหินหน้า-
ประตูโดโตกุจิเข้าจริงก็แทบจะหมดสิ้นความมุ่งมั่น
ในวันที่ ๓ ของการรอคอยท่ามกลางอากาศที่เย็นยะ-
เยือกเข้าไปในทุกอณูของร่างกาย และในขณะที่
ความตั้งใจหมายมั่นทั้งหมดกำลังจะถึงจุดพังทลาย
ท่านโซโกโรชิก็ได้ประจักษ์ในความหมายที่แท้จริงของ
ประเพณีนิวาซูเม และแล้วประตูสู่ความสำเร็จทางใจ
ก็เปิดอ้ารับท่าน

บรรยากาศของพุทธศาสนาแบบเถรวาททำให้
เราคุ่นชินกับเสียงสวดมนต์ คำเทศนา และวาทะถ้อย
ต่าง ๆ แต่ณิกานเช่นนั้นดูจะเบื่อลัทธิถ้อยไปเลย เรา
พบว่าสื่อจากใจถึงใจจะไปอยู่ในสวนญี่ปุ่นการชาซก
ลีลาในละครโนะ ศิลปะการวาดรูปแบบตวัดพู่กันครั้ง
เดียวจบ หรือแม้กระทั่งการยิงธนู เมื่อจะใช้คำพูดก็
น้อยมาก พระเซนที่มีชื่อ เช่น ซุนเรียว ซุซูกิ ผากหนังสือ
เล่มเล็ก ๆ ไว้ให้โลกเพียงเล่มเดียวก่อนลาจากคือ
Zen Mind, Beginner's Mind ส่วนท่านโซโก โรชิ
ก็มีเพียงอัตชีวประวัติที่ชื่อ *Pointer to Insight* เล่ม
บาง ๆ เช่นกันก่อนที่จะล่วงลับด้วยโรคมะเร็ง ๒ ปีหลัง
จากที่ไปคารวะท่านครั้งนั้น จำได้ว่าก่อนจะกราบลา
ท่านวันนั้น เราถามคำถามท่านกันคนละข้อ ต่อ
คำถามของผู้เขียนว่า เชนยังอยู่ในญี่ปุ่น หรือไป
แบ่งบานในยุโรปและอเมริกานั้น ท่านชี้แจงไว้ใน
หนังสืออัตชีวประวัติของท่านดังต่อไปนี้ “สิ่งซึ่ง
ข้าพเจ้าเห็นว่าสำคัญนั้นไม่ใช่อยู่ที่ว่าพุทธศาสนาจะ
แพร่ขยายหรือนิกายเซนจะเจริญรุ่งเรือง แต่อยู่ที่ว่าคน
แต่ละคนมีชีวิตที่เต็มอ้อม และเพียงพอใจ เปี่ยมด้วย
สันติภาพตราบนานวาระสุดท้ายของชีวิต”

ทามุระ โซกัน

● ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ : ทามุระ โซกัน

ประตูทางเข้าโดชูอินยังคงสงบไร้ความ
พลุกพล่าน ปลายฤดูใบไม้ผลิแล้วแต่เมือง
ทั้งเมืองคงอบอวลด้วยกลิ่นหอมอันเป็น
สาระของดอกไม้บานาพันธุ์ บริเวณรอบโดชูอินก็เช่น
กัน ทั้งความหอมหวานและสีส้มของดอกไม้สีม่วงแม่
ไก่ลี้รวงโรย แต่ยังคงกระจ่างแจ่มอยู่ในใจถึงทุกวันนี้
ผู้มาเยือนจากเชียงใหม่ในครั้งนี้เหลือเพียงสตรี ๒
คนพร้อมล่าม ทั้งที่ทราบของท่านโซโก โรชิได้มรณภาพ
เมื่อ ๒ ปีที่แล้ว แต่จุดมุ่งหมายของการเยือนคือ อยากร
ศึกษาเรื่องการสืบทอดทางวัฒนธรรม อีกทั้งใจจริง
ใครรู้ว่าใครคือผู้นั่งในโดชูอินแทนท่านอาจารย์
สุภาพบุรุษในวัย ๓๐ ที่นั่งคุกเข่าก้มศีรษะต้อนรับเรา

“

เรื่องเล็กที่สุดที่ท่านตอบสนองความใคร่รู้จากเบื้องลึกของใจผู้เขียนคือ อาจารย์ ท่านสั่งเสียอะไรในลมหายใจสุดท้ายของชีวิต ท่านมูระ โซกันเล่าให้ฟังว่า อาจารย์ไม่ได้บอกกล่าวสาระสำคัญอันใดไว้เพียงยกมือขึ้นวางแนบลงตรงหัวใจ เท่านั้นเอง และท่านก็ยกมือทำท่าสาธิตให้ดู เป็นอีกเรื่องหนึ่งซึ่งต้องจดไว้ในบันทึกหน้าชนบทแห่งชีวิตของคุณตอนก่อนหมดลมหายใจ

”

ตรงหน้าเรือนไม้หลังเดิม อยู่ในเสื่อคลุมอย่างไม่เป็นทางการ เป็นผู้เดียวกับที่เข้ามาในห้องที่เราสนทนากับท่านโซโก โรชิเมื่อสองปีก่อน ที่จำได้แม่นเพราะเป็นท่าทางและร่างกายอันอ่อนนุ่มและงดงามเช่นเดียวกันกับเมื่อนำเสนอน้ำชาและขนมให้กับเราคราวนั้น เราไม่รู้จักแม้กระทั่งนามของท่าน ได้แต่เดินท่านไปตามระเบียงไม้ ผ่านห้องเล็ก ๆ ที่มีคน ๓-๔ คนกำลังนั่งเรียนเขียนอักษรแบบโบราณไปยังห้องกลาง ล่ามบอกว่า เพื่อให้เราได้คารวะและระลึกถึงอาจารย์ผู้ล่วงลับคนก่อน ๆ จากนั้นก็ถูกพาไปยังอีกห้องหนึ่งเพื่อรอที่จะพบท่านเจ้าอาวาสไดชูอินคนใหม่

การนั่งกับพื้นของชาวตะวันตกนอกจากจะเป็นการลำรวมด้วยท่วงท่าของร่างกายแล้วยังหมายถึงถึงประเพณีของการสื่อสารของใจด้วยการนั่ง ดังที่เราู้กันว่าคำว่าอุปนิษัตที่ใช้เรียกยุคทองของปรัชญาอินเดีย ๒๕๐ ปีก่อนและหลังพุทธกาลนั้น รากลึก ๆ แปลว่านั่งใกล้ นั่งใกล้ครูผู้สอนสั่งหรือนั่งใกล้สังฆกรรมที่โน้มนำใจ ตรงกลางห้องในขณะที่นั่งรอคอยนี้เอง เราเห็นการนั่งด้วยใจที่ปรากฏเป็นความงามในท่าทางของสุภาพสตรีวัย ๔๐ ที่กำลังชงชาอยู่ตรงห้อง เพลินอยู่กับการชงชาของเธอจนกระทั่งประตูโซจิ* ด้านหลังของห้องเลื่อนเปิดออกจากกัน ผู้ที่ก้าวเข้ามาคือ ผู้ที่นำขนมมาให้ในปีก่อนนั้น และผู้ที่

เพิ่งจะต้องรับเราเข้ามาในตัวเรือนนั่นเอง บัดนี้อยู่ในเครื่องแต่งกายเต็มรูปแบบด้วยเสื้อคลุมตัวนอกหรือโอเกสะผ้าค่อนข้างหนาสีครามและจีวรคล่องคอสีเขียวเข้ม “ทามูระ โซกัน” เราเพิ่งจะรู้จักฉายาท่านผ่านล่าม ท่านบวชที่ไดชูอินเมื่อ ๑๕ ปีที่แล้ว ครั้นยังอายุ ๒๑ และอยู่เป็นศิษย์ของท่านอาจารย์โซโก โรชิที่ไดชูอินมาโดยตลอดแม้จะต้องไปเรียนและฝึกฝนตนในวัดเซนที่ใหญ่กว่าที่มีชื่อว่า เมียวชินจิ นับว่าอายุท่านยังน้อยเมื่อนึกถึงว่าท่านรับภาระหน้าที่แทนท่านอาจารย์ในตำแหน่งเจ้าอาวาสไดชูอิน และอธิการบดีมหาวิทยาลัยฮานาโซโนที่สอนพุทธศาสนาด้วย แต่ท่านทามูระ โซกันได้ใช้ชีวิตนักบวชตามวิถีเซน คือเรียนรู้อะไรจากครูผู้ถ่ายทอดจากใจหนึ่งถึงอีกใจหนึ่งซึ่งพร้อมรับ ถึงวันนี้ศิษย์ต้องยืนอยู่ด้วยตัวเองไม่มีอาจารย์คอยประคับประคอง ยังมีการสอนชาเซนอยู่ที่ไดชูอิน แต่ด้วยวิวุฒิและคุณวุฒิที่ต่างจากท่านโซโกโรชิจึงทำให้ท่านพบว่าการสอนชาเซนเช่นอาจารย์นั้นเป็นความยากยิ่งสำหรับท่าน แต่ก็มีศิษย์ชาวตะวันตกของอาจารย์แวะเวียนมาปีละ ๑ ครั้ง เราสนทนากันหลายเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

* ประตูบ้านญี่ปุ่นที่ทำด้วยไม้ตีเป็นช่อง ๆ และบุด้วยกระดาษสีขาว

และวัฒนธรรมในญี่ปุ่น พุทธศาสนาในญี่ปุ่นที่คล้ายความสำคัญ อิทธิพลของเซนที่ยังคงแทรกซึมอยู่ในชีวิตเล็กๆ ของผู้คนจำนวนไม่มากแต่มีพลังเรื่อง "ซาโตริ" หรือสัมโพธิซึ่งคือ ญาณที่เป็นคำอิตติตติปากคนเมื่อเอ่ยถึงพุทธศาสนิกายเซน ซึ่งท่านบอกว่าเอามายึดเป็นที่พึ่งไม่ได้ อีกทั้งไม่แน่ใจนักว่ามีจริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงมายา เรื่องเล็กที่สุดที่ท่านตอบสนองความใคร่รู้จากเบื้องลึกของใจผู้เขียนคือ อาจารย์ท่านสังเสียดอะไรในลมหายใจสุดท้ายของชีวิต ท่านมูระไซกันเล่าให้ฟังว่า อาจารย์ไม่ได้บอกกล่าวสาระสำคัญอันใดไว้ เพียงยกมือขึ้นวางแนบลงตรงหัวใจเท่านั้นเอง และท่านก็ยกมือทำท่าสาธิตให้ดู เป็นอีกเรื่องหนึ่งซึ่งต้องจดไว้ในบันทึกหน้าชนบแห่งชีวิตของครูต่อนก่อนหมดลมหายใจ

ครั้งหนึ่งเคยกราบลาพระสงฆ์ไทยรูปหนึ่งแล้วท่านบอกว่าถ้าท่านเป็นพระฝ่ายมหายาน หรือทิเบตก็จะได้ไหว้ตอบกันไป ไหว้ตอบกันมา แต่วันนั้นหลังกราบลาท่านทามูระไซกันแล้ว ท่านไม่เพียงแต่ก้มลงตอบการคารวะของเราเท่านั้น พอเดินลงถึงหัวบันไดแล้วท่านยังก้มลงกลับรองเท้าของเราให้หันหน้าพร้อมที่จะใส่ตามธรรมเนียมของเจ้าบ้านชาวญี่ปุ่นอีกด้วย ทำให้เราผู้ไม่คุ้นเคยไม่ทราบจะวางตัวอย่างไร

ถูก ได้แก่ ไหว้ท่านอย่างนบ้น้อมตามแบบไทย ๆ ที่เราปฏิบัติกันต่อพระสงฆ์และผู้ใหญ่ แล้วท่านก็เดินไปส่งเราถึงประตูใหญ่และยืนอยู่ตรงนั้นจนเราลืบทา

ท่านทามูระไซกัน สร้างความประทับใจให้กับผู้มาเยือนจากประเทศที่มีประเพณีทางพุทธศาสนาที่แตกต่างกันอย่างแน่นอน แต่นั่นเป็นเพียงรูปแบบภายนอกที่สะท้อนจากการฝึกปฏิบัติภายในที่เป็นผลทำให้ใจใสบริสุทธิ์ ท่านผู้นี้ทำให้เราเกิดความหวังต่อโลกสมัยใหม่อีกนานัปการ เรื่องราวของการสื่อสารมาจากครูถึงศิษย์ด้วยใจต่อใจที่สืบสายกันมาในโดซุอินทำให้เข้าใจซึ่งถึงความหมายของคำว่า อันเตวาสิกที่ไม่หมายความว่ามีความผิดเพียงแต่ศิษย์กัณกฎที่ซิดใกล้แต่ตามรากความเดิมคือ ผู้อาศัยอยู่ภายใน ล่องรู้ใจของกันและกัน นอกจากนี้ยังรู้สึกยินดีที่ได้พบว่าบรรยากาศอุปนิสัยนั้นมีใช้อยู่แต่ในประวัติศาสตร์อันห่างไกลสุดไขว่คว้า หากเป็นเรื่องจริงที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน แม้จะเกิดขึ้น ณ มุมเล็ก ๆ บนผืนแผ่นดินโลกอันกว้างใหญ่ เรื่องวัฒนธรรมประเพณีก็สำคัญ แม้ไม่ใช่สาระอันยิ่งใหญ่ แต่เรื่องใจนั้นยิ่งยวดกว่ายากจะหาอะไรเสมอเหมือน

คมคำ

ขณะที่พระพุทธเจ้าเป็นเจ้า
แต่ลดตัวลงมาเป็นสามัญชนของคนยากจน
แต่คณะสงฆ์ไทยกลับมาจากคนยากจนเพื่อไปเป็นเจ้า
มันกลับกัน

นี่คือความวิบัติของคณะสงฆ์ที่เห็น ๆ กันอยู่

พิภพ ธงไชย

กรรมการเลขาธิการมูลนิธิเด็ก

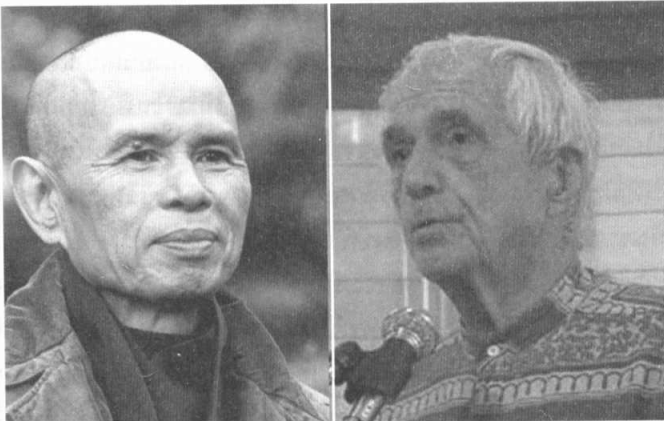

การภาวนา และการต่อต้าน

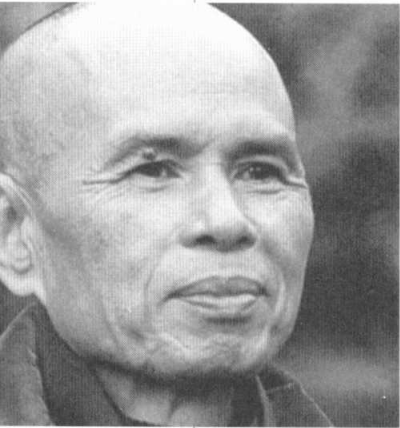
ข้างล่างนี้เป็นบันทึกคำสนทนาที่ปารีส ๔ มกราคม ๒๕๑๖ ระหว่าง **ดิช นัท ฮันห์** กับ **แดน เบอริแกน** คนหนึ่งเป็นอาจารย์เซ็น อีกคนหนึ่งเป็นบาทหลวงคาทอลิก อันเป็นที่รู้จักกันดีในการเผยแพร่ชื่อผู้เข้ารับการเกณฑ์ทหาร และเป็นผู้ไม่ยอมรายงานตัวต่อกรจำคุกตรงตามหมายกำหนด

ในเวลานั้น พอดีกับสหรัฐอเมริกากำลังฉลองคริสต์มาสอยู่ด้วยการทิ้งระเบิดคุกคามชาวเวียดนาม การหยุดยิงที่มีความหวังว่าจะคงไว้หลายเดือน กลับแตกกระจายดุจเดียวกับโรงพยาบาลบาซมายในฮานอย แคนมาถึงปารีสได้ไม่ถึงสองอาทิตย์ดี หลังจากพี่น้องชายของเขาได้รับการปลดปล่อยออกจากคุก และหลังจากการไปเป็นประจักษ์พยานต่อกรก่อสงครามครั้งใหม่ที่บันไดของโบสถ์นักบุญแพทริคาคาที่คัล ในนิวยอร์ก (คาร์ดินาล ไม่อยู่ไปเยี่ยมกองทัพทหาร)

ด้วยการเป็นกวี อันมีความผูกพันอยู่กับอหิงสธรรม ท่านทั้งสองจึงได้รู้จักกันมาเป็นเวลานานพอสมควร แต่การจะได้อายุใกล้ชิดกัน ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกัน พูดคุยกันและหุงหาอาหารด้วยกัน ในเวลาวิกฤตเช่นนี้ ย่อมเป็นเวลาอันจะอำนวยให้เกิดความเข้าใจและความใกล้ชิดกันเป็นพิเศษ และคิดว่าการใช้เครื่องบันทึกเสียงคงจะไม่ทำลายบรรยากาศอันมีสุขุมรสเช่นนี้ไปเสีย

ในบทสนทนา มีหลายตอนที่ขาดหายไป ไม่ใช่ถ้อยคำ หากเป็นความสงบเรียบร้อยระหว่างเขาทั้งสอง ระหว่างการเอ่ยนำของแดน กับการตอบรับของนัทฮันท์ครั้งแรกเป็นความเงียบได้ ๑๐ นาที ความเงียบสนิทจนกระทั่งได้ยินเสียงแผ่ว ๆ ของเครื่องบันทึกเสียงได้ และความเงียบในส่วนอื่น ๆ ของการสนทนา ทำให้ท่านทั้งสองเป็น เควกเกอร์ หรือแทปิสต์ หรือผู้อยู่ในสายของการไม่ยึดติดนิกายใดได้อย่างสมภาคภูมิ

เขาพยายามจะลืม เพราะว่าเขารู้สึกเหน็ดเหนื่อย เขาไม่มีกำลังใจที่จะเผชิญหน้ากับปัญหายุ่งยากประจำวัน ตอนแรกเขาอาจจะมีความกังวลใจ หากแต่ว่าเขาไม่สามารถยับยั้งการต่อสู้ไว้เป็นเวลานานได้ นี่เป็นเหตุผลที่เขาพยายามจะลืม และจุดสำคัญอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรเราจึงจะเข้มแข็งพอที่จะรับปัญหาเหล่านี้ได้โดยไม่เหน็ดเหนื่อย ในกรณีนี้ ผมคิดว่า (ตามประสบการณ์ของผม) ปริมาณของการกระทำมิใช่เป็นสิ่งสำคัญ แต่ที่สำคัญคือคุณภาพ

แดน เบอริแกน : เรานั่งอยู่ที่นี่ ด้วยอาการเอาจริงเอาจัง ด้วยความวิเวกแห่งจิตอย่างยิ่ง นึกถึงเพื่อนของเราทั่วโลก และลี้ลับอยู่ว่าถ้าเราจะพูดถึงความหมายของขบวนการอหิงสา อันประกอบด้วยรากฐานบางอย่าง ประเพณี อำนาจที่มีขอบเขต โดยเฉพาะการค้นหขบวนการที่ไม่เป็นไปเพื่อการเมือง และไม่โน้มเอียงไปสู่ความรุนแรงนั้น จะเป็นการดีหรือไม่ เราได้เห็นขบวนการที่ผิดพลาดในลักษณะเช่นนี้มามากแล้ว แต่ในหลาย ๆ ด้าน มรดกแห่งอดีตของคริสต์และพุทธ ก็สามารถเข้ากันได้ เช่นในเรื่องความเมตตากรุณา การรู้จักอกเขาออกเรา และ

ความรู้สึกต่อกาลเวลาที่แตกต่างออกไป คือความรู้สึกต่อเวลาที่ยาวนานกว่าและลึกกว่า

เมื่อเราอยู่ในคุก ผมเชื่อว่าเรามีความรู้สึกต่อเวลาแตกต่างออกไปด้วย บางทีอาจจะเข้าใจลึกซึ้งจะมากขึ้น

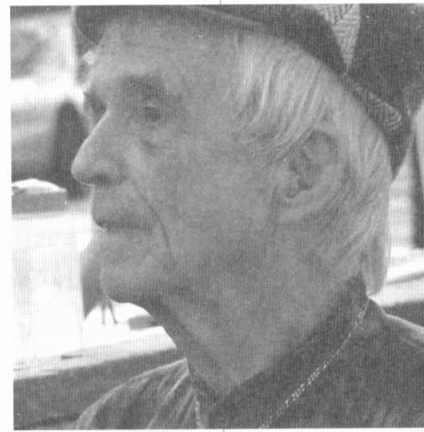
ดิช นัท ฮันท์ : เรามักจะจินตนาการว่า ช่วงชีวิตของมนุษย์ก็คือเส้นตรงที่ลากขึ้นบนแผ่นกระดาษจากซ้ายไปขวา บุคคลเกิดขึ้น

มาในโลก ใช้ชีวิตอยู่แล้วก็ตายไป เราเลยคิดว่าชีวิตของบุคคลคนหนึ่งก็เหมือนกับเส้นที่ลากไว้บนแผ่นกระดาษตามขวาง แต่ผมคิดว่าการสมมติเช่นนั้นไม่ถูกต้อง ชีวิตไม่สามารถกำหนดให้เป็นเหมือนเส้นที่เราลาก เพราะการมีชีวิตอยู่ไม่ไปในทิศทางเดียวคือจากซ้ายมือมาขวามือ หากไปในทิศทางอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นภาพวาดชีวิตด้วยการใช้เส้นตรงที่ลากตามขวางนั้นจึงไม่ถูกต้อง มันไปทุกทาง ไม่ใช่ ๔, ๘ หรือ ๑๖ ทางเท่านั้น แต่มันมีทิศทางไปมากมาย ด้วยเหตุนี้ ถ้าเราได้เห็นแง่ต่างตลอดในสังขารอันนั้น ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับเรื่องเวลา ก็จะเปลี่ยนไป สิ่งนี้

นี่เองเวลาคุณนั่งสมาธิ คุณจะไม่รู้สึกรู้ว่าได้
เดินทางไปกับกาลเวลา หากอยู่ในนิรันดร เรา
ไม่ถูกขัดขวางด้วยความตาย หรือด้วยความ
เปลี่ยนแปลง ความรู้สึกที่ได้มีชีวิตอยู่ใน
สภาวะจิตใจเช่นนั้น ถือเป็นโอกาสที่ดียิ่งใน
การทำตนให้บริสุทธิ์สะอาด ไม่เพียงแต่จะมี
ผลต่อสภาวะการเป็นอยู่ของเราเท่านั้น หาก
ยังมีผลไปถึงการกระทำ และการไม่กระทำ
ของเราด้วย

คงจะเป็นไปไม่ได้ เหมือนกับคนคนหนึ่งที่จะ
จะพูดขึ้นว่า เมื่อเราตั้งคำถามต่อทุกสิ่ง
ทุกอย่าง คำถามว่าเราจะใช้ชีวิตอยู่อย่างไรใน
วันหนึ่ง ๆ ก็เลยกลายเป็นเรื่องที่ทำให้ทุกข์
ทรมาน เลยกลายเป็นสิ่งที่แทบจะเป็นไปไม่ได้
เมื่อไม่สามารถจัดการอะไรได้กับคำถามนี้ เรา
ก็พยายามหนีมัน หลังจากนั้นก็บอกว่าคุณถาม
เหล่านั้น “วุ่นวายมากเกินไป” เลยไม่ยอมค้น
หาวิธีการจัดการกับคำถามเหล่านั้นอีกเลย
วันหนึ่ง ๆ ด้วยสุราเมรัย ยาเสพติด หรือความ

บางที่เราอาจจะคิดว่า นี่เป็นเวลาสมควรที่จะมีการ
ฟื้นฟูศาสนธรรมกันใหม่ ด้วยการหาอะไรที่ลึกลงไป
กว่าวัฒนธรรมที่เป็นอยู่นี้ แต่เราก็หาที่ลงไม่ได้
ด้วยเหตุนี้ วัฒนธรรมจึงลาจากศาสนธรรมไปเป็นเพียง
วิธีการสำหรับหลบเลี่ยงคำถามแห่งชีวิตอันนำมา
ซึ่งความทุกข์ ประชาชนไปโบสถ์เพราะต้องการจะลืม
และคนอื่น ๆ ที่จะไม่ไปโบสถ์ก็ต้องการจะลืมเช่นกัน
และไม่มีหนทางออกอื่นที่จะช่วยได้

แดน : ผมคิดว่าส่วนหนึ่งของความ
ยุ่งยาก ก็คือการตัดสินใจที่จะกระทำการที่
ถูกต้องในเวลาที่ถูกต้อง (หรือเวลาสำหรับการ
ไม่กระทำ) แต่สำหรับคนโดยทั่วไปแล้ว
คำถามนี้มักจะไม่มีการได้ถามกัน จะถามกัน
ก็แต่เฉพาะเรื่องการเมืองเท่านั้น และผมคิด
ว่าความยุ่งยากส่วนใหญ่ของชีวิตอยู่กับ
คำถามที่ว่า เราจะมีชีวิตอยู่ไปทำไม ทำไมเรา
จึงยอมรับการมีชีวิตอยู่ ทำไมไม่ตัดขาดออก
จากชีวิต...ทำไมชีวิตถึงมีค่า และเมื่อมีการ
ถามคำถามเช่นนี้ โดยที่ความเข้าใจต่อคุณค่า
ของชีวิตก็ยังไม่ไกลไปกว่าการถกเถียงกัน
ด้วยถ้อยคำ ผมคิดว่า การกระทำที่ถูกต้องก็

สิ้นหวังหรือสิ่งที่เขายึดจับได้อื่น ๆ อันรวม
ศาสนาเข้าไว้ด้วย เขาก็เลยเลิกค้นหาตร
ฐานแห่งการดำรงอยู่ ซึ่งจะช่วยให้การต่อสู้
เป็นไปได้ในระยะเวลาที่ยาวนานจนตราบเท่า
ช่วงชีวิตของเขา และการที่จะให้ได้ชีวิตที่ไม่
ทำร้ายผู้อื่นและตัวเอง สำหรับผมแล้วจะต้อง
อาศัยชีวิตเข้าสู่พระผู้เป็นเจ้าของที่ลึกซึ้งศีลจริย
วัตรอันสม่าเสมอที่เกี่ยวแก่ความเอริตอว์รอย
ความรู้สึก ความอยากรู้อยากเห็น และการ
รับรู้เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการ
รับรู้เรื่องการเมือง วัฒนธรรมของเราไม่ได้
ตระเตรียมอะไรให้เราเลย เพื่อให้เราได้เข้าใจ
อย่างที่เรารู้สึกอยู่เดี๋ยวนี้ อันเป็นความเข้าใจ

ที่เกิดขึ้นหลังจากการเกิดสงครามเวียดนามถึง ๑๐ ปี ประชาชนที่จะสัมผัสกับชีวิตแบบนี้มีน้อยมาก บางทีเราอาจจะคิดว่า นี่เป็นเวลาสมควรที่จะมีการฟื้นฟูศาสนธรรมกันใหม่ ด้วยการหาอะไรที่ลึกลงไปกว่าวัฒนธรรมที่เป็นอยู่นี้ แต่เราก็กหาที่ลงไม่ได้ ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมจึงลากศาสนธรรมไปเป็นเพียงวิธีการสำหรับหลบเลี่ยงคำถามแห่งชีวิตอันนำมาซึ่งความทุกข์ ประชาชนไปโบสถ์เพราะต้องการจะลืมน และคนอื่น ๆ ที่จะไม่ไปโบสถ์ก็ต้องการจะลืมนเช่นกัน และไม่มีหนทางออกอื่นที่จะช่วยได้

นัก ฮันท์ : เขาพยายามจะลืมน เพราะว่าเขารู้สึกเหน็ดเหนื่อย เขาไม่มีกำลังใจที่จะเผชิญหน้ากับปัญหายุ่งยากประจำวัน ตอนแรกเขาอาจจะม่กำลังใจ หากแต่ว่าเขาไม่สามารถยื่นหยัดต่อการต่อสู้ไว้เป็นเวลานานได้ นี่เป็นเหตุผลที่เขาพยายามจะลืมน และจุดสำคัญอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรเราจึงจะเข้มแข็งพอที่จะรับปัญหาเหล่านี้ได้โดยไม่หนีมัน ในกรณีนี้ ผมคิดว่า (ตามประสบการณ์ของผม) ปริมาณของการกระทำมิใช่เป็นสิ่งสำคัญ แต่ที่สำคัญคือคุณภาพ เมื่อผมรู้สึกสงบ ระวัง และมีความสุข ผมมีความแน่ใจว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผมทำจะให้ผลดี แต่บางครั้งปัญหาที่อยู่ต่อหน้าผมมาแรง ผมรู้สึกที่ผมไม่สามารถแก้ปัญหาทั้งหมดในเวลาเดียวกันได้ ตัวอย่างธรรมดา ๆ ก็ได้แก่การอ่านหนังสือพิมพ์ โดยที่อ่านทุก ๆ วัน และอ่านแต่ละเรื่องอย่างละเอียดถี่ถ้วน บางครั้งเราก็หยุดอ่าน... เราพบตัวเองว่าไม่อยู่ในสภาวะที่จะอ่านหนังสือพิมพ์เหล่านี้ได้ บางครั้งก็เป็นเวลานานถึง ๓ เดือน และหลังจากสามเดือนแล้วเรามาอ่านหนังสือพิมพ์อีกก็พบว่าไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมากนัก ดังนั้น จึงน่าจะมีการจัดการบางอย่างเพื่อให้เราได้นานูบารุงตัวเรา

เองทางด้านจิตใจ (ให้เกิดชีวิต) เพื่อเราจะได้มีประสิทธิภาพ ด้วยมีปัญหาน้อยลง มีประสิทธิภาพมากขึ้น

แดน : ผมคิดว่าเป็นการต่อสู้กับวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงได้ยากของเราอย่างหนึ่ง ซึ่งแนวทางปฏิบัติของวัฒนธรรมได้คุกคามโลก ดังที่เราได้เรียนรู้จากสงครามเวียดนาม แต่อีกด้านหนึ่ง ตรงกันข้ามกับวัฒนธรรมของเรา คือคนหนุ่มทั้งหลายที่มีความตั้งใจดีและมีความสามารถอย่างสูง ซึ่งก็มีอยู่หลายแบบผสมผสานกัน ดังที่เราได้เรียนรู้จากประสบการณ์ของความขัดแย้งอย่างรุนแรงที่ผ่านมาในช่วง ๑๐ ปีนี้ กับการที่จะต้องอดทนต่อการถูกทำให้เสียขวัญ การขึ้นโรงศาล การพิจารณาคดีที่ยาวนาน ที่จำขัง การอยู่ใต้ดิน การพลัดพรากครอบครัวและเพื่อน การที่ต้องอดทนต่อสิ่งเหล่านี้ถือเป็นส่วนประกอบที่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่เราได้เรียนรู้ว่า ความสามารถในการกระทำสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่หาได้ยาก ราว ๆ ปี ๑๙๖๕-๑๙๖๖ บางคนในพวกเราถูกคนอื่นรังเกียจ อหิงสาเป็นเรื่องโง่เขลา ไม่นั่นสมัย การยอมรับการพิจารณาคดีและยอมเข้าคุกเป็นเรื่องเหลวไหล นี่ไม่ใช่ขบวนการจะต้องแก้แค้น ด้วยการใช้ความรุนแรงและอาวุธ แล้วเราก็เห็นว่ามันไป ๆ มา ๆ เพื่อนของเราและนักต่อต้านที่เป็นคาทอลิกโดนรังเกียจเช่นเดียวกันนี้ เราสูญเสียความเลื่อมใสของคนที่มาต่อเราไปมาก แต่แล้วมันก็กลับมา เราอยู่ในวงจรถองแล้ว เป็นทศวรรษที่สอง ๑๙๗๐ เป็นปีแห่งความเข้าใจ พวกเขาเห็นขบวนการอื่น ๆ หายไป เหลือแต่พวกเราที่ยังอยู่ที่นี่ ในตอนปลายของเดือนธันวาคม ๑๙๗๒ ในขณะที่กำลังมีการทิ้งระเบิดต่อเนื่องกันถึง ๑๐ วันที่เมืองนิวยอร์ก มีพวกเราเท่านั้นที่ยังยืนหยัดอยู่ พวกเราและคนหนุ่มที่เคยติดคุก

กันมาแล้ว และเป็นพวกเดียวที่เหลืออยู่ใน การเรียกให้หยุด เราพูดคุยกับประชาชน ตรีเตรียมเอกสาร และยังมีหวัง ยังมี สัญญาณของความหวัง ผมคิดว่าการกระทำ ครั้งนี้ไม่ใช่การกระทำที่ยิ่งใหญ่อันใด แต่ก็ เป็น การกระทำอย่างหนึ่ง ที่จะประกาศว่าคุณไม่ ต้องการเลียนแบบศัตรูของคุณ และเมื่อคุณ เลียนแบบศัตรู คุณก็เป็นศัตรูด้วย ดังนั้น ถ้าคุณคิดจะใช้ความรุนแรงในขบวนการบาง อย่าง คุณก็น่าจะเข้าร่วมกับกองทหารฆ่า ชาวเวียดนามได้ เพราะว่าทั้งสองสิ่งก็คือ สิ่งเดียวกัน เป็นเรื่องยากสำหรับชาวอเมริกา ที่จะเข้าใจ

นัท ฮันห์ : และนั่นยังเป็นปัญหาพื้นฐานที่สุด ที่ผมเห็นในการกระทำของคุณและ ของเพื่อนของคุณ ก็คือขบวนการเพื่อการตื่น และผมคิดว่านั่นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะว่า ปัญหาก็คือ การทำให้เกิดความตื่นขึ้น จากนั้น ทุกสิ่งทุกอย่างก็จะตามมา ถ้าประชาชนไม่ตื่น คุณก็ไม่สามารถทำอะไรเลย ปัญหาไม่ได้อยู่ที่แรงหนึ่งต่อต้านอีกแรงหนึ่ง ว่าแรงไหนจะได้อยุ่บนผืนแผ่นดินนี้ แต่ปัญหาคือความตื่น ตรงกันข้ามกับความหลงลืม ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งความชั่วและอาชญากรรมที่มีอยู่มากมาย คนฆ่ากันหรือประกอบอาชญากรรมมิใช่ว่า เขาจะต้องเป็นคนโหดร้ายโดยสันดาน แต่ เป็นเพราะเขาหลงลืม เขาไม่ตระหนักถึงสิ่งที่ เกิดขึ้นรอบ ๆ ด้านแม้แต่ภายในตัวเขาเอง ดังนั้นผมจึงสามารถตั้งชื่อขบวนการของคุณ ได้ว่า เป็นการกระทำเพื่อให้เกิดการตื่นทาง มโนวิญญาณ ซึ่งเป็นหัวใจของมนุษย์

แดน : ผมหวังเช่นนั้น ผมคิดทวนไปถึง เรื่องที่คุณได้พูดก่อนหน้านี้ คือเรื่องการตื่นตุม ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ความกระหายในข่าว ใหม่ ๆ ทุก ๆ วัน ประชาชนต้องการจะชิมซาบ

ความยุ่งเหยิง การนองเลือดและความรุนแรง ที่ไม่น่าเชื่อเหล่านี้ จึงนำมาซึ่งความหลงลืม โดยแกล้งทำเป็นตื่น นुकคลอดมคติ (ตามแนว ความคิดนี้) คือคนรู้เหตุการณ์ทุกเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น และอ่านหนังสือพิมพ์ทั้งหมด แต่ บ่อยครั้งเขาจะเป็นคนที่ตระหนักน้อยที่สุดว่า อะไรเกิดขึ้นกับประชาชนจริง ๆ และตระหนัก ถึงตนเองน้อยที่สุดด้วย

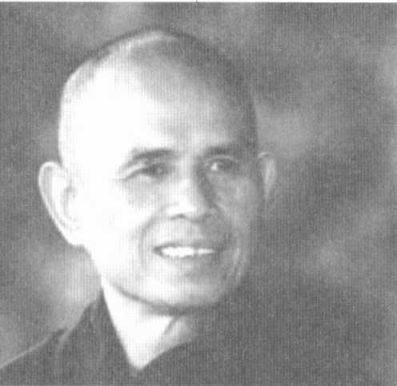
นัท ฮันห์ : นั่นเป็นความจริง เพราะ ว่าบางคนอ่านหนังสือพิมพ์ด้วยเหตุที่ว่า เขา ไม่สามารถอดทนต่อการต้องอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง โดยไม่ได้ทำอะไร ดังนั้นเขาจึงไม่อยากรู้ในสิ่ง ที่เกิดขึ้นจริง ๆ หากแต่เพียงต้องการเติมอะไร บางอย่างใส่หัวตัวเองให้เต็มเท่านั้น เพื่อที่จะ ได้ไม่ต้องเผชิญกับความว่างเปล่าและความ อ่างว่างในตัวของเขาเอง

แดน : ความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องจักร กับมโนวิญญาณ ตามท้องเรื่องนี้ ก็เป็นสิ่งที่ น่าสนใจ เครื่องจักรในตะวันตก ถ้าเปรียบ เทียบแบบให้เกินจริงอยู่น้อย ก็เปรียบได้กับ ตัวที่กินทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นแบบอย่างอันหนึ่ง ที่มนุษย์ควรปฏิบัติตามและได้มาซึ่งประสิทธิภาพ ผลได้ การปะทะและมิชฌาปฏิฐิของ มโนวิญญาณ ในที่นี้ความแตกต่างระหว่าง เครื่องจักรกับมโนวิญญาณของมนุษย์ก็จะ หายสาบสูญไป ทั้งสองต่างพยายามจะ ครอบครองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เราได้เรียนรู้จาก ทศวรรษที่แล้วว่าชั่วระยะเวลาหนึ่ง คนที่มี อำนาจในรัฐบาลจะไม่มีประสบการณ์ทาง มโนวิญญาณอื่นใดนอกไปจากที่ผ่านออกมา จากเครื่องจักร นั่นก็คือลูกระเบิดนั่นเอง ทางเดียวที่จะมีอำนาจอยู่ได้ในโลก ก็คือการ มีคำสั่งเหนือเครื่องจักร ซึ่งก็คือการมีคำสั่งจะ ให้อยู่หรือตายก็ได้ และจะไม่มีแตกต่าง ระหว่างการทิ้งลูกระเบิดอันเป็นวิธีการทาง

มโนวิญญานอันหนึ่งกับตัวมโนวิญญานเอง
ตั้งนั้นการเดินสวนทางกับสิ่งนั้น หรือการหา
หนทางที่จะเดินสวนทางกับสิ่งนั้น หรือที่เรา
พูดไว้ที่แคตันส์วิลส์ว่า การปฏิเสธต่อสิ่ง
ต่าง ๆ เหล่านั้นทั้งหมด เป็นสิ่งที่ยากและ
นำมาซึ่งความทุกข์ทรมาน ผมไม่สามารถ
บรรยายออกมาได้ว่าเครื่องจักรได้ชัยชนะ
เหนือมโนวิญญานของเราได้อย่างไร จน
กระทั่ง “คำสั่งแห่งความจำเป็น” (Order of
Necessity) ประกาศออกมา เราเชื่อว่า “ความ
รุนแรงไม่ใช่สิ่งจำเป็น” ถ้ามองในทัศนะของ
อภิปรัชญา ความรุนแรงเป็นแต่สิ่งที่จำเป็น
เท่านั้น (ไม่เป็นอย่างอื่น) ความรุนแรงเป็น

ได้ บางคนพูดว่าการมีจิตเป็นกุศลเป็นการ
ประพฤตินให้ถูกต้องต่อโลก แต่นั่นเป็นส่วน
หนึ่งเท่านั้น เพราะมันยังเป็นการประพฤติน
ให้ถูกต้องต่อตนเองอีกด้วย ต้องเป็นทั้งภายใน
และภายนอกจึงจะเข้าทำนอง

นัท ฮันท์ : เครื่องจักรของความรุนแรง
ทำลายมโนวิญญาน เพราะว่ามันก่อให้เกิด
ความกลัว ก่อให้เกิดความสิ้นหวัง ก่อให้เกิด
ความรู้สึกและอารมณ์ทุกอย่างที่จะทำให้ร้าย
มนุษย์และอหิงสกรณียะ แน่นอนเราจะต้อง
เป็นปฏิปักษ์ต่อเครื่องจักรของความรุนแรง
และด้วยเหตุผลเดียวกัน เราจะต้องเป็น

บางคนอ่านหนังสือพิมพ์ด้วยเหตุที่ว่า เขาไม่สามารถ
อดทนต่อการต้องอยู่ในที่ใดที่หนึ่งโดยไม่ได้ทำอะไร
ดังนั้นเขาจึงไม่อยากรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ หากแต่
เพียงต้องการเติมอะไรบางอย่างใส่หัวตัวเองให้เต็ม
เท่านั้น เพื่อที่จะได้ไม่ต้องเผชิญกับความว่างเปล่า
และความอ้างว้างในตัวของเขาเอง

คำสั่งแห่งความจำเป็นด้วยตัวของมันเอง และ
การก้าวร้าวจากความจำเป็นไปสู่อิสรภาพ
ก็คือการก้าวไปสู่อิสรภาพ เพราะมันเป็นทาง
เดียวที่จะไปสู่อิสรภาพ

นัท ฮันท์ : ความรุนแรงทำลายมโน
วิญญาน

แดน : ใช่ แต่นั่นหมายถึงความรู้สึก
นึกคิดภายในความรู้สึกนึกคิดของตนเอง
เพราะว่าเครื่องจักรอยู่นอกตัวมันเองโดยสิ้น
เชิง เครื่องจักรไม่มีมโนวิญญานอยู่เลยแม้แต่น้อย
และทำลายมโนวิญญาน จนมันเอาชนะ

ปฏิปักษ์ต่อความคิด และความรู้สึกที่จะใช้
เครื่องจักรอันนั้น

แดน : ในเวลาที่เครื่องจักรประกาศชัย
ชนะเหนือมนุษย์ทั้งหญิงและชายเช่นนี้ ผมคิด
ว่าการภาวนาจะกลายเป็นรูปแบบของการ
ต่อต้านอย่างหนึ่ง และควรจะนำไปสู่การ
ต่อต้านระดับโลก ถึงขนาดที่บุคคลจะ
ไม่สามารถประกาศว่าเขาสัมพันธ์กับพระเจ้าได้
อีกต่อไป ถ้าหากเขายังทำตนเป็นกลาง
กับเครื่องจักรอยู่ และปล่อยให้มนุษย์ต้อง
ล้มตายไป ผมเอ๋ยเรื่องนี้ขึ้นก็เพราะว่าเรื่อง
นี้ก็ยังไม่ได้ขัดอีกด้วย และเนื่องด้วยความสับสน

ของวัฒนธรรมของเรา คนส่วนใหญ่จึงพากันไปภาวนากันอย่างสิ้นหวัง (แม้ว่าจะไม่รู้ตัวก็ตาม) พวกเขาปฏิบัติสมาธิเพื่อความเป็นกลาง คือการหาอะไรมาป้องกันระหว่างตัวเขากับโลกที่ไม่น่าอยู่ แทนที่เป็นโอกาสที่จะอุทิศตัวให้แก่ประชาชนและความหวัง แทนที่จะหาสิ่งที่แตกต่างออกไปอันเป็นสิ่งใหม่ให้แก่ประชาชนผู้ทุกข์ยาก เรามีตัวช่วยร้ายชื่อ “การภาวนา” ผู้ปฏิบัติอาจเรียกตัวเองว่า ผู้คลั่งไคล้พระเยซูเจ้า สาวกของพระกฤษณะ หรือของพระพุทธเจ้า อาจใส่เครื่องนุ่งห่มแตกต่างออกไป อยู่ในถนน ภิกษุอาจารย์สวดมนต์ และอาศัยอยู่ในคอมมูน แต่เขาไม่สนใจอะไรเกี่ยวกับสงครามเลย เขาพูดเหมือนกับบิลลี กราแฮม ว่า “พระเยซูเจ้า โปรดช่วย” นั้นเป็นแต่เพียงการพูด ไม่ได้ลงความเห็นว่าเป็นจำเป็นจะต้องทำอะไร ดังนั้นเขาก็กลายมาเป็นทรัพยากรอีกชนิดหนึ่งของวัฒนธรรม หากได้เป็นทรัพยากรที่เป็นปฏิปักษ์ต่อวัฒนธรรมไม่

นัท ฮันท์ : ในเรื่องสมาธินี้ด้วย ผมคิดว่าเราได้สัมผัสกับความเป็นจริง ซึ่งเราใช้ชีวิตอยู่ได้กินลึกเข้าไปในจิตใจของเรา และพวกเราหลายคนต้องการการเยียวยา คนเป็นจำนวนมากทั้งตัวผมและเพื่อนของผมหลายคน เราต้องการเวลาสักเล็กน้อย สถานที่ การอยู่โดยลำพังตนเองและสมาธิ เพื่อที่จะเยียวยาบาดแผลที่กินลึกเข้าไปในจิตใจของเรา นั่นไม่ได้หมายความว่า เมื่อผมซึบซาบอยู่กับการเฝ้ามองดูเมฆโดยไม่ได้นึกถึงเวียดนาม แล้วหมายความว่าผมไม่เอาใจใส่เวียดนาม แต่ผมต้องการให้ก่อนเมฆเยียวยาบาดแผลจรรจนั้นต่างหาก พวกเราหลายคนได้รับบาดเจ็บมา เราเข้าใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในความต้องการที่จะรับการรักษาเยียวยานั้น

แดน : ผมเคยคิดว่า การเขียนบทกวีและอ่านบทกวีในครุร่วมกันเป็นการต่อต้านอย่างหนึ่ง พวกเขาพยายามทำให้ทุกคนไม่มีทางที่จะรู้สึก ว่า สิ่งต่าง ๆ ธรรมชาติและตัวเองดีไปได้เลย แปลกมาก แต่เราหาทางที่จะแสดงให้เห็นความจริงว่า คนเราเจริญพัฒนาขึ้นในคุกได้ ในวันอาทิตย์เราจะชุมนุมกันอ่านบทกวีที่เราได้เขียนขึ้น หรือได้อ่านพบในตลอดหนึ่งสัปดาห์ที่ผ่านมา คนคุกส่วนมากไม่เข้าใจว่า “ใครจะทำได้ยังไง” “ทำไมพวกเขาถึงได้โง่งน” ...เพราะว่าทุกคนเศร้าและหม่นหมอง พิโรธ่าพัน วนเวียนอยู่ในถ้ำแห่งความเศร้าส่วนตัวเล็ก ๆ มากเกินไป และเราอยู่ที่นี้ กำลังอ่านบทกวี เป็นการพูดได้อย่างลึกซึ้งว่า เราไม่ได้เป็นอย่างที่พวกเขาเข้าใจ และเราไม่ได้เป็นอย่างที่พวกเขา กำลังพยายามทำให้เราเป็น เรากำลังเดินไปในทางของเรา เรามีชุมชนของเรา เรามีบางสิ่งบางอย่างเหลืออยู่ที่จะให้ซึ่งกันและกัน และมีทางตั้งร้อยทางที่จะประกาศให้สิ่งนี้เป็นที่รู้จักกันได้

แต่เมื่อผมออกจากคุกมาแล้ว ผมเห็นว่า สิ่งที่สำคัญก็คือ เราจะต้องรู้ว่าการต่อสู้ยังคงจะต้องมีอยู่ เพราะชีวิตข้างนอกเป็นชีวิตที่เหี่ยวแห้งด้วยเช่นกัน ไม่มีกีวีรล หรือการมอบของขวัญอันใดให้แก่ผู้อื่น และสิ่งนี้จะไม่มีวันสิ้นสุด ดังนั้นการมองดูเมฆจึงเป็นการต่อต้านอีกทางหนึ่ง

นัท ฮันท์ : เมื่อเร็ว ๆ นี้ เพื่อนชาวเวียดนามของเราพูดคุยกันถึงเรื่องความตายของ ดิซ ทัน วัน อธิการของกลุ่มหนุ่มสาวเพื่อบริการสังคมในเวียดนาม ซึ่งถูกฆ่าตายในระหว่างปฏิบัติการ คุณรู้ไหมว่าเพื่อนของผมเขามีความเห็นในเรื่องที่ว่า ดิซ ทัน วัน ตายแล้วจะเป็นอย่างไรต่างกันไป คนหนึ่งก็พูดว่า “ก็เขาได้มีชีวิตอยู่ในโลกนี้เป็นเวลานาน และได้กระทำการอย่างดีที่สุดที่แสดงให้เห็น

ถึงความหวังโยของเขาค่อมมนุษย์ผู้อื่น ดังนั้นผมจึงหวังว่าเขาจะได้ไปอยู่ในดินแดนของพระพุทธเจ้าและมีดอกไม้” ผมคิดว่านั่นก็เป็นภาพพจน์ที่สวยงามดี แต่เพื่อนอีกคนหนึ่งไม่เห็นด้วย เขาพูดว่า “ผมไม่คิดว่า ดิซ ทัน วัน จะมีความสุขอยู่กับการนั่งบนดอกบัวใกล้พระพุทธเจ้า ผมคิดว่าเขาจะกลับมาที่นี่ ดินแดนแห่งนี้ เพื่อที่จะได้ทำงานต่อไป”

ในศาสนาพุทธ เราพูดกันถึงการกลับชาติมาเกิด แต่ข้อคิดเห็นอันนี้เป็นลักษณะกวีนิพนธ์มากกว่าทฤษฎี เพื่อนอีกคนกล่าวว่า ดิซ ทัน วัน ไม่เป็นแต่เพียงหนึ่ง เขาไม่ใช่หนึ่ง และไม่ใช่จำนวนหลาย ไม่ใช่หนึ่งหรือสองหรือสาม เขาจะกลับมาสู่ดินแดนแห่งนี้ แต่ไม่ใช่อยู่ในรูปของบุคคลคนหนึ่ง เขาอาจจะกลับมาในร่างของต้นไม้ ซึ่งขึ้นมาท่ามกลางเนื้อดินที่ถูกทำลาย โดยไม่ยึดกับพิษอันเกิดจากสารเคมี เขาอาจจะเป็นนก เขาอาจจะปรากฏอยู่ที่นี้ ระหว่างพวกเราในขณะนี้

ดังนั้นแหละที่การพูดคุยถึงเรื่องการกลับมาของ ดิซ ทัน วัน ดำเนินต่อเนื่องไป จึงเป็นสิ่งที่น่าในใจมาก

ผมเป็นครูของ ดิซ ทัน วัน เมื่อเขายังอายุน้อย เด็กหนุ่มที่เคยเป็นนักเรียนของผมหลายคนได้สูญเสียชีวิตในสงครามมาเป็นเวลาหลายปีแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่น่าเชื่อที่ผมยังอยู่ที่นี้มีชีวิตอยู่ พวกเขาตายในขณะที่มีอายุ ๒๐, ๒๕, ๒๘ และผมอายุได้ ๔๖ ผมยังอยู่ที่นี้มีชีวิตอยู่ดูคล้ายกับว่ามันเป็นเรื่องเหลวไหลสำหรับผม

วันหนึ่งผมนั่งรถใต้ดินไปทำงานในปารีส ผมเอามือสัมผัสที่นั่งของรถใต้ดินโดยเร็วเพื่อดูว่ามันเป็นของจริง ผมทำไปโดยไม่รู้ตัว ผมสัมผัสและลูบคลำมัน เพื่อจะให้แน่ใจว่ามันแข็ง และเป็นของจริง และมันก็แข็ง และรู้ว่ามันเป็นไม้ ใช้ได้ แต่ผมก็ยังไม่แน่ใจว่ามันเป็นของจริง ผมว่าในขณะที่นั้นผมไม่มีชีวิตอยู่

เพราะผมไม่ได้รับรู้ความจริง พอตกลงคืนผมหวนกลับมาคิดเรื่องนี้อีก และจำได้ว่าในตอนเช้า ผมได้ดูรูปจากหนังสือพิมพ์ *เฮรัลด์ ทริบูน* เด็กหนุ่มเวียดนามนอนตายอยู่เคียงข้างกัน เด็กหนุ่มเวียดนามจากทั้งสองค่าย มีอายุราว ๑๕-๑๖ ปี และรูปถ่ายแสดงให้เห็นว่าพวกเขาอนอยู่อย่างสงบเยียบ ใกล้เคียงกัน ไม่มีการทะเลาะ ไม่มีการต่อสู้ ไม่มีเสียงรบกวน เยียบกริบ นั่นคือสิ่งที่ผมเห็น และถามตัวเองว่า เด็กหนุ่มเหล่านี้เคยเห็นหรือยังว่าชีวิตนั้นเป็นอย่างไร เขามีความสามารถที่จะรู้ความจริงได้หรือไม่ว่าเขาอยู่ที่นั่น ในชีวิตนี้ความรู้สึกได้ว่ามีชีวิตอยู่หรือไม่ ผมคิดถึงตัวเอง หลายครั้งที่ผมรู้สึกว่าสูญเสียตัวเองไปในชีวิต ผมไม่ได้มีชีวิตอยู่จริง ๆ แต่แล้วผมก็มีโอกาส (ด้วยการนั่งสมาธิ) ที่จะเข้าใจถึงสิ่งเหล่านี้

คนเหล่านี้จะรู้ได้อย่างไรว่า เขาเคยมีชีวิตอยู่ครั้งหนึ่งเมื่ออายุได้ ๑๔ หรือ ๑๕ ปี นั่นชักนำให้ผมลองสัมผัสที่นั่งในรถใต้ดิน

ผมสารภาพว่า ถ้าผมคิดเกี่ยวกับเวียดนามมากเกินไป ผมจะตายไป ผมทนไม่ได้ ผมหมายความว่า ผมไม่เข้มแข็งพอที่จะอยู่เผชิญความจริงตลอด ๒๔ ชั่วโมงได้

แดน : นี่คือพวกเรา แม้จะมีระดับต่างกันไป ก่อนที่ผมจะมาปารีส เราเสียเพื่อนไปคนหนึ่งชื่อ แรบปี เฮสเซล ผู้ร่วมด้วยกับเรามาตั้งแต่ต้น เขากำลังจะไปพบผมและฟิลิป เรื่องเกี่ยวกับการเดินทางไปหาสันตะปาปา เพื่อถามคำถามเรื่องสงคราม ชั่วโมงหนึ่งก่อนหน้าที่เราจะได้พบกัน ลูกสาวของเขาโทรศัพท์มาและบอกว่า พวกเขาเพิ่งพบว่าพ่อของเขาถึงแก่กรรมเสียแล้ว ผมรีบไปที่นั่นและพบว่าเขาอนหลับอยู่ที่นั่นด้วยอาการสงบ ผมคิดว่าการตายของเขาเป็นการตายที่สูงส่ง เพราะว่าความหมายทางจิตใจของการตาย

ของเขาก็คือ การตายของนักรบแห่งสันติสุข ไม่ใช่การตายของนักรบแห่งสงคราม และเพราะเขาตายเพราะความทุกข์ทรมานทางใจ เขาตายเพราะความเศร้าโศกอย่างใหญ่หลวง ซึ่งผมคิดว่าจะมีแต่เฉพาะชาวยิวที่เคร่งศาสนาเท่านั้นที่จะทำเช่นนั้นได้ จะต้องเป็นคนที่สวดและมีความเชื่ออย่างลึกซึ้ง เมื่อผมออกจากคุกมาตอนนั้น เราได้มีการแลกเปลี่ยนศรัทธาในสันติสุขเป็นพิเศษ งานครั้งสุดท้ายของเราคือการต้อนรับการออกจากคุกของฟิลิป เขาเดินทางเป็นระยะทางไกล แม้ว่าเขาจะป่วยมาก ผมคิดว่าคงจะมีคนน้อยคนในประเทศนี้ ที่จะมื่อภิสทธิ์ด้วยการตายในฐานะผู้ทำงานเพื่อสันติสุข มีวิธีตายที่ร้ายกว่าการตายแบบของเขาเป็นอันมาก เพราะผมคิดว่า เขาคงเป็นคนหนึ่งที่อยู่ (ดังที่คุณพูดว่า) การมีชีวิตอยู่คืออะไร เป็นเรื่องกลับกันที่แปลกมาก ผมคิดว่า เขาารู้ดีว่าการมีชีวิตอยู่คืออะไร ด้วยการตายของเขา เขาตายด้วยความรู้สึกแห่งชีวิต และนั่นเป็นการต่อต้านด้วย

นัท ฮันท์ : สิ่งหนึ่งที่ผมคิดอยู่มากก็คือ ประสิทธิภาพของการกระทำของอหิงสกรรม บางทีน่าจะมีการศึกษาปัญหาที่ว่า การกระทำเพียงหนึ่งเดียว สามารถมีผลก็ต่อเมื่อเวลาล่วงเลยไปแล้ว ๒,๐๐๐ ปี ได้อย่างไร ในเวลาที่พระเยซูมีชีวิตอยู่ ไม่มีใครสามารถทำนายผลที่จะมีตามมาในศตวรรษที่ ๒๐ ได้เลย คนหลายคนกล่าวโทษเขา และเข้าใจเขาผิดในเวลาที่เขาใช้ชีวิตอยู่ สิ่งเดียวกันนี้เกิดขึ้นกับบุคคลที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์ นั่นเป็นเหตุผลว่าทำไมเราจึงควร (ในเรื่องประสิทธิภาพ) ที่จะมีการมองในแง่มุมต่าง ๆ ด้วยการศึกษา ด้วยการปฏิบัติสมาธิ และด้วยวิธีการอื่น ๆ เพื่อจะแสดงต่อเพื่อนของเราว่า การกระทำของเราจะให้ผลเสมอสำหรับตัวผม ผมมีความเชื่อว่าจะไม่มีการ

กระทำอันใดที่จะไม่เกิดผลในอนาคตเลยแม้แต่อันเดียว และเห็นเช่นเดียวกันใน "ชีวิตอหิงสา" (ผมเกือบจะใช้คำว่าขบวนการ แต่คำว่าขบวนการเล็กกว่าชีวิต) หลายครั้งในชีวิตอหิงสาของเรา ผมเสียกำลังใจ ผมต้องสารภาพ แต่เมื่อผลของการกระทำของบุคคลปรากฏชัดขึ้น ผมมีกำลังใจขึ้นมาอีก ผมคิดว่าพวกเราทุกคนมีประสบการณ์เช่นนั้น ด้วยเหตุนี้ ผมจึงเชื่อว่า ถ้าพวกเราแต่ละคนมีความเชื่อเช่นนั้น (ว่าการกระทำอันใดก็ตาม ในทิศทางที่ถูกต้อง และมีรากฐานอยู่บนความเป็นมนุษย์จะต้องเกิดผล) ผมคิดว่าเราจะมี ความอดทน ความมั่นคง และการยืนหยัดที่จะเดินทางต่อไปในชีวิตอหิงสา (ขบวนการอหิงสาของเรา)

เป็นการง่ายที่จะพูด แต่ไม่ง่ายเลยที่จะปฏิบัติ และเราต้องการ (ต้องการมากทีเดียว) แรงสนับสนุนจากเพื่อนของเรา แม้แต่จะมีคนเดียวก็ตามในยามยาก เวลาคนหนุ่มเขามาถามเราว่า เรามีความหวังกับสันติวิธีนี้แค่ไหน คุณไม่สามารถบอกกับเขาได้ว่า คุณหมดกำลังใจเสียแล้วโดยสิ้นเชิง นั่นจะเป็นการฆ่าเขา ดังนั้นคุณจะต้องพูดอย่างกับว่าคุณโกหกเขา คุณพูดว่า "อย่าเพิ่งหมดกำลังใจ ผมเองยังไม่หมดกำลังใจเลย" นั่นเป็นการโกหกแน่ ๆ เป็นการโกหกโดยแท้ แต่คุณถูกบีบโดยสถานการณ์ให้พูดเช่นนั้น โดยเฉพาะเมื่อเขามีความผูกพันกับคุณในฐานะเพื่อนสนิทหรือผู้ใหญ่ที่เขาเคารพรัก

แดน : คำถามอันหนึ่งทุกวันนี้ในสหรัฐอเมริกา ในระหว่างคนดี ๆ ด้วยกันก็คือ "เราจะสามารถทำอะไรได้ เราจะไปที่ไหน เราจะเลือกสรรสิ่งต่าง ๆ อย่างไร เราเคลื่อนที่ไปได้อย่างไร" คำถามที่ไม่ถามกันจะเป็นคำถามเรื่องความกดดัน และการหมดกำลังใจ และบางครั้งคุณไม่สามารถพูดอะไรเลย ด้วยการ

ตอบคำถาม คุณไม่สามารถพูดว่า เราควรทำสิ่งนี้ เราไม่ควรทำสิ่งนั้น นั่นไม่ใช่คำถาม เพราะไม่ช่วยเราให้ไปไหนได้เลย เราได้เคยลองแบบนี้กันแล้ว ผมพบว่าสิ่งที่ดีที่สุดที่คุณสามารถทำได้ก็คือ การบอกเล่าเรื่องราวของชาวเวียดนามให้ฟัง คนหนึ่งพูดขึ้นว่า “เอาละ ผมไม่รู้ว่าใครจะทำอะไรได้บ้าง ผมมานี่ไม่ได้มาแนะนำวิธีการ แต่ผมอยากจะเสนอว่า トラบไตที่ชาวเวียดนามยังดำเนินงานต่อไป เราก็จะดำเนินงานต่อไป ถ้าพวกเขาทนทุกข์ทรมาน พวกเขาจะสามารถทนทุกข์ทรมานด้วยเล็กน้อย (ซึ่งไม่สามารถเทียบกับความทุกข์ทรมานของพวกเขาได้เลย) และในวิถีทางเช่นนั้น คุณอาจจะมียศคนดีที่ขึ้นก็ได้” เพื่อประชาชน”

คุณรู้ไหมว่านี่เป็นตัวอย่างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ยังน้อยอยู่มาก มันเป็นเรื่องที่เราจะต้องต่อสู้ไปเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ผมมีความมั่นใจอยู่อย่างหนึ่งว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะให้เราได้ผ่านสถานการณ์ที่ร้ายกาจบางประการ เช่นการถูกจำคุกหรือสิ่งอื่นใดก็ได้ (เขาจะรู้ว่าสิ่งเหล่านี้เราสามารถทนได้) และความยุ่งยากเล็กน้อยข้างหน้าเป็นสิ่งที่เราสามารถทนได้ เราจะต้องแสดงความมั่นคงของจิตใจที่คุณพูดถึงให้เห็น และบางทีอาจจะต้องหักหาญเอากับบางคนโดยพูดว่า “คุณไม่เคยคิดเลยบ้างหรือว่า ความสิ้นหวังของคุณนั้นเป็นสิ่งฟุ่มเฟือยเกินจำเป็น เป็นสิ่งที่กันเราออกจากการปฏิบัติงานจริง ๆ พวกเราบางคนไม่มีเวลาสำหรับมัน และระเบียบวินัยของเราห้ามไว้”

คนมักจะไม่ค่อยพอใจ แต่ผมคิดว่าสำหรับพวกเราแล้ว (นี่ไม่ใช่การพูดให้แก่ชาวเวียดนามเลยแม้แต่น้อย) มันจะเป็นการตามใจตัวเองมากเกินไปที่จะมัวมาพูดแต่ความสิ้นหวัง คนที่ผ่านมามากแล้วจะไม่พูดเช่นนั้น จะมีแต่คนที่เพิ่งผ่านมาได้นิดหน่อยเท่านั้นที่จะ

พูด ตามปกติแล้วคนที่เคยผ่านอะไรบางอย่างบางอย่างในสหรัฐอเมริกาแล้ว มักจะไปได้ดีซึ่งไม่ใช่จะพูดว่าประเทศของคุณไม่มีเวลาวิกฤตกาลเลย แต่เป็นการวิเคราะห์เรื่องของคนที่ไม่เคยได้ตระหนักถึงสันติสุขและสภาวะบ้านเมืองที่ปรกติสุข เป็นเรื่องที่น่าสนใจ เขาคิดว่าการสิ้นสุดของสงครามก็คือการได้มาในสิ่งที่เขาเคยมีอยู่ และความหมายของสงครามก็มีค่าแต่เฉพาะการมาขัดจังหวะต่อความเป็นอยู่ดี และความสะดวกสบายที่เคยได้รับเท่านั้น ไม่ใช่การที่ประชาชนจะต้องทนทุกข์ทรมานและจะต้องตาย แต่เป็นการมาขัดจังหวะชีวิตสุขสบายที่มีอยู่เดิม

บางสิ่งบางอย่างมาขัดจังหวะชีวิตที่สุขสบายของเขา ความสำเร็จของเขา และความสะดวกสบายที่ไม่เคยโดนขัดจังหวะมาก่อน การที่จะช่วยให้พวกเขาได้รู้ถึงความเป็นจริงที่เกิดขึ้น จะต้องใช้เวลานาน เช่นเดียวกับประชาชนนับพันที่ผ่านเราไปในถนนสายที่ ๕ เมื่อสัปดาห์ที่แล้ว สำหรับพวกเขาแล้ว นับเป็นการกระทำความยุ่งยากให้แก่พวกเขา ในการที่เราไปยื่นอยู่ที่บันไดโบสถ์ของนักบุญแพทริก คาที่ดัล แบกป้ายที่เขียนไว้ว่า “มันเป็นอาชญากรรมที่จะนั่งเจียบในเวลาเช่นนี้” สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่มาขัดจังหวะการไปหาซื้อของความฝันของเขา มายาภาพเกี่ยวกับชีวิตของเขา ความสุขสบายของพวกเขา และเรื่องอื่น ๆ คุณสามารถเห็นได้ว่า ความโกรธของเขาไม่ได้อยู่ที่สงคราม แต่อยู่ที่พวกเราที่ยืนอยู่ที่นั่น

แต่เราคิดว่าการยืนอยู่ที่นั่นเป็นการกระทำอันเล็กน้อย นี่เป็นสิ่งที่คุณทำ คุณทำบางสิ่งบางอย่างแล้วรู้จักอ่อนน้อมถ่อมตนในการกระทำนั้น ๆ

นัท ฮันห์ : งานในการปลุกประชาชนให้ตื่นนี้ เป็นงานที่สำคัญ เพราะความสิ้นหวัง

เป็นอกุศล บางครั้งก็มีบางสิ่งบางอย่างที่ก่อให้เกิดความสิ้นหวังมาก แต่ยังไม่ถึงกับสิ้นหวัง เมื่อแรกที่เราได้ยินข่าวเรื่องการทิ้งระเบิดที่เวียดนาม การทำลายยานอวกาศ และโรงพยาบาล บาส มาย และเรื่องในทำนองนี้ ซึ่งทำให้เราหมดกำลังใจ หลังจากมีความหวังไว้มาก แล้วมากลับกลายเป็นทันทีทันใด คุณเกิดความรู้สึกใกล้กับความสิ้นหวังมาก ความรู้สึกเช่นนั้นทำให้คุณร้องไห้ และต้องการจะหันไปว่าอเมริกาด้วยความโกรธว่า "คุณเป็นคนป่าเถื่อน" แต่เป็นสิ่งดีละหรือ เป็นสิ่งดีละหรือที่จะพูดในเวลาโกรธ สิ่งนี้ไม่ใช่การกระทำที่จะก่อให้เกิดประโยชน์อันใดเลย แต่สิ่งที่เหมาะสม

จิม : แดนได้ชี้ให้เห็นว่า คนอเมริกันหลายคนในขบวนการได้ประสบกับความรู้สึกใกล้ความสิ้นหวัง และบางครั้งสิ่งที่จะช่วยให้เราได้พ้นจากความสิ้นหวัง ก็คือการนึกถึงสภาพของประชาชนชาวเวียดนาม ตัวผมเองหลายครั้งที่นึกทบทวนประสบการณ์และความสัมพันธ์ที่ผมมีกับคุณ ผมได้รับความหวังจากความพยายามของชาวเวียดนาม ในความหมายของความพยายามของชาวเวียดนามทั้งหมด แต่คุณล่ะคุณได้รับความหวังมาจากไหน ?

นัท ฮันท์ : ก่อนที่ผมจะพูดเกี่ยวกับ

บางคนพูดว่าการมีจิตเป็นกุศล เป็นการประพฤติดนให้ถูกต้องต่อโลก แต่นั่นเป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะมันยังเป็นการประพฤติดนให้ถูกต้องต่อตนเองอีกด้วย ต้องเป็นทั้งภายในและภายนอกจึงจะเข้าทำนอง

ที่สุดก็คือ การเขียนไปถึงเพื่อนที่นั่น บอกว่า "เรากำลังเป็นทุกข์ เราร้องไห้อยู่" นั่นเป็นเพียงสิ่งเดียวที่เรารู้สึกว่าเราสามารถทำได้ในสถานการณ์เช่นนั้น สำคัญกว่าการร่วมกันลงนามประณามการทิ้งระเบิดด้วยซ้ำไป แต่สิ่งนี้ก็ควรกระทำด้วยเหมือนกัน แม้จะได้กระทำในสิ่งที่คล้าย ๆ กันนี้มาหลายครั้งหลายหนแล้วก็ตาม แต่อย่างที่คุณพูด เราไม่สามารถปล่อยให้ตัวเองหมดกำลังใจได้ การหมดกำลังใจเป็นการสูญเสียอย่างยิ่งในชีวิตของเราและในขบวนการของเรา ดังนั้นเราจึงยืนหยัดที่จะเป็นปฏิปักษ์กับมันและกระทำการของเราต่อไปนี้เป็นหนทางเดียวเท่านั้น

เรื่องนั้น ผมจะพูดบางสิ่งบางอย่างอันเกี่ยวกับเพื่อนร่วมประเทศชาวเวียดนามเหนือเสียก่อน พวกเขาพูดอยู่เสมอว่า เขาพร้อมที่จะต่อสู้ต่อไป แต่แน่นอนเขาขอมรู้สึกเหมือนพวกเรา เขาต้องทนทุกข์ทรมานมาก เขาเป็นมนุษย์ เขาปรารถนาให้สงครามยุติโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เช่นเดียวกับเรา แต่ฐานะของเขาเขาจะต้องพูดเหมือนอย่างที่เราเคยพูดมา ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะแลเห็นความเป็นมนุษย์ในตัวเขา (มนุษย์สมบูรณ์แบบเช่นเดียวกับเรา)

การที่ผมบอกเด็กหนุ่มว่าผมไม่หมดกำลังใจก็เป็นปัญหาเดียวกัน แน่แน่นอนเรามี

ความหวัง เรามีความหวังตลอดเวลา เพราะ
ว่าขณะที่คุณสูญเสียความหวังไปจนหมด
สิ้น คุณก็ตาย เป็นเรื่องธรรมดา คุณตาย
ไป ตายไปเดี๋ยวนั้น คุณอาจฆ่าตัวเองหรือไม่
ฆ่าตัวเอง แต่คุณตายไปเดี๋ยวนั้น นี่ก็สิบปี
มาแล้วที่ผมมีความหวังมาตลอดเวลาว่า
สงครามจะยุติภายในสองสามเดือนข้างหน้า
ผมไม่เคยคิดเลยว่าสงครามจะยืดเยื้อต่อไป
อีกเกิน ๖ เดือน เพราะว่าความคิดเช่นนั้นจะ
ฆ่าผม ในสถานการณ์ที่ทุกขัทรมาณเช่นนั้น
คุณอาจจะได้ยินข่าวลือเกี่ยวกับการหยุดยิง
และการเจรจาตกลงที่เป็นไปได้ และคุณก็เชื่อ
มันด้วยแรงและกำลังทั้งหมดที่คุณมีอยู่
คุณพร้อมที่จะเชื่อข่าวลือที่ไร้สาระที่สุด
เกี่ยวกับสันติภาพ

ผมจำการสนทนาครั้งหนึ่งที่ว่า บางที
อาจจะไม่มี ความหวัง มันเป็นมายา บางที
เรากำลังยึดมายาอยู่เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ได้
บางทีเราควรจะถกเถียงกันว่า มีธรรมชาติที่
แตกต่างกันระหว่างความหวังกับมายา
อยู่ไหม? เราปรารถนาสันติภาพ เราอยู่ใน
มายาเช่นนั้นหรือ? และคนเหล่านั้นที่ทำ
สงคราม บางทีเขาอาจจะอยู่ในมายาด้วย
เหมือนกัน ไม่เช่นนั้นแล้ว เขาจะให้สงคราม
เช่นนั้นแก่เราได้อย่างไร เขาคงต้องคิดว่าเขา
กำลังทำความดีบางอย่างอยู่ ซึ่งเป็นสิ่งที่เรา
ต้องการ และความเชื่อของพวกเขาก็นิยม
แน่นมาก แม้เราจะตะเบ็งเสียงมาเป็นเวลา
๑๐ ปีแล้ว ก็ยังไม่พอ เขาไม่สามารถที่จะฟัง
ที่จะเข้าใจ ดังนั้นปัญหาเรื่องมายาจึงเป็น
ปัญหาของเราอีกอย่างหนึ่ง

แดน : บางทีอาจจะไม่ต้องถึงขั้นที่จะต้อง
ต้องลากเส้นแบ่งระหว่างความหวังและมายา
ออกจากกันให้ชัดเจนก็ได้ บางทีเราต้องการ
แบ่งอย่างกว้าง ๆ เท่านั้น สำหรับมายาแล้วดู
เหมือนว่าจะไม่สามารถนำไปให้คนอุทิศตน

อย่างกล้าหาญให้แก่ประชาชนในระยะเวลา
อันยาวนานได้เลย ในขณะที่การคบคนคน
หนึ่งที่มีความหวังในชีวิต สิ่ง ๆ นี้จะเป็นไปได้
มีคำถามหลายอย่างในจำพวกนี้ แต่ผมไม่
อยากแยกแยะให้จะแจ้ง เพราะมันไม่ช่วยให้
อะไรดีขึ้น ผมมีมายาอยู่หลายสิ่งหลายอย่าง
ในชีวิต มายาที่ไร้สาระ แต่บางทีก็ผสมผสานกับ
บางสิ่งบางอย่างซึ่งไม่เลวทีเดียวนัก ผมเคย
รู้สึก ว่า ดีแล้ว ลองดู

ขณะเดียวกัน ผมก็รู้ว่าพวกที่ประกาศ
ตนว่ามีอำนาจเหนือพวกเรา ถูกครอบงำอยู่
ด้วยมายาประเภทหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความตาย
และเป็นความตายอย่างสิ้นเชิง มายาเกี่ยวกับ
อำนาจ ตัวตน เลือด ความรู้สึกว่าตัวเองอยู่
เหนือผู้อื่น เชื่อชาตินิยม และความรุนแรง
ส่วนผสมของความชั่วร้ายที่ผลิตเครื่องจักร
ออกมา แต่นั่นไม่เกี่ยวกับผมและเพื่อนของผม

ให้ผมยกตัวอย่างมายาที่ผมปฏิเสธที่จะ
เลิก ผมชอบมันมาก กล่าวคือเมื่อผมอยู่ในคุก
ผมมีมายาอยู่ (ก่อนที่ผมจะเข้าคุก และมีมาก
ขึ้นเมื่อเข้าไปอยู่ในคุกแล้ว) อย่างหนึ่งว่า
นิยายของผม นิยายเยซุสกำลังเปลี่ยนไปใน
ทางที่ดีมาก โดยเฉพาะกับคนหนุ่ม ๆ ผมคิด
ว่าพวกเขามีความตระหนักและมีความรู้สึก
อ่อนไหวในเรื่องสงครามมากขึ้น เมื่อผมออก
จากคุก ผมพบว่าแทบจะไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง
เปลี่ยนไปเพียงเล็กน้อย และผมพบว่ามี
สมาชิกอีกเป็นเรือนร้อยที่ยังไม่เปลี่ยน

อีกเรื่องก็คือ ความแตกต่างระหว่าง
การอยู่ในครอบครัวยุติกับการอยู่นอกครอบครัว
เมื่อคุณอยู่ข้างนอก คุณสามารถตัดสินใจครบบ
ครวของคุณอย่างหักหาญ และบางทีก็ถูกต้อง-
แม่นยำทีเดียว ผมไม่ทราบ แต่เมื่อคุณอยู่ใน
ครอบครัว คุณจะรู้สึกต่างกันออกไปมาก
คุณคิดว่ามายายังดีว่าการหย่าร้าง ผมมี
ความคิดอีกอย่างหนึ่งด้วยว่า คนเรามักจะถูก
ครอบงำด้วยคำถามที่ว่า เราต้องการอะไร

บางที่เราควรจะถกเถียงกันว่า มีธรรมชาติที่
แตกต่างกันระหว่างความหวังกับมายาอยู่ไหม ?
เราปรารถนาสันติภาพ เราอยู่ในมายาเช่นนั้นหรือ ?
และคนเหล่านั้นที่ทำความ
บางที่เขาอาจจะอยู่ในมายาด้วยเหมือนกัน
ไม่เช่นนั้นแล้ว เขาจะให้สงครามเช่นนั้นแก่เราได้อย่างไร
เขาคงต้องคิดว่า เขากำลังทำความดีบางอย่างอยู่
ซึ่งเป็นสิ่งที่เราต้องการ และความเชื่อของพวกเขา
เหนียวแน่นมาก แม้เราจะตะเบ็งเสียงมาเป็นเวลา
๑๐ ปีแล้ว ก็ยังไม่พอ เขาไม่สามารถที่จะฟัง ที่จะเข้าใจ
ดังนั้นปัญหาเรื่องมายาจึงเป็นปัญหาของเราอีกอย่างหนึ่ง

มากเกินไป แท้ที่จริงมีเพียงคำถามที่ว่าคุณ
จะไปที่ไหนเท่านั้น และก็ไม่มีสถานที่สักที่แห่ง
นัก ที่จะให้เข้ากับประเพณีและภูมิหลังของ
ตนเองได้

นัท ฮันท์ : ผมเข้าใจเรื่องนี้เป็นอย่างดี
อาจจะเพราะมีประสบการณ์เช่นเดียวกัน
ถ้าคุณตัดตัวเองออกจากบางสิ่งบางอย่าง
เช่น ประเพณีหรือชุมชน ความหวังในสิ่ง
ต่าง ๆ ก็จะสูญสิ้นไปในทันทีทันใด ดังนั้นมัน
จึงไม่เป็นปัญหาของคำแต่อย่างใด แต่มันก็
เป็นปัญหาของชีวิต และปัญหาที่จะอยู่ได้ทั้ง
ข้างในข้างนอกพร้อม ๆ กัน เป็นความคิดที่
วิเศษมาก อ้อ ไม่ใช่เป็นความคิด หากเป็นการ
ดำเนินชีวิตไปในหนทางที่จะคงความเป็น
ตนเองไว้ และยังสามารถเชื่อมความเป็น
ตนเองส่วนนี้เข้ากับความเป็นตนเองส่วนอื่น

แดน : นี่เป็นรูปแบบชีวิตส่วนใหญ่ของ
เมอดันเลยทีเดียว ข้างใน ข้างนอก เป็นผลได้
ที่มั่งคั่งสำหรับเขาและผู้อื่น เขาเคยพูดว่า เขา
จะไม่เป็นบาทหลวงอีกเป็นอันขาด แต่บัดนี้เขา
ก็ได้เป็นบาทหลวงอยู่แล้ว เขายังคงเป็น
บาทหลวงต่อไปแน่นอน

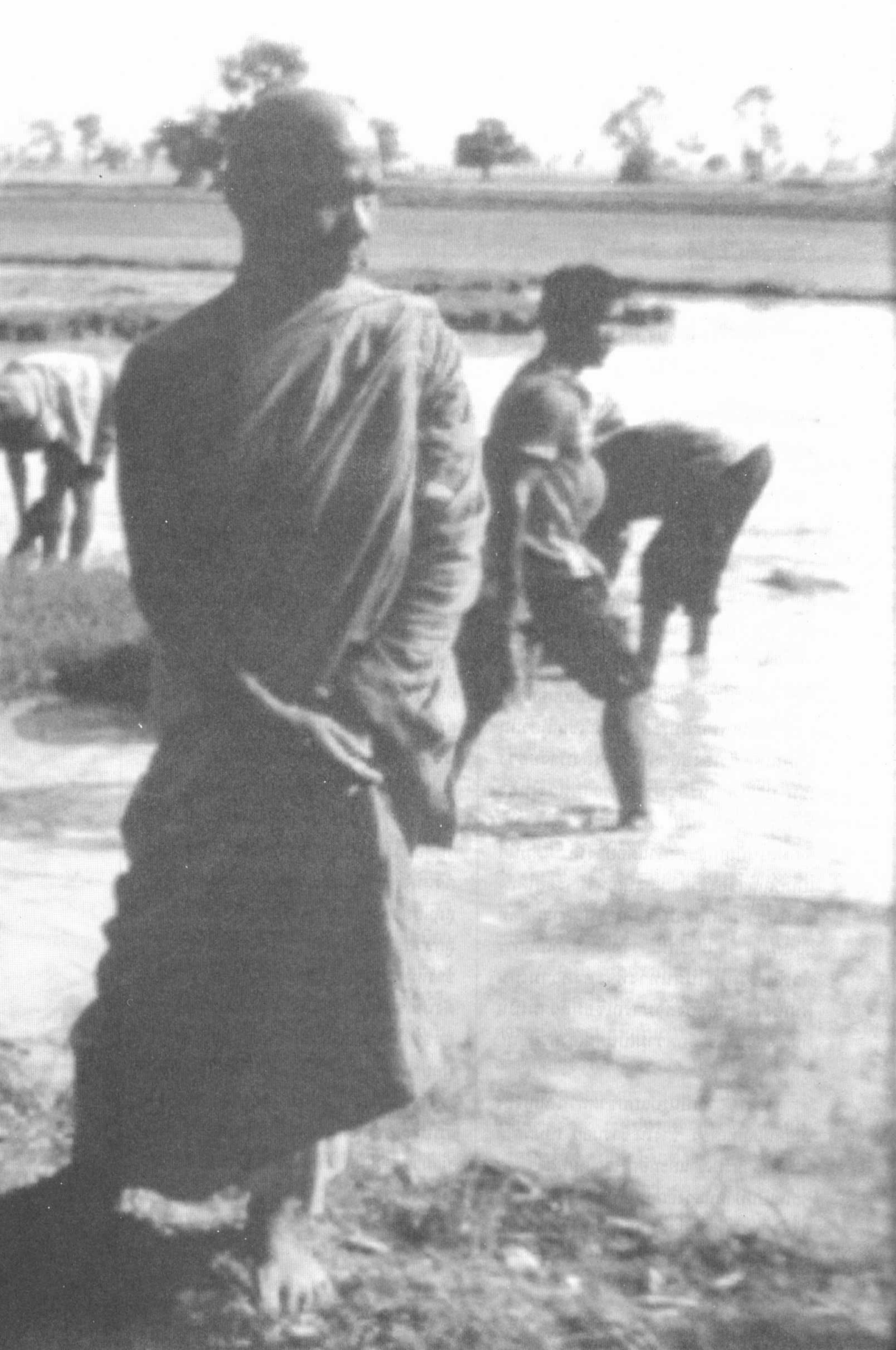
จิม : เป็นการเล่นชอนหากับประเพณี

นัท ฮันท์ : อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็
บาทหลวงหรือไม่เป็นบาทหลวง นั่นไม่ใช่
ปัญหา ปัญหาอยู่ที่มรรควิธีที่คุณเป็นบาท
หลวง หรือมรรควิธีที่คุณไม่เป็นบาทหลวง
ผมคิดว่าถ้าเรารับเหตุการณ์ด้วยวิธีเช่นนั้น
เราสามารถควบคุมสถานการณ์ได้

ในเมืองจีนมีเรื่องเล่าว่า มีชายคนหนึ่ง
เสียผ้าไป เขาเศร้าโศกและรำไห้ แต่สองสาม
วันต่อมา ผ้าของเขากลับมาด้วยพร้อมผ้าอีก
ตัวหนึ่ง ชายคนนี้เลยมีความสุขมาก การ
สูญเสียของเขากลายเป็นโชคดี แต่วันต่อมา
ลูกชายของเขาหลงม้าตัวใหม่ ตกม้าขาหักไป
ข้างหนึ่ง ที่นี้ก็ไม่ใช่โชคดีแล้ว แต่เป็นโชคร้าย
ดังนั้นเขาจึงปล่อยม้าอีกตัวหนึ่งไป แล้วพา
ลูกชายไปโรงพยาบาล และพอใจกับสิ่งที่เขา
มีอยู่ ดังนั้นเขาจึงพูดกันว่า ถ้าท่านต้อนรับ
เหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยจิตใจที่สงบ ท่านจะได้
รับประโยชน์จากเหตุการณ์ทุกเหตุการณ์อัน
นำมาซึ่งความสุข นั่นไม่ใช่ผม แต่เป็นชาวจีน
(เสียงหัวเราะ)

จากหลวงพ่อนาน

ถึงบทบาทพระ ในสังคมสมัยใหม่

ปาตามารู้จักหลวงพ่อนานหรือพระครูพิพิธประชานาถมากกว่า ๒๐ ปีแล้ว โดยการแนะนำของคุณวิศิษฐ์ วังวิญญู ซึ่งตอนนั้นไปเป็นเจ้าหน้าที่สนามให้แก่สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ในช่วงนั้นคือราว ๆ ปี ๒๕๒๑-๒๕๒๒ หลวงพ่อนานยังไม่เป็นที่รู้จักในแวดวงนักพัฒนา และท่านยังไม่มีการพัฒนาที่โดดเด่นเท่าไรนัก อย่างไรก็ตามเราต้องตระหนักว่าเมื่อ ๒๐ ปีก่อนนั้นการที่พระจะมาทำงานพัฒนานั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย อย่าลืมว่าช่วงนั้นไม่มีคำว่า “พระนักพัฒนา” ไม่ต้องพูดถึงคำว่า “พระนักอนุรักษ์” ซึ่งเป็นคำที่มาทีหลัง เวลานั้นไม่มีใครอยากเป็นพระนักพัฒนา แต่หลวงพ่อนานได้ทำงานกับชุมชนมาตั้งแต่สมัยนั้นแล้ว

ที่พูดว่าการทำงานในสภาพบรรยากาศเมื่อ ๒๐ ปีก่อนนั้นไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ก็เพราะว่าต้องทำอย่าง

ปรับปรุงจากการอภิปรายในหัวข้อเดียวกัน ซึ่งจัดขึ้นในโอกาสที่พระครูพิพิธประชานาถมีอายุครบ ๗๒ ปีเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๔๔ ณ ห้องจุมภฏ-พันธุ์ทิพย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีผู้ร่วมอภิปรายคือ พระสุนันต์ ปณีโต เสน่ห์ จามริก และ รสนา โตสิตระกูล ดำเนินรายการโดย สุรพล จรรยากุล

โดดเด่นยิ่งถูกเจ้าหน้าที่รัฐมองด้วยความหวาดระแวง เมื่อปี ๒๕๒๓ อาตมาได้ไปเยี่ยมหลวงพ่อคำเขียน สุวณฺโณ ที่อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ ก็พบว่าท่านประสบปัญหาคล้าย ๆ กัน ทั้ง ๆ ที่งานที่ท่านทำไม่ใช่งานพัฒนา แต่เป็นแคว้นงานสงเคราะห์เด็ก คือจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กในวัด ซึ่งนับเป็นแห่งแรกในจังหวัดชัยภูมิ เพียงเท่านั้นทางเจ้าหน้าที่ก็ระแวงแล้วว่าท่านมีสายสัมพันธ์กับทหารป่าหรือพคท. (พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย) ในละแวกนั้นหรือเปล่า เพราะในสมัยนั้นการที่พระจะเอาเด็กมาเลี้ยง หรือทำงานสังคมสงเคราะห์ แม้กระทั่งภายในวัดเอง ก็ถือเป็นเรื่องแปลก โดยเฉพาะในท้องที่ที่ทุรกันดาร ไกลหูไกลตาเจ้าหน้าที่รัฐ แถมเป็นเขตลี้ซิมพู่อีกต่างหาก

ที่ว่าเป็นเรื่องแปลก ไม่ใช่ว่าพระไม่เคยมีบทบาทอย่างนี้มาก่อน แต่ก่อนก็เคยมีแต่ถูกลี้มหายไปเพราะการพัฒนาในช่วง ๗๐-๘๐ ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะนับแต่รัชกาลที่ ๖ ซึ่งเริ่มมีการแยกโรงเรียนออกจากวัดเป็นครั้งแรก ทำให้บทบาททางสังคมของพระลดน้อยลง จนเหลือเพียงแคบทบาททางพิธีกรรมเท่านั้น

อาตมาอยากที่จะพูดว่า หลวงพ่อนานและอีกหลายท่านเป็นจุดเริ่มต้นของกระแส ซึ่งภายหลังเป็นที่ยอมรับกันในสังคม นั่นคือกระแสพระนักพัฒนา กระแสพระนักพัฒนานี้ต่อมาก็แตกแขนงออกไปสู่กิจกรรมด้านอื่น ๆ อีกมากมาย เช่นการอนุรักษ์ป่า การช่วยผู้ป่วยเอดส์ การทำสัจจะออมทรัพย์ การทำเกษตรผสมผสาน การส่งเสริมธุรกิจชุมชน เป็นต้น (อันที่จริงคำว่าพระนักพัฒนา เป็นคำที่ไม่ค่อยถูกต้องเท่าใดนัก เพราะชวนให้เข้าใจไปว่าท่านมีบทบาทเฉพาะงานพัฒนาอย่างเดียวเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ท่านทำงานอย่างอื่นด้วย เช่น การอบรมชาวบ้าน การสอนกรรมฐาน)

กระแสใหญ่โตเวลานี้เริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ ไม่มีจุด ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ตามป่าเขาและชนบท ปრაการณดังกล่าวให้บทเรียนสำคัญแก่เราว่า พระธรรมตา ๆ หรือพระหลวงตา ซึ่งทำงานในชุมชนของตัวอย่างค่อนข้างโดดเด่นและดูเหมือนไม่มีความสำคัญเมื่อ ๒๐ ปีที่แล้ว ท่านอาจสิ้นหวังในบางครั้ง และถูกรังแกหลายอย่าง แต่การที่ท่านเหล่านั้นได้ทำงานอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายและติดต่อสัมพันธ์กันเรื่อยมาก็สามารถก่อผลกระทบต่องสังคมจนเป็นที่ยอมรับ ทั้งในระดับของรัฐและของคณะสงฆ์เอง จนแม้เมื่อเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ ฝ่ายรัฐเองก็ต้องขอให้พระมาช่วย ป่าถูกทำลายก็ขอให้พระมาช่วย คนติดยาเกินมากมาก็ขอให้พระมาช่วย เมื่อ ๒๐ ปีที่แล้วไม่ใช่อย่างนั้นเลย

กอาตมาอยากที่จะเกริ่นนำก่อนว่าหลวงพ่อนานเป็นต้นธารร่วมกับพระหลาย ๆ รูป ซึ่งเป็นพระเล็กพระน้อยที่ดำทำให้เกิดกระแสใหม่ ไม่ใช่กระแสของพระนักพัฒนาเท่านั้น หากยังรวมถึงกระแสการสร้างบทบาทใหม่ให้แก่พระและการนำศาสนามาประยุกต์ใช้ในสังคม

อาตมาจะขอพูดอีกสัก ๒-๓ ประการเกี่ยวกับคุณูปการของหลวงพ่อนานที่ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน และก็จะโยงไปถึงอนาคต

นอกเหนือจากการเป็นต้นกระแสพระนักพัฒนาดังได้กล่าวแล้ว คุณูปการสำคัญประการต่อมาคือท่านได้ปรับเปลี่ยนบทบาทของพระและวัดในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน การที่วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนนั้นแม้จะมีข้อดีหลายอย่าง แต่จุดอ่อนอย่างสำคัญซึ่งเป็นปัญหาในเวลาต่อมาคือทำให้พระเป็นฝ่ายตั้งรับ หรือเป็นฝ่ายที่รอคนเข้าวัด สมัยก่อนวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โรงเรียนก็ตั้งที่วัด การศึกษาก็จัดที่วัด การรักษาพยาบาลก็มีที่วัด จะมาประชุมกันก็มาที่วัด ในแง่หนึ่งพระได้กลายเป็นผู้นำของชุมชน แต่ในแง่หนึ่งมันได้สร้างประเพณีให้พระเป็นฝ่ายรอโยมเข้าวัด ตรงนี้เป็นปัญหาเพราะว่าพอสังคมมีการพัฒนามากขึ้นเรื่อย ๆ โยมก็ถูกดึงออกจากวัด เพราะโรงเรียนก็อยู่นอกวัด โรงพยาบาลก็อยู่นอกวัด จะประชุมกันก็มีศาลากลางบ้าน ไม่ต้องมาที่วัด การพัฒนาแบบนี้ทำให้คนไม่มีความจำเป็นที่ต้องเข้าวัด แต่พระไม่คุ้นกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ไม่สามารถปรับบทบาทเพื่อรับกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงนี้ได้ ท่านยังรอให้คนเข้าวัดเพราะยังนึกว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ปัญหาคือกระแสการพัฒนาทุกวันนี้มีแต่จะดึงคนออกนอกวัด ดึงแม้กระทั่งให้คนออกนอกชุมชน พระจำนวนไม่น้อยไม่สามารถปรับบทบาทให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ ยังเฝ้ารอให้คนเข้าวัด แต่หลวงพ่อนานเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับบทบาทของพระ คือถ้าจะทำให้วัดยังคงเป็นศูนย์กลางของชุมชนต่อไป จะรอให้คนเข้าวัดเหมือนเก่าไม่ได้ แต่จะต้องเข้าไปหาชาวบ้าน กิจกรรมของท่านหลายอย่างไม่ว่าน่ากระชับมิตร สหบาลข้าว ล้วนแต่เป็นการพาพระออกไปหาชาวบ้าน

อาตมาอยากกล่าวเพิ่มเติมอีกหน่อยว่า ในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ขณะที่คนห่างเหินจากวัดไปเรื่อย ๆ เขาได้เข้าไปรับเอาความเจริญสมัยใหม่และมีความเป็นอยู่สะดวกสบายขึ้น มีการศึกษาดีขึ้น ไม่เฉพาะทางโลกเท่านั้น ในทางธรรม เขาก็มีโอกาสศึกษาได้มากขึ้น โดยไม่ต้องเข้าวัดหรือพึ่งพระ เพราะมีมหาวิทยาลัยต่าง ๆ มากมายที่เปิดสอนวิชาพุทธศาสนา อีกทั้งยังมีหนังสือธรรมะออกมามากมาย

สิ่งที่หลวงพ่อกานและพระนักพัฒนาอีกหลายท่านได้ทำก็คือช่วยให้ผู้คนเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างโลกกับธรรม พุทธศาสนาตามที่เราเข้าใจ โดยเฉพาะในช่วงหลัง ๆ มา นี้ คือนับตั้งแต่มีการพัฒนาแบบสมัยใหม่ จะแยกโลกกับธรรมออกจากกัน หมายความว่าวัดกับบ้านแยกกัน พระกับสังคมแยกกัน พระไปยุ่งกับสังคมไม่ได้ ถ้าไปยุ่งก็จะถูกมองว่าไปยุ่งกับเรื่องการเมือง พระไปสอนเด็กเล็กหรือตั้งศูนย์เด็กเล็กก็ถูกหาว่ามีเบื้องหลังทางการเมือง นี่เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นกับหลวงพ่อกำเขียนที่ชัยภูมิ การแยกโลกกับธรรมยังหมายความว่า การปฏิบัติธรรมกับการทำมาหากินนั้นเป็นคนละเรื่อง คุณจะปฏิบัติธรรมก็ปฏิบัติธรรมไป แต่ถ้าคุณจะทำมาหากินก็ต้องเก็บธรรมะใส่ลิ้นชักก่อน การทำงานเพื่อสังคมกับการปฏิบัติธรรมก็แยกออกจากกัน หรือแม้กระทั่งการเมืองกับธรรมะก็แยกกัน โลกกับธรรมแยกกันไปถึงขั้นที่การปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องเฉพาะตัวไม่เกี่ยวข้องกับสังคม นี่ยังเป็นความเข้าใจที่แผ่หลายดาษดื่นมากในสังคมไทย

สามารถศึกษาด้วยตัวเองได้ ไม่ต้องพูดถึงอินเตอร์เน็ตและซีดีรอม เดียวนี้จะเรียนรัฐธรรมนูญก็ไม่จำเป็นต้องเข้าวัด ขณะที่ฆราวาสรับเอาความเจริญหรือการพัฒนาเข้าไปเต็มที่ ฝ่ายพระแทบไม่ได้เข้าไปรับความเจริญเลย อยู่แต่ในวัด ไม่ยอมเรียนรัฐวิชาการทางโลกสมัยก่อนพระท่านเรียนรัฐวิชาการทางโลกจนเชี่ยวชาญและสามารถสอนลูกหลานชาวบ้านได้ โดยเฉพาะวัดมหาธาตุฯ สมัยก่อนมีความเชี่ยวชาญในศาสตร์และศิลป์แขนงต่าง ๆ ไม่น้อยไปกว่าในวัง แต่พอถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ วิชาการทางโลกก็ถูกตัดออกไปจากการศึกษาของสงฆ์ แม้แต่ภาษาอังกฤษก็ไม่ให้เรียน เรียนแต่วิชาทางพระล้วน ๆ ด้วยความเข้าใจว่าคนที่มาบวชพระนั้นจะครองผ้าเหลืองไปตลอดชีวิต การศึกษาที่คับแคบแบบนี้ทำให้พระไม่รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลก ไม่รู้แม้กระทั่งความเปลี่ยนแปลงในแวดวงพระพุทธศาสนาทั้งของประเทศและของโลก การเรียนรู้ทางด้านปริยัติธรรม

ก็เลยย่ออยู่กับที่ ไม่สัมพันธ์กับสภาพความเป็นจริง พระเถระจึงไม่สามารถเอาความรู้ทางธรรมที่ได้ไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับชีวิตและสังคมสมัยใหม่ได้ ไม่ว่าจะเพื่อแก้ปัญหาชีวิตของตนเอง (โดยเฉพาะเมื่อสึกไปเป็นฆราวาส) หรือเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น

ด้วยเหตุนี้จึงมีช่องว่างมากระหว่างพระกับฆราวาส ทั้งในแง่ความคิด ความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมนรอบตัว ยังไม่พูดถึงช่องว่างทางภูมิศาสตร์ หมายความว่าฆราวาสก็ไม่เข้าวัด ส่วนพระก็หมกตัวอยู่แต่ในวัดเพราะรอให้คนเข้าวัด เพราะยังคิดว่าเป็นศูนย์กลางชุมชนอยู่ ตรงนี้มันทำให้เกิดปัญหาเพราะว่าในที่สุดจะเกิดความรู้สึกว่าวัดกับบ้านเป็นคนละพวกกัน เวลาเกิดปัญหาจริยธรรมในหมู่เยาวชน พระจำนวนไม่น้อยก็รู้สึกว่าจะไม่เกี่ยวข้องกับวัด เพราะถือว่าวัดจะเกี่ยวข้องเฉพาะการศึกษาในวัดหรือการศึกษาสำหรับพระเถระเท่านั้น ไม่สนใจที่จะให้การศึกษาหรือการอบรม

สั่งสอนแก่ลูกชาวบ้าน เว้นแต่ลูกชาวบ้านจะเข้าวัด หรือบวชมาเป็นพระเณร แต่ถ้าไม่เข้าวัด พระก็ไม่สนใจแม้ว่าลูกชาวบ้านจะอยู่รอบ ๆ วัด นี่เป็นการแยกแยะระหว่างวัดกับบ้านแทบจะสิ้นเชิง ยกเว้นก็เฉพาะเรื่องพิธีกรรมหรือกิจนิมนต์ เพราะถ้านิมนต์ไปฉัน พระท่านจะยินดีมากเลย อันนี้คือสภาพที่เกิดขึ้นในช่วงที่ผ่านมา แต่ว่าคุณูปการของหลวงพ่อนานและอีกหลายท่านก็คือเชื่อมวัดกับบ้านเข้าด้วยกัน โดยปรับบทบาทของพระไม่ให้เป็นฝ่ายตั้งรับหรือคอยชาวบ้านเข้าวัดอย่างเดียว ซึ่งจะช่วยให้วัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้ต่อไป

ที่ว่ามาข้างต้นเป็นคุณูปการเกี่ยวกับพระสงฆ์ ต่อมาคือคุณูปการต่อพระพุทธศาสนา สิ่งที่หลวงพ่อนานและพระนักพัฒนาอีกหลายท่านได้ทำก็คือช่วยให้ผู้คนเห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างโลกกับธรรม พุทธศาสนาตามที่เรารู้เข้าใจโดยเฉพาะในช่วงหลัง ๆ มา นี้ คือนับตั้งแต่มีการพัฒนาแบบสมัยใหม่ จะแยกโลกกับธรรมออกจากกัน หมายความว่าวัดกับบ้านแยกกัน พระกับสังคมแยกกัน พระไปยุ่งกับสังคมไม่ได้ ถ้าไปยุ่งก็จะถูกมองว่าไปยุ่งกับเรื่องการเมือง พระไปสอนเด็กเล็กหรือตั้งศูนย์เด็กเล็กก็ถูกหาว่ามิเบื่องหลังทางการเมือง นี่เป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นกับหลวงพ่อดำเขียนที่ชัยภูมิ การแยกโลกกับธรรมยังหมายความว่า การปฏิบัติธรรมกับการทำมาหากินนั้นเป็นคนละเรื่อง คุณจะปฏิบัติธรรมก็ปฏิบัติธรรมไป แต่ถ้าคุณจะทำมาหากินก็ต้องเก็บธรรมะใส่ลิ้นชักก่อนการทำงานเพื่อสังคมกับการปฏิบัติธรรมก็แยกออกจากกัน หรือแม้กระทั่งการเมืองกับธรรมะก็แยกกัน โลกกับธรรมแยกกันไปถึงขั้นที่การปฏิบัติธรรมเป็นเรื่องเฉพาะตัวไม่เกี่ยวข้องกับสังคม นี่ยังเป็นความเข้าใจที่แผ่หลายดาษดื่นมากในสังคมไทย แต่สิ่งทีหลวงพ่อนานและพระนักพัฒนารุ่นหลังที่พยายามทำโดยมีฆราวาสอีกหลายคนมาร่วมด้วยก็คือพยายามเชื่อมโลกกับธรรมให้เข้าหากัน ไม่ใช่วัดกับบ้านมาประสานกันเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นว่าธรรมะกับการทำงานเพื่อสังคมเกี่ยวพันกันด้วย ฉะนั้นการที่พระท่านไปทำงานเพื่อสังคมในแง่หนึ่งคือการ

ปฏิบัติธรรม เป็นการทำให้ประโยชน์ตน และประโยชน์ท่าน

ในแง่หนึ่งการเชื่อมโลกกับธรรมเข้าด้วยกัน ทำให้พระพุทธศาสนามีมิติทางสังคมขึ้นมา อันนี้ต้องอธิบายหน่อยคือว่าพุทธศาสนาโดยพื้นฐานไม่ใช่คำสอนเพื่อการพ้นทุกข์เฉพาะตัว หากยังสอนให้ช่วยเหลือเกื้อกูลและปรับปรุงสังคมไปพร้อมกันด้วย แต่ว่าในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมามีความเข้าใจในหมู่คนจำนวนมากว่า พุทธศาสนาสอนแต่เรื่องการปฏิบัติธรรมเฉพาะตัวให้พ้นทุกข์ เรามักได้ยินคนพูดเสมอว่าเราทำดีแต่ตัวเองก็พอ อย่าไปสนใจสังคมเลย หรือไม่กี่พูดว่าถ้าทุกคนดีสังคมก็ดีไปด้วย เพราะฉะนั้นถ้าเราทำตัวให้ดี สังคมก็จะดีไปเอง นี่เป็นสูตรสำเร็จของชาวพุทธที่มักจะพูดกัน ซึ่งเป็นข้ออ้างหรือเหตุผลที่ทำให้ไม่สนใจสังคม

การที่พูดว่าทุกคนดีสังคมก็ดีไปด้วยนั้น จะว่าไปแล้วก็เหมือนกับพูดว่า ถ้านักฟุตบอลเก่งทั้ง ๑๑ คน ทีมฟุตบอลนั้นก็เก่งไปด้วย ซึ่งไม่จริงเสมอไป ทีมฟุตบอลแม้จะมีนักกีฬาเก่งทั้ง ๑๑ คน แต่ถ้าไม่เล่นเป็นทีม หรือนักกีฬาป็นเกลียวกัน ทีมนั้นก็ไม่มีโอกาสแพ้ทีมซึ่งแม้ไม่มีคนเก่งแต่เล่นเข้าหากัน ความเป็นจริงนั้นไม่ได้เป็นตรรกะที่ง่ายขนาดว่าถ้านักกีฬาทุกคนเก่งทีมนั้นก็เก่งไปด้วย ในทำนองเดียวกันถึงแม้ทุกคนจะเป็นคนดี ก็ใช่ว่าสังคมดีไปด้วย ถึงทุกคนจะดีแต่ถ้าดีเฉพาะตัว ต่างคนต่างอยู่ ไม่สัมพันธ์กันด้วยดี สังคมนั้นจะดีได้อย่างไร ยังไม่ต้องพูดว่าการทำให้ทุกคนเป็นคนดีจะเป็นไปได้หรือไม่ เพียงแค่ตรรกะที่ว่าทุกคนดี สังคมก็ดีไปด้วยนั้นก็เป็นตรรกะที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงเท่าไร เพราะความเป็นจริงนั้นมีปัจจัยสลับซับซ้อนกว่านั้นมาก

น่าสนใจก็คือไม่ใช่ความคิดแบบเถรวาทเท่านั้น มหายานก็คิดแบบนี้ ถึงแม้ว่าตามหลักการมหายานจะเน้นเรื่องการช่วยเหลือสรรพสัตว์และเอื้อเพื่อสังคม แต่พอถึงภาคปฏิบัติมหายานก็พูดทำนองเดียวกันว่าถ้าเราทำตัวให้ดีสังคมก็จะดีไปเอง อุปมาอุปมัยที่มักจะใช้ในฝ่ายมหายานก็คือ "ถ้าหากดี

กึ่งก็จะดีด้วย” ข้อนี้ไม่มีใครปฏิเสธ แต่เราก็ต้องไม่ลืมว่าในอีกด้านหนึ่งนั่นก็คือทำให้เราคิดด้วยเหมือนกัน ในทางตรงกันข้ามถ้ากึ่งแยกรากก็แยะด้วย นั่นก็หมายความว่าถ้าสังคมดี คนก็ดีด้วย ถ้าสังคมแย่ คนก็แยะด้วย เพราะฉะนั้นการคิดแต่จะทำตัวให้ดี โดยไม่สนใจสังคมเลย เพราะคิดว่าสังคมจะดีโดยอัตโนมัติ ในที่สุดอาจกลายเป็นการปล่อยให้สังคมเลวร้ายลง จนส่งผลให้เกิดคนเลวขึ้นมากมาย กระทั่งว่าเราเองก็อาจพลอยเป็นกับเขาด้วย

เพราะเหตุว่าสังคมมีผลต่อพฤติกรรมและจิตใจของผู้คน พุทธศาสนาจึงสอนว่าเราจะต้องให้ความสำคัญกับการปรับปรุงแก้ไขหรือจัดสรรสภาพแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรมด้วย หรือเพื่อเกื้อกูลให้ธรรมะเจริญงอกงามขึ้นมาในใจ ขนาดพระจะไปปฏิบัติธรรม พระพุทธเจ้าก็ยังทรงแนะนำให้ไปปฏิบัติธรรมในที่ที่สัปปายะ คือมีสิ่งแวดล้อมที่เกื้อกูล เช่น ไม่มีปัญหาโจรผู้ร้าย ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน ในชุมชนหรือในคณะสงฆ์ ไม่มีปัญหาข้าวยากหมากแพง นี่แสดงว่าแม้กระทั่งการปฏิบัติธรรมสำหรับพระ ก็ยังต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม นับประสาอะไรกับฆราวาสซึ่งยิ่งต้องอาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เพราะเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงเน้นถึงการจัดสรรสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปฏิบัติธรรม หรือให้ธรรมะเจริญงอกงาม แต่เวลาเราพูดถึงธรรมะนั้น เรามักจะมองประโยชน์ของธรรมะในแง่ที่จำกัดเฉพาะตัวเฉพาะบุคคล เช่นศีล เรามักจะมองว่าถ้ารักษาศีลแล้ว เราเองก็จะมีความสุข แต่ที่จริงแล้วพุทธศาสนาสอนว่าศีลไม่ได้ทำให้คุณมีความสุขคนเดียวเท่านั้น หากยังทำให้สังคมผาสุกสงบเรียบร้อยด้วย ในทำนองเดียวกันทานก็ไม่ได้มีผลแต่เฉพาะช่วยขัดเกลาจิตใจให้เห็นแก่ตัวน้อยลง มีอิสระมากขึ้นเท่านั้น หากยังทำให้สังคมมีการเอารัดเอาเปรียบน้อยลง มีการเอื้อเพื่อเกื้อกูลกันมากขึ้น จะเห็นได้ว่าธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนนั้นมีทั้งมิติส่วนตัวและมิติทางสังคมตลอดเวลา แต่พระพุทธศาสนาที่สอนกันในปัจจุบันนั้น ปรากฏว่ามีมิติทางสังคมจะหายไป เหลือแต่มิติส่วนบุคคลหรือมิติของ

ปัจเจกบุคคล ก็เลยทำให้ชาวพุทธไม่ค่อยสนใจเรื่องสังคม หรือให้ความสำคัญกับปัจจัยทางสังคม

ที่ว่าพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการจัดสรรสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรมหรือเกื้อกูลต่อการบำเพ็ญธรรมะในตัวบุคคลนั้น เห็นได้ชัดจากจารึกของพระเจ้าอโศก ซึ่งแม้จะหลังพุทธกาลมากกว่า ๓๐๐ ปี ก็ยังรักษาแก่นสารส่วนนี้ไว้ได้ จารึกอโศกตอนหนึ่งมีความว่า

“ตามถนนหนทาง ข้าฯ ได้ให้ปลูกต้นไม้ขึ้นไว้เพื่อเป็นร่มเงาแก่สัตว์และมนุษย์ทั้งหลาย ให้ปลูกสวนมะม่วง ให้ขุดบ่อน้ำไว้ทุกระยะระยะครั้งไกรตะ (ประมาณ ๒ ก.ม.) ให้สร้างที่พักคนเดินทาง และให้สร้างอ่างเก็บน้ำจำนวนมากไว้ในที่ต่าง ๆ ...ที่ข้าฯ ได้ทำการเช่นนี้ ก็ด้วยความมุ่งหมายข้อนี้คือเพื่อให้ประชาชนทั้งหลายประพฤติปฏิบัติตามธรรม”

จารึกนี้ชี้ให้เห็นว่าที่ท่านพยายามปรับปรุงสภาพแวดล้อมในอาณาจักรของท่านก็เพราะมีจุดมุ่งหมายส่งเสริมให้คนปฏิบัติธรรมหรือมีธรรม แต่เดี๋ยวนี้เรามักเข้าใจว่าถ้าจะทำให้คนมีธรรมะก็ต้องเทศน์อย่างเดียว เราเอาการเทศน์เป็นสูตรสำเร็จ ในขณะที่คนสมัยก่อนเห็นว่าสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางสังคมนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องจัดสรรให้ดี อย่างที่ปรากฏในจารึกอโศก ในพระไตรปิฎกก็มีหลายพระสูตรที่แนะนำให้แก้ไขปัญหอาชญากรรมในสังคมด้วยการปรับปรุงระบบเศรษฐกิจให้ดีขึ้น เช่นมีการกระจายโภคทรัพย์ และลดความยากจน ในกฎทนต์สูตรก็มีข้อแนะนำให้กษัตริย์หรือผู้ปกครองให้อาหารและเงินทุนแก่ราษฎรที่มีอาชีพต่าง ๆ เช่นเกษตรกร พ่อค้า ให้อาหารและเงินเดือนแก่ข้าราชการอย่างทั่วถึง นำสังเกตว่าในพระสูตรนี้ไม่ได้พูดถึงการเทศน์เลย แต่เดี๋ยวนี้พอมีปัญหาอาชญากรรม คอร์รัปชัน เรานึกถึงแต่การแก้ปัญหาด้วยการเทศน์ เช่น นิมนต์พระไปเทศน์ในคุก หรือเทศน์ให้ตำรวจและนักการเมืองฟัง ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเราไปคิดว่าพระพุทธศาสนาสอนแต่เรื่องการแก้ที่ตัวบุคคล ไม่ได้สอนเรื่องการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เกื้อกูลต่อการพัฒนาตน

สิ่งที่หลวงพ่อนานและพระนักพัฒนาทั้งหลายพยายามบอกเราก็คือ ธรรมะในตัวของบุคคลนั้นไม่ได้แยกจากการสร้างสังคมหรือสร้างชุมชนให้เกื้อกูลทำไมท่านต้องไปทำงานพัฒนาชุมชน ก็เพราะนั่นเป็นส่วนหนึ่งของการบ่มเพาะให้ธรรมะเจริญงอกงามในตัวบุคคล อันนี้เป็นประเด็นสำคัญมาก ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างหรือฟื้นฟูจริยธรรมทางสังคมแบบพุทธได้แก่จริยธรรมที่ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงสังคมและสภาพแวดล้อม หมายความว่าสิ่งที่เราจะสร้างสรรค์ความดีงามขึ้นให้เกิดขึ้นในสังคมหรือในตัวบุคคล เราเลี้ยงไม่ได้ที่จะต้องพยายามทำให้สังคมมีความสงบ มีความเจริญงอกงามทั้งทางกายภาพหรือทางวัตถุ คือมีสภาพแวดล้อมที่ดี ปลอดภัยจากความยากจน ขณะเดียวกันก็มีความเจริญงอกงามในทางสังคมด้วย คือผู้คนมีความสามัคคี มีเมตตาและเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน เป็นต้น

สรุปคุณูปการของหลวงพ่อนานคือ

๑. เป็นแบบอย่างให้แก่พระสงฆ์ในการปรับปรุงบทบาทเพื่อรักษาความเป็นผู้นำหรือศูนย์กลางชุมชน

โดยออกไปหาสังคม แทนที่จะเป็นฝ่ายรอให้คนเข้าวัดเป็นแรงบันดาลใจให้พระหลายรูปทำงานสงเคราะห์และพัฒนาชุมชน จนต่อมาสังคมก็ให้ความยอมรับแก่พระที่ทำงานดังกล่าว เปลี่ยนความคิดจากเดิมที่เข้าใจว่าพระไม่ควรมายุ่งเรื่องพวกนี้

๒. ช่วยฟื้นฟูมิติทางสังคมให้แก่พุทธศาสนา หรือทำให้ผู้คนได้ตระหนักว่าพุทธศาสนานั้นให้ความสำคัญกับการปรับปรุงแก้ไขสังคมด้วย มิใช่เน้นแต่เรื่องจิตใจ หรือมุ่งแต่ความอยู่รอดเฉพาะตัว

ประเด็นต่อไปที่จะพูดคือ บทบาทและภารกิจที่พระรุ่นใหม่มักควรให้ความสนใจทั้งในปัจจุบันและอนาคต

บทบาททางสังคมหรือการทำงานในชุมชนที่เราเรียกว่างานพัฒนา ไม่ว่าจะ การสงเคราะห์ด้านปัจจัย ๔ กิติ การแก้ปัญหาหนี้สินกิติ ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกิติ เหล่านี้เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาในทางพุทธศาสนาเท่านั้น เรียกว่า กาย-ภาวนา ไม่ว่าจะพระหรือฆราวาสไม่ควรจะหยุดเพียงเท่านั้น แต่พระนักพัฒนาจำนวนไม่น้อยสนใจ

สิ่งที่หลวงพ่อนานและพระนักพัฒนาทั้งหลายพยายามบอกเราก็คือ ธรรมะในตัวของบุคคลนั้นไม่ได้แยกจากการสร้างสังคมหรือสร้างชุมชนให้เกื้อกูลทำไมท่านต้องไปทำงานพัฒนาชุมชน ก็เพราะนั่นเป็นส่วนหนึ่งของการบ่มเพาะ

ให้ธรรมะเจริญงอกงามในตัวบุคคล อันนี้เป็นประเด็นสำคัญมาก

ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างหรือฟื้นฟูจริยธรรมทางสังคมแบบพุทธ

ได้แก่จริยธรรมที่ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงสังคมและสภาพแวดล้อม

หมายความว่าสิ่งที่เราจะสร้างสรรค์ความดีงามขึ้นให้เกิดขึ้นในสังคมหรือในตัวบุคคล

เราเลี้ยงไม่ได้ที่จะต้องพยายามทำให้สังคมมีความสงบ มีความเจริญงอกงาม

ทั้งทางกายภาพหรือทางวัตถุ คือมีสภาพแวดล้อมที่ดี ปลอดภัยจากความยากจน

ขณะเดียวกันก็มีความเจริญงอกงามในทางสังคมด้วย

คือผู้คนมีความสามัคคี มีเมตตาและเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน เป็นต้น

เพียงขั้นนี้ขั้นเดียวเท่านั้น คือการพัฒนาด้านกายภาพหรือความเป็นอยู่ เช่น การรักษาโรคด้วยสมุนไพร การช่วยผู้ป่วยเอดส์ การตั้งธนาคารข้าว หรือการทำกลุ่มออมทรัพย์ การรักษาป่า ถ้าทำหรือมุ่งเพียงเท่านั้นยังไม่พอ ควรไปสู่อีกขั้นตอนหนึ่งนั่นคือการช่วยเหลือให้สังคมหรือชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ผู้คนมีคุณธรรมต่อกัน เรียกว่าศีลภาวนา พูดอย่างสมัยใหม่ก็คือทำให้ชุมชนหรือสังคมเข้มแข็ง ตรงนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ถูกมองข้าม หลายชุมชนประสบความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาความยากจน แต่ปรากฏว่าคนในชุมชนกลับอยู่แบบตัวใครตัวมัน ความสัมพันธ์เหินห่างกัน เพราะทุกคนสบายแล้วก็เลยไม่คิดจะพึ่งพาอาศัยกัน

กรณีงานพัฒนาที่ยกกระบัตร สมุทราสารเมื่อ ๒๐ กว่าปีก่อน เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ชัดเจนว่าพัฒนาไปแล้วชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ความสัมพันธ์ในชุมชนกลับอ่อนลง การร่วมแรงร่วมใจมีน้อยลง ซึ่งในที่สุดอาจมีผลให้ชุมชนถูกเอาเปรียบจากภายนอกได้ง่ายขึ้น ตรงนี้สำคัญเพราะว่าหากสามารถทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งคือที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นอกจากจะเอื้อให้ผู้คนมีความเอื้อเฟื้อต่อกันแล้ว ยังทำให้การทำชั่วเกิดขึ้นได้ยากกว่าเดิม เพราะถ้าทำชั่วทำชั่ว เช่น ลอบตัดไม้ทำลายป่าของชุมชน คดโกง หรือเบียดบังเงินของส่วนรวม ก็จะถูกสังคมหรือชุมชนลงโทษโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งตำรวจ เช่น ไม่คบหา ไม่ให้ความร่วมมือเวลาต้องการความช่วยเหลือ สมัยก่อนเขาก็ทำกันอย่างนั้น คนเลยไม่อยากทำชั่วหรือละเมิดกฎเกณฑ์ของชุมชน ศีลธรรมจึงเกิดขึ้นในชุมชน ปัญหาเวลานี้ก็คือสังคมหรือชุมชนส่วนใหญ่ขาดสิ่งนี้ ยังไม่ต้องพูดถึงเรื่องความยากจน และจะว่าไปความยากจนส่วนหนึ่งก็เป็นผลมาจากความสัมพันธ์ในชุมชนที่เสื่อมทรามลง ชุมชนแตกสลาย คนไม่ช่วยเหลือกัน ก็ถูกคนภายนอกเอาเปรียบและยากจนลง

สิ่งที่ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ชุมชนขาดสามัคคีกันหรือไม่สามารถร่วมมือกันได้เวลานี้คือการขาด “ความไว้วางใจ” นี่เป็นสิ่งสำคัญมากเพราะ

หากชุมชนขาดความไว้วางใจกันแล้ว ก็ทำอะไรไม่ได้เลย จะชักชวนชาวบ้านให้มาร่วมกันขุดสระน้ำ ตัดถนน ชาวบ้านก็ไม่อยากจะมาเพราะรู้สึกว่ “ถ้ากูมาแต่คนอื่นไม่มา กูก็ถูกกินแรงนะซี” ชาวบ้านจะกลัวถูกกินแรงเสมอ ก็เลยไม่อยากให้ความร่วมมือ

เวลานี้ตามหมู่บ้านต่าง ๆ มีการเก็บเงินทุกครั้ง เรือนเพื่อเป็นทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ มักจะมีปัญหาว่าเก็บเงินได้ไม่ครบ ทำไม่ถึงเก็บเงินได้ไม่ครบ เพราะต่างคนต่างอยากรจะ “เบี้ยว” สาเหตุที่อยากจะเบี้ยวก็เพราะระแวงว่าคนอื่นจะเบี้ยว ก็เลยกลัวจะถูกเอาเปรียบ ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยมักจะคิดว่า “ถึงกูไม่เบี้ยว คนอื่นก็เบี้ยว ฉะนั้นกูเบี้ยวก่อนดีกว่า” ทศนคติแบบนี้ทำให้ชุมชนไม่สามารถทำอะไรได้ การรักษาป่ามีปัญหา ก็เพราะเหตุนี้ ชาวบ้านเขาก็รู้ว่าถ้าป่าดี น้ำก็สมบูรณ์ ของป่าก็หาง่าย ดินก็อุดม คำถามก็คือเหตุใดชาวบ้านถึงยอมทำร้ายตัวเองด้วยการแข่งกันตัดไม้ทำลายป่า คำตอบก็คือเพราะชาวบ้านคิดว่าเขายังรักษาป่าเขาก็ยิ่งเสียเปรียบ เขารักษาป่าแต่คนอื่นมาตัด แล้วจะรักษาไปทำไม เพราะฉะนั้นก็ตัดเองเสียเลย จะไม่ดีกว่าหรือ ความระแวงว่าจะถูกกินแรงหรือความไม่ไว้วางใจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ทรัพยากรในชุมชนเสื่อมโทรมลงไปเรื่อย ๆ การที่คนสมัยก่อนใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างรู้จักประมาณ เช่น ไปเก็บหน่อไม้ ก็เก็บคนละนิดหน่อยแค่พอกิน ไม่ใช่เพียงเพราะว่าเขามีคุณธรรมหรือเห็นแก่คนอื่นเท่านั้น หากยังเป็นเพราะเขาไว้วางใจคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านว่าจะเอาคนละนิดละหน่อยเหมือนกัน พูดง่าย ๆ คือไว้วางใจว่าคนอื่นจะเหลือให้เขาได้มาเก็บกินในวันต่อ ๆ ไปได้ด้วย แต่เวลานี้ชาวบ้านเขาไม่เก็บคนละนิดละหน่อยแล้ว เพราะกลัวว่าถ้าเขาไม่ตัดหมดคนอื่นมาเจอก็จะมาตัดหมด ดังนั้นจึงต้องรีบฉวยโอกาสขณะที่ยังมีโอกาส

นี่คือปัญหาสำหรับพระที่ทำงานชุมชนว่าทำอย่างไรชาวบ้านถึงมีความไว้วางใจกัน จุดอ่อนของพระนักพัฒนาหรือพระที่ทำงานในชุมชนก็คือว่าท่านคิดแต่จะนำชาวบ้านอย่างเดียวย โดยไม่คิดที่จะทำให้ชาวบ้านทำงานร่วมกันหรือพัฒนาความไว้วาง

ใจให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวบ้านด้วยกัน ที่มักปรากฏก็คือ การตัดสินใจทั้งหมดจะอยู่ที่พระรูปเดียว แต่ท่าน ไม่ได้ช่วยทำให้ชุมชนหรือชาวบ้านมีความไว้วางใจกัน ชาวบ้านเขามารวมกันไม่ใช่เพราะเขาไว้วางใจกัน เขามาเพราะเขาไว้วางใจคนเดียวคือหลวงพ่อก ถ้าหลวงพ่อกไม่อยู่เขาก็ไม่ไว้วางใจคนอื่น ผลก็คือวงแตก โครงการไปต่อไม่ได้

คำถามสำหรับพระรุ่นใหม่ก็คือทำอย่างไรชาวบ้านถึงจะทำงานกันต่อไปได้ถึงแม้ท่านจะไม่อยู่ คำตอบก็คือต้องสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นในชุมชน ตรงนี้เป็นจุดอ่อนอย่างมากของพระที่ทำงานชุมชนหรือพระนักพัฒนา ซึ่งรวมถึงพระอนุรักษ์ด้วย ท่านอาจประสบความสำเร็จในการรักษาป่า สร้างธนาคารข้าว จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ทำโรงสีชุมชน แต่ว่าโครงการเหล่านี้มักอยู่บนฐานที่อ่อนแอคือการไม่ไว้วางใจกันในหมู่ชาวบ้าน พ่หลวงพ่อกไม่อยู่ เช่น มรณภาพหรือสึกหาลาเพศ หรือวางมือเพราะอายุมาก โครงการหลายโครงการอยู่ได้สักพักก็ล้มเนื่องจากชาวบ้านต่างคนต่างเบียด เพราะทุกคนพากันคิดว่า “ถ้ากูไม่เบียดคนอื่นก็ต้องเบียด เพราะฉะนั้นกูเบียดก่อนดีกว่า” ทำนองเดียวกันการโกงเงินหลวง ข้าราชการก็มักคิดว่า ถ้าฉันไม่ทำคนอื่นก็ทำ ฉะนั้นฉันทำก่อนดีกว่า นี่คือเหตุผลที่มักอ้างกันอยู่เสมออย่างน้อยก็ในใจของตน

เคยมีคนถามนักโฆษณาว่า ทำไมคุณโฆษณาด้วยวิธีที่แย ๆ ทำไมถึงสร้างค่านิยมผิด ๆ ให้แก่เด็ก ๆ เขาบอกถึงเขาไม่ทำคนอื่นก็ต้องทำอยู่ดี นี่คือข้ออ้างที่ใช้กันแพร่หลาย ลองไปถามเจ้าของโรงงานว่า ทำไมคุณถึงปล่อยน้ำเสีย ลองไปถามผู้บริหารโรงไฟฟ้าว่าทำไมไปตั้งอยู่ริมทะเล เสียงต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม เขาก็จะบอกว่าถึงฉันไม่ทำคนอื่นก็ต้องทำอยู่นั่นเอง เพราะฉะนั้นฉันทำก่อนดีกว่า แต่น่าสังเกตว่าเวลานำจะทำความดี ทุกคนกลับบอกว่า “ถึงกูไม่ทำคนอื่นก็ต้องทำอยู่ดี เพราะฉะนั้นให้คนอื่นทำดีกว่า” อย่างเช่นเวลามีคนเป็นลมกลางถนนที่พลุกพล่าน ทุกคนจะนึกอยู่ในใจว่า ถึงเราไม่ช่วยคนอื่นก็ช่วยอยู่ดี ผลก็คือทุกคนเดินผ่านไปเลย

การขาดความไว้วางใจกำลังเป็นปัญหาที่ระบาดไปทั่วทุกชุมชนและทั่วทั้งสังคม นี่คือการประเพณีที่สัมพันธ์กับการพัฒนาสังคม จะเห็นได้ว่า การพัฒนาทางวัตถุหรือกายภาพยังไม่เพียงพอ ยังจะต้องพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมให้ดีขึ้นด้วย ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาศีลธรรมหรือคุณธรรมของผู้คนในสังคม พระที่ทำงานพัฒนาจะต้องคิดเสมอว่าทำอย่างไรถึงจะให้เกิดการพัฒนาในขั้นตอนที่สองนี้ได้ ตรงนี้เองที่งานสังฆจรรยาของพระสุบิน ปณีโต น่าจะเป็นแบบอย่างได้ เพราะกิจกรรมดังกล่าวช่วยให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจกัน เพราะมีมาตรการที่สามารถป้องปรามหรือลงโทษคนที่คิดจะโกงเงินกู้ มาตรการดังกล่าวทำให้ทุกคนที่เข้าร่วมมีความมั่นใจมากขึ้นว่าจะไม่มีการโกงการเอาเปรียบกันและยังไม่มีการโกงกัน ก็ยังทำให้ผู้คนเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจกันมากขึ้น ด้วยเหตุนี้สังฆจรรยาของท่านจึงทำให้ชุมชนเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน นี่เป็นความสำเร็จที่มีความสำคัญยิ่งกว่าการแก้ปัญหาหนี้สินของชาวบ้านเสียอีก

แต่สุดท้ายแล้ว แม้จะทำให้ชุมชนมีความไว้วางใจกัน ร่วมมือกันแล้ว ก็ยังไม่พอ ยังต้องมีการพัฒนาขั้นที่สาม นั่นคือการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณหรือการพัฒนาให้เกิดศาสนธรรมขึ้นในชุมชน นี่เป็นจุดหมายที่สำคัญที่สุด ถึงที่สุดแล้วการพัฒนาแบบพุทธจะต้องไปถึงตรงนี้ได้ ทำไมพระเจ้าอโศกต้องปลูกผลไม้ สร้างที่พักคนเดินทาง และอะไรต่ออะไรมากมาย ก็เพื่อส่งเสริมให้คนประพฤติธรรม ซึ่งมีความหมายรวมถึงการขัดเกลาจิตใจให้ลดความเห็นแก่ตัว มีจิตใจที่โปร่งโล่งและอิสระ ไม่เป็นทาสวัตถุ การพัฒนาจิตวิญญาณเป็นเรื่องที่ยาก แต่พระนักพัฒนาต้องไม่ละเลย เพราะถ้าละเลยแล้วงานของท่านก็แทบไม่ต่างกับการพัฒนาของรัฐหรือของราชการ การพัฒนาทางจิตวิญญาณคือการช่วยให้ผู้คนเกิดความเข้าใจ และเข้าถึงคุณค่าของความสัมพันธ์ ความพอเพียง ให้ดียิ่งกว่านั้นก็คือช่วยให้จิตเป็นอิสระไม่เป็นทาสวัตถุ เข้าถึงความสงบด้านในไม่หวั่นไหวต่อความผันผวนปรวนแปรของโลกธรรม

ทั้งหลาย ไม่รู้สึกตื่นเต้นหัวนโหวทที่เห็นคนอื่นรวยกว่าตัวเอง ไม่รู้สึกหัวนโหวทที่คนอื่นมีบ้านใหญ่กว่าตนเอง

นี่เป็นจุดสุดท้ายที่เป็นจุดมุ่งหมายสำคัญ เป็นอุดมคติของการพัฒนาแบบพุทธ ก็คือว่าจะต้องไปให้ถึงมิติทางด้านจิตวิญญาณให้ได้ จะทำเช่นนี้ได้ก็หมายความว่าตัวพระสงฆ์เองหรือผู้นำที่ทำการพัฒนาต้องมีความลุ่มลึกในทางจิตวิญญาณด้วย มีการฝึกฝนพัฒนาตนให้เข้าถึงความสุขและอิสระในทางจิตใจเป็นลำดับ หากตัวเองไม่มีสิ่งนี้แล้วก็ยากที่จะไปช่วยชาวบ้านในเรื่องนี้ได้

ด้วยเหตุนี้การพัฒนาชุมชนถึงที่สุดแล้วย่อมไม่อาจแยกจากการปฏิบัติธรรมได้ ผู้ที่จะพัฒนาชุมชนให้เกิดผลดีตามหลักการของพุทธศาสนา จะต้องมีการฝึกฝนพัฒนาตนไปด้วยจนเกิดปัญญา รู้เท่าทันตามความเป็นจริงของชีวิตและโลก กล่าวอีกนัยหนึ่งถึงที่สุดแล้วการทำงานเพื่อสังคมก็คือการปฏิบัติธรรมนั่นเอง เป็นการปฏิบัติธรรมส่วนตัว ขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อการทำงานเพื่อผู้อื่น คือเกิดทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านไปพร้อมกัน

เอาตามอยากเน้นในท้ายที่สุดนี้ว่าบทบาทสำคัญประการหนึ่งของพระรุ่นใหม่นี้ก็คือ จะต้องทำให้การปฏิบัติธรรมกับการทำงานเพื่อสังคมไปด้วยกันทั้ง ๓ แ่ง ๓ ความหมายคือ

๑. ขณะทำงานเพื่อสังคมก็ไม่ทิ้งการปฏิบัติธรรม เช่น มีเวลาให้แก่การทำสมาธิภาวนาด้วย
๒. ดีกว่านั้นก็คือไม่ต้องแยกว่าปฏิบัติธรรมเวลา

หนึ่ง ทำงานเพื่อสังคมก็อีกเวลาหนึ่ง แต่ให้ปฏิบัติธรรมไปในขณะเดียวกับที่ทำงานเพื่อสังคม หมายความว่าขณะที่ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น ก็เป็นโอกาสสร้างขันติบารมี วิริยบารมี หรือเจริญสติและปัญญาไปพร้อมกัน ในแง่นี้ก็หมายความว่าทำงานทางสังคมเป็นอุปกรณ์สำหรับฝึกฝนพัฒนาตน

๓. ให้การปฏิบัติธรรมนั้นเป็นฐานค้ำจุนงานสังคม หมายความว่าให้การปฏิบัติธรรมไปส่งเคราะห์งานทางสังคมเพื่อให้มีมิติทางด้านจิตวิญญาณ กล่าวคือนอกจากผู้คนจะมีคุณธรรมต่อกันแล้ว ยังสามารถเข้าถึงความสุขและอิสระด้านในได้ด้วย ด้วยวิธีนี้การพัฒนาจะก่อให้เกิดประโยชน์ครบทุกมิติคือทั้งทางวัตถุ ความสัมพันธ์ และจิตวิญญาณ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือมีทั้งกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ครบถ้วนเป็นองค์รวมตามหลักการของพุทธศาสนา

ภารกิจของพระรุ่นใหม่ในปัจจุบันและในอนาคต หากสรุปด้วยคำของท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกก็คือ “ทำชุมชนให้อยู่ดี ทำชีวิตให้งดงาม” ๒ อย่างนี้ต้องไปด้วยกัน คือเกิดทั้งประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน ขณะเดียวกันก็เกิดผลดีทั้งในทางกายภาพ ความสัมพันธ์ทางสังคม และจิตใจ การทำเช่นนี้จะช่วยให้สถาบันพระสงฆ์ พุทธศาสนา และสังคมไทยเจริญมั่นคงไปด้วยกันอย่างแท้จริง

หนังสือใหม่น่าสนใจ

ก้าวพ้นความกลัวด้วยตัวคุณเอง
ซูซาน เจฟเฟอร์ส เขียน / นุชจรีย์ ชลคุป แปล
มูลนิธิโกมลคีมทอง พิมพ์ครั้งที่ ๑
๒๑๕ หน้า ราคา ๑๕๐ บาท

เหลียวหลังแลหน้าปัญหาชนไทย
รวมข้อเขียนและคำพูดเรื่องปัญหาชนของ ส.ศิริรักษ์
สำนักพิมพ์เคล็ดไทย พิมพ์ครั้งที่ ๑
๑๙๑ หน้า ราคา ๑๕๐ บาท

นักบวชหญิง กับสังคมสมัยใหม่

๑. ความหมายของนักบวช

จากหนังสือ ตามรอยพระอรหันต์ โดยท่าน พุทธทาสภิกขุ ชี้ว่า “บรรพชาหรือการบวชคือการทำให้ถึงซึ่งความเป็นผู้ประเสริฐ ผู้ที่ได้บรรพชา เรียกว่า เป็นบรรพชิต หรือนักบวช ก็คือบุคคลผู้ถึงความเป็นคนประเสริฐ และคำว่าประเสริฐหมายความว่าดีกว่า มนุษย์ธรรมดา คือเป็นผู้ที่กำลังทำความพันทุกข์หรือ

พันทุกข์ได้แล้ว... สำหรับพุทธศาสนา การบวชคือ การเว้นจากเรือน และแสวงหานิพพานแล้วก็ไปอีก รูปหนึ่ง โดยนัยนี้ เมื่อจะกล่าวถึงการบวชว่าคืออะไร ก็ควรจำกัดว่าบวชในที่นี้คือการตามรอยพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้เป็นศาสดาในพุทธศาสนาเสียก่อน แล้วจึงถามว่า การบวชนั้น คืออะไร !”

บรรยากาศการประชุมเรื่อง "โอกาสเข้าถึงพุทธธรรมของผู้หญิง" เมื่อ ๑๕ ต.ย. ๒๕๔๔

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ โดยพระราชวรมุนี (ประยูรย์ ปยุตโต) ให้ความหมายของคำว่าบวชไว้ว่า การเว้นทั่ว คือเว้นจากความชั่วทุกอย่าง (มาจากคำว่า ป + วช) หมายถึงการถือเพศนักพรตทั่วไป

และกล่าวถึงความหมายของคำว่าบรพชิตไว้ดังนี้ **บรพชิต** ผู้บวช, นักบวช เช่นภิกษุ สมณะ ดาบส ฤๅษี เป็นต้น แต่เฉพาะในพระพุทธศาสนา ได้แก่ภิกษุและสามเณร (และภิกษุณี สิกขมานา สามเณรี) มักใช้คู่กับ คฤหัสถ์ (ในภาษาไทยปัจจุบันให้ใช้หมายถึงพระนักบวชในพระพุทธศาสนา ไม่ว่าในฝ่ายเถรวาท หรือฝ่ายมหายาน)

๓. นักบวชหญิงในสมัยพุทธกาล

ภายหลังสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศพระศาสนาและได้มีคณะสงฆ์เกิดขึ้นจนเป็นปึกแผ่นแล้ว ๕ ปี จึงได้เกิดภิกษุณีสงฆ์ขึ้น โดยพระแม่นางมหาปชาบดีโคตมีได้ปลงผมและนุ่งห่มผ้า ย้อมผาดมาแล้วและทูลขอบวชจากพระพุทธเจ้า ๓ ครั้ง ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสว่า “อย่าเลย โคตมี เธออย่าขอบใจการที่สตรียกจากเรือนบวชเป็นบรพชิตเลย” จนกระทั่งพระอานนท์ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าว่า “สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรพชิตในพระธรรมวินัยที่พระตถาคตประกาศแล้ว ควรหรือไม่ เพื่อให้แจ้งซึ่งโสدابัตติผล สกิทาคามิผล อนาคามิผล หรืออรหัตตผล ?” พระพุทธองค์จึงทรงรับสั่งว่า “ดูกร อานนท์ สตรีออกจากเรือนบวชเป็นบรพชิตในพระธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ควรเพื่อให้แจ้งซึ่งโสدابัตติผล สกิทาคามิผล อนาคามิผล หรืออรหัตตผล” จนในที่สุด คณะภิกษุณีสงฆ์ได้ตั้งมั่นในสังคมาธิอย่างมั่นคง และแผ่ขยายออกไปยังภูมิภาคข้างเคียงสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ในสมัยพุทธกาล ปรากฏพระเถรีผู้มีความเป็นเลิศ ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกับฝ่ายภิกษุสงฆ์ ข้อน่าสังเกตสำหรับประการนี้คือ มีความเป็นเลิศของ

พระภิกษุณีที่มีได้กล่าวถึงในฝ่ายของพระภิกษุอยู่เพียงประการเดียวคือ ความเป็นเลิศในทางบรรลุนิพพานโดยผู้เป็นเอตทัคคะในด้านนี้ คือ พระนางภัททกาจจนาเถรี หรือพระนางยโสธรา นั่นเอง (รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (๒๕๓๙). การพัฒนาสตรีในพระพุทธศาสนา : ศูนย์ไทยทิเบต)

นอกจากผู้หญิงจะมีโอกาสบวชเช่นเดียวกับผู้ชายแล้ว ยังได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าและสังคมาธิด้วย ปัจจุบันมักไม่มีภรรยาคู่ถึงหรือนำมาศึกษาอย่างกว้างขวางนัก เหตุที่เป็นเช่นนี้ น่าจะอนุมานได้ว่า ผู้ถ่ายทอดหรือผู้สอนมีแนวโน้มที่จะสอนในสิ่งที่ตนเองจดจำได้ดี เนื่องจากประทับใจหรือใกล้ชิดเคียงกับประสบการณ์ของตนเอง แทบจะเป็นไปไม่ได้เลยที่ความรู้ต่าง ๆ จะถูกถ่ายทอดโดยปราศจากทัศนคติของผู้สอน เพราะได้มองมาจากมุมมองของผู้สอนเองอีกชั้นหนึ่ง นอกเหนือจากการมองหรือศึกษาในพระธรรม แม้แต่พระอรหันต์ซึ่งตรัสรู้โดยชอบแล้ว ก็ยังมีใช้พระสัพพัญญูเช่นพระพุทธเจ้า ดังนั้น การที่ผู้สอนจะรู้แจ้งทั้งหมด จึงมีความที่วิญญูชนพึงคาดหวัง ควรที่จะใช้สติปัญญา โดยเฉพาะถือหลักกาลามสูตรที่พระพุทธองค์ได้ทรงแนะนำไว้

เพราะปรากฏว่า ความในข้อการบวชของพระแม่นางมหาปชาบดีโคตมี มักมีผู้นำไปอ้างว่าพระพุทธร่องค์ไม่มีพระประสงค์ ไม่พอพระทัย ฯลฯ ที่จะทำให้ผู้หญิงบวช โดยตัวหนังสือที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเองก็มีได้กล่าวไว้ จึงเป็นแต่เพียงการตีความตามทัศนคติและประสบการณ์ของผู้ถ่ายทอดในยุคต่อมาเท่านั้น เช่นเดียวกับการตีความว่าพระพุทธเจ้าไม่ต้องการให้ผู้หญิงบวชจึงได้ทรงบัญญัติพระวินัยไว้มากกว่าศีลของพระภิกษุ ฯลฯ ทั้งนี้ โดยปราศจากการศึกษาพระธรรมวินัยอย่างละเอียดถี่ถ้วนและละเอียดการทำความเข้าใจต่อบริบทของสังคมาธิในสมัยนั้น

ควรที่วิญญูชนพึงสดับตรับฟังให้ถ่องแท้

๓. นักบวชหญิงในปัจจุบัน : ความหมายและคำจำกัดความ

เนื่องด้วยความคลุมเครือในการบวชตามแนวทางแห่งพุทธศาสนาของฝ่ายหญิงในประเทศไทย เราจึงต้องหานิยาม คำจำกัดความใหม่เพื่อให้ครอบคลุมถึงภาวะแห่งการเป็น และมีอยู่ของนักบวชฝ่ายหญิงในปัจจุบัน โดยพินิจตามความหมายของ “นักบวช” ที่ได้อ้างถึงข้างต้น ขอจำกัดความนักบวชหญิงในปัจจุบันครอบคลุมถึง**อุบาสิกา** เช่น อุบาสิการัตนจวน อินทรกำแหง, ก.เชาสวนหลวง, คุณแม่สิริกฤษชัย ท่านเหล่านี้มีวัตรปฏิบัติดังงามและสอนธรรมะแก่ผู้หญิงและบุคคลทั่วไป **สิกขมาตุ** เป็นนักบวชหญิงของชุมชนอโศก ถือศีล ๑๐ นุ่งสีน้ำตาลหม่นเทา จำกัดจำนวนเพียงหนึ่งในสี่ของนักบวชชายหรือสมณะ **ภิกษุณี** ปัจจุบันมีภิกษุณีชาวไทยที่ไปบวชจากต่างประเทศประมาณ ๓๐ รูป แต่มิได้อยู่ปฏิบัติเป็นสังฆะร่วมกัน และ**แม่ชี** โดยท่านได้กระทำแล้วในการปฏิบัติตนสละชีวิตทางโลกเข้าสู่ทางธรรมบวชเพื่อเกิดใหม่ในบวรพุทธศาสนา สำหรับบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะสองรูปแบบหลัง เพราะเป็นรูปแบบที่ชัดเจนและมีจุดร่วมกัน

ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าในมิติทางวัฒนธรรมนั้น ผู้หญิงก็มีพื้นที่มากขึ้น ๆ ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ เช่น มีสำนักปฏิบัติธรรมที่มีผู้หญิงเป็นหัวหน้าสำนักซึ่งได้รับความนิยมน้อย่างกว้างขวาง เป็นอาจารย์สอนปริยัติและกรรมฐาน ทั้งในรูปแบบแม่ชีและคฤหัสถ์ โดยมีแนวโน้มว่าแม่ชีจะมีบทบาทและสถานภาพสูงขึ้น และมีแนวโน้มที่จะมีการผลักดันให้มีภิกษุณีแบบเถรวาทในเมืองไทยอย่างเข้มข้นขึ้น แม้ว่าคณะสงฆ์ไทยจะไม่ยอมรับ แต่หากสังคมชาวพุทธทั่วไปยอมรับ ภิกษุณีบริษัทก็มีใช้ที่จะปฏิเสธได้อีกต่อไป (พระไพศาล วิสาโล. (๒๕๔๓). แนวโน้มของพุทธศาสนาไทยในศตวรรษที่ ๒๑. : กองทุนวิจัยธรรม.)

อาจารย์นิธิ เอียวศรีวงศ์ อธิบายว่า การที่สังคมไทยไม่เปิดโอกาส (ง่าย ๆ) ให้ผู้หญิงบวชเป็นพระภิกษุณี เนื่องมาจากแนวคิดเรื่องชนชั้น “เพราะสังคมไทยนั้นสืบสิทธิ์และมรดกทางฝ่ายผู้หญิง เพราะผู้ชายไทยแต่งเข้าบ้านผู้หญิง ฉะนั้นจึงเป็นการง่าย

ที่จะรับผู้ชายที่ไม่มีหัวนอนปลายเท้า อย่างที่เขาพูดว่า เขาพำเหน็บหลังมาด้ามเดียวก็พอ แต่ผู้หญิงไม่ใช่ นะครับ หัวนอนปลายเท้าของผู้หญิงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเกี่ยวกับว่าสถานภาพของอนาคตในครอบครัวจะเป็นอย่างไร ก็ขึ้นกับสถานภาพของผู้หญิงในปัจจุบันค่อนข้างมาก

เรื่องนี้จะไปเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของผู้หญิงตรงที่ว่า หากยอมให้ผู้หญิงกลายเป็นนักบวชได้ นักบวชคือคนที่ได้รับสถานภาพอันสูงส่ง ทนทานที่ผ่านพิธีกรรมไปแล้ว ผู้หญิงที่ไม่มีหัวนอนปลายเท้าจะบรรลุสถานภาพอันสูงส่งทนทานที่ผ่านพิธีกรรมการบวช อาจสร้างชื่อเสียงในฐานะนักบวช แล้ววันหนึ่งก็สึกออกมา กลายเป็นทิดที่ไม่มีสิทธิ์ และไม่มีมรดกให้สืบทอด แต่ก็ก็เป็นคนที่มีสถานภาพอันสูงส่งมาก่อน ดูเหมือนมันจะทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายอยู่ นะครับ” (นิธิ เอียวศรีวงศ์. (ฉบับประจำวันจันทร์ที่ ๑๕ ต.ค. ๒๕๔๔). แม่ชีกับภิกษุณี. มติชนสุดสัปดาห์.)

แต่ก็เป็นเรื่องแปลกที่หลายชาติ หลายศาสนา และหลายต่อหลายวัฒนธรรมที่เป็นกระแสหลักในปัจจุบัน ซึ่งไม่ว่าจะสืบสิทธิ์และมรดกทางฝ่ายใด ก็ดูเหมือนจะกีดกันพื้นที่ทางจิตวิญญาณนี้ไว้สำหรับผู้ชายเสียเกือบทั้งหมด ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้หญิงสามารถมีที่อยู่ที่ยืนในสังคมได้สะดวกใจ จึงได้ปกป้องพื้นที่ทางครัวเรือนไว้ให้ผู้หญิงอย่างเฉพาะเจาะจง

เมื่อไม่อาจสืบค้นวัฒนธรรมดั้งเดิมในเรื่องการบวชของผู้หญิงไทยได้ จึงควรพินิจดูเรื่องนี้ในบริบทของวัฒนธรรมสมัยใหม่ด้วยสายตาที่เป็นกลาง ปราศจากอคติใด ๆ ที่ครอบงำมาโดยตลอดเกี่ยวกับผู้หญิง การบวช และนักบวชหญิง

๔. รูปแบบต่าง ๆ ของนักบวชหญิงในปัจจุบัน

สังคมไทยเป็นสังคมอะลูมิเนียม มีการหารูปแบบวิธีที่ผู้หญิงจะเข้ามาในพื้นที่ทางจิตวิญญาณดังที่ได้เกิดแม่ชี ภิกษุณี สิกขมาตุ และอุบาสิกาขึ้นแล้วในสังคมไทย ทั้งนี้ โดยมีกฎหมายและวัฒนธรรมประเพณีกำกับไว้อย่างเข้มแข็งว่าถ้าไม่อยากเป็น

โอกาส ในการเข้าถึงพุทธธรรม ของผู้หญิง

เรื่องก็อย่าล้าเส้นไปเกินจากกรอบที่กำหนดไว้ เพราะนั่นเป็นกรอบที่ดีแล้ว ปรับตัวได้มากที่สุดแล้ว ฉะนั้น หากจะทำอะไรมากไปกว่านี้ ย่อมจะเป็นการสร้างปัญหา มากกว่าโอกาส (เพราะโอกาสคือกรอบที่ขีดเส้นไว้ให้แล้ว) สังเกตได้จากการพยายามรื้อฟื้นภิกษุณีในประเทศไทย ๒ ครั้งใหญ่ ๆ ที่ผ่านมา ในที่นี้จะกล่าวถึงโดยละเอียดเฉพาะครั้งแรก เมื่อปี ๒๕๗๑ เท่านั้น ด้วยยังไม่มีใครมีผู้พูดถึง ส่วนในกรณีการบวชเป็นสามเณริ์มมนันท์นั้น หาโอกาสศึกษาได้โดยไม่ยาก แต่จะกล่าวไว้พอสังเขป เพราะควรที่จะได้เห็นเปรียบเทียบกันถึงจุดเหมือนและจุดต่าง ท่ามกลางบริบทสังคมที่ต่างระยะเวลากันถึง ๗๐ ปี

๔.๑ สามเณรีและภิกษุณี

กรณีสามเณรีสาร:

และสามเณรีองค์

การบวชเป็นสามเณรีของคณะของนางสาวสาระและนางสาวจงดี ในปี พ.ศ.๒๕๗๑ ได้รับการสนับสนุนจากบิดาคือ นายนิรินทร์ ภาษิต หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า นิรินทร์กลิ้ง (ปัญญาชน นักคิด นักวิพากษ์สังคม มีบทบาทในช่วงระหว่างปลายทศวรรษที่ ๒๕๔๐ ถึงต้นทศวรรษที่ ๒๕๗๐ - ผู้เขียน) ซึ่งเมื่อสามเณรีบวชได้ประมาณ ๒ เดือนเศษ สมเด็จพระสังฆราชทรงประกาศห้ามไม่ให้พระเณรทุกนิกายบวชหญิงเป็นภิกษุณีสามเณรีต่อไป เพราะผิดพุทธ-

กานประธานโครงการสตรีและเยาวชนศึกษา อ.มาลี พงษ์พงศาวลี ท่านคณะกรรมการที่ร่วมจัดสัมมนา และผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกท่าน ผมเองต้องกล่าวขอพระคุณโครงการสตรีและเยาวชนศึกษาและคณะผู้จัดสัมมนาที่ได้ให้เกียรติผมมาเป็นประธานในการกล่าวเปิดงานสัมมนาครั้งนี้ โครงการสตรีและเยาวชนศึกษาได้จัดสัมมนา จัดอภิปราย พยายามหยิบยกประเด็นอันเป็นปัญหาของยุคสมัยมาพูดกันอยู่เสมอ เพราะฉะนั้น นี่ไม่ใช่งานแรกที่ทางโครงการสตรีศึกษาจัด ผมเองมั่นใจว่าการสัมมนานี้จะช่วยให้ความกระจ่างต่อสังคมในประเด็นที่เป็นปัญหาของยุคสมัยที่ยังหาทางออกไม่ได้หรือติดตันอยู่ อย่างจะเห็นว่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีความยินดีอย่างยิ่งที่ได้มีส่วนร่วมในหัวข้อเช่นนี้ เพราะว่าธรรมศาสตร์เราถือว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งคือเราต้องร่วมชี้นำสังคม เราต้องศึกษาค้นคว้าเสนอแนะทางออกให้กับสังคม ประวัติศาสตร์ของธรรมศาสตร์ที่ผ่านมาเราเน้นเรื่องความเป็นธรรมเสมอ ชื่อมหาวิทยาลัยของเราบอกอยู่แล้วว่าธรรมศาสตร์ เพราะฉะนั้นประเด็นที่ท่านสัมมนากันในวันนี้ อย่างที่อาจารย์มาลีได้บอก บางคนอาจจะมองว่าเป็นประเด็นค่อนข้างล่อแหลม เพราะปัจจุบัน เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่ามีผู้คัดค้านไม่เห็นด้วยที่จะให้ผู้หญิงบวชเป็นภิกษุณี ทั้งสิทธิและโอกาสในการเข้าถึงพุทธธรรมของผู้หญิงก็มีจำกัด แต่อย่างไรก็ตาม ในเมื่อมีการกล่าวอ้างกันว่า พุทธศาสนานั้นเป็นศาสนาแห่งปัญญาและเหตุผล เป็นศาสนาที่เชื่อมั่นในการพัฒนาตนเองของมนุษย์ ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถได้รับการสั่งสอนและพัฒนาตนเองได้ เพราะฉะนั้นเราก็ไม่ควรจะสามารถที่จะปฏิเสธความจำเป็นและความต้องการในทางศาสนาของผู้หญิงในฐานะที่เป็นมนุษย์ผู้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏสงสาร และมีความปรารถนาที่จะมีความสุขของชีวิตเช่นเดียวกับผู้ชาย สรุปได้ว่า มนุษย์ทั้งสองเพศต่างก็มีความจำเป็นจะต้องอาศัยหลักกรรมทางศาสนาในการดำรงชีวิต การสัมมนาใน

คำกล่าวเปิดการสัมมนา "โอกาสในการเข้าถึงพุทธธรรมของผู้หญิง" โดย รศ. ดร.นิelit ชัยสุตร อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดขึ้นเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๔๔ ณ ห้องประชุมคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร่วมจัดโดย โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เครือข่ายชาวพุทธเพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมไทย และคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา

บัญญัติ คณะพระมหาเถรสมาคมโจมตีว่านรินทร์ เป็นผู้ทำลายพุทธศาสนาและบีบบังคับให้สามเณรี สึกเสีย ทางฝ่ายนรินทร์เห็นว่ายังไม่ควรสึกเพราะ ไม่ผิดหลักพุทธศาสนา อีกประการ การบวชเป็นไป โดยสมัครใจของเหล่าสามเณรี ฉะนั้นการสึกต้องทำ โดยสมัครใจ จะให้ตนบังคับไม่ได้ หลังจากนั้นนรินทร์ ได้เชื้อเชิญผู้รู้ทั้งที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยเข้าร่วมอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาข้อสรุป โดยทำเรื่องขอใช้ห้องประชุมสามัคยาจารย์สโมสร แต่กระทรวงธรรมการเจ้าของสถานที่มิยินยอมให้ใช้ จึงเป็นผลให้การประชุมดังกล่าวมิอาจจัดขึ้นได้

เรื่องราวของสามเณรีได้ถูกนำเข้าสู่ที่ประชุม อภิรัฐมนตรีสภาครั้งที่ ๑๒/๒๔๗๒ วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๔๗๒ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานหนังสือพิมพ์ไทยหนุ่มซึ่งลงเรื่องและ รูปของสามเณรีให้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานคร- สวรรค์ฯ ทอดพระเนตร และมีพระราชดำรัสว่า “เห็น จะต้องจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง” สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์ฯ ทรงรับไปปรึกษาอธิบดีกรม- อัยการ หลังปรึกษาแล้วได้ความว่าจะเอาผิดนรินทร์- ทางอาญาไม่ได้

เรื่องราวของสามเณรีบวชได้เข้าสู่ที่ประชุม อภิรัฐมนตรีสภาอีก ๓ ครั้ง คือ ในวันที่ ๒, ๙ และ ๑๖ สิงหาคมในปีเดียวกัน ในที่สุดก็ลงความเห็น ว่า “ถ้ารัฐบาลไม่กระทำอะไรให้จริงจังก็เป็น การเสีย รัศมีรัฐบาล” ในที่สุด วันที่ ๗ กันยายน ๒๔๗๒ เจ้าหน้าที่ก็ได้เข้าจับกุมตัวสามเณรี โดยศาลจังหวัด นครบุรีได้ตัดสินจำคุกสามเณรี เจ้าหน้าที่เรือนจำ และนักโทษหญิงได้ใช้กำลังเข้าบังคับปลีเสื้อผ้า- เหลืองออกจากสามเณรีเพื่อให้ใส่ชุดนักโทษแทน (ศักดิ์นา ฉัตรกุล ณ อยุธยา. (๒๕๔๑). ชีวิต, แนว คิด และการต่อสู้ของนรินทร์ก๊ิ่งหรือนรินทร์ ภาษิต คนชวางโลก. : สำนักพิมพ์มติชน)

กรณีสามเณรีรัมนันทา

สามเณรีรัมนันทา (ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์) เป็นอดีตอาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ธรรมศาสตร์ ได้บรรพชาเป็นสามเณรีที่ประเทศ ศรีลังกา เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๓ ที่ผ่านมา โดยมีภิกษุณีชาวศรีลังกาเป็นอุปัชฌาย์ (สำหรับผู้หญิงใช้ ว่าปวัตตินี-ผู้เขียน) และมีพระมหาเถระจำนวน ๕ รูปรับรองการบรรพชา ปัจจุบันท่านพำนัก ณ วัด- ทรงธรรมกัลยาณี อ.เมือง จ.นครปฐม

ที่ผ่านมาทั้งกระแสสนับสนุนและคัดค้าน โดย ล่าสุดเมื่อวันที่ ๑ มิ.ย. ได้มีการเผยแพร่เอกสาร พระดำรัสของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระ- สังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ระบุถึงข้อกำหนด ในการบวชเป็นสามเณรีและภิกษุณี โดยให้ยึดถือ พระบัญชาของกรมหลวงชินวราลงกรณ อธิบดีพระ- สังฆราชเจ้า ที่ทรงประกาศเป็นลายลักษณ์อักษรลง วันที่ ๑๘ มิ.ย. ๒๔๗๑ เป็นหลัก ห้ามพระเณรไม่ให้ บวชหญิงเป็นบรรพชิต เนื่องจากภิกษุณีสาบสูญไป แล้ว ผู้ใดให้บรรพชาเป็นสามเณรี ถือเป็นเสียหนาม แก่พระศาสนา เป็นตัวอย่างที่ไม่ดี จึงห้ามไม่ให้พระ เณรทุกนิกายบวชหญิงเป็นภิกษุณี เป็นสิกขมานา และเป็นสามเณรีตั้งแต่นั้นมา ทางด้านสามเณรี รัมนันทา ผู้ตกเป็นศูนย์กลางของประเด็นถกเถียง กล่าวไว้ว่า ตนบวชเพื่อสืบทอดพระศาสนา ไม่ใช่เพื่อ การยอมรับของคน “เวลานี้ อาตมาไม่ได้สู้กับผู้ชาย ไม่ได้สู้กับภิกษุ แต่สู้อยู่กับอวิชชา มีหน้าที่ทำให้อวิชชาหมดสิ้นไป” (กองสาราณีย์กร. (ก.ค.-ต.ค. ๒๕๔๔). ทำที่สาธารณณะต่อการบวชสามเณรีรัมน- นันทา. ป.อาจารย์สาร)

๔.๒ แม่ชี

เป็นไปได้ว่า ผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในวัดคือ แม่ชีจะมีบทบาทสถานภาพสูงขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ คนชั้นกลางที่มีการศึกษาจะเข้ามาบวชชีมากขึ้น อีก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะแม่ชีเองก็มีความพยายามที่จะ พัฒนาคุณภาพของตนเองให้สูงขึ้นด้วย ไม่ต้องสงสัย เลยว่าความสำเร็จของแม่ชีหากจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะ เป็นการอุปถัมภ์สนับสนุนของฆราวาสหญิงที่เป็นคน ชั้นกลาง ซึ่งมีแนวโน้มว่ามีทัศนคติที่ดีต่อแม่ชีเพิ่มขึ้น (พระไพศาล วิสาโล. (๒๕๔๓). อ้างแล้ว.)

สถานภาพแม่ชีมีปรากฏขึ้น
นานแล้วในสังคมไทย ทว่าไม่
สามารถระบุที่มาได้อย่างชัดเจน
ทั้งนี้ แม้จะมีความอึดถือหรือเชื่อใน
ความรู้สึกและขาดความชัดเจนใน
ทางกฎหมาย แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้
เลยว่าในทางวัฒนธรรมความเชื่อ
นั้น สังคมไทยได้ยกแม่ชีไว้ใน
ฐานะที่เหนือกว่าฆราวาสหญิง
ทั่วไป (หากจะไม่กล่าวถึงสังคม
ไทยทั้งหมดและแม่ชีทั้งหมด) มี
ไม่น้อยที่ญาติโยมศรัทธาแม่ชีถึง
ขั้นนิมนต์ไปสวดประกอบพิธีกรรม
เช่นเดียวกับพระภิกษุ หรือออกรับ
บิณฑบาตและดำรงชีวิตอย่าง
เกื้อหนุนพรหมจรรย์

การรวมตัวเคลื่อนไหวเพื่อ
จัดกิจกรรมและดำเนินงานเพื่อแม่
ชีปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดครั้งแรก
เมื่อสถาบันแม่ชีไทยถือกำเนิดขึ้น
เมื่อ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๑๒ โดยมี
แม่ชีผู้ใหญ่ คณะนักเรียนบาลีรุ่น
แรก และพระสงฆ์จำนวนหนึ่ง
ด้วยความมุ่งหมายเริ่มแรกเพื่อ
วางกฎระเบียบสำหรับแม่ชีทุก
สำนักทั่วประเทศ เป็นการขจัด
แม่ชีที่ประพฤติปฏิบัติมิชอบและ
เพื่อเป็นการยกระดับฐานะของ
แม่ชีให้สูงขึ้น เพื่อตอบแทนสังคม
และความคิดเห็นว่าบทบาทใน
งานพัฒนาสังคมจะเป็นการยก
ระดับฐานะทางสังคมของแม่ชี
ทำให้แม่ชีประกอบกิจกรรมหลาย
ประการ เช่น การเผยแผ่พระพุทธ-
ศาสนา การสอนหนังสือแก่เยาว-
ชน การเลี้ยงเด็กกำพร้า เป็นต้น
ปัจจุบันมีคุณแม่ประทีน ขวัญอ่อน

วันนี้จึงมิได้มีแต่ความล่อแหลมเพียงอย่างเดียว แต่ถือว่าเป็นการทำทนายปัญญาของ
มนุษย์ในการแสวงหาทางออกที่ถูกต้องและเหมาะสมกับยุคสมัย ที่กล่าวมานี้ได้รับ
การยืนยันจากคลิฟฟอร์ด กิฟ นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ซึ่งได้อธิบายความ
จำเป็นของมนุษย์ในการพึ่งพาอาศัยศาสนาว่า มนุษย์ทุกคนในโลกต้องเผชิญหน้า
กับปัญหาพื้นฐานในด้านการดำรงชีวิต มนุษย์ต้องมีชีวิตอยู่ด้วยความไม่แน่นอนและ
ความไม่จริงยั่งยืน ชีวิตมนุษย์นั้นเปราะบาง ยิ่งเมื่อต้องเผชิญกับปัญหาที่เรารู้จัก
กันว่าความทุกข์ ทั้งทุกข์กาย ทุกข์ใจ ความทุกข์เกิดจากสังขารร่างกายภายนอก
ไม่มีเงินหรือใครไม่โหมคไคที่จะมาทำหน้าที่ให้ความมั่นคงทางจิตใจ ทำให้ไม่ไหวหวั่น
หรือรู้สึกสูญเสียเมื่อเปรียบเทียบกับความทุกข์ เช่น การเกิด แก่ เจ็บ ตาย การพลัดพราก
จากคนที่ตนรักหรือสูญเสียสิ่งที่หวงแหน ธรรมชาติที่เปราะบาง ความอ่อนแอทาง
จิตใจของมนุษย์เป็นเงื่อนไขสำคัญ ทำให้มนุษย์แสวงหาสัญลักษณ์บางอย่างที่ทำให้
ตนเองมีความมั่นคง ปลอดภัย เศรษฐศรัทธา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมนุษย์ต้อง
เผชิญหน้ากับความตาย ซึ่งเป็นสัจจะของชีวิต และไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ เพราะ
ฉะนั้น มนุษย์ต้องการศาสนา แต่สภาพสังคมไทยนั้น กล่าวได้ว่า แม้ทั้งหญิงชาย
ต่างก็มีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยก็ได้ให้การ
รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิ ความเสมอภาคเท่าเทียมกันระหว่างชาย
กับหญิง แต่ข้อเท็จจริงที่เราคงไม่สามารถปฏิเสธได้ก็คือว่า โอกาสในการเข้าถึง
หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าหรือพุทธธรรมนั้นยังมีความเหลื่อมล้ำ
กันอยู่ในสังคมไทย เพราะฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องช่วยกันหาแนวทางที่
จะเอื้อเพื่อเกื้อกูลให้ผู้หญิงมีโอกาสได้เข้าถึงพุทธธรรมได้มากขึ้น
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เรายึดมั่นในอุดมการณ์ความเสมอภาค เสรีภาพ
ภราดรภาพ ซึ่งเป็นหลักสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย
รวมทั้งมีความเลื่อมใสในศาสนธรรม และพยายามที่จะนำหลักพุทธธรรม
มาผสมผสานกับการศึกษาดังแต่สมัยก่อตั้งมหาวิทยาลัย ดังนั้น
มหาวิทยาลัยจึงถือว่า การส่งเสริมความเสมอภาคที่เท่าเทียมกันระหว่าง
ชายและหญิงเป็นภารกิจทางสังคมที่ทางมหาวิทยาลัยมีความภูมิใจที่จะสืบ
สานเจตนารมณ์และอุดมการณ์ของท่าน ศจ.ดร.ปรีดี พนมยงค์ ผู้สถาปนา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองต่อไป และเป็นที่น่ายินดีว่า นักวิชาการ
ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หลายท่านก็ได้นำหลักพุทธธรรมมาเป็นแนวทางใน
การศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ของตน โครงการสตรีและเยาวชนศึกษาเอง
ก็มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดคำนึงถึงบทบาทและการมี
ส่วนร่วมของผู้หญิงในประเด็นดังกล่าว คิดว่าพอสมควรแล้ว จึงถือโอกาสนี้ขอเปิด
การสัมมนาและขออวยพรให้การสัมมนาในวันนี้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทุก
ประการ ผมมั่นใจว่าการสัมมนารั้งนี้ถือเป็นอย่างก้าวอีกก้าวหนึ่งของประชาคม
ธรรมศาสตร์ที่จะได้ร่วมมือกันระหว่างมหาวิทยาลัยของเราและหน่วยงานภายนอก
หน่วยงานทางด้านศาสนาเพื่อพัฒนาในเรื่องต่าง ๆ และเพื่อที่จะได้ร่วมแรงร่วมใจ
กันนำหลักศาสนธรรมมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมไทยให้ไปสู่ความสงบร่ม
เย็น เป็นสังคมที่มีภราดรภาพ มีความสมานฉันท์ระหว่างประชาชนทุกหมู่เหล่า โดย
ไม่มีการตั้งข้อรังเกียจเด็ดขันธ์หรือกีดกัน เลือกปฏิบัติด้วยอคติ เลือกที่รักมักที่
ชังต่อไป ขออนุญาตเปิดการสัมมนา ณ บัดนี้

ดำรงตำแหน่งประธาน

อุปสรรคในการทำงานเพื่อสังคมของแม่ชี

แม้สถาบันแม่ชีไทยจะมีความพยายามจัดระบบระเบียบเพื่อควบคุมบังคับแม่ชีด้วยตัวเอง แต่จากการดำเนินงานมากกว่า ๓๐ ปี ก็ยังทำงานได้จำกัดมาก มีแม่ชีประมาณ ๓,๗๑๘ รูปเท่านั้นที่ลงทะเบียนเป็นสมาชิกสังกัดสถาบันแม่ชีไทย คิดเป็นเศษหนึ่งส่วนสี่ของแม่ชีทั่วประเทศ เพราะสถาบันฯ มิได้มีอำนาจหน้าที่ในการทำงานดังกล่าว เป็นการรวมตัวกันของแม่ชีกลุ่มหนึ่งที่ตั้งใจดีเท่านั้นเอง มีหน้าขำงบประมาณและค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ก็ได้จากศรัทธาของญาติโยม

การที่สถาบันฯ ยังดำรงอยู่มาได้ถึงทุกวันนี้ แสดงให้เห็นว่ามีแม่ชี พระสงฆ์ และญาติโยมที่เห็นความสำคัญต่องานพัฒนาแม่ชี แตกต่างจากแนวคิดของกฎหมายและระเบียบราชการที่ปรับตัวน้อยมาก ดังปรากฏในรายงานการวิจัย เรื่องแม่ชีกับภารกิจทางการศึกษาในประเทศไทย โดย ดร.ปาริชาติ สุวรรณบุบผา ที่เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี ดังนี้ "...จะเห็นได้ว่ารัฐบาลโดยกรมการศึกษามีได้ให้การสนับสนุนใน

ด้านการเงินโดยตรง เพื่อให้สถาบันแม่ชีไทยได้ทำหน้าที่ในด้านการส่งเสริมการศึกษา การโฆษณา การเผยแผ่ งานบริการสังคม และงานการพัฒนาในการปฏิบัติงานและบริหารงานของสถาบันเพื่อช่วยเหลือแม่ชีอย่างเป็นทางการ ใกล้เคียงกับที่ได้สนับสนุนกิจการของพระสงฆ์ แต่ต่อมาเมื่อสถาบันแม่ชีไทยได้มีโครงการเผยแผ่พุทธศาสนามากขึ้น กรมการศาสนาได้อนุมัติให้เงินช่วยในโครงการหน่วยเผยแผ่ศีลธรรมแก่สถาบันปีละ ๑ หมื่นบาท ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนน้อยมาก ถ้าเทียบกับการช่วยเหลือจากกรมประชาสัมพันธ์ที่ได้ช่วยเงินอุดหนุนแก่โครงการต่าง ๆ ที่แม่ชีในนามสถาบันฯ ได้ปฏิบัติงานไปเป็นวิทยากรสอนอาชีพแก่ชาวบ้าน (ปีละ ๕-๗ แสนบาท) สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ มิใช่ข้อบกพร่องที่เกิดจากการทำงานของกรมการศาสนา แต่เป็นเพราะสาเหตุที่แม่ชีมิได้มีสถานภาพเป็นนักบวชนั้นเอง กรมการศาสนาจึงไม่สามารถให้การสนับสนุนได้มากกว่านี้ สำหรับในส่วน of กรมประชาสัมพันธ์ การช่วยเหลือกิจการของแม่ชี มิได้ด้วยเหตุผลความเป็นนักบวชหรือมิใช่ นักบวช แต่บทบาทภารกิจของแม่ชีสอดคล้องกับงานโครงการของกรมประชาสัมพันธ์นั่นเอง"

งานวิจัยฉบับเดียวกันชี้ว่า แม้ในทางปฏิบัติ

ทนึ่งสี่พิมพ์มติชนรายวันเสนอบทสรุปจากสัมภาษณ์เรื่อง โอกาสในการเข้าถึงพุทธธรรมของผู้หญิง โดยล้อมกรอบสั้น ๆ มีหัวเรื่องว่า "หนุ่มมี "ภิกษุณี" ที่พึงหญิงถูกกดขี่" ลงวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๔ และ "ภิกษุณี ปัญหาคาใจอย่างไรก็ไม่ได้ข้อสรุป" ลงวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๔ เก็บความได้ดังนี้

พระคุณวิ เมธงกูโร กล่าวว่า ภาวะสังคมและสถานการณปัจจุบัน แตกต่างจากสมัยก่อน เป็นการดีที่ผู้หญิงจะบวชทุกวันนี้มีผู้อ่อนแอกว่า หากผู้หญิงเข้ามาปฏิบัติตนเป็นภิกษุณีแล้ว คงสามารถช่วยเหลือผู้หญิงให้มีสภาพที่ดีขึ้น เนื่องจากพระภิกษุสงฆ์ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มสตรีได้ดีเท่ากับผู้หญิงเอง เป็นทางเลือกที่ดี แต่มีความเป็นไปได้ยาก เพราะภิกษุสงฆ์ไม่สนับสนุน

นายอภิชาติ พันธเสน อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กล่าวว่า เห็นด้วยที่ผู้หญิงจะเป็นภิกษุณี สามารถเป็นประโยชน์และสนับสนุนในการช่วยเหลือสังคม เป็นที่ปรึกษาผู้หญิงที่ประสบปัญหาถูกล่วงละเมิดทางเพศได้ ในขณะที่จะตัดสินใจพึ่งพระภิกษุในการตัดสินใจเรื่องเหล่านี้ ทำได้ยาก

นางอภิญญา เฟื่องฟูสกุล อาจารย์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กล่าวสนับสนุนเช่นกัน และมองว่าปัญหาที่ผู้หญิงไม่สามารถบวชได้เนื่องจากอคติทางเพศ ถูกมองว่าร่างกายของผู้หญิงไม่บริสุทธิ์ ถูกมองด้วยสติปัญญาที่สำคัญ ถูกกำหนดบทบาทให้เป็นเมีย เป็นแม่มากกว่าที่จะให้บวชเป็นภิกษุณีเพื่อปลดเปลื้องความทุกข์ และอุดมการณ์ของสถาบันครอบครัว

"เชื่อว่าถ้าสังคมให้ผู้หญิงมีเสรีภาพในการบวช แน่แน่นอนว่าจะมีผู้หญิงจำนวนมากออกบวช เพราะผู้หญิงมีความเก็บกด

เกี่ยวกับการดำเนินโครงการศูนย์อบรมเด็กก่อน
เกณฑ์ในวัด แม่ชีคือผู้จัดการหรือเป็นหัวเรือใหญ่
เป็นผู้ลงมือปฏิบัติการดูแลแทนพระสงฆ์ที่ได้รับ
มอบหมาย แต่ในทางนิตินัยแล้วแม่ชีมิได้รับการรวม
อยู่ในระเบียบใด ๆ ของกรมการศาสนาว่าด้วยศูนย์
อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยระเบียบ
ดังกล่าวมิได้เอ่ยถึงแม่ชีแม่สักคำเดียว

และคงไม่ต้องกล่าวถึงโครงการที่แม่ชีดำเนิ
การจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา เพื่อสง
เคราะห์แม่ชีและเด็กผู้หญิงให้มีโอกาสทางการศึกษา
ป้องกันปัญหาโสเภณีเด็ก และขัดเกลากฎทางจิตวิญ
ญาณ ซึ่งมีเพียง ๒ แห่งในประเทศไทย คือสถาน
ศึกษาธรรมจารินีวิทยา อ.ปากท่อ จ.ราชบุรี และสถาน
ศึกษาธรรมจารินีวิทยา จ.ลำพูน โดยใช้หลักสูตร
ของกรมการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งนี้ ไม่สามารถตั้ง
เป็นโรงเรียนได้ด้วยข้อขัดขัดทางกฎหมาย ในขณะที่
โรงเรียนปริยัติธรรมสำหรับสามเณรมีให้เห็นทั่วไป

๕. ปรากฏการณ์กึ่งกฎหมาย

ทั้งในกรณีแม่ชีและภิกษุณี มีข้อเหมือนกันอยู่
ประการหนึ่ง คือ สังคมไทยดูจะคาดหวังให้ผู้หญิงที่
เลือกเดินในเส้นทางนี้ทำความดี ปฏิบัติดี พิสูจน์ตน

จนกระทั่งได้รับการยอมรับ แล้วในที่สุดคณะสงฆ์ก็
คงจะรับไปพิจารณาในสักวันหนึ่ง ปรากฏการณ์นี้
เหมือนกับงูกินหาง คือ ไม่มีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุด
เห็นได้จากกรณีการรื้อฟื้นภิกษุณีทั้งสองครั้ง และการ
ทำงานของแม่ชี ซึ่งว่ากันตามจริงก็เป็นการพยายาม
หาที่อยู่ที่ยืนและพิสูจน์ตนเพื่อให้สังคมยอมรับ แต่ก็
แทบจะกล่าวได้ว่าเป็นไปได้อย่างซ้ำซากและเกิด
มรรคผลน้อยมาก ในขณะที่ สังคมก็ยังคาดหวัง
อยู่ต่อไปว่าถ้าท่านเหล่านั้นสามารถพ้นฝ่าอุปสรรค
มาได้ก็คงจะได้รับการยอมรับเอง นั่นหมายถึงถ้ายัง
ไม่สำเร็จหรือยังไม่ได้รับการยอมรับ ก็คงเป็นเพราะ
ท่านยังทำความดีไม่พอ ยังปฏิบัติดีไม่พอ จึงยังไม่
สามารถพิสูจน์ตนให้สังคมประจักษ์อย่างพร้อม
เพียงได้ ฉะนั้น ต้องกลับไปทำความดีใหม่ จนกว่า
จะพิสูจน์ได้ว่าดีจริง เมื่อนั้นสังคมก็จะยอมรับเอง !

ทั้งที่ดูเหมือนจะรู้กันทั่วไปว่าปัญหาและอุป
สรรคมิได้ขึ้นแต่กับตัวผู้หญิงโดยปัจจัยเดียว เพราะ
ปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ทั้งมิติด้านกฎหมาย วัฒนธรรม
โครงสร้างสังคม ฯลฯ ก็ส่งผลด้วยอย่างแน่นอน แต่
สังคมกลับละเลยเสียโดยติดอยู่ในวังวนความคิดว่า
ผู้หญิงต้องพิสูจน์ตนให้ได้ก่อน (ไม่ว่าปัจจัยแวดล้อม
จะเอื้อเพื่อหรือไม่) สาวไปสาวมาก็หนีไม่พ้นการ

และถูกกดดันจากผู้ชาย" นางอภิญญา กล่าว

นางปาริชาติ สุวรรณบุปผา อาจารย์คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล พูดถึงภิกษุณี ซึ่งเป็นหญิงที่เลื่อมใสในพุทธ
ศาสนา กับความตั้งใจจะบรรลุนิพพาน ไม่ใช่เรื่องของพระสงฆ์
หรือผู้ชายเท่านั้น เรื่องนี้ไม่ใช่การเรียกร้องสิทธิสตรี หรือสตรี
นิยม ตนอยากเห็นสองฝ่าย ทั้งภิกษุสงฆ์และผู้ชายให้มีภิกษุณี
มาพบกัน พูดกันอย่างเปิดอก แสดงเหตุผลโดยใช้เจตนาที่ดี มี
นักวิชาการมาร่วมด้วย

แม่ชีปริศนา รักษาใจม กรมการศาสนาแม่ชีไทยในพระ
บรมราชูปถัมภ์ พูดในนามแม่ชีทั่วประเทศว่า จะเป็นเรื่องดี
ถ้ามีการบวชภิกษุณี ปัจจุบันมีแม่ชีมากขึ้นในสังคม แต่ไม่เป็นที่
ยอมรับของคนเท่าไรนัก

"สิ่งที่แม่ชีไทยต้องการคืออยากขอโอกาสจากสังคมบ้าง
ไม่ว่าการเห็นความสำคัญ ให้ประชาชนหันมาช่วยเหลือแม่ชี

บ้างในเรื่องของปัจจัยต่าง ๆ ให้โอกาสแม่ชีศึกษาหาความรู้
เพราะบางวัดก็กีดกันการศึกษากับแม่ชี หากได้รับโอกาสมาก
กว่านี้ แม่ชีคงเป็นกลุ่มหนึ่งที่ทำประโยชน์ให้สังคมได้มากที่สุด
ช่วยเหลือผู้หญิง หรือเด็กที่ประสบปัญหาทุกใจ แต่สิ่งต่าง ๆ
ที่แม่ชีออกมาช่วยเหลือสังคมกลับไม่เป็นที่ยอมรับและไม่ให้
ความสำคัญ ดังนั้น ถ้ายังไม่เปิดทางให้กับภิกษุณี ก็ควรจะ
สนับสนุนแม่ชีให้มีศักยภาพและตัวตนมากขึ้น"

หลังจากการสัมมนาได้มีผลสรุปของการสัมมนาใน ๒
ประเด็นคือ ต้องการให้ยกสถานะของแม่ชีให้สังคมยอมรับมาก
ยิ่งขึ้น และต้องการให้คณะสงฆ์เถรวาทออกมาประชุมและมี
ฉันทะร่วมกันว่าจะให้สังคมไทยมีภิกษุณีหรือไม่

กำหนดบทลงโทษแต่เฉพาะตัวผู้หญิง เหมือนกับงูกินหางที่ขดเป็นวงกลม ไม่มีจุดจบ ไม่เห็นจุดเริ่มต้น ถ้าเพียงแต่จะปล่อยหางที่ขบอยู่ก็จะสามารถเลื้อยออกจากวังวนนั้นได้

๖. สังคมสมัยใหม่

เมื่อวันที่ ๒๒ พ.ย. ที่ผ่านมา วิทญ์บีบีซีได้รายงานผลการวิจัยที่จัดทำโดยธนาคารโลกว่า ภายหลังจากปี ๒๕๔๐ ประเทศไทยมีคนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจนถึง ๑๐ ล้านคน และปีหน้าจะมีคนส่วนนี้เสียชีวิตเพราะความยากจนถึง ๒ ล้านคน

เดวิด ซี คอร์เตน เขียนถึงสถานะของสังคมสมัยใหม่ในหนังสือ *เมื่อบรรษัทครองโลก* แปลโดย อาจารย์อภิชาติ พันธเสน (๒๕๔๒) มีแนวคิดไม่แตกต่างกันนัก ว่า “เรากำลังเผชิญกับการเสื่อมสลายของสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วในเกือบทุกประเทศในโลก ซึ่งสะท้อนออกมาโดยการเพิ่มขึ้นของความยากจน การว่างงาน ความไม่เท่าเทียมกัน อาชญากรรมรุนแรง ครอบครัวย่ำแย่ และสิ่งแวดล้อมเสื่อมทรามลง”

ข้อน่าสังเกตคือข้อมูลทั้งสองแหล่งกล่าวไว้ตรงกันว่าปัญหาดังกล่าวเป็นผลมาจากโครงสร้างทางสังคมที่ไม่เป็นธรรม เอาจัดเอาเปรียบ เบียดเบียนทั้งมนุษย์ด้วยกันและธรรมชาติ ท่านทะไลลามะกล่าวไว้ว่า “จำนวนเศรษฐกิจพันล้านกำลังเพิ่มขึ้นในสหรัฐ ในขณะที่มีคนยากจนอยู่เป็นอันมาก ซึ่งในบางที่ยังขาดสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน เราสามารถพบเห็นความแตกต่างในเมืองใหญ่เช่นนิวยอร์ก ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเศร้าและไม่ใช่แค่เป็นสิ่งผิดศีลธรรมเท่านั้น แต่เป็นต้นเหตุของปัญหาด้วย หากเราขาดสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน การประพฤติปฏิบัติกรณียธรรมและความเอาใจใส่ผู้อื่นย่อมเป็นไปได้ยาก” (เวทีสนทนาร่วมกับองค์ทะไลลามะ. *ความกรุณาหรือการแข่งขัน*. (๒๕๔๓) ศพพ. และเสมสิกขาลัย)

จึงกล่าวได้ว่า โครงสร้างสังคมอันอยุติธรรมเช่นนี้ นำไปสู่ปัญหาวิกฤตการณ์ทางจิตวิญญาณ ทำให้มนุษย์ยังขาดโอกาสเข้าถึงความเป็นอริยบุคคล ซึ่ง

ควรจะเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต อันจะทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข

ความสำคัญต่อสังคมสมัยใหม่

กล่าวถึงผู้หญิงที่มีอยู่เป็นสัดส่วนมากกว่าครึ่งหนึ่งของโลก คงจะมีเหตุผลเพียงพอหากจะเชื่อมโยงว่า การที่นักบวชหญิงขาดโอกาสพัฒนาทางจิตวิญญาณในรูปแบบเข้มข้นโดยได้รับความเชื่อใจจากสังคม เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่น่าไปสู่วิกฤตการณ์ดังกล่าวในโลกสมัยใหม่ เพราะได้ทำให้ผู้หญิงจำนวนมากพลอยได้รับผลกระทบนี้ เนื่องจากได้ทำให้พวกเธอขาดโอกาสนั้นด้วย โดยที่โครงสร้างสังคมอันอยุติธรรมก็ได้ก่อวิฆาและนำมาซึ่งความทุกข์มากพออยู่แล้ว แต่ผู้หญิงยังต้องใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อเท่าทันวิฆาและแสวงหาหนทางพ้นทุกข์ พวกเธอต้องต่อสู้กับกระแสวัฒนธรรมและกฎหมายที่เว้นพื้นที่สำหรับการเป็นนักปฏิบัติธรรมหญิงไว้เพียงนิดหน่อย มีหน้าซ้ำ พวกเธอขาดแคลนครูบาอาจารย์ฝ่ายหญิงที่น่าจะชี้แนะให้เข้าใจและเข้าถึงเธอได้ลึกซึ้งกว่าครูบาอาจารย์ฝ่ายชายที่มีอยู่ ถึงที่สุดแล้ว เธอต้องพยายามอย่างยิ่งยวดเพื่อเคารพตนเองให้ได้ ในฐานะเป็นผู้หญิงคนหนึ่งที่มีศักยภาพในการเข้าถึงความเป็นอริยบุคคล

“ดังนั้น การรื้อฟื้นเรื่องนักบวชสตรีขึ้น น่าจะเกื้อกูลแก่สตรีไทยและต่างชาติ และเป็นยาแก้ความวิกฤตของสังคมไทยได้อย่างทันที่ทั้งที่และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน” (พระศรีปริยัติโมลีและคณะ. (๒๕๔๑). *สตรีในพระพุทธศาสนา*. : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

คงเป็นบทสรุปที่ชัดเจนและลงตัวที่สุดแล้ว.

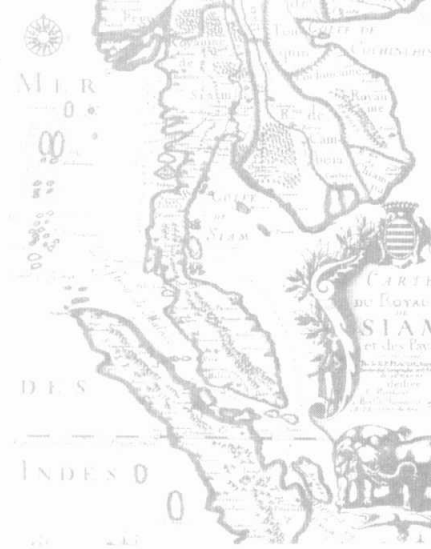
ด อย่างที่รู้ ๆ กันในเมืองไทย เรามีประชากรที่ตีตราตัวเองเป็นชาวพุทธถึงกว่าร้อยละ ๙๐ นั่นก็หมายความว่า พุทธศาสนา เป็นศาสนาของคนส่วนใหญ่ในประเทศนี้ ดังนั้นสถาบันพุทธศาสนาจึงหลีกเลี่ยงได้ยากที่จะตกเป็นจำเลย ในข้อหาที่ปล่อยให้สังคมนไทยกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรมทางศีลธรรมติดอันดับโลก ถ้ามีเอส แอนด์ พี (S&P-Standard and Poor) ที่ชี้วัดความน่าเชื่อถือกิจการประกอบการด้านศีลธรรมแล้ว พุทธบริษัทที่ดูแลกิจการศีลธรรมในประเทศไทย คงโดนขึ้นป้ายซี ดีดลป ๒ ตัว แน่ๆ

ที่ว่ามานี้อาจจะทำให้ชาวพุทธหลาย ๆ ท่านไม่เห็นด้วยที่จะโยนความรับผิดชอบทางศีลธรรมทั้งหมดให้แก่สถาบันพุทธศาสนา ซึ่งบางคนเห็นว่าเป็นสถาบันบริสุทธิ์ดั่งบัวที่ผุดพ้นจากโคลนตมของสังคม แต่ฝ่ายที่ควรรับผิดชอบเพิ่มเติม ๆ กับปัญหาความตกต่ำทางศีลธรรมน่าจะเป็นฝ่ายสถาบันการเมือง และสถาบันเศรษฐกิจที่บันดาลให้ชีวิตของคนส่วนใหญ่ประส่ำระสายอย่างที่เราเห็น ๆ กันอยู่ มุมมองแบบเขี่ยสวะให้พ้นหน้าบ้านนี้ แม้จะมีเหตุผล

นำรับฟัง แต่สถาบันศาสนาก็ยังไม่อาจพ้นจากความรับผิดชอบกับปัญหาศีลธรรมของสังคมได้ เพราะสถาบันศาสนา ถึงจะสูงส่งศักดิ์สิทธิ์เพียงไร ก็ไม่ได้มาจากนอกโลก

ตรงนี้ ขอยกคำพูดของปราชญ์ชาวพุทธชั้นนำ เช่น ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ที่ท่านมองสถาบันศาสนาเป็นเพียงสถาบันทางสังคมทั่วไปว่า “ในฐานะที่ศาสนาเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่งศาสนาจะมีความสำคัญ ได้รับความยอมรับนับถือจากหมู่มนุษย์เพียงไรก็อยู่ที่ว่า ศาสนายังมีประโยชน์ช่วยสนองความต้องการของมนุษย์ในการแก้ไขปัญหาของพวกเขาได้เพียงใด และมนุษย์ยังมองเห็นความจำเป็นของศาสนาอยู่เพียงใด ข้อนี้หมายความว่า การดำรงอยู่ เจริญขึ้น เสื่อมลง หรือสิ้นไปของศาสนา ขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่มีต่อสังคมเป็นสำคัญ” (พระราชาธรรมนิ (ประยุทธ์ ปยุตโต), สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย, น.๓-๔)

ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกยังกล่าวอย่างใจกว้างอีกว่าการดำรงอยู่ของสถาบันพุทธศาสนายังไม่สำคัญ

เท่ากับการดำรงอยู่ของสังคม เพราะจะมีความหมายอันใดเล่า หากมีโบสถ์เจดีย์ วิหารใหญ่โต อยู่เต็มบ้านเต็มเมือง ในขณะที่เด็กไทยเป็นโรคขาดอาหารตายปีละหลายหมื่นคน จะมีประโยชน์อันใดเล่าหากมีพระ เณรอยู่กว่า ๓ แสนรูป วัดกว่า ๓ หมื่นแห่ง แต่จำนวนของหญิงโสเภณี และสถานบริการทางเพศมีมากพอ ๆ กัน นี่ยังไม่นับแหล่งอบายมุขอื่น ๆ จำนวนคนติดยาบ้า ผู้ป่วยโรคจิต ตลอดจนผู้ป่วยโรคเอดส์ อีกนับล้านคน

ยิ่งไปกว่านั้น การที่รัฐบาลไทยเชิดชูพุทธศาสนาให้เป็นศาสนาทางราชการ มีการจัดงานรัฐพิธีอย่างยิ่งใหญ่ในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ซึ่งกำหนดให้เป็นวันหยุดราชการด้วย จะมีความหมายอันใดเล่าในเมื่อรัฐมิได้นำเอาหลักพุทธธรรมมาใช้ในทางการเมืองการปกครองและการเศรษฐกิจ ผลอย่างที่เราเห็นก็คือตลอดระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมา เมืองไทยยังขาดนักการเมืองที่มีคุณภาพ นอกจากไร้ความสามารถในการบริหารบ้านเมืองแล้ว นักการเมืองไทยยังขึ้นชื่อในเรื่องฉ้อราษฎร์บังหลวง ติดอันดับท็อปเท็นของโลก พูดง่าย ๆ ว่านักการเมืองไทยไร้จรรยาบรรณชาวพุทธ คือ ขาด หิริ โอตตปเปะ สมคบกับนักธุรกิจทำนา กอบโกยผลประโยชน์นับหลังประชา-

อุดมคติ ทางเศรษฐกิจการเมือง ใน พุทธศาสนา

ชนอย่างไร้ความยั้งอาย และความเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศพังพินาศ

ตรงนี้อาจจะมีคำถามว่าพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ เพราะคนทั่วไปมักคิดว่าพุทธศาสนาเป็นเรื่องของจิตนิยม และการทำสมาธิภาวนา แสวงหาความสุข ความหลุดพ้นเฉพาะตัวเอง หรือมีจะนั้นก็เห็นเป็นเรื่องของประเพณี พิธีกรรม การเลี้ยงเซียมซี หรือการสะเดาะเคราะห์ หรือขอพรตามวัดไปได้อย่างซ้ำ

ภาพลักษณ์ของพุทธศาสนาต่อสายตาชาวบ้านเป็นเช่นนี้ จะโทษใครไม่ได้นอกจากคณะสงฆ์ส่วนใหญ่ ซึ่งขาดความเป็นผู้นำทางสติปัญญาในโลกสมัยใหม่ แต่ถ้ามองไปที่แก่นคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว บอกได้เลยว่าพุทธศาสนาไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับชีวิตคน และสังคมอย่างแยกออกจากกันไม่ได้แล้ว พุทธศาสนายังมีคำตอบในเรื่องรูปแบบการเมือง การปกครอง และระบบเศรษฐกิจที่พึงปรารถนาอีกด้วย

การที่สังคมไทยเกิดวิกฤตการณ์เมืองและวิกฤตเศรษฐกิจเรื้อรังดังที่เป็นอยู่ในเวลานี้ ก็เพราะวัฒนธรรมการเมืองและเศรษฐกิจของไทย เห็นห่างจากหลักการของพุทธศาสนาชนิดที่อยู่กันคนละขั้วนับเป็นเรื่องแปลก แต่จริงสำหรับสังคมประเทศที่มีสัญลักษณ์ของศาสนาปรากฏอยู่ในธงประจำชาติ

เห็นได้ชัดจากอุดมการณ์การเมืองของรัฐไทยที่เป็นแบบเสรีประชาธิปไตยซึ่งไม่ใช่ระบบเลวร้ายอะไร หากไม่ผนวกกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี ท่านอาจารย์พุทธทาสเคยกล่าวไว้อย่างตรงประเด็นว่า ปรัชญา

การเมืองแบบประชาธิปไตยทุนนิยมเสรีนั้นสังกัดอยู่ในลัทธิปัจเจกนิยม ซึ่งก็คือลัทธิตัวใครตัวมัน ลัทธิเห็นแก่ตัวมือใครยาวสาวได้สาวเอา ส่งเสริมให้เกิดระบบปลาใหญ่กินปลาเล็ก คนแข็งแรงเอาเปรียบคนอ่อนแออย่างถูกต้องตามกฎหมายนับว่าข้อต่อหลักการทางพุทธศาสนาซึ่งตรงกันข้ามกับ "ลัทธิปัจเจกนิยม"

สำหรับผู้เข้าใจ หลักการศาสนาอย่างถ่องแท้เช่นท่านอาจารย์พุทธทาส ย่อมเห็นว่า "ระบบการเมืองที่แท้ก็คือศีลธรรม" ยิ่งกว่านั้นท่านยังฟันธงลงไปเลยว่า "ระบบสังคมนิยมนี้คือระบบที่ประกอบด้วยศีลธรรมยิ่งกว่าระบบใด" และ "ถ้านับถือพุทธศาสนาแล้ว มันจะมีเจตนารมณ์แห่งสังคมนิยมอยู่ในเลือดเนื้อ มันจึงเห็นเพื่อนมนุษย์เป็นเพื่อนทุกซ์ เพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย เป็นเพื่อนทุกอย่างที่จะดูค้ายกันไม่ได้... นี่คือนิยามคติสังคมนิยมที่บริสุทธิ์ และก็ทำกันจริงๆ ไม่ใช่ทำกันแต่ปาก"

แต่แล้วทุกวันนี้ชาวพุทธไทยกลับรังเกียจระบอบสังคมนิยมซึ่งเป็นระบอบเศรษฐกิจการเมืองในอุดมคติของพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานวิถีชีวิตชาวไทยมาช้านาน สมเด็จพระญาณสังวรญาณมุนี (วาสนโก) แห่งวัดบวรนิเวศราชวรวิหาร เมื่อครั้งเสด็จตรวจการมณฑลทางภาคอีสาน ยังทรงบันทึกไว้ว่า สภาพชุมชนอีกสถานเป็นแบบ Socialist และในวิถีไทยที่เป็นจริงนั้นสังคมนิยมแบบพุทธเป็นอะไรที่มากกว่าการถือถูดกันแต่ในหมู่มนุษย์ หากเผื่อแผ่ไปถึงสรรพสัตว์อีกด้วย

ท่านอาจารย์พุทธทาสมักยกตัวอย่างชุมชนรอบอ่าวบ้านดอน จ.สุราษฎร์ธานี ในยุคที่ท่านได้ประสบพบเห็นเองว่า ชาวนาชาวไร่ในถิ่นนั้น

เวลาเขาหยอดเมล็ดพืชลงในหลุมเขา จะท่องคาถาว่า "นกกินเป็นบุญ คนกินเป็นทาน" คือไม่เพียงแบ่งพืชผลเป็นทานแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน หากเผื่อแผ่ให้นกกาสรพสัตว์ทั้งหลายด้วย

วิธีการแบ่งเป็นดังกล่าวสืบทอดมาจากพุทธคติดั้งเดิมที่ทรงประทานแก่โกสิยเศรษฐีว่า "มีน้อย ก็พึงให้ตามน้อย มีปานกลาง ก็พึงให้ปานกลาง มีมาก ก็พึงให้ตามมาก การไม่ให้เลย ย่อมไม่สมควรนะท่านโกสิยเศรษฐี เราขอกล่าวกะท่านว่า จงให้ปันและจงกินใช้ จงขึ้นสู่มรรคาแห่งอารยชนเกิดผู้กินคนเดียวไม่ได้ความสุขดอก"

จึงมีตัวอย่างของเศรษฐกิจบางท่านในครั้งพุทธกาล ถือเป็นวัตรปฏิบัติ ว่าถ้ายังไม่ได้ให้ปันใครเลย ก็จะไม่ดื่มแม้แต่น้ำ พุทธคติเช่นนี้ย่อมสวนทางกับปรัชญา "ปัจเจกนิยม" อันเป็นแก่นของลัทธิทุนนิยมเสรีอย่างแน่นอน แต่แล้วรัฐธรรมนูญไทยฉบับปัจจุบันมาตรา ๘๗ กลับตราไว้ว่า "รัฐต้องสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเสรีโดยอาศัยกลไกตลาด" นับว่าขัดแย้งอย่างสิ้นเชิงต่อหลักการธัมมิกสังคมนิยมซึ่งเป็นรากฐานดั้งเดิมของวิถีเศรษฐกิจชุมชนไทย

เป้าหมายทางเศรษฐกิจของพุทธศาสนาอยู่ที่การกระจายปัจจัย ๔ ให้พอเพียงแก่การดำรงชีวิตอยู่อย่างเหมาะสมแก่คนทุกคน คือถือเอา "คน" เป็นหลัก มิใช่ตั้งเป้าหมายไปที่การสั่งสมทุนหรือมุ่งเอา "ทุน" เป็นศูนย์กลาง ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกยังกล่าวว่า ความสำเร็จในด้านเศรษฐกิจของผู้ปกครองชาวพุทธวัดด้วยความไม่มีคนอดอยากไว้ในแผ่นดิน หรือการกระจายทรัพย์สินให้แก่คนยากคนจน มิใช่วัดด้วยการมีทรัพย์สินเต็มพระคลัง-

หลวง หรือเต็มล้นอยู่ ณ ที่ใดที่หนึ่ง พอได้ยินคำว่า “สังคมนิยม” หรือคำว่า “กระจายรายได้” ชาวพุทธไทยยุค “ทุนเสรี” ก็ชักเขียง เพราะภาพลักษณ์ของลัทธิสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ ยังหลอกลอนอยู่ตรงนี้จึงต้องทำความเข้าใจกันให้กระจ่างว่า แม้พุทธศาสนาจะมีเศรษฐกิจที่ค้นแบบสังคมนิยม แต่ในทางการเมืองนั้นกลับสนับสนุนระบอบรัฐสภา แน่นนอนตามวิสัยของพุทธ ทุกสิ่งย่อมต้องมีธรรมะกำกับ ระบอบเศรษฐกิจต้องเป็นธัมมิกสังคมนิยม ระบอบการเมืองก็ต้องมี “สามัคคีธรรม”

ที่กล่าวมานี้ มีใช่เป็นเรื่องที่ชาวพุทธรุ่นหลังอนุমানกันขึ้นมาเอง แต่มีต้นตอมาจากพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงเลยทีเดียว พระพุทธเจ้าทรงยกย่องการปกครองระบอบสามัคคีธรรมของแคว้นวัชชี ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปกครองในระบอบรัฐสภาหรือ Republic ที่เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งอุบัติขึ้นท่ามกลางระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช หรือระบอบเผด็จการของมหาราชในยุคนั้น สภาของแคว้นวัชชีเรียกว่า “สภาสันนิบาตราช” ประกอบด้วยผู้นำจากชุมชนต่าง ๆ ถึง ๗๗๐ คน ซึ่งมีฐานะเท่าเทียมกันโดยเป็นสภาแห่งแผ่นดิน ไม่มีฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน มีการเลือกสมาชิกสภาคนหนึ่งเป็นประมุขอยู่ตามวาระ การดำเนินกิจการสำคัญของรัฐต้องให้มติเสียงข้างมากในสภา สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ยังทรงเคยกล่าวถึงการปกครองโดยสามัคคีธรรมนี้ว่าเป็นการปกครองโดยไม่มีพระเจ้าแผ่นดิน ใช้มติในที่ประชุมสภาเป็นใหญ่

หลักคำคัญของระบอบสามัคคี-

ธรรมมีใช้อยู่ที่ความเป็นประชาธิปไตยเท่านั้น หากอยู่ที่การใช้หลักธรรมในการปกครองด้วยโดยเฉพาะหลักสามัคคีธรรม ซึ่งถือเป็นประเพณีว่าต้องหมั่นประชุมสภากันเนื่องนิตย์ เข้าประชุมพร้อมเพรียงกัน เลิกประชุมพร้อมเพรียงกัน เอาแค่นี้ระบอบรัฐสภาไทยก็ยังไม่ได้ออกมาจากประชุมกันไม่เต็มสภาแล้ว ยังมาสายใครนีกอยากจะเลิกประชุมก็ออกไปเฉย ๆ มีหน้าซ้ำยังตีฝีปากทะเลาะวิวาทกันในเรื่องมีใช้หลักการ พุดง่าย ๆ ว่าเป็นระบอบรัฐสภาที่ไร้สามัคคีธรรมนี้ยังไม่นับหลักสามัคคีธรรมข้ออื่น เช่น ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ควรบัญญัติ ไม่ล้มล้างบัญญัติที่ดีอยู่แล้ว หรือบรรดาสตรีกุมารทั้งหลายให้อยู่โดยมิถูกข่มเหงย่ำยี แต่สมาชิกรัฐสภาไทยชุดใหม่ก็ทำงานหน้ากันในหลักจริยธรรมข้อนี้เสียแล้ว

ท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้นำประชาธิปไตยคนสำคัญยังยอมรับว่า ก่อนที่คนไทยจะรู้จักคำว่า “ประชาธิปไตย” พวกเขาได้สัมผัสกับประเพณีการปกครองชุมชนแบบประชาธิปไตยมาแล้ว โดยวัดและพระสงฆ์เป็นผู้นำซึ่งมีอิทธิพลขึ้นไปถึงระดับประเทศ ท่านปรีดีเคยสอนกฎหมายปกครองแก่นักศึกษาว่า “เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามาสู่สยามแล้ว ได้มีพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ได้ถือเครื่องครัดในทศพิธราชธรรม และปกครองสยามตามคติประชาธิปไตย” ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชากรราชกาลใดทรงอาศัยหลักทศพิธราชธรรมในการปกครอง รัชกาลนั้นก็ตั้งมั่นอยู่ได้นาน แต่รัชกาลใดหันไปในทางไสยศาสตร์ของลัทธิพราหมณ์ อันเป็นลัทธิที่ขัดแย้งต่อคติประชาธิปไตยทางพุทธศาสนา รัชกาลนั้นก็ตั้งอยู่

ไม่นาน ดังเช่นพระมหากษัตริย์หลายพระองค์ในสมัยอยุธยาซึ่งถือคติลัทธิพราหมณ์ทรงมีระบอบครองราชย์เฉลี่ยองค์ละไม่ถึง ๑๒ ปี

ราษฎรไทยในวัฒนธรรมพุทธสมัยอดีต มีความอ่อนไหวต่อคุณธรรมของผู้ปกครองมาก พวกเขาไม่เพียงประเมินผู้ปกครองจากความสามารถในการบริหารแผ่นดิน และความสัมพันธ์กับราษฎรเท่านั้น หากยังเชื่อมโยงคุณธรรมของผู้ปกครองกับความ เป็นไปของดินฟ้าอากาศ ด้วย คือถ้าเกิด “เดือนดาว ดินฟ้าอาเพศ” ก็เพราะเหตุผู้ปกครองไม่ตั้งอยู่ในธรรม

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ ทรงทราบคดีนี้ดี ดั่งนั้นในคราวที่ราษฎรพากันถวายฎีกาไม่พอใจที่เกิดความอึดอัดผิดเคืองทางเศรษฐกิจ พระองค์จึงทรงมีพระราชปรารภว่า อย่าว่าแต่เหตุวิบัติทางเศรษฐกิจเลย แม้ฝนตก น้ำท่วม หรือฝนแล้ง พวกราษฎรก็จะพากันโทษว่าเป็นความผิดของพระเจ้าแผ่นดิน

ตรงนี้ จึงถึงบางอ้อว่า สมัยนี้เวลาเกิดน้ำท่วม ฝนแล้ง หรือภัยพิบัติธรรมชาติ ชาวบ้านยังสืบประเพณีช้ดทอว่าผู้ว่า กทม. ไม่ดีบ้างล่ะ หรือโทษว่ารัฐบาลกาลกิณี ซึ่งฟังดูเิน ๆ เหมือนไร้เหตุผล แต่ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าความวิบัติ แปรปรวน ของดินฟ้าอากาศ ในหลายกรณีก็เกิดจากความเลวร้ายของผู้ปกครอง และรัฐบาล เช่นการปล่อยให้ขายทุนตัดไม้ทำลายป่าอย่างมโหฬาร หรือปล่อยให้ทอระบายน้ำใน กทม. ต้น เป็นต้น

และถ้ากล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว การเมืองตามแนวพุทธศาสนาให้ความ

วิกฤตโลก

ภายใต้ โครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่

ทากแนวคิด “สตรีนิยม” พอจะเป็นองค์ความรู้ประการหนึ่งและพอจะมีความหมายกับสังคมมนุษย์เราที่มีโครงสร้างสังคมผู้ชายเป็นใหญ่อยู่บ้างละก็ ผู้เขียนอยากมองวิกฤตที่กำลังเกิดขึ้นบนโลกของเราขณะนี้ด้วยแนวคิดสตรีนิยม ๓ ประเด็น

ประเด็นแรก สงครามที่มนุษย์กระทำต่อกันแต่ละครั้ง นับตั้งแต่ครั้งบรรพกาลเป็นต้นมาจนกระทั่งบัดนี้ไม่ว่าจะเป็นสงครามเล็ก สงครามใหญ่ สงครามย่อย สงครามกลางเมือง สงครามระหว่างเมือง ไปจนถึงสงครามใหญ่ ๆ อย่างเช่นสงครามโลกครั้งที่หนึ่งและครั้งที่สอง มาจนถึงเหตุการณ์ก่อวินาศกรรมที่นำไปสู่บรรยากาศอันตึงเครียดและเร่าร้อนด้วยความขัดแย้งและมีที่ท่าว่าจะก่อตัวเป็นสงครามใหญ่อยู่ในขณะนี้ ส่วนใหญ่แล้วเป็นสงคราม เป็นเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยมีผู้ชายเป็นผู้นำ หรือมีผู้ชายเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นเสียเป็นส่วนใหญ่ อาจจะมีสงครามบางยุคบางสมัยหรือบางเหตุการณ์เท่านั้นที่เกิดขึ้นโดยมีผู้หญิงเป็นผู้นำ แต่ก็พบว่าน้อยครั้งมากที่ผู้หญิงจะออกมาเป็นผู้นำในการทำสงคราม หรือออกมาเป็นผู้

ประกาศทำสงครามเสียเอง

ประเด็นที่สอง ในโลกของเราแต่ละประเทศล้วนแล้วแต่ปกครองโดยมีผู้นำเป็นชายแทบทั้งสิ้น การที่แต่ละประเทศมีผู้นำเป็นเพศชาย ใช่หรือไม่ว่านี่ก็เป็นเหตุปัจจัยอีกข้อหนึ่งที่เอื้อให้โลกของเราต้องประสบกับเหตุการณ์และความรุนแรงอยู่เนื่อง ๆ มาโดยตลอด กรณีนี้หากเราลองคิดดูเล่น ๆ ว่าถ้าบนโลกของเรามีผู้นำประเทศเป็นเพศหญิงกันหมดทุกประเทศ โลกของเราจะเป็นอย่างไร จะมีสันติสุขมากกว่าที่เป็นอยู่หรือไม่ หรือเพียงครั้งหนึ่งของโลกมีผู้นำประเทศเป็นเพศหญิงเราก็อาจจะได้เห็นความแตกต่างในบรรยากาศแห่งการดำรงอยู่ของมนุษย์อย่างที่เคยเป็นก็เป็นได้ หรือลองคิดง่าย ๆ ดูว่าหากประธานาธิบดีของสหรัฐเป็นผู้หญิงละ วิธีการปฏิบัติกับประเทศอื่น ๆ บนโลกที่ผ่านมาทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันจะมีสภาพอย่างที่ปรากฏอยู่หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเรื่องการประกาศทำสงครามกับอัฟกานิสถาน จะมีการประกาศทำสงครามอย่างรุนแรงเช่นนี้หรือไม่ การที่ผู้เขียนเสนอเช่นนั้นไม่ได้เสนอขึ้นมาลอย ๆ แต่เสนอขึ้นมาจากฐานคิดที่ว่า

เพศหญิงเป็นเพศที่ให้กำเนิดชีวิตที่ต้องมีการอุ้มท้องนาน ๙ เดือน คงมีโอกาสน้อยที่ผู้หญิงจะมีวิธีคิดวิธีแก้ไขปัญหามาแบบทำลายล้าง หรือพุดง่าย ๆ ก็คือคงเป็นไปได้น้อยที่เพศที่ให้กำเนิดชีวิตจะกลายเป็นเพศที่ทำลายชีวิตได้ง่าย ๆ (ประเด็นนี้เป็นคนละประเด็นกับกรณีการทำแท้งของผู้หญิง เพราะเราต้องเข้าใจว่าการทำแท้งของลูกผู้หญิงส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพราะมีสาเหตุมาจากการจัดระเบียบทางวัฒนธรรมและสังคมที่มีความเคร่งครัดและเคร่งเครียดต่อผู้หญิงเป็นอย่างมาก โดยที่การจัดระเบียบทางวัฒนธรรมที่มีความเคร่งเครียดและเคร่งครัดต่อผู้หญิงอันนี้เองก็มีรากฐานมาจากโครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่ จึงอาจกล่าวได้ว่าการทำแท้งของผู้หญิงก็เป็นผลพวงที่มีอิทธิพลมาจากทัศนคติที่ยึดถือเอาชายเป็นใหญ่ไม่ได้มาจากการตัดสินใจของผู้หญิงโดยตรง)

ประเด็นที่สาม โครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่นั้นเอง ที่เป็นอีกสาเหตุหนึ่งของวินาศกรรมและความรุนแรงที่ตามมาในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเรื่องการประกาศทำสงคราม การประกาศใช้ความรุนแรงเข้ายุติเหตุการณ์ไม่สงบใน

ประเทศใดประเทศหนึ่ง การประกาศเข้าร่วมทำสงครามกับประเทศมหาอำนาจโดยที่ประเทศที่ประกาศเข้าร่วมทำสงครามนั้นต่างก็มีผู้นำเป็นเพศชายด้วยกันทั้งสิ้น และก็แน่นอนว่ามีประชาชนมากมายต่างก็เห็นด้วยกับวิธีคิด-วิธีตัดสินใจในลักษณะนี้ เพราะว่าประชากรของโลกส่วนใหญ่ต่างก็ถูกทัศนคติแบบชายเป็นใหญ่เข้าครอบงำเสียแล้ว คงเป็นไปได้ยากที่ใครสักคนจะไม่ถูก "ความคิดแบบชายเป็นใหญ่" ครอบงำ เพราะว่าทัศนคติแบบชายเป็นใหญ่ได้ครอบคลุมโลกสี่ห้าใบนี้ไปเกือบหมดทุกหย่อมหญ้าเสียแล้ว... ที่สำคัญกว่าความรุนแรงอื่นใดก็คือเมื่อเกิดภาวะสงครามขึ้น การใช้ความรุนแรงระหว่างเพศที่ปกติเคยมีอยู่แล้วก็กลับจะมีเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว นั่นก็คือ การข่มขืนกระทำชำเรา สตรีเพศโดยฝ่ายที่มีชัยเหนือกว่า ตรงนี้ไม่ต้องมองไกลเอาไกล ๆ แคเหตุการณ์ ๖ ตูลา ๑๙ เราก็ยังพบว่านักศึกษาหญิงที่อยู่เหตุการณ์ครั้งนั้นเอง ก็ยังถูกฝ่ายที่มีชัยเหนือกว่าข่มขืน โดยที่ความรุนแรงระหว่างเพศตรงนี้มาจากวิธีคิดว่าใครก็ตามที่ไม่ใช่พวกเดียวกับเราต่างเป็นศัตรูทั้งสิ้น โดยไม่มีการมองว่าผู้หญิงก็คือบุคคลที่ควรได้รับการจดเว้นแม้จะอยู่ฝ่ายตรงข้าม นี่คือการรุนแรงที่เราต้องตระหนักไว้กันให้มาก

ภายใต้สังคมชายเป็นใหญ่ และหากวิเคราะห์ดูให้ดีในท่ามกลางวินาศกรรมและวิกฤติการณ์ในครั้งนี้ คนที่ก่อวินาศกรรมบนเครื่องบินก็เป็นเพศชาย นายจอร์จดับเบิลยูบุชเองก็เป็นเพศชาย อีกทั้งนายบิลลาตินผู้ตกเป็นจำเลยที่ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการก่อวินาศกรรมตัวจริงหรือไม่ก็มิวิธีการตอบได้ด้วยวิธีการรุนแรงก็เป็นเพศชาย ดูไปตามเนื้อผ้าแล้วโลกของเราช่างตกอยู่ในกำมือของเพศชายจริง ๆ

คงถึงเวลาแล้วที่มนุษย์ผู้ชายควรจะได้เรียนรู้วิธีคิด-วิธีตัดสินใจแบบประนีประนอมบ้าง ผู้หญิงเองควรมีโอกาสในการออกมามีทัศนคติที่แตกต่างจากโลกมากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะที่ผ่านมาผู้หญิงตกอยู่ในฐานะผู้ร่วมชะตากรรมและเป็นผู้ถูกกระทำมาโดยตลอด หรือไม่เช่นนั้นสังคมโลกมนุษย์ก็ควรมีการเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ นั่นคือเปลี่ยนโครงสร้างและทัศนคติที่เคยเปิดโอกาสให้ชายเป็นใหญ่ไปสู่โครงสร้างสังคมที่ให้ความเสมอภาคและความสำคัญแก่ทุกเพศสภาพ

แต่ถ้าหากไม่มีเหตุการณ์ใด ๆ เปลี่ยนแปลงเลย ไม่ว่าจะเปลี่ยนวิธีคิด-วิธีตัดสินใจแบบชาย หรือไม่มีแม้แต่โครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่ที่ต้องเปลี่ยนไป ก็คงเป็นเรื่องที่น่าหวั่นวิตก

ว่าโลกมนุษย์อาจจะต้องเผชิญกับการสูญเสียดังยิ่งใหญ่อีกของมวลมนุษยชาติด้วยอาวุธร้ายแรงที่มนุษย์คิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาเอง ด้วยเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทันสมัยและโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยการทำสงครามโดยเพศชายเป็นใหญ่ ซึ่งจะมีผู้หญิง เด็กและคนชราต้องตกเป็นแพรับบาปจากสงครามอย่างรุนแรง และโลกจะต้องประสบกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ไปอย่างนี้ต่อไปอีกหลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเหตุการณ์ความรุนแรงที่กำลังปะทุอยู่ในขณะนี้ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับอัฟกานิสถาน และอาจเป็นชนวนที่ทำให้ประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ เข้าร่วมทำสงครามกันเป็นขบวน ซึ่งเรายังไม่อาจประเมินได้ว่าความสูญเสียดังนี้จะไปสิ้นสุดที่มูลค่าเท่าใดและไปยุติลง ณ กาลเวลาไหน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับมูลค่าชีวิตของเพื่อนมนุษย์ที่ต้องถูกทำลายล้างไปอันเป็นสิ่งที่ไม่อาจประเมินค่าออกมาเป็นตัวเลขได้ หรือในที่สุดแล้วก็อาจจะเหลือมนุษย์กลุ่มสุดท้ายเพียงไม่กี่คนที่รอดพ้นจากหายนะสงครามมนุษย์ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กันเอง หรือในที่สุดก็อาจจะไม่เหลือแม้แต่สิ่งมีชีวิตสักหน่วยเดียวบนโลกใบนี้

อุดมคติฯ ● ต่อจากหน้า ๕๑

สำคัญกับชุมชนในการดูแลปกครองกันเอง และพึ่งตนเอง โดยหวังพึ่งภายนอกและส่วนกลางให้น้อยที่สุด ปราบฎการณที่ภูมิปัญญาชาวบ้าน และกระแสนการพึ่งตนเอง ตลอดจนแนวคิด เศรษฐกิจพอเพียง กำลังฟื้นฟู และได้รับการขนานรับไปทั่วทุกภูมิภาค

เป็นการแสดงให้เห็นว่ารากแก้ววัฒนธรรมพุทธยังฝังลึกอยู่ในผืนดินไทยนั้นเอง

นี่ขนาดสถาบันพุทธศาสนาโดยเฉพาะคณะสงฆ์ของไทยอ่อนแอเต็มที่แล้ว แต่ภูมิปัญญาพุทธก็ยังแฝงอยู่ในวิถีของชุมชน แม้จะเป็นเพียงภูมิ-

ปัญญาทางเลือกก็ตาม แต่ก็อาจคาดหวังได้ว่า ภูมิปัญญาแห่งพุทธศาสนา แม้จะนำมาใช้เพียงเล็กน้อย ก็เป็นเสมือนวัคซีนเข็มเล็ก ๆ ที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันอันใหญ่หลวงให้แก่กองทัพของสังคมไทยให้รอดพ้นจากภัยพิบัติได้

“สันติภาพ และ สงคราม”

ผู้อพยพหนีภัยสงครามชาวอัฟกานิสถาน ภาพรอยเตอร์

Uยครั้งที่เราพูดถึง “สันติภาพ” ภายหลังจากที่ “สงคราม” ได้เกิดขึ้นแล้ว... และบ่อยครั้งไม่ว่าเราจะพูดถึง “สันติภาพ” เพียงใดก็ตาม... มันก็ไม่สามารถระงับ “สงคราม” ที่กำลังจะเกิดขึ้น, เกิดขึ้นแล้ว, หรือที่กำลังจะดำเนินต่อไป...

จนเคยมีผู้พูดหรือเขียนประโยคบางประโยคเอาไว้ว่า... “ไม่ว่าบทกวีเพื่อสันติภาพจะถูกเขียนขึ้นมาแล้วไม่น้อยกว่าล้านบทก็ตาม... สงครามในโลกนี้ก็ยังคงดำเนินต่อไป...”

ด้วยเหตุผลนี้ผมจึงค่อนข้างรู้สึกว้าว... “กระบวนการเพื่อสันติภาพ” นั้น... เอาเข้าจริง ๆ แล้วน่าจะมีอะไรมากกว่ากระบวนการของการชี้แจงทำความเข้าใจ, กระบวนการเพื่อการประนีประนอม, หรือกระบวนการพำสอนด้วยกรรมวิธีต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้วยบทกวี, เพลง, ไปจนถึงการคัดลอกถ้อยคำในคัมภีร์ศาสนาต่าง ๆ เอามาใช้อ้างอิงในบางสถานการณ์กันเรื่อย ๆ ไป... ฯลฯ

หรือถ้าหากเราต้องการ “เพิ่มน้ำหนัก” ให้กับบทบาทของ “ฝ่ายสันติภาพ” ให้มีบทบาทมากขึ้น, พอจะคอยดึง, คอยถ่วง, หรืออาจจะระงับสงครามกันได้มากกว่าที่เคยเป็นมาและเป็นไป... เราอาจจะต้องทำความเข้าใจกับ “ความหมายของสันติภาพ” กันให้มาก ๆ กว่านี้ หรือให้มันลึกลงไปกว่าการค้นคว้าถ้อยคำสวย ๆ, ดุติ, ที่มักจะปรากฏอยู่ในสุนทรพจน์ของใครต่อใครที่พูดซ้ำ ๆ กันมาโดยตลอด ดิฉันคิดว่าเราจะต้องย้อนกลับไปค้นหาความหมายของมันในขณะที่มันอยู่ในภาวะที่ “สมบูรณ์แบบ” หรืออาจจะต้องย้อนกลับไปตั้งแต่ยุค “ปฐมกาล” ก็ไม่แน่... คือภาวะที่ค่อนข้างเชื่อกันทั้งในทางศาสนาและวิทยาศาสตร์ว่า... ภาวะที่ทุกสิ่งทุกอย่างอยู่ในสภาพ “ความว่าง” หรือยังไม่เกิด “อุบัติเหตุแห่งความขัดแย้งใด ๆ” ปรากฏขึ้นมาก่อนหรือก่อนหน้าที่ความขัดแย้งจะทำให้เกิดจักรวาล, ความขัดแย้งจะทำให้เกิดโลก, ความขัดแย้งที่ทำให้เกิด “สรรพสิ่งต่าง ๆ” และความขัดแย้งที่ทำให้เกิด “สงคราม” มาโดยตลอดนั่นเอง...

ซึ่งถ้าหากพูดอย่างนี้... ก็อาจจะดูเหมือนว่า “ความขัดแย้ง” หรือ “สงคราม” นั้นกลายเป็นเรื่อง “ปกติ” หรือเป็น “ธรรมชาติ” ที่จะต้องเป็นไป... ซึ่งสำหรับผมแล้ว ผมคิดว่าไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่เราจะต้อง “ปฏิเสธ” สิ่งที่ว่านี้...

หรือเราไม่มีความจำเป็นจะต้องไปปฏิเสธว่า “ความขัดแย้ง” หรือ “สงคราม” นั้นเป็น “ธรรมชาติ”... แต่ก็ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่เราจะต้องไป “ยอมรับ” มันโดยไม่คิดหาทางหลีกเลี่ยง หรือ “เอาชนะธรรมชาติ” ที่ว่านี้

ซึ่งการที่เรา “ไม่ปฏิเสธ” ธรรมชาติแห่งความขัดแย้งนี้แหละ... ที่อาจทำให้เราสามารถเข้าใจถึง “ธรรมชาติที่ไม่มีความขัดแย้ง” การเข้าใจถึง “ธรรมชาติที่ไม่มีความขัดแย้ง” นี้เอง... ที่ผมคิดว่ามันจะนำเราไปสู่ความเข้าใจถึง “สันติภาพที่สมบูรณ์แบบ” ที่มีมาก่อน “ความขัดแย้งใด ๆ จะอุบัติขึ้น... และมีอยู่ในขณะที่ความขัดแย้งต่าง ๆ กำลังดำเนินไป... และจะมีอยู่ภายหลังที่ปราศจากความขัดแย้งใด ๆ เหลือพอจะทำการขัดแย้งกันได้อีก...

พูดอย่างนี้อาจจะฟังน่าปวดหัวไปหน่อย... แต่ถ้าจะเอากันให้ง่ายขึ้น ก็อาจจะขอสรุปสั้น ๆ ว่า “ธรรมชาติ” นั้นน่าจะมีอยู่ ๒ ลักษณะด้วยกัน คือ “ธรรมชาติในแบบโลกียวิสัย” กับ “ธรรมชาติที่อยู่เหนือโลกียวิสัย” ซึ่งถ้าหากเป็นพวกเราชาวพุทธก็อาจจะเรียกธรรมชาติที่มีมาก่อนธรรมชาติแห่งโลกียวิสัยจะเกิด หรืออยู่เหนือไปจากโลกียวิสัยว่า... “ธรรมชาติแบบโลกุตตระ” หรือธรรมชาติที่อยู่เหนือความขัดแย้งใด ๆ ในโลกนั้นแหละ... ธรรมชาติที่มีอยู่ก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งใด ๆ หรือธรรมชาติที่อยู่ในภาวะความว่าง... แต่ถ้าหากเป็นชาวศาสนาอื่นท่านอาจจะเรียกแตกต่างกันไปจากนั้นก็ไม่ได้... แต่ก็กะหึ่มไม่พันการพูดถึง “อาณาจักรที่มีมาก่อนหน้าที่จะเกิดปฐมกาล” ซึ่งก็หมายถึง “อาณาจักรของพระเจ้าเป็นเจ้า” นั่นเอง...

ซึ่งถ้าหากเราแย้งยอมรับว่า “ธรรมชาติ” นั้นมีอยู่ ๒ ลักษณะด้วยกันอย่างที่ว่า คือ “ธรรมชาติแห่งโลกียวิสัย” กับ “ธรรมชาติแห่งโลกุตตระ” (ขอใช้คำนี้ไปพลาง ๆ) การลดทอน

ความขัดแย้งใด ๆ, การลดทอนสงคราม, การส่งเสริมให้เกิดสันติภาพก็ไม่ได้มีอะไรมากไปกว่า การหาทางทำให้ “ธรรมชาติแห่งโลกุตตระ” มีบทบาทเพิ่มขึ้นหรือมีบทบาทตลอดไป... โดยไม่ปล่อยให้ “ธรรมชาติแห่งโลกียวิสัย” ดำเนินไปโดยปราศจากการควบคุม, ถ่วงรั้ง, ของธรรมชาติอีกชนิดหนึ่งเป็นอันขาด ไม่เช่นนั้นธรรมชาติแห่งโลกียวิสัยที่มันมี “ความขัดแย้ง” เป็นลักษณะแห่งธรรมชาติของตัวเองมันเองอยู่แล้ว... ก็จะทำนาสิ่งต่าง ๆ ไปสู่... “สงครามนั่นเอง”...

ซึ่งถ้าหากเป็นเช่นนั้น... คำว่า “สันติภาพ” ก็น่าจะไม่ใช่แค่คำสวย ๆ ที่ปรากฏอยู่ในสุนทรพจน์, แถลงการณ์, บทกวี, เนื้อเพลงต่าง ๆ และก็ไม่ใช่แค่ถ้อยคำที่บรรจุเอาไว้ในคัมภีร์เพื่อท่องบ่นพร่ำสอนแบบซ้ำ ๆ ซาก ๆ เท่านั้น แต่มันน่าจะจะเป็นกระบวนการแห่งการเคลื่อนไหวที่กว้างขวางในระดับครอบคลุม “ทิศทางของโลก” และลึกลงไปในระดับรากของสรรพสิ่ง ไม่ใช่กระบวนการที่จะสามารถสร้างขึ้นแล้วแสดงผลได้ในช่วงสั้น ๆ แต่เป็นกระบวนการที่จะต้องกระทำกันอย่างต่อเนื่องยาวนาน... และโดยตลอดราบเท่าที่เรายังคงดำรงอยู่ในธรรมชาติแห่งโลกียวิสัยกันต่อไป...

ยิ่งถ้าหากเราย้อนทบทวนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละห้วงระยะของอดีตแล้ว... เราน่าจะพบว่าเมื่อใดก็ตามที่ธรรมชาติแห่งโลกียวิสัยมีอัตราเร่งเพิ่มขึ้น, แผ่ขยายกว้างขวางมากขึ้น, หรือปราศจากพลังใด ๆ มาถ่วงรั้งเอาไว้... ทำที่สุดแล้วมันจะก้าวไปสู่วิสัยของ “สงคราม” ทุกครั้งไป... จะเป็น “สงครามเล็ก” หรือ

เด็กน้อยผู้พิการจากภัยสงคราม ภาพ REUTERS / Peter Andrews

“สงครามใหญ่” ก็ขึ้นอยู่กับอัตราเร่ง, ปริมาณพลหรือขนาดที่มันแผ่ขยายออกไป, รวมทั้งความแรงที่มันดันออกจากหลังถ่วงต่าง ๆ นั่นเอง....

ความแรงในการตื่นรนของธรรมชาติแบบโลกียวิสัยว่าไปแล้วมันมีลักษณะยิ่งกว่าทวิคูณ...และสามารถแผ่ขยายไปได้ในแบบแทบไม่มีขอบเขตความขัดแย้งชนิดหนึ่งไปเพิ่มความขัดแย้งใหม่ ๆ จากอาณาเขตระดับสังคมไปสู่ประเทศ ไปสู่อณาจักร, จักรวรรดิ จนโลกทั้งโลกก็อาจจะ “แคบเกินไป” กว่าที่จะกักขังแรงปรารถนาแห่งธรรมชาติชนิดนี้ หรือทำให้การตื่นรนของมันเจือจางไป...หน้าประวัติศาสตร์จึงมักสะท้อนให้เราเห็นว่า ไม่มีอาณาจักรใด ๆ เลยที่จะหยุดยั้งขอบเขตของอาณาจักรตัวเองไว้ได้โดยปราศจากความขัดแย้ง ความขัดแย้งกลายเป็นตัว “ขยายอาณาจักรออกไปได้” และอาณาจักรที่ขยายตัวออกไปจะนำความขัดแย้งใหม่ ๆ กลับมาสร้างกลมกล่อมสลายให้อาณาจักรเสมอ ๆ

ในยุคที่ “การประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ” หรือ “การปฏิวัติอุตสาหกรรม”

กลายเป็น “อัตราเร่ง” ให้ธรรมชาติแห่งโลกียวิสัยดำเนินไปด้วยความเร็วเพิ่มขึ้นนั้น ประเทศที่มีเนื้อที่ไม่มากนัก อย่างเช่น เกาหลีสามารถแผ่ขยายเนื้อที่อาณาจักรได้มากกว่าขอบเขตเดิมของประเทศตัวเองถึง ๑๒๐ เท่า, ประเทศเบลเยียมครอบครองพื้นที่ที่ใหญ่กว่าประเทศตัวเองถึง ๗๗ เท่า, ฮอลันดาขยายเมืองขึ้นใหญ่กว่าประเทศตัวเองถึง ๖๐ เท่า, โปรตุเกสปกครองเมืองขึ้นใหญ่กว่าประเทศตัวเองถึง ๓๓ เท่า, ฝรั่งเศสปกครองเมืองขึ้นใหญ่กว่าประเทศตัวเองถึง ๒๑ เท่า... ฯลฯ

และยิ่งความมั่งคั่ง, อำนาจเพิ่มขึ้นมากเท่าไร...มันยิ่งทำให้แรงปรารถนาตามธรรมชาติแห่งโลกียวิสัยยิ่งรุนแรงมากขึ้นไปอีก...จนในท้ายที่สุดมันก็นำไปสู่ทศวรรษแห่ง “สงครามโลก” ที่กลืนกินชีวิตของมนุษยชาติ, สิ่งแวดล้อม, การทำลายสรรพสิ่งนานาชนิดอย่างรุนแรงที่สุดเท่าที่มนุษยชาติเคยมีมา และ “สันติภาพ” กลับถูกใช้มาเป็น “ข้ออ้าง” ในการทำลายชีวิตมนุษยชาติด้วย ๒๐๐,๐๐๐ ศพ ด้วย

ระเบิดนิวเคลียร์ถล่มเมืองฮิโรชิมา, นางาซากิ...หรือเพื่อ “ยุติสงครามโลกครั้งที่ ๒”

แน่นอนว่า...สันติภาพที่เกิดขึ้นหลังจากนั้น ไม่ว่าจะสันติภาพที่เกิดขึ้นหลังสงครามยุติ, หรือสันติภาพที่เกิดขึ้นหลังสงครามเย็นยุติ...มันไม่ใช่สันติภาพใด ๆ เลย ตราบใดที่ “ธรรมชาติแห่งโลกียวิสัย” ไม่ได้ถูกลดทอนลงไป, หรือควบคุมเอาไว้โดยทางตรงกันข้าม... มันน่าจะกลับเป็น “ช่วงแห่งการเตรียมพร้อมในการทำสงครามที่ใหญ่กว่า” เนื่องจากในระหว่างที่เราพูดกันถึงสันติภาพ, หรือเรียกช่วงระยะเหล่านี้ว่าช่วงสันติภาพนั้น...การกระตุ้นธรรมชาติแห่งโลกียวิสัยในลักษณะต่าง ๆ มันยังเพิ่มความเข้มข้นขึ้นไปอีก การเร่งอัตราการบริโภคทรัพยากรต่าง ๆ ของประชากรในโลกที่เพิ่มขึ้นโดยถือเอาอัตราการบริโภคที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นความสำเร็จในการวัดอัตราความเจริญในทางเศรษฐกิจ, ความพยายามเปิดช่องทางต่าง ๆ ให้มีการแสวงหาความมั่งคั่งและกำไรได้ในทุกขอบเขตพรมแดนใด ๆ, ความพยายามส่งเสริมการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ ๆ ในภาวะที่มาตรการรองรับผลกระทบลดน้อยลงไป, หรือไม่ก็สามารถสร้างมารองรับได้ทันเวลา, ช่องว่างแห่งความไม่เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะภายในสังคมแต่ละสังคม, ภายในประเทศและระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นจนมองไม่เห็นหนทางที่จะสร้างสมดุลย์หรือความกลมกลืนขึ้นมาได้... รูปทรงลักษณะของ “โภคทรัพย์” ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกนั้นถูกวาดภาพขึ้นมาในลักษณะของ “แก้วแชมเปญ” ที่ปากแก้วมีขนาดใหญ่เอามาก ๆ, สั้น, และสั้น...อันเป็นที่รวมของโภคทรัพย์

ประมาณ ๘๐ เปอร์เซ็นต์ของโลกภายใต้การครอบครองของประชากรแค่ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ ส่วนบนของโลก ด้านล่างสุดที่กันแก้วนั้น เหลือโคกทรัพย์ที่เล็กเรียวอยู่เพียงแค่ ๑.๔ เปอร์เซ็นต์ของโลกทรัพย์ในโลกสำหรับประชากร ๒๐ เปอร์เซ็นต์ ส่วนล่าง...ความวิตถิบิตเบี้ยวอันเนื่องมาจาก "ธรรมชาติแห่งโลกียวิสัย" มันระเบิดออกมาอย่างรวดเร็วและแรงเช่นนี้... มันสะท้อนให้เห็นว่าธรรมชาติในอีกด้านหนึ่งไม่ได้ถูกนำมาใช้ หรือถูกนำมาควบคุม, ถ่วงรั้งเอาไว้ ด้วยเหตุนี้คำว่า "สันติภาพ" ที่ถูกพูดขึ้นมาในแวดวงต่าง ๆ ก็น่าจะไม่สามารถนำไประบียบยับยั้งสงครามที่มันจะต้องเกิดขึ้นอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้เลย...

เนื่องจากผมนั้นสมัครตัวเป็น "ลูกศิษย์" (แบบครูพักลักจำ) ของ "ท่านพุทธทาสภิกขุ" มาในช่วงที่เรียวแรงของตัวเองเริ่มลดน้อยถอยลงไปบ้าง หรือเมื่อ "ธรรมชาติแห่งโลกียวิสัย" ในตัวผมเริ่มลดความเข้มข้นลงไปเล็กน้อย ผมก็เลยมีโอกาสได้อ่านข้อเขียนชิ้นหนึ่งที่ท่านพุทธทาสได้เขียนหรือพูดเอาไว้ นานแล้ว ตั้งแต่ประมาณปี.ศ.๒๕๑๓ หรือเมื่อ ๓๐ กว่าปีที่แล้วเห็นจะได้ แต่ผมเห็นว่ายังเป็นเรื่องราวที่ทันสมัย และ "ทันสมัยการณณ์" สำหรับบรรยากาศของโลกในยุคนี้...ที่ว่ากันว่าหวังจะให้ เป็น "ศตวรรษแห่งสันติภาพ" ภายใน "ศตวรรษที่ ๒๑" หรือในขณะนี้ ผมเลยคิดว่าน่าจะเป็น "ข้อสรุป" ที่ดีที่สุดสำหรับ "นักสันติภาพ" หรือผู้ไม่เห็นด้วยกับ "สงคราม" ทั้งหลาย...ข้อความนั้นท่านเขียนเอาไว้ว่า

"มนุษย์ทุกคนในโลกนี้...ที่อ้างตัวว่าจะเป็นผู้สร้างสันติภาพนั้น...

อย่างน้อย...ควรจะมองให้เห็นว่า ถ้าจะปล่อยให้โลกเดินอยู่ในแนวของโลกก็ยะคือตามวิสัยของโลกโดยลำพังแล้ว ... ก็เป็นอันว่า ... จะไม่มีวันได้พบกับสันติภาพได้เลย เพราะวิสัยของโลกนั้นมิก็เลสเป็นเครื่องหนุนหลังโลกก็ยะโดยเด็ดขาด อย่างน้อยที่สุดเราจะพบกับสันติภาพได้บ้าง ก็ต่อเมื่อเราสามารถทำให้ทิศทางของโลกยอมเสียสละสันดานแห่งความเป็นโลกของตนลงเสียบ้าง โดยยกตนขึ้นสู่ภูมิโลกุตตระ (หรือส่งเสริมธรรมชาติในด้านโลกุตตระ) ให้พอสมส่วนกัน แม้ว่าในโลกนี้จะมีพระมีเจ้าชั้นต่ำ ๆ โดยยังไม่จำเป็นจะต้องถึงขั้นสูงเช่นพระอรหันต์ก็ได้...ก็พอที่จะประคับประคองโลกเอาไว้ได้บ้าง..."

หรือถ้าหากยึดถือตามแนวที่ท่านพุทธทาสว่าไว้... "กระบวนการสันติภาพ" ที่แท้จริงนั้นไม่ใช่...ก็น่าจะหมายถึงกระบวนการในการ "เคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนทิศทางโลก" นั่นเอง... แน่หนอนอาจจะไม่ใช่กระบวนการที่มานั่งพรับกันถึงคำว่า "สันติภาพ" กันในที่ประชุมเล็กหรือที่ประชุมขนาดใหญ่...แต่อาจจะเป็นกระบวนการ

"ต่อสู้-เคลื่อนไหว" ในรูปลักษณะต่างๆ ที่มุ่งไปสู่การทำให้ "ทิศทางโลก" นั้นลดแรงเหวี่ยงหรือแรงวิ่งไปสู่ "ธรรมชาติในด้านโลกียวิสัย" โดยปราศจากการจุดรั้งใดๆ เลย หรือเป็นกระบวนการที่พยายามจะนำเอา "ธรรมชาติ" ในอีกด้านหนึ่งเข้ามาควบคุม "ธรรมชาติในด้านโลกียวิสัย" ให้เกิด "ความสมส่วน" พอที่จะทำให้ความรุนแรงและความเป็นไปได้ของสงครามใหญ่ที่มีอัตราเสี่ยงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ... ได้ถูกลดลงมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ หรือพอที่จะประคับประคองเส้นทางการพัฒนาการของโลก, ของมนุษยชาติ, หรือของสรรพสิ่งต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนาการไปสู่ความเข้าใจต่อ "สันติภาพที่สมบูรณ์แบบ" ที่เป็นตัวก่อกำเนิดหรือเป็นรากฐานของทุกสิ่งทุกอย่างในท้ายที่สุดนั่นเอง

แม่ชีพิมพ์ใจ มณีรัตน์

โรงเรียน ในความนึกคิดของคนไทยทั่วไปในพ.ศ. นี้ คงเป็นภาพของเด็กชายหญิงในชุดนักเรียนสะอาดสะอ้าน หัวกระเป๋ามาโตไปเรียนหนังสือในอาคารเรียนที่ใหญ่โตมันคงหรือไม่กี่เป็นตึกหลายชั้น

แต่ห่างจากเมืองนับร้อย ๆ กิโลเมตร ออกไปยังอำเภอชายแดน ยังมีภาพที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิง ไกลจากตัวอำเภอเข้าไปหลังม่านทิวเขาอันซับซ้อน ยังมีภาพชีวิตที่บางคนอาจคิดไม่ถึงว่ายังมีอยู่ในประเทศไทย

คนในตัวอำเภอสังขละบุรีเองก็แทบไม่มีใครรู้ถึงการมีอยู่ของโรงเรียนแห่งนั้น สืบถามต่อกันไปเป็นทอด ๆ จนเจอคนขับรถรับจ้าง เขารู้จักและยินดีจะพาเราไปส่ง แต่มีข้อแม้ว่าจะไปเท่าที่รถของเขาเข้าไปได้เท่านั้น

รถกระบะสีลือต่อหลังคามีพลาสติกคลุมด้านข้างพาเราฝ่าสายฝนออกจากตลาดสังขละบุรี ย้อนกลับไปทางอำเภอทองผาภูมิราว ๗ กิโลเมตร จึงแยกซ้ายจากถนนดำเข้าสู่ถนนดินสลายที่มุ่งเข้าสู่ทุ่งใหญ่นเรศวร

ถนนดินเส้นเล็ก ๆ ทอดไปกลางทุ่งไร่และป่าละเมาะในช่วงแรก แล้วค่อย ๆ ลัดเลาะเข้าสู่ผืนป่าดิบที่มีผาสูงชันชันนาบข้าง จนมาถึงสันเขาสูงก่อนขึ้นเขาไม้แดง คนขับจอดรถและลงมาบอกว่าไปต่อไม่ได้แล้ว ถ้าลงเนินนี้ไปเขาต้องรอจนทางแห้งจึงจะขึ้นกลับมาได้...ซึ่งไม่รู้ว่ามีเมื่อใด

เราเดินเท้าต่อไปตามทางเดินลื่น กลางสายฝนโปรยพรอม ช้ามห้วยข้ามเนินไปจนพบทางเดินร่องรอยเหมือนเพิ่งถูกขุดขึ้นไม่นานแยกไปทางซ้าย มองตามเส้นทางที่ทอดทาบไปบนแนวเนินและร่องหุบ ไตรระดับขึ้นไปยังเนินเขาสูงที่อยู่สูงที่สุด เห็นธงไตรรงค์เคียงคู่กับธงธรรมจักรเลื่อนกลางอยู่ในหมอกฝน

สงบ สว่าง

อยู่กลางเด็กน้อย

ปากทางมีป้ายบอกว่าสถานที่ข้างในนั้นคือ “ศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัยนานาชาติไทยภูเขา” และ “สำนักแม่ชีไทยภูเขาพนมพิไลศึกษาญจน์”

๒

โรงเรียนตั้งอยู่บนลานโล่งของยอดดอย รายล้อมด้วยทิวเขาและผืนป่าเขียวครึ้ม นักเรียนเป็นเด็กวัยเรียนและเลยวัยเรียนหลายสิบคน ในชุดเสื้อผ้าตามมีตามเกิด สะพายย่ามหรือไม้ก็กระเป่าที่ตัดเย็บมาจากวัสดุที่พอจะหาได้ เนื้อตัวและหน้าตามอมแมม แต่ยังแฝงความสดใสร่าเริงอันเป็นสามัญลักษณะของเด็กทั่วไป

โรงเรียน ๔-๕ หลัง เรียงรายไปตามไหล่เขา บนสุดเป็นส่วนของสงฆ์ ถัดลงมาเป็นโรงครัวและห้องนอนเด็กโต อยู่ในหลังเดียวกัน โกลั่กันเป็นอาคารเรียนเด็กโต ล่างสุดเป็นห้องเรียนเด็กเล็กและห้องพักพี่เลี้ยง

ทุกหลังสร้างขึ้นง่าย ๆ ด้วยไม้ไผ่และหญ้าคา มีอยู่เพียงหลังเดียวที่เป็นอาคารถาวร สร้างด้วยอิฐรูปบล็อกมุงกระเบื้อง เป็นอาคารอเนกประสงค์ สำหรับเป็นห้องสวดมนต์ เป็นห้องนอนเด็กเล็ก และเป็นที่พักของแม่ชี

ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากกำลังและความคิดของแม่ชีเพียงคนเดียว

๓

“ความรู้ที่นั่นน้อย แต่ใจมันสู้” ถ้อยคำเรียบง่ายแต่บ่งบอกถึงเจตนาธรรมณ์ทั้งหมดของคนพูด ผู้เป็นเจ้าของสำนักแม่ชีไทยภูเขาพนมพิไลศึกษาญจน์ และผู้ก่อตั้งศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัยนานาชาติไทยภูเขา

แม่ชีพิมพ์ใจ มณีรัตน์ ผ่านการศึกษาในระบบไม่สูงนัก และไม่เคยผ่านเข้าหลอมทางอุดมการณ์ใด ๆ ก่อนสละโลกมาแสวงธรรม แม่ชีเป็นชาวบ้านหลองดู อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี ต้นตระกูลเป็นคนกะเหรี่ยง สืบเชื้อสายมาจากพระศรีสุวรรณ เจ้าเมืองสังขละบุรีในสมัยรัชกาลที่ ๕

นางบวชเป็นแม่ชีกับพระราชสุนทรเมธี เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม ตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ ศึกษาปฏิบัติธรรมจนกระทั่งปี ๒๕๓๙ แม่ชีพิมพ์ใจได้ย้ายกลับภูมิลำเนามาอยู่

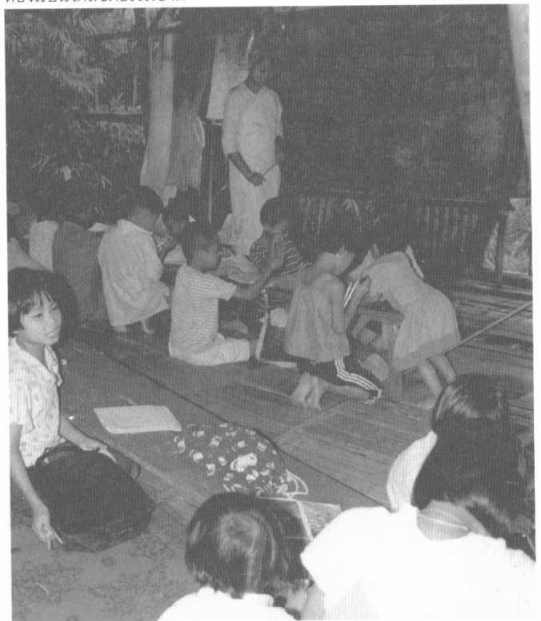
ที่วัดศรีสุวรรณาราม จุดเริ่มต้นของแม่ชีพิมพ์ใจในฐานะแม่พิมพ์ของชาติ...ก็เริ่มขึ้นที่วัดแห่งนี้ตั้งแต่นั้น

สังขละบุรีเป็นอำเภอชายแดน ดินแดนไกลปืนเที่ยง เชนนี้ความด้อยโอกาสและขาดแคลนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่พ้น และนอกพรมแดนออกไปในเขตประเทศพม่า ยังระอุเดือดด้วยไฟความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลพม่ากับกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องมานับครึ่งศตวรรษ ภาวะสงครามและความชื้นแฉะ ผลักไล่ให้เหล่าคนผู้ทุกข์ยากอพยพข้ามแดนมาเป็นผู้พลัดถิ่นบนแผ่นดินที่ร่มเย็น

อำเภอสุดแดนตะวันตกของประเทศไทยจึงหลากหลายไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งไม่ได้มีสัญชาติไทย ลูกหลานที่เกิดมาบนแผ่นดินไทยจึงเป็นเด็กไร้สัญชาติ ไม่ได้รับสิทธิอันใดจากแผ่นดินที่เขาเกิด รวมทั้งสิทธิที่จะเรียนหนังสือ

ตั้งแต่ตื่นสัมผัสแผ่นดิน ทุกย่างก้าวก็เดินไปอย่างไร้อนาคต สภาพของเด็กต่างด้าวด้อยโอกาสเป็นเหมือนหนังคร่ำที่ฉายวนซ้ำ เป็นภาพชาชินจนไม่มีใครสะเทือนใจ แล้ววันหนึ่งแม่ชีก็เกิดความคิดที่จะลงมือทำอะไรสักอย่าง ‘โครงการศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์’ จึงได้เกิดขึ้นในวัดศรีสุวรรณาราม เป็นกิจกรรมสอนนิชาความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในชีวิตประจำวันให้กับเด็กยากจนและเด็กไร้สัญชาติ ที่อายุเกินเกณฑ์ของศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ ให้สามารถพูดและเขียนภาษาไทยได้

ห้องเรียนใกล้วัดธรรมชาติ

ทำวัตรสวดมนต์

๑

เดือนเมษายน ๒๕๔๔ แม่ซีพิมพ์ใจตัดสินใจพาเด็ก ๕๐ คน ย้ายออกจากวัดศรีสุวรรณาราม มายังดินเขาไม้แดง คนละพักเขากับทุ่งใหญ่นเรศวร ในเขตพื้นที่ ต.ไล่โว่ อ.สังขละบุรี จ.กาญจนบุรี เนื่องจากสถานที่เดิมคับแคบที่ตั้งโรงเรียนแห่งใหม่เป็นที่ดินส่วนตัวของแม่ซี ซึ่งกันให้เพื่อการนี้จำนวน ๑๐ ไร่ จัดตั้งเป็น 'ศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัย นานาชาติไทยภูเขา'

บนพื้นที่เดียวกัน พร้อมกับการตั้งศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัย แม่ซีได้ก่อตั้ง 'สำนักแม่ซีไทยญาณพิมพ์จิตกาถุญณ์' ขึ้นด้วย เพื่อให้เด็กสาวที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ได้มีโอกาสเรียนรู้ในทางธรรม และได้มาช่วยเป็นพี่เลี้ยงเป็นครูสอนเด็ก ๆ ด้วย

การเรียนในศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัย เน้นวิชาที่เด็กต้องใช้เป็นพื้นฐานในชีวิต ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งมีพระสงฆ์รูปหนึ่งอาสาสอน

แผนการเรียนที่กำหนดไว้ เริ่มเช้าแถวฝึกเคารพธงชาติ ก็นวดลา ~ โมงเช้า ต่อจากนั้นเข้าเรียนวิชาในห้องเรียนตลอดช่วงเช้า เรียนชีวิตนอกห้องเรียนในภาคบ่าย และทุกหัวค่ำก่อนเข้านอนนักเรียนทุกคนต้องร่วมสวดมนต์กับพระสงฆ์และแม่ซี เพื่อปลุกฝังศาสนธรรมลงในหัวใจดวงน้อยที่ยังอ่อนเยาว์ แต่ที่แตกต่างจากโรงเรียนทั่ว ๆ ไป คือโรงเรียนแห่งนี้ไม่ได้จัดการเรียนตามปฏิทินทางราชการ แต่ยึดตามปฏิทินธรรม วันหยุดเรียนจึงไม่ใช่เสาร์-อาทิตย์ แต่จะหยุดกันในทุกวันโกนวันพระ

ความเป็นเลิศในทางวิชาการ นักเรียนของศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัย คงไม่อาจเทียบกับโรงเรียนในเมืองที่เพียบพร้อมด้วยอุปกรณ์ สื่อการสอนและอาจารย์ดี ๆ แต่การได้เรียนรู้ชีวิตจริงท่ามกลางโลกกว้าง โดยมีหลักศีลธรรมนำทางก็อาจคาดหวังได้ว่าพวกเขาจะเติบโตขึ้นมาเป็นคนมีคุณภาพประเภทหนึ่งที่สังคมไทยกำลังฉิวหา

วันแรกที่เริ่มต้น เนินคอยดินเขาไม้แดงยังเป็นเพียงที่ดินรกร้างว่างเปล่า ทุกอย่างเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด อาศัยแรงศรัทธาจากญาติโยมช่วยปลูกสร้างโรงเรียนที่ใช้เป็นทั้งที่อาศัยและที่เรียนหนังสือ

ในด้านอาหารการกินทางโรงเรียนยังไม่สามารถทำการผลิตอะไรได้เลย ทุนจะจับจ่ายเป็นค่าอาหารก็ไม่มีข้าวสารอาหารแห้งที่ได้มาจากการทำบุญและการบริจาค จึงต้องกินกันอย่างจำกัดจำเขี่ย บางสวนหุงเป็นข้าวสวยควบคู่ไปกับการต้มเป็นข้าวต้มเพื่อให้ได้ปริมาณมาก ใส่เศษเส้นบะหมี่พ้อเป็นไส้สัน ผู้ไปเยือนเห็นแล้วแทบกลืนไม่ลงคอไม่ใช่เพราะรสชาติที่จัดจืด แต่เพราะสงสารเด็ก ๆ และครูที่กินกันอยู่ทุกมื้อ

เมื่อถามถึงความช่วยเหลือจากทางราชการ คำตอบที่ได้คือ "เขาไม่เคยช่วยเหลืออะไรเลย นอกจากคอยจ้องจะจับผิด"

ภาระอันหนักอึ้งอีกอย่างหนึ่งของแม่ซีพิมพ์ใจ คือสถานะของศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัย ยังเป็นเหมือนโรงเรียนเถื่อน จึงไม่สามารถออกเอกสารหลักฐานรับรองวุฒิการศึกษา นักเรียนจะไปเรียนต่อที่ไหนก็ไม่ได้ แม่ซีกำลังคิดหาทางประสานงานหาโรงเรียนแม่ให้เด็กสามารถเข้าสอบเทียบ ซึ่งแม่ซียืนยันถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาว่าเด็กที่เรียนจากศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัย มีคุณภาพเทียบกับโรงเรียนในระบบได้ โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ

๒

โรงเรียนกลางป่าลูกตีนตั้งแต่เช้าตรู่ เด็ก ๆ ตื่นนอนพร้อมกับพระออกบิณฑบาต ซึ่งแม่ซีเล่าว่าบางที่ชาวบ้านก็ไม่ค่อยมีอาหารพอจะใส่บาตร แต่กัจิวัตรแห่งสงฆ์ก็ยังคงดำเนินอยู่ทุกเช้า เพื่อเป็นการต่อเชื่อมความสัมพันธ์กับชุมชนรอบ ๆ โรงเรียน หากกลับวัดด้วยบาตรที่ว่างเปล่าก็

มาฉันข้าวหม้อเดียวกับเด็ก ๆ

เด็ก ๆ ที่ไปกลับบ้านของตัวเอง ชักชวนกันมาโรงเรียน แต่เช้า ทุกคนกระตือรือร้นที่จะเรียนหนังสือโดยไม่ต้องเคียวเข็ญ น้ำค้างไม่ทันแห้งลานดอยก็คลาคล่ำไปด้วยนักเรียนตัวน้อย โรงเรียนมีชีวิตชีวาด้วยเสียงใส ๆ ไร้เสียง-สาของ เด็ก ๆ พวกเขามีความสุขกันง่าย ๆ กับการละเล่นในพื้นที่บ้านที่ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ราคาแพง

ถ้าเทียบกับเมือง ที่นี่คือสภาพด้านตรงกันข้าม ดงดอยไม่มีถนนไม่มีไฟฟ้า เด็ก ๆ ไม่มีเสื้อผ้าชาวสะอาด ไม่มีรองเท้าสวมใส่ โรงเรียนไม่มีสื่อการสอน ไม่มีคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ไม่มีอุปกรณ์ไฟฟ้า เด็ก ๆ บนดอยไม่เคยได้ดูทีวี

แต่การไม่มีความเจริญในด้านวัตถุมีส่วนดีของมัน อากาศที่พวกเขาหายใจสะอาดบริสุทธิ์ ไร้ฝุ่นควันมลพิษเจือปน ป่าดอยเป็นห้องเรียนในโลกกว้างที่เขาได้เรียนรู้ชีวิตจริงจากธรรมชาติ ความคิดจินตนาการที่ไม่ถูกครอบงำด้วยโทรทัศน์ ย่อมมีโอกาสเติบโตได้อย่างอิสระเสรีกว่าเด็กที่จมอยู่กับจอสีเหลี่ยม

เสียงเจี๊ยวจ๊าวสงบลงหลังเสียงระฆังดังก้อง เด็กกรูกันมาเข้าแถวตามลำดับชั้น และตามลำดับไหล่ แม่ซีไทยในฐานะแม่พิมพ์ของชาติลงจัดแถว ผีกระเบียบ เคารพธงชาติ และนำสวดมนต์

เมื่อมารวมกันอยู่พร้อมหน้า จึงได้เห็นจำนวนที่แท้จริงของนักเรียนทั้งหมด แม่ซีเล่าว่าปัจจุบันมีเด็กที่พ่อแม่ยากจนอยู่ไกลจากโรงเรียนรัฐบาล เด็กเชื้อสายต่างด้าวที่ไม่ได้สัญชาติ เข้ามาอยู่ในความดูแลของศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัยฯ ถึง ๖๐-๗๐ คน และนับวันก็ยิ่งเพิ่มจำนวนขึ้น จนแม่ซีกังวลใจว่าจะประสานความช่วยเหลือกับใครที่ไหน ให้พ่อแม่ปัจจุบันจุนเจือเด็ก ๆ ตาดำ ๆ ให้ได้กินอิ่มนอนอุ่น ได้มีเรี่ยวแรงที่เรียนหนังสือ และอยู่ดีมีสุขตามอัตภาพ...

สายแล้วแต่สายหมอกยังไม่ละจากทิวเขา อากาศยังเย็นชื่นเสียงเด็กท่องสูตรคูณ หัดอ่านภาษาไทย ท่องศัพท์ภาษาอังกฤษ คละเคล้าประสานกัน ก้องกังวานไปทั่วกิวดอย

โรงเรียนแห่งนี้เหมือนสวนดอกไม้บานาพรพรรณ เด็กแต่ละคนมาจากต่างเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ ในห้องเรียนใช้ภาษาไทย หรืออังกฤษ แต่นอกเวลาเรียนการพูดจาอาจเป็นภาษากะเหรี่ยง พม่า มอญ หรือทวาย

ในแผ่นดินดั้งเดิมผู้ใหญ่ของพวกเขา อาจเป็นศัตรูรบรากัน แต่ในโรงเรียนแห่งนี้พวกเขาอยู่ด้วยกัน กินนอนด้วยกัน เล่นและเรียนหนังสือร่วมกัน รักกันเหมือนที่

เหมือนน้อง

โมงยามแห่งการเรียนรู้ ผ่านไปอย่างมีความสุขและมี ความหวัง ทั้งผู้สอนและผู้เรียน

นักเรียนวาดหวังถึงการอ่านออกเขียนคล่อง เพื่อออกไปเดินบนทางชีวิตวันข้างหน้าได้อย่างมั่นใจ หรือไกลกว่านั้น ก็อาจฝันถึงโอกาสที่จะได้รับสิทธิเท่าเทียมกับคนอื่น บนแผ่นดินที่เขาเกิด

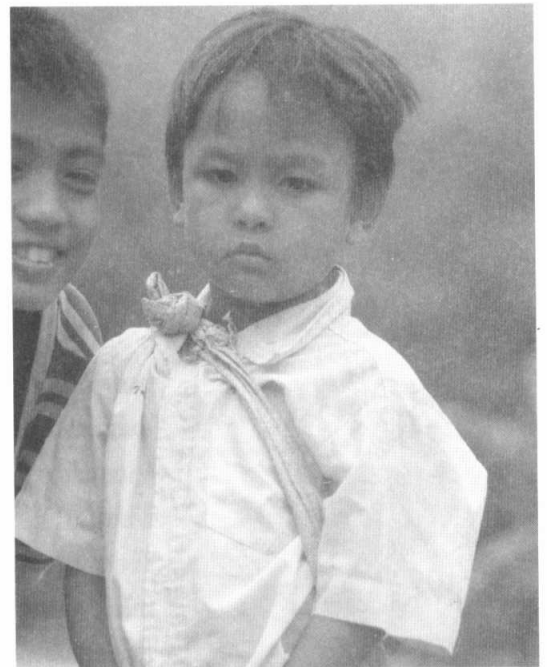
ฝ่ายที่สอนก็มีความสุขกับการให้ เพราะสิ่งนี้หมายถึง การได้ละจากกิเลส ความสุขสบายส่วนตน ยิ่งให้มากก็ยิ่ง เข้าใกล้ความหลุดพ้น

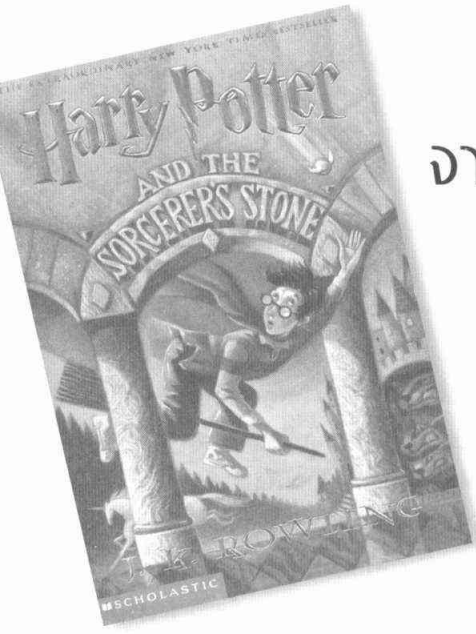
ถึงที่สุดแล้ว การเกิดขึ้นของศูนย์ศึกษาตามอัธยาศัย นานาชาติไทยภูเขา ไม่เพียงเป็นที่สอนวิชาความรู้ให้แก่เด็ก ด้อยโอกาสเท่านั้น หากยังให้บทเรียนสำคัญต่อผู้ที่ได้รู้และ ได้พบเห็น ว่าการที่ใครสักคนจะช่วยเหลือคนอื่น ไม่จำเป็นต้องรอให้ตัวเองเพียบพร้อมหรือรู้อะไรไปทุกอย่าง และการแสวงหาความหลุดพ้น ก็ไม่จำเป็นต้องตัดตัวเองออกไปจากสังคม

แม่ซีพิมพ์ใจ มณีรัตน์ คือแบบอย่างของการ แสวงหาธรรม จากการทำงานด้วยความพากเพียร

โอกาสของเด็กไทยเชื้อสายกะเหรี่ยง

จาก **เจอีรี่ พาลเมอร์** และ **พอดแมกแมก** กับ **พีและพุท**

บ้านเหนือ

วันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๕๔๔

คุณวดีลดาเจ้า

แม้ว่าจะพบกันวันพรุ่งนี้ แต่ก็ยังอยากจะเขียนถึงคุณอยู่ดี การเขียนจดหมายถึงกัน ได้เห็นการเคลื่อนไหวของหัวใจในลายมือฉัน ยังเป็นของขวัญแก่กันและกันที่น่ารัก ขอขอบคุณเจ้าสำหรับงานเขียน "ฉันชอบความรัก" พร้อม "จดหมายก้อม" (จดหมายสั้น) ที่มีลายมืออ่านง่ายชัดเจนของคุณ เราควรจะสืบทอดประเพณีการเขียนจดหมายโดยใช้ลายมือต่อไปนะ เจ้า ก็เหมือนอย่างที่คุณว่า จดหมายอิเล็กทรอนิกส์นั้นมีข้อจำกัดหลายอย่าง ผู้เขียนจดหมายหรือโปสการ์ดไม่ได้

เรื่องน่าแปลกสำหรับมนุษย์ก็มีอยู่ว่า เราอยู่ไกลหัวใจไปได้ไม่นานหรอก ต้องหวนกลับมาเสมอ เมื่อไม่นานมานี้มีเพื่อนรุ่นเยาว์ของข้าเจ้าคนหนึ่งส่งหนังสือสวยที่มีชื่อว่า *Passionate Love Letters* มาให้ จากอเมริกา เป็นการรวบรวมเอาจดหมายรักของนักเขียน นักคิด กวีที่มีชีวิตสมัยใช้ปากกาคอแร้งจิ้มหมึก และมีสำเนาจดหมายที่เป็นลายมือจริง ๆ แทรกอยู่ในของแนบตามหน้าหนังสือ เมื่อก่อนไม่เห็นมีใครคิดจะทำหนังสือแบบนี้ ก็มีมาในยุคอีเมลล์นี้แหละ ที่เรายังปรารถนาและโหยหาร่องรอยแห่งอดีต

อ้อ...เกือบลืมไป หนังสือ *แฮร์รี พอตเตอร์* ฉบับภาษาอังกฤษที่ "ตุ๊พี" ทำนฝากมาให้สามีคุณอ่านยังอยู่ที่ข้าเจ้าเน้อเจ้า พรุ่งนี้จะนำติดตัวไปให้ ข้าเจ้ายังไม่ได้อ่านสักเล่มเลย และยังหาเวลาไปดูหนังสือไม่ได้

แฮร์รี พอตเตอร์ เป็นอีกกรณีหนึ่งซึ่งอดีตในยุคกลางถูกนำมาสู่ ความทรงจำเราอีกครั้งหนึ่ง ก็อย่างที่คุณว่าแหละเจ้า ที่หนังสือเล่มนี้ดัง ขึ้นมาได้ก็เพราะคนเราต้องการอ่านเหมือนอย่างที่พักผ่อน แม่มดมี มีนัก ประวัติศาสตร์คนหนึ่งชื่อ David Lowenthal เขียนหนังสือมาเล่มหนึ่งชื่อ *อดีตคือต่างประเทศ (The Past is a Foreign Country)* บอกว่าการหวน คินอดีต หรือ ความรู้สึกถวิลหา (nostalgia) นั้นมีมาในประวัติศาสตร์ มนุษยชาติหลายยุคมาแล้ว นักเขียนนิยายหลายคนก็เอาเรื่องอดีตมา เขียน นักเขียนบางคนมีความรู้เรื่องเทคโนโลยีก็จะเป็นอำนาจอย่างหนึ่ง ซึ่งดึงดูดความสนใจคนและจะร่ำรวยมหาศาล อันนี้เห็นท่าจะจริงในกรณี ของ เจ. เค. โรวลิ่ง ผู้เขียน *แฮร์รี พอตเตอร์* กระมังและเทคโนโลยีของโวลี คือ วิชาเล่นแร่แปรธาตุ หรือ Alchemy ของพ่อมด แม่มดทั้งหลายในยุค กลาง

พอได้ยินข่าวว่าโรงเรียนในอังกฤษ ออสเตรเลีย และอเมริกาออกกฎ ห้ามเด็กอ่าน *แฮร์รี พอตเตอร์* หรือนำของเล่นที่เกี่ยวข้องไปโรงเรียน เพราะกลัวว่าเด็ก ๆ จะมัวเมากับเรื่องเวทมนต์คาถาจนไม่ใช้ความสามารถของตนเอง ข้าเจ้าก็นึกถึงตอนปลายยุคกลางที่มีการกวาดล้าง พ่อมด แม่มด ขึ้นมาได้แล้วเลยนึกสนุกอยากเขียนเรื่องนี้ จึงมุ่งหน้าไป หน้าวัดอูโมงค์ แถวนั้นนอกจากจะมีศิลปินใจกว้างผู้มีชีวิตสดใสที่น่านิยม แล้ว ยังมีแม่มดใจดีที่มีชีวิตคู่ที่น่าอิจฉาด้วย บนชั้นหนังสืออันมากมาย ในบ้านแม่มดมีหนังสือเกี่ยวกับแม่มด และความลึกลับน่าพิศวงอยู่หลาย เล่ม แล้วขอยืมเอามาดูอย่างเพลิดเพลินเพราะเป็นหนังสือสวยด้วยภาพ และการจัดทำรูปเล่ม

มีคนบอกว่าหนังสืออย่าง *แฮร์รี พอตเตอร์* หรือ *Lord of the Rings* คนอเมริกันเขียนไม่ได้หรอกเพราะเป็นดินแดนใหม่ ตอนอพยพกันไปก็

ไม่ได้หอบเอาวิญญาณเก่าแก่ไปด้วย คงมีแต่ผู้คนที่อาศัยอยู่ในยุโรป เช่น อังกฤษเท่านั้นที่จะเขียนหนังสือที่มีรากอดีตอันยาวไกลได้ คนอังกฤษชอบเล่าเรื่องผีที่สิงอยู่ตามตึกรามบ้านช่องอันเก่าแก่ แต่คนอเมริกันจะแห้งแล้งเรื่องราวอันชวนพิศวง และไม่ค่อยเข้าใจนัก

ว่ากันว่าบรรยายกาศของยุคกลางตอนต้นคือ ก่อนศตวรรษที่ ๑๔ นั้น อบอวลด้วยนางฟ้า เทพธิดา และพอมด แม่มด ผู้ฝึกฝนวิชาคาถาอาคมต่าง ๆ จัดว่าเป็นนักแปรธาตุด้วย นางฟ้ากับแม่มดนั้นเหมือนกันหลายอย่างที่เดี๋ยว หายตัวก็ได้ แปรร่างก็ได้ มีเวทมนต์คาถา มักเรียงรายเดินร่วมกันเป็นวงกลม กลางคืนก็จะจัดปาร์ตี้กันสนุกสุดเหวี่ยง แต่นางฟ้าจะเป็นตัวแทนของความดีงามจึงไม่มีใครไปแตะต้องปล่อยให้ล่องลอยได้อย่างอิสระ ในขณะที่แม่มดถูกใช้ให้เป็นแพะรับบาป

หนังสือของแม่มดวัดอุโมงค์บอกว่าพอถึงปลายยุคกลางคริสตจักรเริ่มสิ้นคลอนมากขึ้น ด้วยมีนิกายต่าง ๆ แดกสาขาไปมาก มีหน้าซ้ำขวานาก็ก่อจลาจล คริสตจักรไม่รู้จะทำอย่างไรเพื่อให้ประชาชนอยู่ได้ อาถุนิตีจึงเฉไฉไปโทษ พอมด แม่มดว่าเป็นสาเหตุของสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ย่ำแย่ แล้วจึงทำลายล้างแต่บัดนั้น จับแขวนคอและเผาให้สิ้นซากเล่ากันว่าช่วงระหว่างศตวรรษที่ ๑๔-๑๗ นั้น มีพอมด แม่มดถูกฆ่าตายประมาณครึ่งล้านคน และ ๘๐% จำนวนนี้เป็นแม่มดคือเป็นผู้หญิง พอถึงศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ แม่มดก็ไม่ได้เป็นแพะรับบาปอีกต่อไป แต่เข้าไปอยู่ในตำนานเล่าขาน นิทาน นิยาย และเทพปกรณัม แล้วมาถูกฟื้นฟูในฐานะเทพธิดาอันเก่าแก่เมื่อต้นศตวรรษที่ ๒๐ นี้เองและต่อมากลุ่มสตรีนิยมก็รื้อฟื้นเรื่องแม่มดขึ้นมาอีก แต่เน้นเรื่องทางสังคมที่ผู้หญิงถูกกดขี่ และแล้วเรื่องของแม่มดก็ถูกผลักดันให้ไปอยู่ชายขอบ ไม่ได้อยู่ร่วมกับประวัติศาสตร์กระแสหลักของมนุษยชาติ แต่ไปอยู่ในนิทาน นิยาย กลายเป็นตัวแทนของชั่วร้าย และในทุก ๆ ที่ก็ยังแม่มดอยู่เหมือนดังภาพฝันอันร่วมกันสร้างซึ่งลึก ๆ แล้วพอจะบอกอะไรบางอย่างเกี่ยวกับตัวเรา และสังคมของเราด้วย

อันว่าวิชาเล่นแร่แปรธาตุของพอมด แม่มดยังคงเป็นเรื่องลึกลับชวนให้ติดตาม นักวิทยาศาสตร์นักคิดชื่อดังของโลกเช่น เซอร์ไอแซค นิวตัน ผู้ค้นพบกฎแห่งแรงโน้มถ่วงของโลกใส่ใจในความลึกลับของธรรมชาติและทุ่มเวลาให้กับการทดลองเล่นแร่แปรธาตุ เช่นเมื่อเห็นอยู่ชุดว่ามีสีใน Spectrum เพียง ๖ สีเท่านั้น แต่เขาก็ระบุว่า มี ๗ สีเพราะเลข ๗ เป็นเลขที่มีความลึกลับมหัศจรรย์อันสำคัญยิ่ง พอไอแซค นิวตันคิดคำนวณเกี่ยวกับตัวเลขมาก ๆ เขาก็ยิ่งทำให้มั่นใจว่าสากลจักรวาลนั้นมีการบรรสานกันอย่างเป็นระเบียบและแม่นยำชวนให้พิศวง หนังสือวิทยาศาสตร์แบบจารีตทั้งหลายไม่ได้บอกเราหรอกว่า ตอนนั้นสมาคมวิทยาศาสตร์โดยการอุปถัมภ์ของพระราชวังทำสงสัยไม่ค่อยไว้วางใจ เซอร์ไอแซค นิวตัน

แต่มิติพิศวงต่อความลึกลับแห่งธรรมชาตินี้เอง ที่โน้มนำจิตใจให้อ่อนโยน
เข้าหาการตื่นรู้แห่งชีวิตมากกว่าเหตุผลอันแข็งกร้าว ดูอย่างหลวงพ่
เทียน หรือหลวงพ่คำเขียนนั่นปะไร ท่านเคยเป็นหมอพื้นบ้านที่ใช้
เวทมนต์คาถามาก่อน มีคำอธิบายว่าการบรรลุมิธรรมเป็นการเปลี่ยน
แปลงขั้นพื้นฐานของขบวนการเคมีชีวภาพ หาใช้การใช้ความคิดเป็นเหตุ
เป็นผลทางจริยธรรมไม่ สรุปลงแล้วจิตใจที่โน้มเข้าหาความลึกลับของ
ธรรมชาติจะอ่อนโยนลงและง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงขั้นมูลฐานของชีวิต
เป็นกระบวนการทางธรรมชาติ เป็นการบรรสานของสากลจักรวาลที่เป็น
ระเบียบและแม่นยำ เหมือนดังที่เซอร์ ไอแซค นิวตันเคยประพิมพ์ประพาย

ใครว่าพลังธรรมชาติที่โอบอุ้มเราอยู่ทุกวันนี้เป็นพลังเร้นลับทาง
ไสยศาสตร์นะ ที่โลกหมุนตลอดเวลาและเรายังยืนอยู่ได้จะอธิบายว่าเป็น
เพราะแรงโน้มถ่วงของโลก หรือบอกว่าเป็นความเมตตาของพระธรรม-
ชาติเจ้า แล้วระหว่างคำอธิบายสองอย่างนี้ อย่างไหนจะไม่ทำลายมิติ
พิศวงของมนุษย์ พระแม่ธรณีคือตัวแทนของพลังลึกลับของธรรมชาติ ดังที่
มาช่วยปราบมารในคืนวันที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ เพราะฉะนั้นการตรัสรู้
ของพระองค์คงไม่ใช่เพราะอัจฉริยภาพหากแต่มีพลังธรรมชาติคอยช่วย
อยู่ ซึ่งชาวพุทธบ้านเราเข้าใจด้วยการสังฆมบารมี

ข้าเจ้าเปือโลกของคนแก่ และอัจฉริยนิยมแต่ ๆ เจ้า เตี้ยวันนัก
วิทยาศาสตร์ค้นพบอะตอมใหม่สักตัวก็จดลิขสิทธิ์ ที่ที่ข้าเจ้าทำงานอยู่ก็
มีบรรยากาศเช่นนี้ ถ้าหากว่าพระพุทธเจ้าจดลิขสิทธิ์สิ่งที่พระองค์ค้นพบ
เมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว ก็คงไม่มีพุทธศาสนา จริงไหมคะ

เมื่อก่อนข้าเจ้าก็บ่เข้าใจ แต่เฒ่าแก่มานี้ชอบคำพรที่คนไทยมักให้แก
กันว่า “ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากล
โลก จงดลบันดาลให้...” ครูบาอาจารย์ท่านว่าเป็นการอ้างถึง ๒ อำนาจ
และ ๑ เป้าหมายที่จะคุ้มครองชีวิตของกันและกันอันเป็นความเข้าใจที่หยั่ง
ลงลึกสู่วิถีธรรมชาติ

เราน่าจะเสนอให้แฟน ๆ แฮร์รี่ พอตเตอร์ ในโลกตะวันตกปั้นปอน (ให้
พร) แก่กันด้วยการอ้างความศักดิ์สิทธิ์ของพอมด แมมดบ่าง แล้วไม่รู้ว่
คริสตจักรในยุคนี้จะว่อย่างไร

ถ้ามันก็จะถือโอกาสนี้ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกจงดลบันดาลให้คุณและครอบครัว
จงประสบแต่ความสุข ความเจริญในทุก ๆ ด้านเจ้า

ด้วยรัก

ใบคำ

เป็นพระ...?

เป็นเจ้าของคุณ

เป็นเจ้าของคุณ เขาว่าบุญใหญ่หลวงนัก
พากันปักใจใคร่ไฝ่ฝันหา
ฉันดูใจในยุค พระศาสนา
เป็นเจ้าของคุณ กันหรือหนา ทำไหนกัน.
พัดใบตาล ยังไม่มี นีพัตถยศ
นิตยภัตต์ มีหมด กระโถน ชัน
สัญญาบัตร ไตรประทาน งานสำคัญ
ฉลองกัน หรรษา จนบ้าใจ ฯ

เป็นหลวงตา

เป็นหลวงตา สนุกกว่า เป็นเจ้าคุณ
เหมือนความว่าง ดีกว่าบุญ เป็นไหน ฯ
ไม่ปรุงแต่ง สังขาร ประการใด
ล้วนเป็นไป สงบเย็น เป็นนิพพาน.
บุญเป็นเรื่อง สวयงาม กิน-กาม-เกียรติ
แต่ไม่มี ใครเกลียด ทุกสถาน
ส่วนความว่าง ว่างเสียจน คนกลัวลาน
เขาเกลียดกัน ชันจ้าน เป็นหลวงตา ฯ

เป็นพระบ้าน

เป็นพระบ้าน นั้นเห็นว่า ภาระมาก
ต้องเป็นครก เป็นสาก กันเต็มที
หนอนสังคม มีมา ทั้งดาบปี
ช่างเหลือที จะเป่าปัด ขจัดมัน ฯ
ฉันทนเป็น พระบ้าน มานานแล้ว
ถ้าคิดไป ใจแฉ้ว ไม่สุขสันต์
มีแต่งาน เตี้ยต่ำ, ทำตะบัน
ก็ไม่เห็น มีวัน จะหมดไป ฯ

เป็นพระเกื้อน

เป็นพระเกื้อน เหมือนนก วิหคหงษ์
ย่อมบินตรง ไปได้ ทิศไหนไหน
เป็นอิสระ อยากจะผละ สังคมใด
ก็ผละได้ ทนใจ ไม่อึดแอ ฯ
เอ็นดูฉัน ขอให้ฉัน เป็นพระเกื้อน
มีหมู่ม้า เป็นเพื่อน ทุกกระแด
มดแมลง แสดงธรรม อยู่จำแจ
ไพเราะแท้ ไม่มีเบื้อ เหลือกกล่าวเอย ฯ

เป็นพระป่า

เป็นพระป่า สงบกว่า เป็นพระเมือง
ไม่มีเรื่อง แบกพรรค แบกศักดิ์ศรี
ไม่ต้องสวม หน้ากาก ผู้มากดี
มันเกิดฟรี ขึ้นมาเอง เก่งในตัว.
จะนั่งนอน ยืนเดิน ไม่เขินขัด
ไม่มีใคร คอยวัด ว่าดี ชั่ว
ไม่มีเรื่อง ยั่วเย้า ให้เหมายั่ว
จึงเย็นตัว เย็นใจ ไม่ขึ้นลง ฯ

เป็นพระเมือง

เป็นพระเมือง เรื่องมาก ด้วยอยากเด่น
ต้องเขม่น กันไป จนไหลหลง
ต้องแบกทรัพย์ แบกศักดิ์ แบกพรรคพงศ์
เพื่อการเมือง เรื่องณรงค์ ด้วยจงใจ.
งานใต้ดิน ใต้น้ำ ก็ทำเป็น
ถึงฆ่าเขน กันพินาศ ไม่หวาดไหว
คอยแข่งขัน มิให้ใคร ดีกว่าใคร
ไม่เย็นใจ เย็นตัว มั่วขึ้นลง ฯ

พุทธทาสภิกขุ

พระพิมลธรรม

พจนานุกรม

ข้าพเจ้าเชื่อว่าคงมีน้อยคนในยุคนี้ ที่เคยได้ยินเรื่องราวของ พระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) พระผู้พัฒนางานด้านพระพุทธศาสนา และการฟื้นฟูเผยแผ่พระพุทธศาสนาหัวก้าวหน้า ในยุครัฐบาลเผด็จการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม จวบจนถึงสมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ งานที่พระพิมลธรรมได้บุกเบิกไว้ ถือเป็นงานที่ทำทลายต่อความคิดและความรู้สึกผู้คนในสมัยนั้นไม่น้อย ด้วยเหตุนี้ท่านจึงต้องเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง ความริษยา และการคุกคามของผู้มีอำนาจทั้งทางตรงและทางอ้อม เรื่องราวความเป็นมาของท่านนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นตำนานแห่งการยืนหยัดต่อสู้กับความขัดแย้ง มิฉฉาทิฐิ และการใช้อำนาจอันอยู่ดีธรรมที่แอบแฝงอยู่ในสถาบันสงฆ์

อำนาจและความชอบธรรม ในสถาบันสงฆ์?

การนำเรื่องราวของท่านมาเล่าสู่กันฟัง อาจช่วยให้เราได้ทบทวนความทรงจำ และรำลึกถึงหนทางการต่อสู้กับอำนาจอยู่ดีธรรมด้วยการยึดมั่นในธรรมของท่านด้วยจิตคารวะ

ในยุคนั้นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างแนวทางการทำงานของพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) ที่มีต่อความคิด ความรู้สึกของพระผู้ใหญ่และคณะสังฆมนตรีบางรูปในคณะสงฆ์ รุนแรงถึงขั้นที่ฝ่ายตรงข้ามต้องยึดมีรัฐบาลเผด็จการในสมัยนั้นเข้ามาใช้อำนาจแทรกแซง เพื่อกำจัดท่านออกไปจากวงการสงฆ์โดยทีเดียว จนภายหลังแม้ท่านจะถูกถอดถอนจากสมณศักดิ์ ถูกรัฐบาลสั่งจับกุมขังด้วยข้อหาว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ (อันเป็นข้อหาขูด-นิยมที่ถูกจรรยาภิบาลในสมัยนั้น) และถูกบีบบังคับให้สึกออกจากสมณเพศ ท่านก็ยังคงยืนหยัดยึดมั่นอยู่ในธรรม ปฏิบัติธรรมอยู่ในห้องขัง ไม่ต่างจากตอนที่ครองผ้ากาสาวพัสตร์ เป็นเวลาถึง ๕ พรรษา จนเมื่อ

รัฐบาลเดิมหมดอำนาจไป กอปรกับมีการแต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราชองค์ใหม่ ศาลทหารกรุงเทพฯ จึงได้มีการสอบสวนและพิสูจน์ได้ว่าท่านบริสุทธิ์ ในครั้งนั้นท่านได้รับอิสรภาพ และได้กลับมาครองสมณเพศท่ามกลางความยินดีของศาสนิกจำนวนมาก แต่กระนั้นก็เชื่อว่าจะได้รับสมณศักดิ์กลับคืนจนในภายหลังที่พระสงฆ์ได้รวมตัวกันเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ท่าน ท่านจึงได้รับพระราชทานสมณศักดิ์คืนกลับมาดังเดิม

สาเหตุเบื้องหลังเหตุการณ์อันอยู่ดีธรรม และความขัดแย้งที่รุนแรงทั้งหมดที่เกิดขึ้นนี้ อาจกล่าวได้ว่ามีรากเหง้ามาจากอำนาจกิเลส มีฉันทิฐิ ความริษยา และการผูกใจอาฆาตอย่างที่คนทั่วไปนึกไม่ถึงว่าพระผู้ใหญ่ระดับชั้นสมเด็จพระสังฆมนตรีบางรูปในสมัยนั้นจะเป็นไปได้ถึงเพียงนี้ ดังที่จะขอกล่าวต่อไปโดยลำดับ

สิ่งเหล่านี้ คือผู้มีสติปัญญาในระบอบพระเถระ
สักการะพระรัตนตรัยของพระเถระเถรานุเถระ
สัจจะของพระเถระรัตนตรัยของพระเถระเถรานุเถระ
พระเถระผู้มีสติปัญญาในระบอบพระเถระเถรานุเถระ
สิ่งของในที่นี้พระเถระรัตนตรัยอยู่ในพระเถระ
พระเถระผู้มีสติปัญญาในระบอบพระเถระเถรานุเถระ
พระเถระผู้มีสติปัญญาในระบอบพระเถระเถรานุเถระ

๐๒๕๑๕

ประวัติโดยสังเขป

พระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) มีนามเดิมว่า อาจดวงมาลา ถือกำเนิดเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๖ ณ ตำบลบ้านไต้ อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น ท่านได้บรรพชาเป็นสามเณรเมื่ออายุ ๑๔ ปี ได้ศึกษาพระพุทธศาสนา ทั้งทางด้านปฏิบัติและปริยัติเรื่อยมา เมื่ออายุย่างเข้า ๑๘ ปีก็ได้ย้ายเข้ามาศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาในกรุงเทพฯ ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ โดยได้พำนักอยู่ ณ วัดมหาธาตุฯ นั้นเอง ต่อมาท่านได้รับอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดมหาธาตุฯ โดยมีท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) เป็นพระอุปัชฌาย์ ได้รับฉายาว่า "อาสโภ"

ท่านได้หมั่นเพียรศึกษาเรื่อยมาจนสอบได้เป็นเปรียญธรรม ๘ ประโยค และได้เป็นครูสอนประจำสำนักวัดมหาธาตุฯ เป็นเวลาถึง ๗ ปี (๒๔๖๗-๒๔๗๕) ต่อมาจึงได้ถูกส่งไปเป็นเจ้าอาวาส ณ วัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อไปฟื้นฟูการงานพระพุทธศาสนาที่นั่น ภายหลังได้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกด้วย ท่านได้ทำงานฟื้นฟูพระพุทธศาสนาที่นั่นเป็นระยะเวลาถึง ๑๖ ปี (๒๔๗๕-๒๔๙๑) ในระหว่างนั้นท่านได้สร้าง

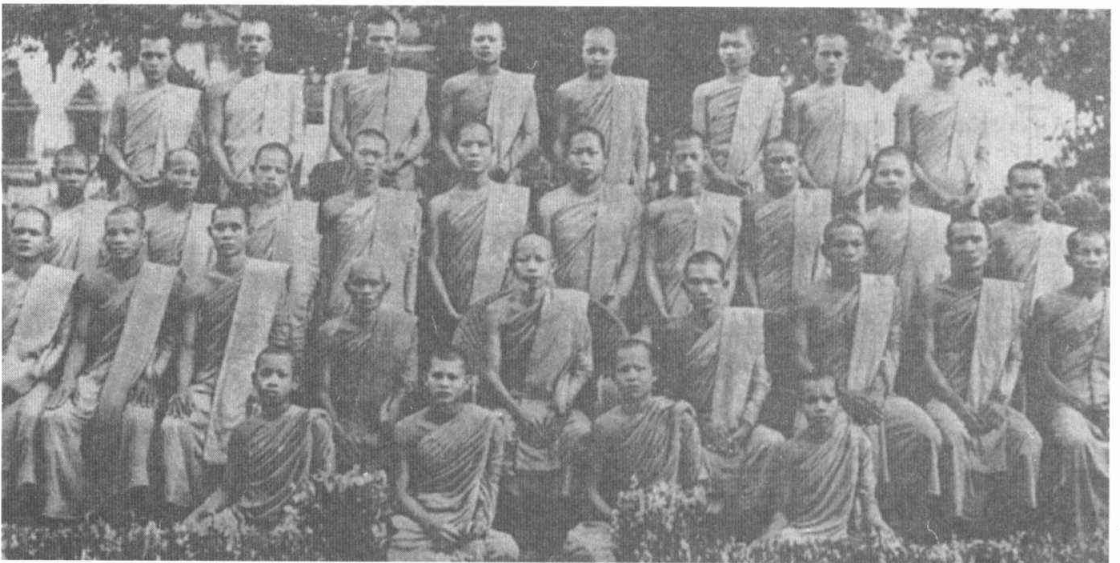
ผลงานด้านการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาไว้ไม่น้อย และได้ดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ หลายประการ เป็นต้นว่า สังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การศึกษา เจ้าคณะตรวจการภาค แม่กองธรรมสนามหลวง และยังได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญที่ พระศรีสุธรรมมุนี และเลื่อนชั้นเรื่อยมาจนเป็นพระราชาคณะชั้นธรรมที่ พระธรรมไตรโลกาจารย์

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๑ ท่านได้ย้ายกลับเข้ามาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ กรุงเทพฯ และได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นเจ้ารองสมเด็จพระ "พระพิมลธรรม" ในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ ซึ่งในระหว่างที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสนั้น ท่านยังได้รับแต่งตั้งเป็นสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครองถึง ๔ สมัย

เหตุแห่งความขัดแย้ง

สาเหตุความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับพระพิมลธรรม จนท่านถึงกับต้องถูกปลดออกจากตำแหน่ง ถูกถอดถอนสมณศักดิ์ ตลอดจนจับกุมคุมขังนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาตั้งแต่เมื่อครั้งที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ และสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง เพราะในช่วง

สมัยดำรงตำแหน่งพระธรรมไตรโลกาจารย์ (อาจ อาสโภ) เจ้าอาวาสวัดสุวรรณดาราราม และเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถ่ายภาพหมู่กับพระภิกษุ สามเณรให้เป็นพระลูก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๐

พระพิมลธรรม อัสภกร

ที่ข้าพเจ้ารู้จัก

เชน นคร

เวลาที่ท่านได้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ท่านได้สร้าง
สรรพกิจการทางด้านการศึกษา และการเผยแผ่พระ-
พุทธศาสนาอย่างใหม่ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ในวงการสงฆ์ อันก่อให้เกิดเสียวิพากษ์วิจารณ์อย่าง
มาก เพราะมีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย และมี
ทั้งผู้ที่ริษยาในความสำเร็จและชื่อเสียงเกียรติคุณ
ของท่านอยู่ไม่น้อย งานสำคัญ ๆ ที่ท่านได้บุกเบิกไว้
ในยุคนั้นมีสามประการคือ

๑. การขอพระอาจารย์ชั้นธัมมจาโรจาจาก
ประเทศพม่ามาช่วยสอนพระอภิธรรมปิฎกในเมือง
ไทย

๒. การส่งพระภิกษุนักเรียนพุทธศาสนบัณฑิต
ไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ เพื่อตอบปริญาโท และ
ปริญาเอก ดังที่ยังคงดำเนินเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

๓. การฟื้นฟูวิปัสสนาธุระ คือตั้งสำนักวิปัสสนา
นาคัมภีร์ฐานขึ้นที่วัดมหาธาตุฯ เป็นแห่งแรก แล้ว
ขยายให้กว้างขวางมากขึ้นโดยลำดับไปสู่อำเภอและ
จังหวัดต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศ

นอกจากงานสำคัญทั้งสามประการนี้แล้ว ท่าน
ยังได้มีการทำงานด้านอื่น ๆ ที่ทำหาคความรู้สึกของ
คนยุคนั้นและมหาเถรสมาคมอีกไม่น้อย เช่น การ
ไม่ออกกฎหมายคอมมิวนิสต์บวชในพระพุทธศาสนา
การเป็นประธานนำคณะพระสังฆคิติการกะไทยไป
ร่วมประชุมกระทำรัฐสังคยานาพระไตรปิฎก ณ
กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า การนำพระพุทธรูปไป
เผยแพร่ในต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย กัมพูชา อังกฤษ
อินเดีย และเนเธอร์แลนด์ เป็นต้น และการทำงานร่วมกับ
องค์กรฟื้นฟูศีลธรรมจากต่างประเทศ (Moral
Rearmament : M.R.A.) หรือที่คนทั่วไปรู้จักในชื่อว่า
เอ็ม. อาร์. เอ. โดยไม่มียึดถือศาสนาไหนของใครว่าเป็น
สำคัญ เป็นต้น

งานเหล่านี้เป็นสิ่งที่พระมหาเถรระชั้นผู้ใหญ่บาง
ท่านไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะพระมหาเถรระดับสังฆ-
นายกในสมัยนั้น คือสมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตติ-
โสภณมหาเถร) และสังฆมนตรีบางท่าน เพราะท่าน
เหล่านั้นไม่เข้าใจและมองไม่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์
แก่พระศาสนาในทางใด แต่ไม่กล้าขัดขวางโดยตรง

|| มัวว่ากระแสข่าวของเจ้าคุณในปัจจุบัน จะถูกกระเพื่อ
มใหม่ไปในทางไม่ดีนัก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ดวันชัย หรือ
ทิดอัสภกรนี้ ตามที่ได้ยินข่าวกันอยู่เนือง ๆ หรือล่าสุดพุทธอิสระ
จะขอลาสิกเพื่อบวชใหม่ ซึ่งยังไม่จบสิ้นข่าวคราวต่าง ๆ เหล่านี้
นอกจากจะทำให้พุทธศาสนิกชนแบบประเพณีนิยมเกิดความ
หตุหนุไปแล้ว ยังทำให้แม้ผู้มีศรัทธาแนวแนในพระศาสนาของ
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอาจคลอนแคลนไปได้ จนเป็น
เหตุให้เด็กรุ่นใหม่ไม่ให้ความสนใจไปในที่สุด โดยเหตุผลของ
พวกเขาก็คือ แม้พระองค์ยังไม่สามารถปฏิบัติตัวให้เป็นแบบ
อย่างได้ สิ่งที่ยาวชนไทยหันไปให้ความสนใจมากที่สุดก็คือ
กระแสความนิยมแบบตะวันตก แม้ผู้ที่เป็นพ่อแม่จะพยายามหา
ทางออกเพื่อแก้ไขปัญหาด่าง ๆ เหล่านี้ ก็มีอาจทำได้โดยง่าย

กล่าวสำหรับคนไทยที่มีอายุมากกว่า ๔๐ ปีขึ้นไปหากย้อน
อดีตไปได้ เราจะเห็นและประทับใจพระมหาเถรผู้เคร่งครัด
ในศีลาจารวัตรซึ่งมีมากกว่าปัจจุบัน พระผู้ใหญ่ในยุคสมัยนั้น
หากจะตั้งสิกหาลาเพศก็มีได้ด้วยเหตุอันหนึ่งอันใดที่ทำให้
สังคัมไทยต้องหตุหนุได้เช่นปัจจุบัน แต่เป็นเพราะถูกฝ่าย
อาณาจักรกลั่นแกล้งใส่ความจนต้องเดือดร้อน ถึงขนาดปลั่ง
จิวร่านออก โดยขาดความเกรงกลัวต่อบาปกรรมแม้แต่ย่อย
ถึงแม้ชีวิตของท่านต้องตกไปอยู่ในห้องขังท่านก็ยังปฏิบัติตนได้
อย่างน่าเลื่อมใสศรัทธายิ่งนัก เมื่อออกมาแล้วชาวพุทธก็ยัง
ศรัทธาท่านมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพราะท่านสามารถผจญมารได้
แถมยังปราบปรามจนราบคาบ พระมหาเถรที่เขียนถึงข้างต้น
คือ พระพิมลธรรม อัสภกรมหาเถร นั้นเอง

เนื่องจากวันนี้ ตรงกับวันที่ ๘ พฤศจิกายน ซึ่งเป็นวันคล้าย
วันเกิดของหลวงพ่พิมลธรรม อัสภกรมหาเถรพอดิ ดังนั้น
บทความชิ้นนี้จึงขอน้อมรำลึกถึงคุณูปการของพระพิมลธรรม
อัสภกรมหาเถรที่มีต่อวงการคณะสงฆ์ไทยอย่างหาที่สุดมิได้ และ
โดยเหตุที่ท่านถูกกลั่นแกล้งให้ไปอยู่ในห้องขัง ๕ ปีจนสุดท้ายก็
ได้พิสูจน์ให้คนทั่วโลก ได้รู้ว่าธรรมย่อมชนะอธรรมเสมอไป

เมื่อปี ๒๕๑๔ ต้นเดือนมกราคมหากย้อนอดีตไป ขณะนั้น
ผมเป็นสามเณรน้อยได้เดินทางเข้ามากรุงเทพมหานครกับ
พระมหากอง ตฤขวิโร (ปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์เป็นพระครู
นิทัศน์สิกขการ เจ้าอาวาสวัดโพธาราม อ.เมือง จ.นครสวรรค์)
และพระมหาชาญวิทย์ (ลาสิกขาแล้ว) โดยมีพระมหาภูป้อน ๆ
มาด้วยประมาณ ๖ รูป ขณะนั้นเป็นช่วงสอบบาลี พระเณร

ได้แต่แสดงความเห็นคัดค้าน ด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา ก่อให้เกิดเป็นพลังกดดันและความขัดแย้งที่ค่อย ๆ สะสมเพิ่มมากขึ้นภายในสังคมมาคมชั้นสูง

สาเหตุที่สำคัญอีกประการ ที่นำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงก็คือ ความอิจฉาริษยาในชื่อเสียงเกียรติคุณของพระพิมลธรรมที่เฟื่องฟูมากในยุคนั้น เนื่องมาจากงานบุกเบิกใหม่ ๆ ที่พระพิมลธรรมได้มุ่งมั่นทำขึ้นเหล่านี้ยังผลให้ชื่อเสียง เกียรติคุณของท่านซจรขยายไปไกลยังนานาประเทศ ได้รับความเชื่อถือจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า และกัมพูชา และยังได้รับเชิญเป็นรูปแรกให้เดินทางไปร่วมงานกับองค์กรทางศีลธรรมและศาสนาระดับนานาชาติ เช่น เอ็ม.อาร์. เอ. เป็นต้น

เพื่อให้เห็นสาเหตุและประเด็นความขัดแย้งที่ชัดเจนขึ้น เราอาจทำได้ด้วยการย้อนพิจารณาถึงงานสำคัญ ๆ ที่พระพิมลธรรมได้บุกเบิกทำขึ้นในยุคนั้นตามลำดับดังนี้

การขอให้รัฐบาลพม่าส่งพระภิกษุจากประเทศพม่ามายังประเทศไทย

งานประการแรก คือ การขอพระอาจารย์ชั้นธัมมาจริยะจากประเทศพม่ามาช่วยสอนพระอภิธรรมปิฎกในเมืองไทย ในปีพ.ศ. ๒๔๙๑ พระพิมลธรรมได้เคยปรึกษากับเอกอัครราชทูตพม่า เพื่อขอให้ทางพม่าช่วยจัดส่งพระภิกษุ ชั้นธัมมาจริยะที่มีความเชี่ยวชาญแตกฉานในพระไตรปิฎกมายังประเทศไทย พร้อมทั้งจัดส่งพระไตรปิฎกภาษาบาลี อรรถกถา และฎีกาฉบับอักษรพม่ามาให้ด้วย ทั้งนี้เพราะท่านเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาาร่วมกันเป็นอย่างมาก

ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ สภาการพุทธศาสนาแห่งสหภาพพม่าจึงได้จัดส่งพระภิกษุระดับบัณฑิตชั้นธัมมาจริยะ มายังประเทศไทย ๒ รูปคือ ท่านสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ และท่านเตชินทะ ธัมมาจริยะ ธัมมกถิกะ ซึ่งท่านอาจารย์ทั้งสองนี้ได้ช่วยฝังรากฐานวิชาความรู้พระอภิธรรมปิฎกไว้ให้อย่างดี

เป็นระเบียบ เป็นหลักฐาน คือได้เขียนและแปลทำเป็นหลักสูตรไว้ให้ได้ใช้ศึกษาสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน

ในปี ๒๔๙๓ ทางพม่าได้จัดส่งสมณทูต พร้อมทั้งอัญเชิญพระไตรปิฎกภาษาบาลี อักษรพม่าพร้อมอรรถกถาและฎีกามายังประเทศไทยอีก ๓ ชุด ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ทางการคณะสงฆ์แห่งประเทศไทย จึงได้จัดส่งพระสมณทูตพร้อมทั้งพระไตรปิฎกฉบับอักษรไทย ไปเยี่ยมตอบและมอบให้ประเทศพม่าด้วย

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๖ พระพิมลธรรมได้ขอให้สภาการพุทธศาสนาสหภาพพม่าจัดส่งพระเถระฝ่ายวิปัสสนาจารย์ให้มาสอนวิปัสสนาในเมืองไทย ๒ รูปคือ ท่านอุอาสกะ กัมมังภูฏานาจริยะ และท่านอุอินทวโสะ กัมมังภูฏานาจริยะ ซึ่งท่านพระอาจารย์ทั้งสองนี้ก็ได้ช่วยเป็นกำลังเสริมสร้างการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานให้เจริญขึ้นในประเทศไทย โดยเริ่มเปิดฝึกสอนขึ้นที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ก่อนเป็นแห่งแรก และได้ดำเนินสืบเนื่องเรื่อยมาดังที่ปรากฏผลให้เห็นในปัจจุบัน

แม้งานเหล่านี้จะปรากฏผลให้เห็นว่า ได้สร้างประโยชน์ให้กับการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยอย่างมาก แต่เนื่องจากในยุคนั้นยังมีคนไทยและพระภิกษุอีกไม่น้อยที่ยังมีอคติต่อพม่า จึงเป็นไปได้ว่างานที่พระพิมลธรรมได้ริเริ่มขึ้นนี้ คงมีขมราวาสและพระเถระหลายรูปที่นึกค่านับไม่เห็นด้วยแต่ไม่กล้าออกมาต่อต้านขัดขวางโดยตรงในตอนนั้น

การส่งพระภิกษุไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ

งานประการที่สอง คือ การส่งพระภิกษุนักเรียนพุทธศาสนบัณฑิตไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ เมื่อพระพิมลธรรมได้ประกาศถึงความตั้งใจในการนี้ออกไปในปี พ.ศ. ๒๔๙๕ ปรากฏว่ามีเสียงคัดค้านอย่างหนักหน่วง เพราะเป็นงานใหม่ที่ผู้บริหารคณะสงฆ์ไทยไม่เคยคิดมาก่อน และมองไม่เห็นว่าจะเป็นประโยชน์ได้อย่างไร แต่พระพิมลธรรมยังคงยืนยันในเจตนาเดิมต่อคณะสังฆมนตรี เพราะเห็นว่าจะก่อให้เกิด

เกิดประโยชน์อย่างมากต่อการศาสนา และยังสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนิกในประทศต่าง ๆ อีกด้วย (แม้จะมีผู้พบในภายหลังว่า การส่งพระเดินทางไปศึกษาต่ออย่างต่างประเทศจะให้ทั้งคุณและโทษไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน แต่ข้าพเจ้าไม่ขอกล่าวถึงรายละเอียดไว้ ณ ที่นี้ หากท่านสนใจประเด็นดังกล่าวสามารถอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสือ *ความเข้าใจในเรื่องพระรัตนตรัย* จากมุมมองของ ส.ศิวรักษ์-ผู้เขียน)

เมื่อพระพิมลธรรมซึ่งดำรงตำแหน่งสังฆมนตรีในขณะนั้นได้แสดงเจตจำนง และแจ้งเรื่องไปว่าจะเดินทางไปส่งพระภิกษุสามเณรไปศึกษาวิชาพระพุทธศาสนายังประเทศพม่า อธิปไตยกรมการศาสนา (นายบุญช่วย สมพงศ์) กับท่านสังฆมนตรีในสมัยนั้นต่างพากันคัดค้านโดยอ้างเหตุผลหลายประการ อาทิ เช่น

“ประเทศพม่าเพิ่งหลุดจากความเป็นทาสของอังกฤษมาไม่นาน (คือเมื่อ ๔ มกราคม ๒๔๙๑) ส่วนประเทศไทยมีเอกราชสมบูรณ์เป็นประเทศอิสระมาเป็นเวลานาน ตามรูปการณ์นี้แสดงว่า สถาบันของประเทศพม่าย่อมต่ำกว่าของประเทศไทย ไม่ควรไปศึกษาในประเทศที่ต่ำกว่า”^๑

เหตุผลอีกประการที่นำมาอ้างก็คือ “พระพุทธศาสนาของประเทศไทยมีค่าสูงกว่าพระพุทธศาสนาของประเทศใดในโลก ไม่มีชาติใดสู้ได้ การนำนักศึกษของเราไปศึกษาพระพุทธศาสนาของเขา จึงไม่เป็นการสมควร แต่ควรให้คนอื่นมาศึกษาในประเทศของเราจึงจะถูก ข้อสำคัญยิ่งกว่านั้นคือ การที่ท่านเจ้าคุณสังฆมนตรีนำพระภิกษุไปศึกษาในประเทศพม่าคราวนี้จะเป็นการเสียด้านของประเทศ...”^๒

พระพิมลธรรมมิได้ตอบรองเป็นท่านองก์ข้างข้ออ้างของอธิบดีกรมการศาสนามากนัก ท่านปรารภเพียงแต่ว่า การเดินทางในครั้งนี้ได้รับความเห็นชอบ

ต่างจังหวัด ทะยอยเดินทางมาสอบกันที่กรุงเทพและตำรวจก็ได้มาตรวจค้นเนื่องจากมีข่าวว่า พระเดินทางไปมาประท้วงที่กรุงเทพฯ หลายรูปต้องเดินทางกลับเนื่องจากไม่สามารถตอบตำรวจได้ว่าเดินทางมาเพื่ออะไร แต่ชุดที่ผมเดินทางมาด้วยผ่านโดยตลอดเพราะทุกรูปเป็นเปรียญและต้องมาสอบที่กรุงเทพฯ ส่วนผมเป็นสามเณรน้อยคอยอุปัฏฐากรับใช้พระผู้ใหญ่

แต่ครั้งถึงกรุงเทพฯ ผมก็แปลกใจ เพราะที่วัดมหาธาตุฯ (ท่าพระจันทร์) มีแต่พระเต็มไปหมด บริเวณลานอศโศกเหลือองอร่ามไปด้วยพระ (ลานอศโศก-ปัจจุบันได้ก่อสร้างตึกมหาธาตุวิทยาลัย อาคาร ๓ ชั้น) ลานอศโศก จึงเหลือเพียงตำนานเล่าสู่กันฟัง บรรยากาษขณะนั้นมีการแสดงปาฐกถารวมแล้วถ้าถึงตรงที่ถูกใจก็จะกล่าวคำว่า “สาธุ ๆ” ไม่มีการปรบมือ ผมจำได้ว่าพระที่พูดแล้วมีเสียงสาธุมากกว่าท่านอื่น ก็คือท่านปัญญานันทภิกษุ หรือพระธรรมโกศาจารย์ปัจจุบัน ผมจึงถามท่านอาจารย์พระมหากอว่าพระมาทำไมเยอะไปหมดเลย ท่านบอกว่าการเดินทางมาประท้วงเรียกร้องความเป็นธรรมให้หลวงพ่พระพิมลธรรม ขณะนั้น พระนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนำโดยกลุ่มยุวสงฆ์ ได้มีบทบาทมากที่สุด ในการเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรม กลุ่มยุวสงฆ์เป็นกลุ่มพระหนุ่มที่มีพลังมากและเป็นความหวังของพระสงฆ์ไทยในยุคสมัยนั้น แต่ปัจจุบันไม่เหลือร่องรอยที่จะสืบทอดุดมการณ์ยุวสงฆ์เดิมได้แม้แต่น้อย แต่เพียงการใช้ชื่อเพื่อให้ดูน่าเชื่อถือเท่านั้นเอง และนั่นคือเหตุการณ์ครั้งแรกที่ผมได้เข้ามารู้จักหลวงพ่

^๑ แสง อุดมศรี, *ศึกสมเด็จ, อมรรการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๒๘, น. ๑๔๙-๑๕๐*

^๒ อ้างแล้ว, น. ๑๕๐

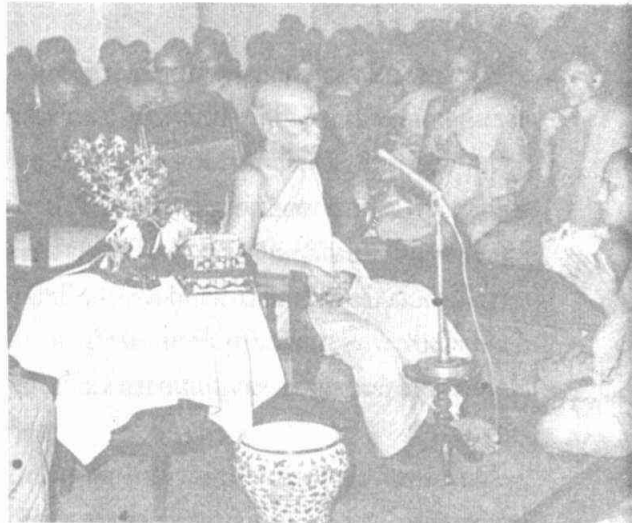
จากกรรมสัมพันธ์ของสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพร้อมกันแล้ว และได้เตรียมการทุกอย่างพร้อมทั้งติดต่อเป็นการส่วนตัวกับผู้รู้จักในประเทศพม่า โดยการช่วยเหลือของอุปัชฌ์พม่าไว้พร้อมแล้ว จึงยากที่จะระงับการเดินทางได้ และท่านยังได้ยืนยันการเดินทางต่ออธิบดีกรมการศาสนาเป็นครั้งสุดท้ายว่า การเดินทางครั้งนี้เป็นเรื่องส่วนตัว ไม่ใช่เรื่องของตำแหน่งและทางราชการแต่อย่างใด

ครั้งเมื่อพระพิมลธรรมได้นำพระภิกษุที่จะเดินทางไปศึกษาต่อ ไปกราบลาท่านสังฆนายกในสมัยนั้น คือสมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) เพื่อรับโอวาทและอนุโมทนา แต่แทนที่ท่านสังฆนายกจะให้โอวาทอันไพเราะ ท่านกลับแสดงข้อขัดแย้งที่ท่านมีอยู่ออกมาให้พระหนุ่มที่จะเดินทางไปศึกษาต่อได้ฟังว่า “ท่านพิมลธรรมเถย ท่านจะเอาดีไปถึงไหน การพระศาสนาในเมืองไทยเอาดีที่สุดอยู่แล้ว”^๓

แต่กระนั้นการที่พระพิมลธรรมนำพระภิกษุไปศึกษาต่อยังต่างประเทศพม่านั้นก็ประสบความสำเร็จและได้รับการต้อนรับจากเจ้าหน้าที่และรัฐบาลพม่าเป็นอย่างดี และในกาลต่อมา ท่านยังได้ขยายขอบเขตในการส่งพระภิกษุไปศึกษาต่อไปยังประเทศอินเดีย ที่สถาบันนวนาลันทา และประเทศศรีลังกา ที่สถาบันธรรมทูตวิทยาลัย เหล่านี้เป็นต้น นับว่าเป็นการทำงานชนิดท้าทายความคิดของสงฆ์และฆราวาสในยุคนั้นเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามการส่งพระภิกษุไปศึกษาต่อยังต่างประเทศที่พระพิมลธรรมได้วางรากฐานไว้ในสมัยนั้น ก็ยังคงดำเนินการสืบเนื่องมาจนปัจจุบันนี้ ทั้งยังได้ขยายขอบเขตออกไปยังประเทศต่าง ๆ ในแถบยุโรปและอเมริกาอีกด้วย

การริเริ่มตั้งสำนักสอนวิปัสสนาขึ้นเป็นแห่งแรกในประเทศไทย

งานประการที่สาม คือ การฟื้นฟูวิปัสสนาธุระ คือตั้งสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานขึ้นที่วัดมหาธาตุฯ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร)

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

เป็นแห่งแรก แล้วขยายให้กว้างขวางมากขึ้นโดยลำดับไปสู่อำเภอและจังหวัดต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศ

นับตั้งแต่ครั้งที่พระพิมลธรรมได้ส่งพระภิกษุไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ เพื่อให้นำความรู้กลับมาช่วยเสริมสร้างงานด้านพุทธศาสนาในประเทศไทย รวมทั้งการที่ท่านได้ขอเชิญพระพม่ามาช่วยทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระร่วมกันนั้น ได้ช่วยให้งานศาสนาในประเทศไทยก้าวหน้าขึ้นอย่างมาก จนก่อให้เกิดการตั้งสำนักวิปัสสนากัมมัฏฐานขึ้นวัดมหาธาตุฯ เป็นแห่งแรกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๖ เป็นต้นมา มีพระเถรานุเถระและคณะอุบาสก-อุบาสิกาสมัครเข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมาก จนเต็มพระวิหารหลวงและระเบียบพระอุโบสถทั้ง ๔ ด้าน และภายใน ๑ ปีต่อมาก็สร้างพระเถระวิปัสสนาจารย์ออกมาไม่น้อย ซึ่งวิปัสสนาจารย์เหล่านี้ก็ได้ออกไปช่วยขยายงานพระศาสนา ด้านวิปัสสนาธุระให้กว้างขวางยิ่ง ๆ ขึ้นไป โดยได้ไปตั้งสำนักสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ อีกเกือบทั่วประเทศ

การไม่ออกกฎหมายคอมมิวนิสต์บวชในพระพุทธศาสนา

นอกจากงานสำคัญสามประการข้างต้นแล้ว พระพิมลธรรมยังได้บุกเบิกงานพระพุทธานา ด้าน

^๓ พระพิมลธรรม, *ผจญมาร*, เทพนิมิตการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๒๖, น. ๖-๗

อื่น ๆ ที่เป็นการทำลายความรู้สึกของคนในยุคนั้นอีก ไม่น้อย เช่น การที่ท่านไม่ออกกฎหมายคอมมิวนิสต์ บวชในพระพุทธศาสนา ตามความต่อนหนึ่งที่เล่าไว้ในหนังสือ *ศึกสมเด็จพระเจ้า* ว่า ในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งสังฆมนตรีองค์การปกครองนั้น รัฐบาลภายใต้การนำของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. ๒๔๙๓ โดยรัฐบาลได้ใช้กลไกทุกชนิดในการประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงอันตราย และความร้ายกาจของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่มีต่อความมั่นคงของชาติ ศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์

รัฐบาลได้มีหนังสือกราบเรียนสังฆนายกในสมัยนั้น คือสมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) เพื่อขอให้ทางคณะสงฆ์ออกกฎหมายห้ามรับคอมมิวนิสต์บวชในพระพุทธศาสนา เมื่อท่านสังฆนายกนำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมคณะสังฆมนตรี ปรากฏว่าสังฆมนตรีหลายรูปเห็นชอบด้วย และมีมติมอบให้พระพิมลธรรม (อาจ อาสภเถร) สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง รับผิดชอบดำเนินการให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของรัฐบาล

แต่วันนั้นพระพิมลธรรมมิได้เข้าร่วมประชุมด้วย ทำให้ท่านตกอยู่ในฐานะกลืนไม่เข้าคายไม่ออกต่อการดำเนินการเรื่องนี้ เพราะเห็นว่าจะเป็นการเสียแก่พุทธศาสนา มากกว่าผลดี แต่หากปฏิเสธก็เท่ากับเป็นการขัดนโยบายของรัฐบาลและมติคณะสังฆมนตรี เมื่อยังหาทางออกไม่ได้ท่านจึงต้องเก็บเรื่องนี้ไว้ก่อน

อย่างไรก็ตามรัฐบาลก็ยังคงติดตามเรื่องและทวงถามอยู่เสมอ ๆ ทำให้ท่านสังฆนายกและคณะสังฆมนตรีอีกหลายรูปต่างร้อนใจไปตาม ๆ กัน และมีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่าง ๆ นานา เป็นต้นว่าพระพิมลธรรมหัวดีอย่าง อดดีบ้าง เป็นคอมมิวนิสต์บ้าง ฯลฯ จนมีหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งไปขอสัมภาษณ์พระพิมลธรรมว่า การที่ท่านไม่ยอมออกกฎหมายห้ามคอมมิวนิสต์บวชนั้น หมายความว่าท่านไม่กลัว

พระพิมลธรรม

จากนั้นมาอีกหนึ่งปี หลังจากเหตุการณ์นั้นผ่านพ้นไป หลวงพ่อพิมลธรรม ได้เดินทางไปที่วัดโพธาราม จ.นครสวรรค์ ที่วัดโพธารามนั้นมีศาลาหลังหนึ่งชื่อ ศาลาพิมลธรรม พระเถรรุ่นหลังอาจไม่รู้จักความเป็นมา ผมจะขอเล่าเพิ่มเติมสักเล็กน้อย กล่าวคือ ศาลาการเปรียญหลังนี้ หลวงพ่อพระธรรมคุณาภรณ์ (เข้า จิตปัญญาเถร ป.ธ.๙) เป็นผู้สร้าง แล้วตั้งชื่อว่า ศาลาพิมลธรรม เป็นอนุสรณ์ ด้วยพระพิมลธรรม เป็นอาจารย์ของพระธรรมคุณาภรณ์ (เข้า จิตปัญญาเถร) นั่นเอง มีการประชุมพระเถรที่ศาลาพิมลธรรมในวันนั้น ท่านอาจารย์พระมหาสายดิ่ง จิตสจฺจ (ป.ธ.๘) เป็นผู้ดูแลให้การต้อนรับหลวงพ่อกิมลธรรม

ท่านอาจารย์พระมหาสายดิ่ง จิตสจฺจ อาจารย์ใหญ่ของเขานั้นเข้มงวดมาก อบรมพระเถรในหลาย ๆ เรื่องโดยเฉพาะเรื่องการตอบปัญหาเวลาหลวงพ่อกิมลธรรมถาม ด้วยเป็นที่ทราบกันดีว่าหลวงพ่อกิมลธรรมตอบได้ยาก เวลาเดินทางไปเยี่ยมเยียนวัดต่าง ๆ ครั้นถึงเวลาหลวงพ่อกิมลธรรมมา ท่านกล่าวให้โอวาทจบ พระเถรทุกคนก็คอยฟังว่าท่านจะถามปัญหาธรรมข้อใด หลวงพ่อหยุดนิดหนึ่งแล้วก็ท่านก็ชี้มือไปถามปัญหาที่คาดไม่ถึงว่าท่านจะถาม ท่านถามว่า บันไดมีกี่ขั้น โตะหมู่ มีกี่ตัว หน้าต่ามีกี่บาน ทุกคนงอไปหมดและสุดท้ายก็ตอบกันไม่ได้อยู่ดี พระเถรวัดโพธาราม ต้องจำปัญหาของท่านไปอีกนาน

จากนั้นมาเมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๕๒๖ ผมในฐานะเป็นรองประธานกรรมการนิสิตมหาจุฬาฯ ได้มีโอกาสไปรายงานตัวพร้อมด้วยคณะกรรมการบริหารกรรมการนิสิต หลวงพ่อได้ให้โอวาทที่ผมรู้สึกประทับใจและจดจำมาจนถึงปัจจุบัน ท่านขึ้นต้นพูดว่า **หัวดำเดินก่อนหัวดอนตามหลัง** หมายถึงอะไร ทุกคนตอบไม่ได้ หลวงพ่ออธิบายว่า หลวงพ่อให้คนหนุ่มเดินนำหน้าเป็นฝ่ายปฏิบัติการ ส่วนคนอาวุโสให้คอยให้คำปรึกษาอยู่เบื้องหลัง การทำงานจึงจะดำเนินไปด้วยดี

ความจริง พระพิมลธรรม อาสภเถร มีประวัติที่น่าสนใจหาอ่านได้จากหนังสือหลายเล่ม เล่มหนึ่งคือ **ผจญมาร บันทึกรชีวิต ๕ ปี ในห้องขัง** ของพระพิมลธรรม (อาสภเถร) เมื่อไม่นานมานี้ แดงท่าพระจันทร์ มีคนนำหนังสือเก่ามาวางขายบริเวณทางเท้าเล่มละสิบบาท ผมจึงแวะอ่าน พบหนังสือ **พระธัมมปัทฏฐสเทนา เรื่อง พระมหาโมคคัลลานเถร พระพิมลธรรม อาสภเถร วัดมหาธาตุฯ แปลและเรียบเรียง พิมพ์แจกเป็นธรรมทานเนื่องในงานวันเกิด** ๘

พฤศจิกายน ๒๕๒๓ ในคำนำหลวงพ่อกิมเขียนไว้ว่า...เรื่องพระมหาโมคคัลลานเถร ข้าพเจ้าได้แปลและเรียบเรียงไว้ ขณะที่ทำนิจจำพรรษาอยู่ ณ สำนักสันติบาลาราม เมื่อพ.ศ.๒๕๐๕...

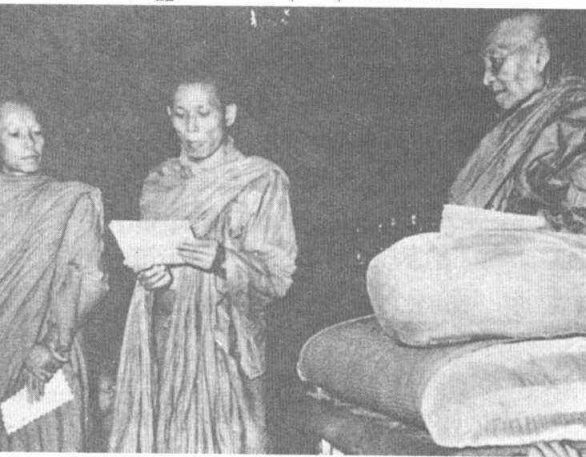
* แสง อดมศรี, *ศึกสมเด็จพระเจ้า*, อมรรการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๒๘, น. ๑๕๗-๑๖๓

คอมมิวนิสต์ใช่หรือไม่ ท่านก็ตอบว่า ท่านไม่กลัว เพราะท่านเป็นศิษย์พระพุทธเจ้า มีพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่งจึงไม่กลัว

เมื่อข่าวถูกตีพิมพ์ออกไป ทำให้รัฐบาลร้อนใจ จนต้องให้ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และอธิบดีกรมตำรวจในสมัยนั้น ไปพบพระพิมลธรรมด้วยตนเอง เพื่อขอทราบข้อเท็จจริงว่าท่านมีเหตุผลอย่างไรต่อเรื่องนี้ พระพิมลธรรมจึงได้ชี้แจงว่า ที่ท่านไม่กลัวคอมมิวนิสต์นั้น เพราะเชื่อมั่นว่าถ้าเราชาวพุทธเคารพสักการะพระรัตนตรียึดพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง ศึกษาให้รู้ให้เข้าใจศาสนา ปฏิบัติตามคำสอนในทางศาสนาอย่างจริงจังแล้ว จะไม่มีสิ่งใดมาทำลายสถาบันที่เราเคารพอยู่ได้เลย ขณะนี้ปัญหาเฉพาะหน้าจึงอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรคนจึงจะรู้และปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและจริงจัง เมื่อแก้ปัญหานี้ได้แล้ว ท่านเชื่อว่า ความหวาดกลัวภัยพิบัติต่าง ๆ ก็จะหมดไป และท่านยังเห็นต่อไปว่า หากเราสามารถสอนพวกคอมมิวนิสต์ให้รู้ธรรมะ ให้เลื่อมใสในศาสนาได้ ก็จะเป็นการดี เป็นบุญกุศลด้วย ด้วยเหตุนี้ท่านจึงไม่กลัวคอมมิวนิสต์ และอยากเทศน์ให้คอมมิวนิสต์ฟังด้วย

เมื่อเหตุผลเป็นเช่นนี้ พล.ต.อ. เผ่า จึงกล่าวว่า เห็นด้วยกับท่าน และนำความไปกราบเรียนให้ท่าน

พระพิมลธรรม ร่วมในการอ่านสารสนธิของ สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ท่ามกลางสังฆคณาจารย์ ในที่ประชุมสังฆสภา ณ กรุงย่างกุ้ง ประเทศพม่า

นายทราบ ซึ่งเมื่อ จอมพล ป. ได้รับทราบแล้ว ทางรัฐบาลก็ไม่ได้มีการขัดขวางในเรื่องนี้อีก

การเป็นประธานปรั่วมประชุมสังคายนา พระไตรปิฎกที่ประเทศพม่า

นอกจากเหตุการณ์ข้างต้นแล้ว ในสมัยหนึ่ง เมื่อประเทศพม่าตกลงจะประชุมกระทำสังฆสภาสังคายนาพระไตรปิฎก ที่มหาปาสณาคูหา กรุงย่างกุ้ง นั้น ทางราชการพม่าได้อาราธนามายังคณะสงฆ์ไทย ขอให้ส่งพระคณะสังฆคณาจารย์ไปร่วมประชุมกระทำสังฆสภาสังคายนาครั้งนี้ด้วย แต่เมื่อนำเรื่องเข้าสู่ที่ประชุมคณะสงฆ์ธรรมยุติธรรม ที่ประชุมส่วนมากกลับไม่เห็นด้วยในการนี้ เพราะเห็นว่าพม่าเพิ่งจะได้เอกราชใหม่ ๆ การคิดจะกระทำสังฆสภาสังคายนา เป็นการคิดใหญ่เกินตัว บางท่านก็เห็นว่าควรส่งไปร่วมสังฆสภาด้วยแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ไปร่วมประชุมลงมติ มีเพียงพระพิมลธรรมรูปเดียว ที่เห็นว่าควรส่งพระคณะสังฆคณาจารย์ไทยไปร่วมประชุมลงมติด้วย เพราะท่านเห็นว่าเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาที่สำคัญ ไม่ควรนำอคติทางชนชาติและการปกครองมาข้องเกี่ยว

เรื่องนี้ประเทศพม่าได้เสนอเรื่องไปยังคณะรัฐบาลไทยด้วย เมื่อคณะรัฐบาลมีมติให้คณะสงฆ์ไทยจัดส่งคณะพระสังฆคณาจารย์ไปร่วม พระพิมลธรรมจึงต้องรับหน้าที่เป็นประธานนำคณะพระสังฆคณาจารย์ไทยไปร่วมประชุมยังประเทศพม่า ทั้งนี้ เพราะท่านเป็นเพียงรูปเดียวในคณะสงฆ์ธรรมยุติธรรมที่เห็นว่าควรส่งพระไทยไปร่วมประชุมสังคายนาดังกล่าว พระเถระสังฆมนตรีในสมัยนั้นจึงยกให้ท่านนี้เป็นภาระของท่านแต่เพียงผู้เดียว

ด้วยเหตุที่พระพิมลธรรมเป็นผู้นำจากประเทศไทยในการไปร่วมประชุมกระทำสังฆสภาสังคายนาครั้งนั้น ทำให้ท่านเป็นพระภิกษุไทยรูปแรกที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลพม่าในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ให้เป็น "อัครมหาบัณฑิต" พร้อมกับสังฆนายกแห่งกัมพูชา และท่านก็ยังได้เดินทางไปร่วมประชุมกระทำสังฆสภาสังคายนาที่ประเทศพม่านี้มากถึง ๑๒ ครั้ง จนกระทั่ง

แล้วเสด็จ และทำการฉลองเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ พอดี*

เหตุที่ท่านได้รับการยอมรับนับถือจากรัฐบาลพม่าเป็นอย่างมาก จนกระทั่งเป็นภิกษุไทยรูปแรกได้รับเกียรติแต่งตั้งให้เป็น "อัครมหาบัณฑิต" นี้ อาจเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความไม่พอใจ และความริษยาในพระผู้ใหญ่บางรูป บางกลุ่มในคณะสังฆมนตรีก็เป็นได้

พระพิมลธรรมกับ เอ็ม. อาร์. เอ.

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๑ ท่านเป็นพระภิกษุไทยรูปแรกที่ได้รับนิมนต์ จาก ดร.แฟรงค์ บูชแมน ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นประธานของขบวนการส่งเสริมศีลธรรม (Moral Rearmament : M.R.A.) ซึ่งรู้จักกันดีในชื่อ เอ็ม.อาร์.เอ. เพื่อไปร่วมงานฉลองอายุครบ ๔๐ ปีของดร.แฟรงค์ บูชแมน และฉลองครบรอบ ๑๐ ปีของเอ็ม.อาร์.เอ. ที่มลรัฐมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อเสร็จจากการเดินทางไปประชุมดังกล่าวแล้ว พระพิมลธรรมพร้อมด้วยคณะยังได้เดินทางไปประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาในมลรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศต่าง ๆ ในยุโรป ร่วมกับองค์กร เอ็ม.อาร์.เอ. อีกด้วย

ถือได้ว่าท่านเป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรกที่ได้เดินทางไปประกาศพุทธธรรมยังประเทศเหล่านั้น เพราะก่อนหน้านี้ยังไม่เคยมีพระสงฆ์ไทยรูปใดเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังประเทศต่าง ๆ ดังกล่าวมาก่อนเลย นอกจากนี้พระพิมลธรรมยังเป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรกที่ได้เข้าพบองค์พระสันตะปาปา ประมุขแห่งศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก ณ กรุงวาติกัน เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี และหาทางแลกเปลี่ยนศาสนทูตระหว่างศาสนาต่อกันและกันอีกด้วย

หลังจากการเดินทางในครั้งนั้น พระพิมลธรรมก็ได้รับนิมนต์จากองค์กร เอ็ม.อาร์. เอ. มาอีกเกือบทุกปีให้ไปร่วมเผยแผ่ศีลธรรมในประเทศต่าง ๆ ด้วยกัน ซึ่งท่านสามารถหาโอกาสเดินทางไปร่วมกับเอ็ม.อาร์.

พระพิมลธรรม อาสาภกร กับพเจ้าวัจ

สำนักสันติบาลารามที่ว่านี้คือห้องขังสันติบาล กรมตำรวจนั่นเอง

หากเราอ่านเทศนาเรื่อง พระมหาโมคคัลลานเถร จบแล้วโดยมิได้ใช้โยนิโสมนสิการแล้ว ก็จะผ่านไปเช่นเดียวกับเทศนาภคณ์อื่น ๆ แต่หากตั้งปจฉาว่า เพราะเหตุใด พระพิมลธรรมจึงเลือกเอาเรื่องพระมหาโมคคัลลานเถรมาแสดง ก็น่าจะมีวิสัยทัศน์ ตามมาว่า พระมหาโมคคัลลานเถรปรินิพพานด้วยถูกโจรสลัดกรรมถึง ๓ ครั้ง ครั้งแรกท่านหลบหนีออกทางช่องลูกดาลไปเสีย ครั้งที่สองท่านรู้แล้วก็พึ่งขอฟ้าหลบหนีไปทางอากาศ ครั้งที่สามท่านรู้ว่า เป็นเพราะผลกรรมที่ท่านทำไว้ จึงยอมให้โจรสลัดไม่หนีไปอีก เหตุที่พระมหาโมคคัลลานเถรถูกฆาตกรรมเพราะเมื่ออดีตชาติได้ทำลายทูปติบิดามารดาถึงแก่ชีวิต เมื่อชาวพระมหาโมคคัลลานเถรถูกโจรสลัด กระจายไปทั่ว พระภิกษุสงฆ์จึงประชุมกัน พระพุทธเจ้าก็ทรงแสดงพระธรรมเทศนาให้ภิกษุทั้งหลายฟังว่า

โย ทณฺเฑ เทน อทณฺเฑ เทสุ อปฺปทญฺเฐสุ ทุสฺสดี
ทสฺสนมณฺเฑตฺรึ จานํ ชินฺนฺปุเมว นิคฺคจฺฉติ
เวทนํ มรฺุสฺสํ ชาเนํ สรฺริสฺสํ จ เกทนํ
ครุภํ วาปิ อาพาธํ จิตฺตฺกฺเขปิ ว ปาปฺปุเณ
ราชโต วา อุปฺสคฺคํ อพฺกฺกฺขานํ ว ทารุณํ
ปริภฺยํ ว ฌาตึนํ โภคานํ ว ปภฺงฺคฺนํ
อถ วาสฺส อคารานํ อคฺติ ทนฺติ ปาวโก
กายสฺส มหา ทูปฺปญฺเญ นิรยํ โส อฺปปชฺชติ

แปลว่า ผู้ใดลงอาญาในผู้ไม่มีอาญา ประทุษร้ายในผู้ไม่มีความผิด เขาย่อมประสบเหตุแห่งทุกข์ ๑๐ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งในปัจจุบัน คือ ถูกทรมานทรมานอย่างหนัก ๑ ถูกความสูญเสียทรัพย์สินอันมาก ๑ ถูกทำร้ายร่างกายอย่างทารุณ ๑ ต้องโรคาพาธอย่างหนัก ๑ เป็นบ้า ๑ เกิดความขัดข้องแต่พระราชา ๑ ถูกกล่าวต่ออย่างร้ายแรง ๑ ถูกความเสื่อมสิ้นแห่งหมู่ญาติ ๑ โภคทรัพย์พังทลายสูญหายไป ๑ ถูกไฟป่าไหม้บ้านเรือนเป็นประการสุดท้าย และต่อไปเมื่อตายแล้ว เขาผู้นั้นซึ่งเป็นคนทรมานบุญญา ย่อมไปตกนรกหมกไหม้อยู่ในอเวจี อีก ดังนี้

โดยบทสรุปของเทศนาบทนี้ นอกจากจะสะท้อนถึงการประทุษร้ายผู้ที่มีได้ประทุษร้ายมีโทษ ๑๐ ประการแล้ว ยังบ่งบอกถึงกรรมเทศนาที่มอบแสดงให้แก่ผู้ประทุษร้ายท่าน โดยผลกรรมที่แต่ละคนได้ทำไปเป็นอย่างไรนั้นได้แสดงผลให้ปรากฏออกมา ดังเป็นที่ทราบกันแล้ว

จางชนะความร้าย ด้วยความดี

* พระพิมลธรรม, ฝฉญุมาร, เทพนมิตการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๒๖, น. ๕

รับประเมินภัตตาหารจาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม

เอ. ได้อีก ๒-๓ ครั้ง ซึ่งท่านได้เล่าว่า "ปรากฏว่าสำหรับพระสงฆ์ไทยนั้น เขานิมนต์ไปร่วมเผยแผ่แต่ข้าพเจ้ารูปเดียว และการนิมนต์นั้น เขานิมนต์มาเกือบทุกปี แต่เราไม่มีโอกาสที่จะไปร่วมทุกปี"^๖

อนึ่งการเดินทางไปเผยแผ่ศีลธรรมร่วมกับ เอ็ม.อาร์.เอ. เป็นไปอย่างที่ไม่ยึดถือศาสนาไหนของใครว่าสำคัญ แต่ให้ยึดถือธรรม ๔ ประการเหมือนกัน คือ ๑. จริยที่สุด ๒. บริสุทธิ์ที่สุด ๓. อุดมที่สุด ๔. เสียสละที่สุด ซึ่งใกล้เคียงกับฆราวาสธรรม ๔ ข้อของศาสนาพุทธ คือ ๑. สัจจะ ๒. ทมะ ๓. ขันติ ๔. จาคะ จึงเป็นโอกาสให้ท่านเดินทางไปทำงานร่วมกับเขาได้โดยไม่ขัดข้อง เพราะท่านเห็นว่าการที่ไปเผยแผ่ศีลธรรมร่วมกับคณะบุคคลากร เอ็ม.อาร์.เอ. นั้นก็เหมือนกับการไปเผยแผ่ธรรมในพุทธศาสนานั่นเอง ซึ่งท่านก็ได้กล่าวถึงความรู้สึกของท่านที่มีต่อการทำงานร่วมกับบองค์กร เอ็ม.อาร์.เอ. ไว้ว่า "...เราจึงไปร่วมกันได้อย่างสนิทชิดชอบเหมือนอย่างพี่น้องตลอดกาล"^๗

การที่พระพิมลธรรมได้ทุ่มเทสติปัญญา แรงกาย แรงใจ ในการพัฒนางานด้านพระพุทธศาสนา เหล่านี้จนประสบความสำเร็จดังที่ปรากฏอยู่ กลับกลายเป็นเหตุให้เกิดความไม่เข้าใจกันกับพระมหาเถระชั้นผู้ใหญ่บางท่าน และคณะสังฆมนตรีบางรูป อันเป็นชนวนให้เกิดความขัดแย้ง การใส่ร้ายป้ายสี และเหตุการณ์ที่ตามมาคุกคามพระพิมลธรรมได้

อย่างไม่น่าเชื่อ คือ ถึงกับทำให้ท่านต้องถูกปลดออกจากสมณศักดิ์ โดยเฉพาะงานสำคัญประการที่สาม คือการริเริ่มตั้งสำนักวิปัสสนาขึ้นในวัดมหาธาตุนั้น ได้กลายเป็นข้ออ้างที่ฝ่ายตรงข้ามใช้กล่าวหาท่านว่า มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ คือมีการชูงมกำลังเพื่อก่อการบ่อนทำลายประเทศชาติ จนเป็นเหตุให้ท่านต้องถูกจับกุมตัวไปคุมขังไว้ ณ กรมตำรวจเป็นเวลาถึง ๕ พรรษา

ซึ่งก่อนหน้าที่เหตุการณ์จะดำเนินไปจนถึงขั้นนั้น ก็ได้มีเสียงติฉินนินทาท่านนานัปการ จากบรรดาฆราวาสและพระเถระบางรูปที่มีจิตริษยาและมีความเห็นขัดแย้งกับท่าน มีเสียงเรียกร้องให้เปลี่ยนตำแหน่ง หรือลาออกจากตำแหน่งเสีย ฯลฯ เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า จนกระทั่งท่านได้รับลิติตจากสมเด็จพระสังฆนายกในสมัยนั้น คือ สมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) ลงวันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ ที่ดำเนินกิจการของท่านอย่างรุนแรง ทั้งยังแนะนำให้ท่านลาออกจากคณะสังฆมนตรีเสีย ท่านจึงได้ตัดสินใจไปพบสมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) สังฆนายก เพื่อเรียนชี้แจงเรื่องราวการทำงาน และเรื่องต่างๆ ที่เกิดความเข้าใจถูกต้องตรงตามความเป็นจริงนานถึง ๔ ชั่วโมง

แต่การณ์กลับกลายเป็นว่าตลอดเวลา ๔ ชั่วโมง ที่ท่านพยายามเรียนชี้แจงข้อเท็จจริงต่อสมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) สังฆนายกนั้น กลับไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด หนาซ้ำอาจจะยิ่งเพิ่มไม่พอใจ ไม่เข้าใจกันให้มากขึ้น ดังคำพูดของสมเด็จพระวันรัตที่กล่าวกับพระพิมลธรรม หลังจากที่คุณกันมานานถึง ๔ ชั่วโมงว่า "ท่านพิมลธรรมนี้ คุณกันตั้งแต่ ก-ฮ หาช่องลงกันไม่ได้สักตัวเลย"^๘

เมื่อกลายเป็นเช่นนี้พระพิมลธรรมจึงต้องยึดอุเบกขาธรรมเป็นที่ตั้ง ด้วยการวางเฉยต่อเสียงติฉินนินทาทั้งปวง สิ่งใดจะเกิดก็คงต้องปล่อยให้เกิด และ

^๖ อ้างแล้ว, น. ๕

^๗ อ้างแล้ว, น. ๕

^๘ แสง อุดมศรี, *ศึกสมเด็จ*, อมรรการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๒๔, น. ๑๔๐

ท่านยังคงมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์ พัฒนางานด้านศาสนาเหล่านี้ต่อไป โดยไม่สนใจหรือหวั่นไหวต่อคำคัดค้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ใด ๆ ด้วยเชื่อว่างานเหล่านี้จะเป็นประโยชน์แก่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยในอนาคต และยังผลให้กิจการพระพุทธศาสนาที่มีอยู่แล้วให้เจริญวัฒนายิ่งขึ้นไปตามลำดับ

การเปลี่ยนแปลงทางอำนาจในคณะสงฆ์

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ สมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก และได้มีการเปลี่ยนแปลงผู้ดำรงสังฆนายก และคณะสังฆมนตรีชุดใหม่ โดยสมเด็จพระมหาวิริวงศ์ (จวน อุฏฺฐายีมหาเถร) ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสังฆนายก และได้เสนอชื่อคณะสังฆมนตรีชุดใหม่ต่อสมเด็จพระสังฆราชฯ

ซึ่งในคณะสังฆมนตรีชุดใหม่นั้นไม่ได้มีชื่อของพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) รวมอยู่ด้วย ทั้งที่ท่านมีผลงานและเกียรติคุณมากมาย ตลอดจนมีอายุยังไม่มาก ยังพร้อมที่จะบริหารงานต่อไปได้อีกหลายปี (ขณะนั้นท่านมีอายุ ๕๗ ปี) นับได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจภายในคณะสงฆ์ในครั้งนี้ ทำให้พระพิมลธรรมได้พ้นออกจากตำแหน่งสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง สมดังพระประสงค์ขององค์สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ใหม่^๙

เมื่อท่านไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางอำนาจใด ๆ ในคณะสังฆมนตรีแล้ว เหตุการณ์ก็น่าจะยุติลงเพียงเท่านั้น แต่เป้าหมายแท้จริงของผู้มีอำนาจระดับสูงในคณะสงฆ์มิใช่เพียงเพื่อกันพระพิมลธรรมออกจากตำแหน่งสังฆมนตรีเท่านั้น หากแต่มุ่งที่จะกำจัดออกไปจากวงการสงฆ์เลยทีเดียว ดังที่เคยมีพระภิกษุที่เคารพรักและนับถือพระพิมลธรรมได้มากราบเรียนท่านว่า สมเด็จพระสังฆราช (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) ได้ทรงตั้งพระทัยและปรารถนาไว้ว่า “จะทำพระพิมลธรรมให้เป็นพระมหาอาจ และจะทำพระมหาอาจให้เป็นนายอาจในที่สุด”^{๑๐}

แม้พระพิมลธรรมจะได้รับทราบความข้อนี้แล้ว

แต่ท่านกลับรู้สึกเฉย ๆ เพราะท่านมีความมั่นใจอยู่เสมอในพระพุทธพจน์ที่ว่า “หมู่มสัตว์ที่มีชีวิตทุกจำพวก มีกรรมเป็นของแห่งตน” และได้พิจารณาเห็นว่า เมื่อเรารับสนองกรรมใดก็ตามที่คู่ควรกัน กรรมอันนั้นก็หมดสิ้นอายุกันเสียที ถ้าเรามีเจตนาหลบเลี่ยงไม่ยอมรับผลกรรมนั้นแต่โดยดีในครั้งนี้ ครั้งต่อไปก็ต้องรับผลสนองกรรมนั้นอีกจนได้ ท่านจึงไม่สนใจที่จะป้องกันตัว หรือระวังอะไรเป็นพิเศษ ยังคงมุ่งหน้าปฏิบัติภารกิจที่ยังมีอยู่ต่อไป

ถูกถอดออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาส และถูกถอดสมณศักดิ์

ต่อมาไม่นานแผนการที่มุ่งหมายจะกำจัดพระพิมลธรรมก็เริ่มปรากฏให้เห็นจริงดังคาด กล่าวคือ เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๒๕๐๓ สมเด็จพระมหาวิริวงศ์ อุฏฺฐายีมหาเถร สังฆนายก ได้ทำหนังสือกราบทูลสมเด็จพระสังฆราช กิตฺติโสภณมหาเถร มีความว่า พระพิมลธรรม วัดมหาธาตุฯ ได้เสพเมถุนทางเวจมรรคกับศิษย์ภายในวัด และทำอชฌมาจารปล่อยสุกคะ ทั้งนี้ทางการตำรวจสันติบาล มีรองผู้บังคับการตำรวจสันติบาล พร้อมด้วยผู้กำกับการตำรวจสันติบาล ได้นำพยานในฐานะผู้เสียหาย ๕ คนมาให้คำยืนยันรับรองคำให้การในคดีดังกล่าวต่อหน้ากรรมการสงฆ์ทีละคน พร้อมกับได้จดบันทึกและลงนามเป็นหลักฐานไว้พร้อมกันนี้แล้ว คณะกรรมการสงฆ์จึงลงความเห็นว่า พระพิมลธรรมต้องศีลวิบัติขาดจากความเป็นภิกษุแล้ว ไม่สมควรทรงเพศเป็นบรรพชิต และไม่สมควรดำรงสมณศักดิ์ต่อไป พร้อมกับขอประทานเสนอให้สมเด็จพระสังฆราช ทรงจัดการในชั้นปกครองต่อไป

โดยไม่คาดฝัน พระพิมลธรรมก็ได้รับพระบัญชาจากสมเด็จพระสังฆราช กิตฺติโสภณมหาเถร ลงวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๐๓ ให้ท่านออกเสียจากสมณเพศภายใน ๑๕ วัน ดังมีข้อความว่า “..คณะกรรมการฝ่ายสงฆ์เห็นว่า ท่านถึงศีลวิบัติ ขาดจาก

^๙ พระพิมลธรรม, *ผจญมาร*, เทพนิมิตการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๒๖, น. ๙

ความเป็นภิกษุแล้ว ไม่สมควรทรงเพศบรรพชิตใน
พระพุทธศาสนา และไม่สมควรดำรงสมณศักดิ์ต่อไป
...ขอให้ท่านพิจารณาตนด้วยตน ขอให้ท่านออกเสีย
จากสมณเพศและหลบหายตัวไปเสีย ...ขอให้ปฏิบัติ
ตามคำแนะนำภายในกำหนด ๑๕ วัน นับแต่วันที่
ปรากฏในลิขิตนี้”^{๑๐}

หลังจากได้รับลิขิตดังกล่าว พระพิมลธรรม
ตลอดจนคณะสงฆ์วัดมหาธาตุจึงได้ทำหนังสือกราบ
ทูลสมเด็จพระสังฆราช และผู้มีอำนาจฝ่ายบ้านเมือง
เพื่อขอความเป็นธรรม และขอโอกาสชี้แจงเพื่อแก้
ข้อกล่าวหาดังกล่าวหลายครั้ง แต่กลับไม่เคยได้รับ
โอกาสแก้ข้อกล่าวหา หรือมีการสอบสวนรับฟัง
ข้อเท็จจริงแต่อย่างใด

จนกระทั่งวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๐๓ สมเด็จพระ
สังฆราชทรงอาศัยอำนาจตามมาตรา ๔๖ แห่ง
สงฆาณัติระเบียบพระคณาธิการ พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้มี
พระบัญชาให้พระพิมลธรรมพ้นออกจากตำแหน่ง
เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ สถานประพฤติดังกล่าวร้าย-
แรง

และในวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๐๓ สมเด็จพระ
มหาธีรวงศาจารย์ (จวน อุฏฐายีมหาเถร) สังฆนายกในสมัย
นั้นได้เรียกคณะสงฆ์มาประชุมเพื่อลงมติให้
ถอดพระพิมลธรรมและพระศาสนโสภณ เจ้าอาวาส
วัดราชาธิวาส ออกจากสมณศักดิ์ และได้มีหนังสือ
ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เสนอให้
ดำเนินการถอดพระพิมลธรรมออกจากสมณศักดิ์
ในวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๐๓

ต่อมาวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๓ จอมพล
สฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรี ได้ออกประกาศสำนัก
นายกรัฐมนตรีถอดพระพิมลธรรม ออกจากสมณ-
ศักดิ์ มีความว่า “ด้วยพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ)
ฝ่าฝืนไม่ยอมปฏิบัติตามพระบัญชาสมเด็จพระสังฆ-
ราช ซึ่งคณะสงฆ์มนตรีได้พิจารณาแล้วมีมติว่า ไม่
สมควรจะได้ดำรงอยู่ในสมณศักดิ์ จึงทรงพระกรุณา
โปรดให้ถอดพระพิมลธรรมออกเสียจากสมณศักดิ์

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป...”

เมื่อเหตุการณ์ดำเนินมาถึงขั้นนี้แล้ว พระพิมล-
ธรรมจึงจำต้องยอมรับปฏิบัติตามพระบรมราชโองการ
นั้นโดยไม่ได้ขัดขืนแต่อย่างใด

อย่างไรก็ดี คดีความที่ท่านถูกตั้งข้อกล่าวหา
ว่าเสพเมถุนวิตถารกับศิษย์ในวัดนั้น เป็นเรื่องที่ไม่มี
มูลความจริงเลยแม้แต่น้อย หากเป็นการใส่ร้ายป้าย
สี และสร้างความมัวหมองในการดำรงสมณเพศของ
ท่านอย่างเลวร้าย ท่านจึงจำต้องหาทางแก้ข้อกล่าว
หานี้ เมื่อไม่อาจได้รับความเป็นธรรมจากคณะสงฆ์
ชั้นผู้ใหญ่และฝ่ายปกครองบ้านเมือง ท่านจึงต้องขอ
พึ่งศาลยุติธรรม โดยท่านได้มอบอำนาจให้ศิษย์
ดำเนินการฟ้องจำเลยที่ให้การแก้ตำรวจเหล่านั้น เป็น
คดีอาญาฐานใส่ร้ายแจ้งความเท็จและหมิ่นประมาท
โดยเฉพา นายวิริยฤทธิ์ วัฒนานุกรณ์ ซึ่งเป็นพยาน
ปากสำคัญที่ให้การแก้ตำรวจ

ในที่สุดนายวิริยฤทธิ์ วัฒนานุกรณ์ ก็ได้สำราภาพ
ต่อศาล เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๐๓ ว่า

“...ข้าพเจ้านายวิริยฤทธิ์ วัฒนานุกรณ์ ได้กราบ
เรียนต่อศาลรับสำราภาพว่า ข้าพเจ้าได้กระทำผิดตาม
ข้อกล่าวหาจริง และเพื่อรับบาปกรรมที่กระทำผิดไป
แล้ว ตามวิธีการทางศาสนา ข้าพเจ้าได้กราบขอขมา
โทษและขอให้อภัยกรรมแต่พระเดชพระคุณท่านต่อ
หน้าศาลแล้ว จึงขอโฆษณา ณ ที่นี้ว่า พระเดช
พระคุณพระอาจ อาสโภ มิเคยได้ประพฤติดัง
ละเมิดสิกขาบทเป็นศีลวิบัติ ดังที่ข้าพเจ้าต้องกล่าว
ใส่ร้ายพระเดชพระคุณท่านแต่ประการใด...”

ถูกจับกุมและบังคับให้สึก

แม้ท่านจะสามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของ
ตนเอง ต่อคดีใส่ร้ายป้ายสีถึงขั้นอาบัติปาราชิกมาได้
ในภายหลัง แต่บรรดาพระเถระชั้นผู้ใหญ่ที่พยายาม
เอาความผิดท่านทางพระวินัย จนท่านต้องพ้นออก
จากตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ และถูกถอด
สมณศักดิ์นั้น ก็ยังไม่ลดละความพยายามที่จะกำจัด
ท่านให้พ้นจากการดำรงสมณเพศให้ได้ตาม
ประสงค์ที่เขาได้มีมาแต่ต้น ด้วยเหตุนี้ หลังจาก

^{๑๐} อ้างแล้ว, น. ๑๐

หลังจากเจ้าคณะจังหวัด และพระธรรมมหาวิธานวัตร มาเปลี่ยนผ้าเหลืองออก ณ ตึกสันติบาลกอง ๑ วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๐๕

เหตุการณ์ที่ท่านถูกถอดสมณศักดิ์ผ่านไปได้เพียงปีกว่า ๆ ท่านก็ต้องเผชิญกับมรสุมแห่งการคุกคามอย่างเลวร้ายจากผู้มีอำนาจเหล่านั้นอีกครั้ง

ในวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๐๕ เวลาประมาณ ๑๒.๓๐ น. ได้มีคณะนายตำรวจ อันประกอบด้วย พ.ต.อ. เอื้อ เอมมะปาน พ.ต.ต.สุพันธ์ แรมวัลย์ พร้อมด้วยผู้กำกับการตำรวจนครบาล และนายร้อยนายสิบ สารวัตรทหารจำนวนมาก ได้นุกไปล้อมจับกุมท่านถึงกุฏิ โดยตั้งข้อหาว่า **ท่านมีการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ และกระทำความผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร อันเป็นความผิดอาญามีโทษร้ายแรงถึงขั้นประหารชีวิต**

เมื่อท่านได้เจรจากับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ใหญ่ จนเข้าใจเรื่องโดยตลอดแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจจึงได้นำตัวท่านไปสอบสวน ณ สันติบาลกอง ๑

และภายในวันเดียวกันนั้นก็ได้รับบันทึกคำสั่งจากสมเด็จพระสังฆนายก (จวน อุฏฐายีมหาเถร) ให้

จัดการสึกพระภิกษุอาจ อาสโก เสียจากสมณเพศ เพื่อสะดวกแก่การสอบสวนคดี และเพื่อรักษาความปลอดภัยแห่งชาติและพระพุทธศาสนาไว้ โดยสมเด็จพระสังฆนายกได้มอบอำนาจให้พระธรรมวโรดม สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง เป็นผู้บังคับบัญชาการให้เป็นไปตามความมุ่งหมาย ซึ่งท่านสังฆมนตรีได้มีบันทึกสั่งการให้เจ้าคณะจังหวัดพระนครดำเนินการสึกพระพิมลธรรม หรือ ภิกษุอาจ อาสโกในขณะนั้นทันที

ด้วยเหตุนี้ คำวันเดียวกันนั้นพระธรรมคุณาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดพระนคร พร้อมด้วยพระธรรมมหาวิธานวัตร ได้เดินทางไปยังกรมตำรวจสันติบาลกอง ๑ เพื่อสึกพระภิกษุอาจ อาสโก แต่ท่านได้ร้องขอความเป็นธรรมว่า ขอให้ท่านได้มีโอกาสต่อสู้คดีนี้ในเขตบรรพชิตจนกว่าจะชนะหรือแพ้ในที่สุด แต่เจ้าคณะจังหวัดพระนครก็ไม่สามารถยินยอมได้ตามลำพัง เนื่องจากไม่ได้อยู่ในอำนาจหน้าที่ของท่านที่จะ

อนุญาตได้ ทั้งการจับสึกครั้งนี้ยังเป็นคำสั่งโดยตรงจากสมเด็จพระสังฆนายก และท่านสังฆมนตรี

ในที่สุดเมื่อเจรจากดกลางกันไม่ได้ พระพิมลธรรมหรือ ภิกษุอาจ อาสโภ จึงขอโอกาสเขียนคำร้องทุกข์ต่อผู้มีอำนาจ ให้ท่านได้มีโอกาสต่อสู้คดีในเขตบรรพชิต แต่บันทึกที่ได้รับตอบกลับมาในคืนนั้น คือคำสั่งเฉียบขาดจากสมเด็จพระสังฆนายก (จวน อุฏฐายีมหาเถร) ให้สึกท่านเสีย โดยไม่มีการลดหย่อนผ่อนผันให้แต่อย่างใด เมื่อเป็นเช่นนี้ท่านจึงได้ทำหนังสือฎีกาตามต้นร้องขอความเป็นธรรมเป็นครั้งสุดท้าย มีข้อความว่า

“...กระผมก็จะขอความกรุณาอีก คือไม่ยอมสึกตามข้อบังคับอันมิชอบด้วยพระธรรมวินัยและกฎหมายนั้น จะยอมเอาชีวิตบูชาพระรัตนตรัยไปจนถึงที่สุด ...และกระผมจะยังปฏิญาณเป็นพระภิกษุในพระศาสนาอยู่ตลอดไป ถึงแม้จะมีผู้ใจโหดร้ายทารุณแย่งชิงผ้ากาสาวพัสตร์ของกระผมไป กระผมก็จะนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ชุดอื่นแทนซึ่งกระผมมีสิทธิตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย จึงขอให้ท่านเจ้าคุณผู้รู้เห็นอยู่ ณ ที่นี้โปรดทราบและเป็นสักขีพยานให้แก่กระผม ตามคำปฏิญาณนี้ด้วย”

จากนั้นพระพิมลธรรม ก็นั่งขัดสมาธิบนเก้าอี้ นวม หลับตานับลูกประคำ ใจเจริญพระพุทธคุณ ๑๐๘ บท ปลอ่ยให้ผู้มีอำนาจทำตามอำนาจ คือ ปลอ่ยให้เจ้าคณะจังหวัด และพระธรรมมหาวิธานุวัตรเข้ามาเปลื้องผ้าเหลืองออก เมื่อเสร็จสิ้นแล้ว พระธรรมคุณาภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดและพระธรรมมหาวิธานุวัตรก็เดินทางกลับไป

จำพรรษาที่สันติपालาราม

นับตั้งแต่วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๐๕ เป็นต้นมา พระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) ต้องจำพรรษาอยู่ในห้องขัง ณ กรมตำรวจสันติบาลกอง ๑ หรือที่เรียกกันในหมู่ผู้ถูกคุมขังเมื่อพระพิมลธรรมมาจำพรรษาอยู่ที่ สันติपालาราม สภาวะของพระพิมลธรรม ในตอนนั้นยังคงเต็มไปด้วยความสงบ สบายใจ เป็นปกติอยู่เช่นเดิม มิได้หวั่นไหว ทุกข์ร้อนใจในชะตากรรมที่

ประสบแต่อย่างใด ดังที่ท่านได้บันทึกไว้ว่า

“รู้สึกขอบใจพระเจ้าอยู่มาก ที่พระพุทธองค์ทรงบันดาลให้เรา มีน้ำใจเป็นนักกีฬา นับแต่วาระที่นายตำรวจเข้าไปติดต่อกับห้องรับแขก แจ้งถึงการที่เราจะมาจับกุมตัว จนกระทั่งถึงในขณะที่กำลังนั่งเขียนหนังสืออยู่นี้ จิตไม่เสื่อมทรุดหรือเรียกว่าไม่ย่อถอยต่ออารมณ์เลย คงเป็นปกติอยู่เช่นเดิม โทมัสจิตไม่ได้โอกาส แม้แต่อุทธรณ์จะสละคดีก็ไม่บังเกิด กุศลจิตได้โอกาสมากอยู่ ...ก็ได้แต่ปิติโสมนัสจิตก็เกิดขึ้นว่าเป็นโอกาสที่ดีหาได้ยากที่ประสบอยู่นี้ คนอื่น ๆ นับจำนวนหมื่น ๆ แสน ๆ ไม่เคยได้ประสบเลย เราจึงเป็นบุคคลที่อยู่ในเกณฑ์ที่มีโชคดีที่สุดและเป็นการประลองกำลังใจไปในตัว...”

ท่านยังเห็นว่าการที่ได้ใช้ชีวิตอยู่ในห้องขังนั้น เป็นโอกาสอันดียิ่งที่ท่านจะได้ใช้เวลาเขียนหนังสือ ศึกษาพระธรรม และเจริญภาวนาอย่างเต็มที่ เพราะไม่ต้องถูกรบกวนด้วยภาระหน้าที่การงานด้านอื่นเหมือนเมื่อครั้งที่ยังดำรงตำแหน่งอำนาจอยู่ ท่านกล่าวว่า “...จะอยู่ไหน ก็ได้ฟ้าเหนือดินเหมือนกัน ทำประโยชน์ได้ทั้งนั้น แม้ในห้องขังเล็ก ๆ เราก็เป็นใหญ่ได้ เพราะใจของเราเป็นอิสระเสรีในขอบเขตของธรรม”

ตลอดเวลาที่ท่านถูกคุมขังอยู่นั้น ท่านได้รับความประพฤติปฏิบัติเคร่งครัดตามพระธรรมวินัยทุกประการ นับได้ว่าท่านเป็นพระที่แท้ คือเป็นพระที่หัวใจ ในยามนี้ความเป็นพระของท่านไม่ได้ขึ้นอยู่กับผ้าเหลืองหรือการให้ตำแหน่งแต่งตั้งของสถาบันใด ๆ หากแต่อยู่ที่ใจที่ยึดมั่นในธรรม ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนบนผืนแผ่นดินนี้ ท่านก็ดำรงอยู่ในธรรม ยึดธรรมะเป็นที่พึ่งและปฏิบัติธรรมอยู่ตลอดเวลา เมื่อหัวใจที่มั่นคงในธรรม ย่อมมีความหาญกล้าและเบิกบานในธรรมนั้นเป็นธรรมดา ไม่มีภัยอันตรายใด ๆ จะมาทำให้หวาดกลัว เสียกำลังใจไปได้

ศาสพิพากษาพิจารณาคดี

เมื่อคณะเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดดังกล่าวจับกุมพระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) มาแล้ว ก็พยายามหา

หลักฐานเพื่อเอาผิดท่านอย่างเต็มที่ เพื่อจะประมวลให้ได้ว่า พระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ) มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และกระทำผิดต่อความมั่นคงของรัฐภายในราชอาณาจักร ตามข้อกล่าวหาที่ได้ยึดยึดไว้ให้ท่าน แต่การหาหลักฐานเพื่อเอาผิดกับคนที่ไม่ได้ทำความผิดไม่อาจทำได้ง่ายเหมือนการตั้งข้อกล่าวหา เรื่องนี้ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหนักใจไม่น้อย

ทางฝ่ายกลุ่มพระเถระชั้นผู้ใหญ่ผู้อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์นั้น ก็มีการสูญเสียและการเปลี่ยนแปลงทางอำนาจเกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน เพราะในกาลต่อมา สมเด็จพระสังฆราช (ปลด กิตฺติโสภณมหาเถร) ได้สิ้นพระชนม์ลง เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๕ หลังจากที่เกิดเหตุการณ์จับกุมพระพิมลธรรมไปคุมขังได้ไม่กี่เดือน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ภาณุทรมมหาเถร ได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราชสืบแทน

แต่กระนั้นคดีของพระพิมลธรรมก็ยังค้างยื้ออยู่ ทางกรมตำรวจได้พยายามสืบหาหลักฐานมาสรุปสำนวน จนสามารถยื่นฟ้องต่ออัยการศาลทหารกรุงเทพฯ ได้ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ศาลทหารกรุงเทพฯ จึงได้นัดสืบพยานฝ่ายโจทก์และจำเลยหลายครั้ง หลายหนเป็นระยะเวลาอันยืดยาวถึง ๓ ปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๐๙

ในระหว่างนั้นบรรดาพระภิกษุสามเณร และสาธุชนผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาจำนวนนับพันที่เชื่อมั่นว่าพระพิมลธรรมเป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่ได้ทำความผิดตามข้อกล่าวหาได้พากันยื่นจดหมายร้องขอความเป็นธรรมให้กับท่าน และเรียกร้องให้มีการพิจารณาคดีนี้เพื่อพิสูจน์ความจริงอยู่ไม่ขาดสาย

จนกระทั่งในวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๐๙ เวลา ๙.๐๐ ศาลทหารกรุงเทพฯ ได้นัดให้โจทก์และจำเลยมาฟังคำพิพากษาคัดสินคดีประวัติศาสตร์ดังกล่าว อนึ่งคำวินิจฉัยพิพากษาคดีนี้ยืดยาวเป็นเอกสารหนาถึง ๖๘ หน้า จึงขอคัดเฉพาะข้อความบางตอน อันเป็นการสรุปผลการตัดสินของศาลไว้ดังนี้

"...ตามที่ศาลได้ประมวลวินิจฉัยข้อเท็จจริงตาม

ฟ้อง และกล่าวหาหลายข้อหา หลายประเด็นนี้มีสาระบ้าง ไม่มีสาระบ้าง ก็ไม่ปรากฏพยานหลักฐานใดๆเลย พอที่จะชี้ให้เห็นว่าจำเลยได้กระทำหรือน่าจะกระทำผิด ...แต่กลับมาต้องถูกออกจากเจ้าอาวาส ถูกออกจากสมณศักดิ์ ถูกจับกุม ถูกบังคับให้สละเพศพรหมจรรย์ นับว่ารุนแรงที่สุดสำหรับพระเถระผู้ใหญ่ที่ปวงชนเคารพนับถือ พระธรรมโกศาจารย์ถึงกลับกล่าวว่า คิดได้อย่างเดียวว่าเกิดขึ้นเพราะความอิจฉาริษยากันในวงการสงฆ์ หรือมิฉะนั้นก็เป็นกรรมเก่าของจำเลยเท่านั้นเอง ...จำเลยถูกกลั่นแกล้งโดยไม่เป็นธรรมจริง ๆ ไม่ได้กระทำผิดตามกล่าวหา ...ศาลนี้รู้สึกสลดใจ และเห็นใจจำเลย แต่เชื่อว่าจำเลยซึ่งอบรมอยู่ในพระศาสนามานาน คงจะทราบซึ่งดีในอุเบกขาญาณที่ว่า สัตว์ทั้งปวงมีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย ทำกรรมใดไว้ดีหรือชั่วก็ตาม ก็จะเป็นกรรมทายาทรับผลของกรรมนั้น และคงจะตั้งอยู่ในคุณธรรมอันเป็นลักษณะของบัณฑิตในพระพุทธศาสนาสืบไป

อาศัยเหตุผลและดุลยพินิจที่ได้วินิจฉัยมา จึงพร้อมกันพิพากษายกฟ้องโจทก์ ปลดปล่อยจำเลยพ้นข้อหาไป"

ในครั้งนั้นพระภิกษุสามเณร และบรรดาพุทธศาสนิกจำนวนนับพันที่ไปร่วมฟังคำพิพากษาคัดสินคดีครั้งสำคัญนี้ ต่างพากันชื่นชมยินดีอนุโมทนาสาธุการต่อพระพิมลธรรม ในการที่ท่านได้พ้นจากมลทินข้อกล่าวหาอันฉกรรจ์นั้น ทั้งนี้รวมระยะเวลาที่ท่านถูกคุมขังอยู่ในสันติบาลโดยไม่มีคามผิดใด ๆ เป็นเวลานานถึง ๕ พรรษา

ส่วนตัวท่านเองนั้นทันทีที่สิ้นคำพิพากษาของศาล ก็ได้ผลัดเปลี่ยนนุ่งหม้อผ้าไตรจีวรสีกักที่ได้เตรียมมาให้พร้อมแล้วทันที ณ ศาลทหารกรุงเทพฯ กระทรงกลาใหม่นั้นเอง จากนั้นท่านก็ได้กลับมาพำนักอยู่ ณ วัดมหาธาตุฯ ดังเดิม ท่ามกลางความชื่นชมยินดีและการยอมรับของคณะสงฆ์วัดมหาธาตุฯ ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ท่านได้กลับมาจำพรรษาและปฏิบัติศาสนกิจอยู่ ณ วัดมหาธาตุฯ นี้ ท่านก็ได้

หน้าศาลาว่าการกระทรวงกลาโหม หลังจากศาลทหารกรุงเทพ พิพากษาคัดคืนยศพลเรือเอก เมื่อ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๐๙

ช่วยทำนุบำรุงศาสนาอย่างเต็มกำลังเกือบเหมือนเดิมแทบทุกอย่าง ท่านได้ช่วยอุปถัมภ์การศึกษาพระอภิธรรมปิฎกและการวิปัสสนากัมมัฏฐานด้วยดีตลอดมา ทั้งยังได้เดินทางไปเทศน์ ปาฐกถา และอบรมศีลธรรมแก่ภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกตามสถานที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ

แม้ท่านจะได้รับยอรับนับถือ และได้รับการเคารพยกย่องจากคณะศิษยานุศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ด้วยดีไม่ต่างไปจากเมื่อครั้งที่ยังคงครองสมณศักดิ์และดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสอยู่ แต่ท่านก็มีได้ต้องการจะกลับคืนสู่สมณศักดิ์และตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ อีก เพราะได้รู้อย่างเท่าทันแล้วว่าตำแหน่งต่าง ๆ เป็นเพียงสิ่งสมมติที่โลกแต่งตั้งให้เท่านั้น ไม่ใช่สิ่งที่ยั่งยืนแต่ประการใด เท่าที่ท่านได้ถูกโลกแต่งตั้งตำแหน่งสมมติมาแล้วและรับใช้โลกมาตามสมควรแก่เหตุแล้วนั้น ก็เป็นการเพียงพอและสมควรแก่เวลาแล้ว ท่านต้องการจะใช้เวลาที่เหลืออยู่นั้นปฏิบัติธรรม บำเพ็ญอุทิศประโยชน์ ตามวิสัยของชาวพุทธต่อไปอย่างสงบ

อย่างไรก็ดีบรรดาอนุศิษย์ทั้งบรรพชิตและฆราวาสได้ยืนยันที่จะเรียกร้องขอความเป็นธรรมให้แก่ท่านและท่านเจ้าคุณพระศาสนโศภณ วัดราชาธิวาสวิหาร ตลอดมา แม้ว่าพระพิมลธรรมจะได้เคยหักท้วงไว้แล้วก็ตาม แต่บรรดาอนุศิษย์กลับโต้แย้งอย่างมีเหตุผลว่า สิ่งกระทำลงไปไม่ได้กระทำเพื่อผลประโยชน์ของท่าน หากแต่เป็นการเรียกร้อง

ความเป็นธรรมให้แก่สังคมนตรีต่างหาก หากสังคมนตรีไม่ได้รับความเป็นธรรมแล้ว ก็ยากที่จะหาความสันติสุขได้ ทั้งนี้จำเป็นต้องกราบขอภัยท่านอย่างมากที่จำเป็นต้องขออาศัยกรณีของท่านขึ้นมาเป็นบรรทัดฐานในการดังกล่าว

แม้จะต้องเผชิญกับอุปสรรคและการขัดขวางนานัปการจากกลุ่มพระเถระชั้นผู้ใหญ่บางกลุ่มที่ยังทรงอำนาจอยู่ในคณะสงฆ์ กระนั้นบรรดาอนุศิษย์ก็ได้พยายามดำเนินการเรียกร้องขอความเป็นธรรมให้แก่พระพิมลธรรมเรื่อยมาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๑๘ ได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่า ทรงมีพระราชโองการโปรดเกล้าให้คืนสมณศักดิ์ให้ท่านและพระศาสนโศภณดังเดิมตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นไป

ต่อมาก็ได้มีการประกาศแต่งตั้งให้พระพิมลธรรมกลับคืนสู่ตำแหน่งกรรมการสภามหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย และได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสภานายกมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยเมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ และได้กลับคืนสู่ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ ดังเดิม ในวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๒๔ ทั้งนี้รวมระยะเวลานับตั้งแต่ที่ท่านต้องต่อสู้กับอำนาจยุติธรรม จนถึงวันที่ได้รับสมณศักดิ์และตำแหน่งกลับคืนดังเดิม เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น ๒๑ ปี

นับได้ว่าเรื่องราวการยืนหยัดต่อสู้กับอำนาจอธรรมของพระพิมลธรรมบนพื้นฐานแห่งสันติวิธีในพุทธศาสนา ควรได้รับการจดจารึกไว้เป็นอนุสรณ์และเป็นตัวอย่างแก่สาธุชนรุ่นหลังสืบไป ทั้งยังอาจเป็นเครื่องเตือนใจให้ผู้มีอำนาจทางศาสนจักรและอาณาจักรได้พึงสังวร และเจริญโยนิโสมนสิการในการใช้อำนาจของตนในทางที่ชอบธรรมยิ่ง ๆ ขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

๑. พิมลธรรม. ๒๕๒๖. *ผจญมาร*. กรุงเทพฯ: เทพนิมิตการพิมพ์.
๒. มหาพล. ๒๕๒๑. *พระพิมลธรรมกับเอ็ม. อาร์. เอ.* กรุงเทพฯ: หจก. การพิมพ์พระนคร.
๓. ส. ศิวรักษ์. ๒๕๔๒. *ความเข้าใจในเรื่องพระรัตนตรัยจากมุมมองของ ส. ศิวรักษ์*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
๔. แสง อุดมศรี. ๒๕๒๘. *ศึกสมเด็จ*. กรุงเทพฯ: อมรรการพิมพ์.

เปรียบเทียบนี้เอง เราจักสามารถหยั่งรู้ถึงธรรมชาติแห่งความสุขทั้งหลายได้ เราจักได้เห็นถึงภาวะปรุ่งแต่งที่เกิดขึ้น เห็นการเกิดขึ้นและดับไปของความรู้สึกเช่นนั้น เราจักเริ่มเห็นถึงทุกข์ อันเป็นผลตามมาของการติดยึดทั้งปวง เห็นว่ามันไม่มีตัวตนอย่างไร เห็นว่ามันได้รับการกระตุ้นอย่างไร และมีปัจจัยใดที่ส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกดังกล่าวขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเป็นภาวะด้านร่างกาย การติตรสเอริตอรรอยของอาหาร ขาดการควบคุมทางอารมณ์ ความรู้สึก หรือการลุ่มหลงในความฟุ้งซ่าน เราจักเริ่มเห็นภาวะของการปรุ่งแต่งที่เกิดขึ้น ทั้งความตระหนักรู้ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ หากเราได้วางระยะห่างระหว่างตัวเรากับความรู้สึกเช่นนั้น เป็นการเข้าใจถึงภาวะเช่นนั้นด้วยการจดเว้นที่จะไปสัมผัสด้วยทั้งกาย และวาจา”

“มีข้อที่พึงตระหนักอย่างสำคัญเกี่ยวกับกิเลส กล่าวคือ เราจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของกิเลสอย่างลึกซึ้งในจิตใจของเราก่อน ก่อนที่เราจะสามารถละวางกิเลสนั้นได้ และการเข้าใจธรรมชาติของกิเลสได้อย่างลึกซึ้ง เกิดขึ้นได้จากการจดเว้นทั้งอย่างมีสติ หรือโดยอาศัยการข่มกั้น ที่จะไม่กระทำตามกิเลสดังกล่าว ทั้งในทางกายกิติ หรือวาจากิติ จากจุดนี้ เราจะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างศีล สมาธิ และปัญญาได้อย่างชัดเจน ตราบใดที่เรายังแสดงออกซึ่งความรู้สึกทางเพศ โดยทางร่างกายกิติ หรือโดยทางวาจา ด้วยการกล่าวหยาบข่าลามกอนาจาร เราย่อมไม่สามารถจำแนกแยกแยะกามตัณหาออกมาอย่างชัดเจนได้ ด้วยมันยังได้รับการปรุ่งแต่งต่อไป ได้รับอาหารกระตุ้นต่อไป เรายังปล่อยให้มันปรุ่งแต่งยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับการเติมเชื้อให้กับเปลวไฟอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นเราจึงควรหันมาเผชิญหน้ากับเปลวไฟแห่งตัณหาที่หนุนเนื่อง และเราจะทำได้สำเร็จก็เมื่อมีบารมี มุ่งมั่นที่จะจดเว้นจากภารกิจทั้งปวงโดยสิ้นเชิงได้ ทั้งด้วยบารมีเช่นนั้น พร้อมกับความอดทนข่มกั้น บุคคลนั้นย่อมจะสามารถข้ามพ้นห้วงแห่งโสมพะ

สงสารไปได้”

“ในฐานะพระสงฆ์ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ เราจักมีท่าทีอย่างใหม่ต่อการแสดงออกทางเพศ รวมทั้งมีท่าทีใหม่ต่อสตรีผู้เป็นครึ่งหนึ่งของมนุษยชาติ เราจักฝึกปฏิบัติเพื่อให้สำเนียงกว่า สตรีที่แก่กว่าเราเปรียบเหมือนมารดาของเรา สำหรับผู้ที่แก่กว่าเราเพียงเล็กน้อยก็เปรียบเสมือนเป็นพี่สาวของเรา หากมีอายุน้อยกว่าเราก็เปรียบเสมือนน้องสาวของเรา เช่นนี้เราจักเปลี่ยนท่าทีต่อสตรีอย่างเต็มที่ไปด้วยกามตัณหา มาเป็นความคิดในทางกุศล นี่เป็นของขวัญอันงดงามที่เราจักมอบให้กับสตรีได้ เมื่อมีสตรีผู้สวยงามเดินย่างกรายเข้ามาในวัด เราจักงดเว้นจากการหมกมุ่นครุ่นคิดในทางกามารมณ์ และเปลี่ยนมาเป็นการตรិตรองด้วยกุศลจิต ทั้งการพยายามอย่างรู้ตัวทั่วพร้อมที่จะคิดว่าสตรีท่านนั้น เป็นน้องสาว หรือพี่สาวของเรา หรือมีความปรารถนาให้สตรีท่านนั้นได้ปลอดจากทุกข์ ทั้งนี้ด้วยการเจริญเมตตาภาวนา อธิษฐานให้ผู้อื่นจงประสบแต่ความสุข”

“เราจักมอบของขวัญด้วยการเพ่งพินิจสตรีอย่างกอบปรด้วยกุศลจิต โดยถือว่าเป็นเพื่อนร่วมเกิดแก่ เจ็บ ตาย เช่นเดียวกับเรา แทนที่จะไปหมกมุ่นหลงใหลในรูปโฉมหรือความงามทางร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งด้วยการตั้งจิตปรารถนาเช่นนั้น เราจักสามารถยกระดับจากการคิดในระดับสัญชาติญาณไปสู่ภาวะแห่งมนุษย์ที่แท้ เป็นการเปลี่ยนจากภาวะจิตอันหยาบข่ามาสู่ความประณีต อันที่จริงคำบาลีที่ว่า “พรหมจริยา” นั้นก็หมายถึง “ครรถองแห่งพระผู้เป็นเจ้า พระพรหม” นั่นเอง กล่าวอีกอย่างหนึ่งในท่ามกลางกระแสแห่งสังสารวัฏ ชีวิตพรหมจรรย์ที่ดำเนินไปอย่างสมัครใจ และอย่างพอใจย่อมเป็นการดำรงอยู่กับความสุขอันประณีต และลึกซึ้งอย่างที่สุด”

พระธรรมดาเพียรปฏิบัติตามหลักอุเบกขา ซึ่งมีอยู่น้อยอย่างน่าเสียดายในสังคมอันกอบปรด้วยความรู้แรง อุเบกขาเป็นข้อสี่ในพรหมวิหารธรรม อันเป็น

ครรถองแห่งพรหม และเป็นหนทางที่ช่วยให้เราเข้าถึงภาวะแห่งจิตอันประณีต และมักจะเปลี่ยนแปลงกันในนัยว่าการปล่อยวาง ความเป็นกลาง หรือความตั้งมั่น ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎก ผู้มีนามอันอุโฆษ ได้กล่าวถึงอุเบกขาว่า หมายถึง “การมองสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นจริง ด้วยจิตอันตั้งมั่น เยือกเย็น แน่วแน่ และยุติธรรม เปรียบได้กับตาชั่ง ตระหนักว่ามนุษย์ต่างล้วนจะได้รับผลกระทบที่ดี หรือเลวตามแต่เหตุปัจจัยที่ตนเองได้สร้างไว้ เป็นความพร้อมที่จะประเมินจุดยืนของตนเอง และปฏิบัติอย่างสอดคล้องกับหลักการ เหตุผล และความเท่าเทียม”

ท่านเจ้าคุณยังได้ยกตัวอย่างที่ดีเพื่อยืนยันด้วยว่า อุเบกขาเกิดขึ้นเมื่อเราแน่ใจว่าตัวตนในตัวของเราได้ปฏิบัติตามหน้าที่อย่างปลอดภัย และอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเราสามารถมองสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างปล่อยวางโดยปราศจากความคิดที่จะเข้าไปกำหนดกตथा หรือแทรกแซงให้เป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็เปรียบได้กับสารถิ เมื่อมีน้ำวิ่งไปอย่างราบเรียบ สารถิก็สามารถประคองตนนิ่งในที่ของตนได้อย่างเงียบเชียบ และอย่างรู้ตัวทั่วพร้อม ซึ่งต้องตามนัยอันลึกซึ้งของอุเบกขาตามที่ปรากฏในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ว่า เป็น “การเฝ้ามองอย่างปล่อยวาง ในขณะที่ผู้อื่นสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตัวเองมีอยู่ได้ หรือเมื่อพวกเขาได้รับผลลัพธ์อันเป็นไปตามภวปัจจัยแห่งการกระทำของพวกเขา”

อนึ่ง พึงตราไว้ด้วยว่า อุเบกขาไม่ได้หมายถึงการวางเฉยแบบทงไม่รู้ร้อน ไม่ใช่หมายถึงความเฉยเมย ปราศจากน้ำใจ หรือการจงใจปล่อยให้เกิดอาชญากรรมใด ๆ ขึ้น ด้วยการลอยตัวไม่เข้าไปข้องเกี่ยวกับเรื่องใด ๆ เลย อุเบกขาเกิดขึ้นเมื่อเราต้องการความรู้ลึกปล่อยวาง (ซื่อคราว) อย่างมีสติ เพื่อจะสามารถจำแนกแยกแยะให้เกิดปัญญาขึ้นมาได้ ซึ่งเป็นเงื่อนไขจำเป็นก่อนที่เราจะสามารถลงมือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความกรุณา และปัญญาได้

ในทางพุทธศาสนา ฝ่ายเถรวาทถือกันว่ามีบารมีอยู่ ๑๐ ชั้น (ทศบารมี) อันเราพึงปฏิบัติตามอุเบกขาเป็นบารมีในขั้นสุดท้าย บารมีในก้าวขั้นแรก

ได้แก่

- ๑) ทาน การให้ การเสียสละ ความเมตตา และความโอบอ้อมอารี
- ๒) ศีล ศีลธรรม การดำเนินกาย และวาจาให้เรียบร้อย อาทิ การเคารพในตนเองและสรรพชีวิตทั้งปวง
- ๓) เนกขัมมะ การปลีกตัวปลีกใจจากกาม หรือความพยายามเอาชนะต้นเหตุทั้งปวง
- ๔) ปัญญา ความรอบรู้ ความหยั่งรู้ ความตระหนักรู้
- ๕) วิริยะ ความเพียร ความแก้แค้นล้าง และ ความมุมานะ
- ๖) ขันติ ความข่มกลั้น ความอดทน และการข่มใจ
- ๗) สัจจะ ความจริง
- ๘) อธิษฐาน ความแน่วแน่ และความตั้งใจมั่น
- ๙) เมตตา ความเอื้อเฟื้อ โอบอ้อม

ในฝ่ายเราได้มีการแบ่งบารมีทั้งสิบออกเป็นสามชั้น ชั้นแรก เป็นความสมบูรณ์พร้อมแห่งการบำเพ็ญระดับสามัญหรือบารมี ในกรณีของอุเบกขา ในขั้นนี้ก็จะหมายถึงการฝึกปฏิบัติตนให้วางเฉยต่อคำสรรเสริญเยินยอ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่หวั่นไหวกับคำนิทาว่าร้าย อันเป็นผลเนื่องมาจากการปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง (อย่างไรก็ดี การวางเฉยต่อคำนิทาว่าร้ายไม่เหมือนกับการไม่รับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เลวร้ายเนื่องจากการกระทำ หรือไม่กระทำอะไรบางอย่างของตนเอง) บารมีที่สูงขึ้นมาอีกชั้นหนึ่งเรียกว่า อุปบารมี ในขั้นนี้เราจะวางเฉยแม้ในยามที่กำลังได้รับอันตรายในทางร่างกาย บารมีสุดท้ายเป็นปรมัตตบารมี ในขั้นนี้เราจักวางเฉยได้แม้ในยามที่กำลังถูกทัณฑ์ทรมานจนตาย กล่าวอีกอย่างหนึ่ง ด้วยการปฏิบัติปรมัตตบารมี เราจะสามารถบรรลุซึ่งปัญญาอันจะเปลี่ยนจากความเห็นแก่ตัวเป็นความไม่เห็นแก่ตัว จาก “ตัวกู” ที่ใหญ่โตกลายเป็นสามัญชน ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น อุเบกขาเป็นขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติ เพราะเราต้องเริ่มจากการปฏิบัติความเมตตาอันล้ำค่าอย่างยิ่งยวดให้ได้เสียก่อน

ในกรณีเมตตสูตรได้มีการกล่าวถึงความซื่ออย่างชัดเจนว่า

“กิจนั้นได้อันพระอริยเจ้า บรรลุบทอันระงับกระทำแล้ว กิจนั้นอันกุลบุตรผู้ฉลาดในประโยชน์พึงกระทำ กุลบุตรนั้นพึงเป็นผู้อาจหาญ และซื่อตรงดี เป็นผู้ที่ว่าง่าย อ่อนโยน ไม่มีอติมานะ เป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย เป็นผู้มีกิจธุระน้อย ประพฤติเบากายจิต มีอินทรีย์อันระงับแล้ว มีปัญญา เป็นผู้ไม่คะนอง ไม่พัวพันในสกุลทั้งหลาย วิญญูชนดิเตียนชนทั้งหลายได้ ด้วยกรรมอันใด ไม่พึงประพฤติกกรรมอันนั้นเลย

(พึงแผ่เมตตจิตไปในหมู่สัตว์ว่า) ขอสัตว์ทั้งปวงจงเป็นผู้มีสุข มีความเกษม มีตนถึงความสุขเกิด สัตว์มีชีวิตทั้งหลายเหล่าใดเหล่าหนึ่งมีอยู่ ยังเป็นผู้สะดุ้ง (คือมีตัวตน) หรือเป็นผู้มั่นคง (ไม่มีตัวตน) ทั้งหมดไม่เหลือ เหล่าโดยยาว หรือใหญ่ หรือปานกลาง หรือสั้น หรือผอม เหล่าใดที่เราเห็นแล้ว หรือมิได้เห็น เหล่าใดอยู่ในที่ไกล หรือที่ไม่ไกล ที่เกิดแล้ว หรือที่กำลังแสวงหาภพที่ดี ขอสัตว์ทั้งปวงเหล่านั้น จงเป็นผู้มีตนถึงความสุขเกิด สัตว์อื่นอย่าพึงข่มเหงสัตว์อื่น อย่าพึงดูหมิ่นอะไร ๆ เขาในที่ไร ๆ เลย ไม่ควรปรารถนาทุกข์แก่กันและกัน เพราะความกลัวโกรธและความคุมแค้น มารดาถนอมลูกคนเดียวผู้เกิดในตน ด้วยยอมพร่าชีวิตได้ฉันใด พึงเจริญเมตตาที่มีใจไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งปวง แม้ฉันนั้น

บุคคลพึงเจริญเมตตาที่มีใจ ไม่มีประมาณไปในโลกทั้งสิ้น ทั้งเบื้องบน เบื้องต่ำ เบื้องเฉียง เป็นธรรมอันไม่คับแคบ ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู ผู้เจริญเมตตาจิตนั้น ยืนอยู่ก็ดี เดินไปก็ดี นั่งแล้วก็ดี นอนแล้วก็ดี เป็นผู้ปราศจากความง่วงนอนเพียงใด ก็ตั้งสติอันนั้นได้เพียงนั้น บันทิตทั้งหลาย กล่าวกริยานี้ว่า เป็นพรหมวิหารในพระศาสนา บุคคลที่มีเมตตา ไม่เข้าถึงทิวฐิ เป็นผู้มีศีล ถึงพร้อมแล้วด้วยทัสสนะ (คือโศคาปัตติมรรค) นำความหมกมุ่นในกามทั้งหลาย ออก ย่อมไม่ถึงความนอน (เกิด) ในครรภ์อีกโดยแท้ทีเดียวแล”

กล่าวโดยสรุป พระธรรมมา คือ พระผู้เรียบง่าย ประพฤติต้องตามหลักพรหมจรรย์ มีสติรู้ตัวทั่วพร้อม

และเป็นผู้หมั่นเจริญเมตตาที่มีใจไม่มีประมาณ เป็นพระผู้ดำเนินชีวิตพรหมจรรย์อันประเสริฐ เป็นผู้ที่ต้องการเพื่อตนเองเพียงน้อย หากเสียสละเวลาและพลังเพื่อความสุขและความสวัสดิของสรรพชีวิตอื่น กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือผู้ที่เป็นสุขเมื่อได้ทรมานความคิด วาจา และการกระทำ โดยมุ่งเพื่อประโยชน์สุขของคนอื่นเป็นสำคัญ

ทั้งเป็นพระผู้ดำเนินชีวิตอย่างบรรสานสอดคล้องทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ และความบรรสานสอดคล้องภายในได้นำไปสู่การดำรงชีวิตร่วมอย่างบรรสานสอดคล้องกับพระภิกษุ และพระภิกษุณีท่านอื่น ๆ รวมทั้งกับเหล่าฆราวาส การดำเนินชีวิตของท่านจะเป็นแบบอย่างให้กับฆราวาสผู้เพียรพยายามเลียนเยี่ยงเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย และอย่างรู้ตัวทั่วพร้อม การดำเนินชีวิตของท่านยังมีอิทธิพลต่อวัฏจักรธรรมชาติ ทำให้วัฏจักรธรรมชาติดำเนินไปอย่างบรรสานสอดคล้องและเป็นไปในทางกุศล และมีอิทธิพลต่อแม้เดรัจฉานหรือแมลงทั้งหลาย ให้ได้เรียนรู้ที่จะมุ่งทำร้ายผู้อื่นน้อยลง และเกิดความกรุณามากขึ้น

การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายของพระย่อมจะช่วยให้เกิดสภาพสังคมที่เอื้อเฟื้อกัน และเกิดความสมดุลของสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้พระธรรมดวยังมีเวลาให้กับการเรียนรู้ศาสตร์สาขาต่าง ๆ อันจะช่วยให้มนุษย์ และสรรพสัตว์ทั้งปวงหลุดพ้นจากกองทุกข์ได้ และศาสตร์สาขาต่าง ๆ เหล่านี้จะเชื่อมโยงกันและจะช่วยป้องกัน รวมทั้งเยียวยาแก้ไขความทุกข์ในระดับบุคคลและสังคมร่วมสมัย (โดยไม่ใช่เป็นการแก้ปัญหามาแบบแยกส่วนหรือมุ่งเพื่อพาณิชยกรรม) องค์ทะไลลามะได้ร่วมในการสนทนาที่สำคัญหลายครั้งกับนักวิทยาศาสตร์ชั้นนำในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ผลก็คือบางส่วนของนักวิทยาศาสตร์เหล่านั้น เริ่มเกิดความอ่อนน้อมถ่อมตนมากขึ้นและเริ่มเห็นคุณค่าในทางจิตวิญญาณที่จะช่วยให้องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ก้าวข้ามพ้นหลักตรรกะเหตุผล และสสารนิยมไปได้ หนังสืออันเนื่องมาจากการสนทนาเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง รวมทั้งงานขององค์ทะไลลามะ

เอง และงานของผู้ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากท่านก็มีคุณค่าดุจเดียวกัน

ปัญหาด้านสังคมหลายประการส่งผลลบอย่างร้ายแรงและน่าสะพรึงกลัว ดังกรณีการรุกรานประเทศทิเบต โดยประเทศจีน รวมทั้งเหตุการณ์อันเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับประเทศนั้นนานัปการ กระนั้น เรายังมีพระธรรมดาอย่างองค์ทะไลลามะ และสานุศิษย์ของท่านที่แน่วยำเสมอว่า เราต้องเรียนรู้ที่จะรักและเห็นอกเห็นใจชาวจีน และให้อภัยกับรัฐบาลจีน ซึ่งได้ก่อกรรมทำเข็ญขึ้น เนื่องมาจากอวิชชาและความหลงของตนเอง ทั้งนี้ยังไม่รวมความโลภ และความโกรธของพวกเขาด้วย ท่าทีเช่นนี้นับว่ามีความหมายอย่างลึกซึ้ง

แม้ในยามที่พระธรรมดาถูกกัณฑ์ทรมานทั้งร่างกายและจิตใจ ท่านยังสามารถประคองสติ ความรู้ตัวทั่วพร้อม ความเมตตา และความกรุณาไว้ได้ แม้ว่าองค์ทะไลลามะเองจะไม่เคยผ่านทณฑ์ทรมานด้านร่างกายมาก่อน แต่ทุกครั้งที่ได้สดับตรับฟังเรื่องราวที่พระภิกษุ สามเณรี และพสกนิกรทั้งหลายของพระองค์ได้รับการทรมานอย่างโหดร้าย ท่านก็ได้รับความสะเทือนใจทุกครั้งไป กระนั้นท่านก็แบกรับความทุกข์เหล่านี้ไว้อย่างปราศจากความพยายามท้ออาฆาตแค้น ทั้งท่านยังเตือนเราเสมอว่าหนทางเดียวที่จะเอาชนะความทุกข์ได้ คือการบมเพาะเมล็ดพันธุ์แห่งสันติขึ้นภายใน และมุ่งมั่นทำงานด้วยสันติวิธี และอย่างอดกลั้นอดทน

ด้วยการเป็นพระธรรมดาผู้ลี้ภัยในต่างแดนในช่วงมากกว่าสี่ทศวรรษที่ผ่านมา พระองค์ได้แสดงให้เห็นทั่วโลกได้ประจักษ์ว่า ความดี ความงาม และความจริง ไม่เพียงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ หากยังเป็นสิ่งที่กระทำได้ ดังเราได้ประจักษ์จากการกระทำของพระองค์เองกับสานุศิษย์ แม้จนบรรดาฆราวาสชนผู้ดำเนินตามแนวทางของท่าน ก็ครองชีวิตอย่างเรียบง่ายบนพื้นฐานของกรุณาและสันติวิธี

แม้ว่าพระองค์จะทรงมีภารกิจที่ต้องเดินทางไปทั่วโลกเพื่อพบปะกับบุคคลต่าง ๆ จากทุกแคว้น ในฐานที่เป็นพระธรรมดา ท่านยังสามารถปลีกเวลาเพื่อ

การปฏิบัติสมาธิภาวนา ยังการประกอบพิธีกรรมอย่างสมสมัย และการสั่งสอนพระหนุ่ม เณรน้อยเพื่อให้เจริญรอยตามหลักอริยอัฏฐางคิกมรรค

ข้าพเจ้าเชื่อว่าอิทธิพลของพระองค์ต่อชาวโลกไม่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากความเป็นพระโพธิสัตว์ หรือสถานะประมุขของรัฐ ๆ หนึ่ง หรือสถานะของผู้นำชุมชนชาวพุทธขนาดใหญ่ รวมทั้งไม่ใช่เพราะท่านมีอำนาจอิทธิฤทธิ์ใด ๆ ทั้งสิ้นด้วย อิทธิพลสำคัญของท่านเกิดจากความเป็นพระธรรมดาผู้หวังเพียงน้อยเพื่อตนเอง หากทุ่มเทเวลา และพลังกำลังเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในโลกซึ่งกำลังได้รับความทุกข์เนื่องจากผลของความโลภ โกรธ และหลง พระธรรมดาผู้เปี่ยมด้วยอารมณฺ์ขัน และความอ่อนน้อมถ่อมตนซึ่งแม้จะอยู่ในสภาวะที่เผชิญกับปัญหาสังคมรอบด้านที่รุมเร้าพสกนิกร และประเทศของพระองค์เอง พระองค์ก็ได้แสดงให้เห็นว่าสัจจะ การให้อภัย ความเมตตา และความกรุณา มีพลังเหนือกว่าอำนาจใด ๆ ในโลก

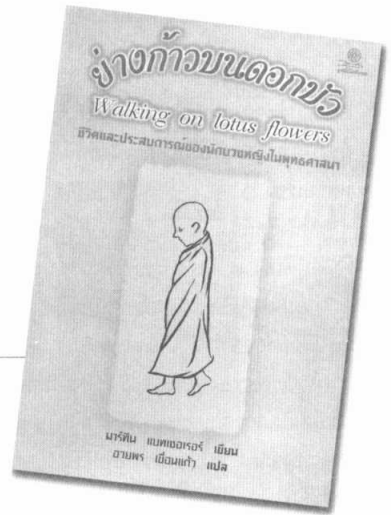
แม้จนผู้นำในศาสนาอื่น และยังไม่นับประมุขของประเทศ และบุคคลสำคัญจากแคว้นต่าง ๆ พวกเขาโดยมากต่างยกย่องนับถือท่าน ทั้งนี้เพราะพระธรรมดาอย่างท่านไม่เคยคิดที่จะเปลี่ยนศาสนิกในศาสนาอื่นให้นามนับถือศาสนาของตนเลย ท่านเพียงหวังให้เกิดความสุขและสวัสดิแก่สรรพสัตว์ทั้งปวง และท่านได้แสดงให้เห็นพวกเขาได้ประจักษ์ว่าความสุขสูงสุดนั้นได้จากการมีชีวิตอยู่กับความเรียบง่าย สัจจะ และความกรุณา ด้วยเมล็ดพันธุ์แห่งสันติภายใน พระธรรมดาอย่างองค์ทะไลลามะนับเป็นผู้ชี้นำแนวทางท่านสำคัญสำหรับผู้มีใจปรารถนาให้เกิดสันติภาพในโลก ให้เกิดความยุติธรรมทางสังคม และความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม

เรื่องเล่าจากการแปลหนังสือ

ก้าวอย่างบนดอกบัว

ปกติข้าพเจ้าชอบอ่านหนังสือที่เขียนโดยผู้หญิง ด้วยเหตุผลง่าย ๆ คือเพราะเราเองเป็นผู้หญิง จึงอยากรู้ว่าผู้หญิงคนอื่น ๆ รู้สึกอย่างไรและคิดอย่างไรเกี่ยวกับตัวเราและสังคมของเรา เมื่อมาสนใจเรื่องธรรมะก็เสาะหาอ่านหนังสือธรรมะที่ผู้หญิงเขียน เพราะเชื่อว่าเราเองจะเข้าใจและเชื่อมโยงประสบการณ์เราได้แม้จะต่างเชื้อชาติ และวัฒนธรรมก็ตาม

แต่เมื่อใดที่เดินเข้าร้านหนังสือและไปดูแผนกหนังสือธรรมะและปรัชญาไม่ว่าจะเป็นร้านไหนข้าพเจ้าไม่ค่อยเห็นหนังสือที่เขียนโดยผู้หญิงเลย หากจะมีก็น้อยมากและไม่ได้วางขายในทุกร้าน นี่ก็บอกให้ทราบที่บ้านเราไม่มีพื้นที่ให้ผู้หญิงในเรื่องการเป็นผู้นำทางธรรม ดังนั้นเมื่อมีโอกาสไปร้านหนังสือที่ประเทศอเมริกา ข้าพเจ้าจะรู้สึกตื่นเต้นดีใจ เพราะร้านที่นั่นส่วนใหญ่จะมีแผนกหนังสือเกี่ยวกับเรื่องผู้หญิงโดยตรง และเมื่อไปดูแผนกธรรมะและปรัชญาก็จะพบหนังสือธรรมะที่เขียนโดยผู้หญิงวางขายมากกว่าในบ้านเรา ข้าพเจ้าจึงสะสมหนังสือธรรมะที่เขียนโดยผู้หญิงไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิชาการหรือการฝึกปฏิบัติ ซึ่งนอกจากจะเสาะหามาเองแล้ว ข้าพเจ้ายังมีเพื่อนชาวพุทธชาวต่างชาติหลายคนทั้งที่เป็นทั้งนักวิชาการ นักสิทธิสตรี และนักกิจกรรมสังคมชาวพุทธที่ส่งหนังสือประเภทนี้ให้อย่างต่อเนื่อง ที่ประเทศอเมริกานั้นเนื่องจากเป็นชุมชนพุทธน้องใหม่ เขาจึงโชคดีที่มีพุทธทุกนิกาย หลากหลายกลุ่มให้เลือกปฏิบัติ จึงมีหนังสือธรรมะของหลายนิกายให้เลือก เฉพาะที่เขียนโดยผู้หญิงนั้นดูจากหนังสือที่วางขาย เห็นได้ว่าส่วนใหญ่เป็นสายธิเบต รองลงมาก็เป็นนิกายเซน

ข้าพเจ้าต้องการจะแปลหนังสือที่ได้อ่านมาเพราะต้องการให้คนไทยโดยเฉพาะผู้หญิงได้ทราบว่า ผู้หญิงพุทธที่อื่น ๆ เขารู้สึกและคิดอย่างไรเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม แต่หนังสือที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษหลายเล่มที่พบนั้นบริบทและประสบการณ์ที่เล่าไว้ในหนังสือก็จะเน้นตามสภาพของคน และวัฒนธรรมของ

เขาซึ่งบางเรื่อง บางประสบการณ์ก็ต่างจากวิถีชีวิตของเรามาก แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าไม่เป็นประโยชน์เสียเลยทีเดียว แต่สิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าไม่แปลหนังสือเหล่านี้เพราะกลัวว่าจะไม่มีสำนักพิมพ์ที่ไหนพิมพ์เพราะขัดข้องกับเรื่องตลาดผู้ซื้อและการขาย เพราะผู้เขียนหนังสือเหล่านี้ไม่ใช่อาจารย์ธรรมะโด่งดังที่คนไทยคุ้นเคย ดังเช่นองค์ปะโลลามะ หรือดิช นัท อันที่คนไทยรู้จักกันค่อนข้างมาก อุปสรรคการหาสำนักพิมพ์เพื่อพิมพ์หนังสือผู้หญิงไม่ใช่เรื่องใหม่ของข้าพเจ้า เพราะก่อนหน้านี้ข้าพเจ้าก็เจอปัญหานี้มาก่อนเมื่อต้องการหาสำนักพิมพ์ พิมพ์หนังสือผู้หญิง ในหัวข้ออื่น ๆ

เมื่อคุณพิภพ อุดมอิทธิพงศ์ ยื่นหนังสือชื่อ *Walking on Lotus Flowers* ให้และรับปากว่าจะพิมพ์ ข้าพเจ้าจึงรีบอ่านทันที ข้าพเจ้ารู้จักอาจารย์ธรรมะบางคนในหนังสือนี้ จากการอ่านเกี่ยวกับท่านจากหนังสือเล่มอื่น ๆ หรือจากการพบปะในการประชุมของเครือข่ายผู้หญิงชาวพุทธนานาชาติที่เรียกกันว่า ศากยะธิดา (Sakyadhita) เมื่ออ่านหนังสือนี้แต่แรกก็วางมือไม่ลงเพราะมันมีแต่เรื่องน่าทึ่ง น่าติดตามของชีวิตบนเส้นทางธรรมของผู้หญิงที่หลากหลายทั้งอายุ สีดวง อาชีพ นิกายและวิธีการฝึกปฏิบัติ ตลอดจนชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ข้าพเจ้าจึงรีบแปลหนังสือนี้ หลายตอนก็อ่านไปแปลไปด้วยในขณะเดียวกัน เพราะอยากให้เสร็จเร็ว ๆ เพื่อให้ชาวพุทธบ้านเราโดยเฉพาะผู้หญิงได้อ่านหนังสือเล่มนี้

ข้าพเจ้าเห็นว่ามารติน แบชลอร์ ผู้เขียนหนังสือนี้ช่างฉลาดที่เลือกเอาชีวิตและประสบการณ์การปฏิบัติธรรมของผู้หญิงชาวพุทธที่หลากหลายแตกต่างกันมาเผยแพร่ คนที่สนใจเรื่องพุทธทุกคนสามารถอ่านหนังสือเล่มนี้ได้หมดเพราะเป็นเรื่องประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติธรรม ไม่ใช่เรื่องวิชาการ ใช้ง่าย ๆ ไม่ได้เอาเฉพาะธรรมะล้วน ๆ มาเสนอจึงไม่น่าเบื่อคนที่ปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะผู้หญิงจะสามารถเชื่อมโยงกับชีวิต

ตนเองได้ง่าย แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าหนังสือนี้เหมาะเฉพาะ
ผู้หญิงเท่านั้น ทั้งนี้เพราะหนังสือนี้ทำให้เราได้เรียนรู้และเข้าใจ
หลายเรื่อง

หนังสือเล่มนี้สื่อให้เห็นถึงประโยชน์ของการปฏิบัติธรรมแก่ผู้
ที่ปฏิบัติเอง เราจะเห็นว่าทุกคนในหนังสือนี้บอกเล่าให้เราว่า
อะไรเป็นแรงจูงใจให้พวกเขาสนใจมาปฏิบัติธรรม เธอปฏิบัติแล้ว
มีอุปสรรคอย่างไรทั้งที่เป็นเรื่องอุปสรรคภายนอกและอุปสรรค
ภายในตัวของผู้ปฏิบัติ และท้ายที่สุดคือเมื่อได้เข้าถึงธรรมะ
แล้วได้เกิดการเปลี่ยนแปลงชีวิตด้านในของเธอแต่ละคนอย่างไร
บ้าง มองจากภาพใหญ่นี้ชาวพุทธที่สนใจการฝึกปฏิบัติธรรมก็ได้
สาระที่เป็นประโยชน์ได้ตลอด

หนังสือเล่มนี้สื่อให้เราทราบถึงอุปสรรคของการปฏิบัติธรรม
ของผู้หญิง ในส่วนของอุปสรรคภายในนั้นเราไม่ต้องพูดถึงเพราะ
ทุก ๆ คนก็จะมีต่าง ๆ กันไปไม่ได้ขึ้นอยู่กับ เพศ อายุ สติปัญญา หรือ
ชาติพันธุ์ แต่อุปสรรคภายนอกเป็นประเด็นที่ผู้เล่าหลายคน
ทำให้เราเห็นชัดเจนว่า เมื่อผู้หญิงเลือกที่จะปฏิบัติธรรมนั้นไม่ใช่
เรื่องง่ายเลย ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงที่เป็นนักบวชหรือฆราวาส โดย
ที่อุปสรรคเหล่านี้ผู้ชายไม่ต้องเผชิญเลย เช่น การมีสถานที่ปฏิบัติ
ธรรมที่สะดวกปลอดภัย โอกาสและการมีเวลาในการฝึกปฏิบัติ
ธรรมของผู้หญิงที่เป็นฆราวาสเนื่องจากต้องรับภาระงานบ้าน การ
ดูแลลูก และการทำมาหากิน การมีปัจจัยทางวัตถุเช่นอาหาร
ยารักษาโรคและของใช้อื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับผู้หญิงที่เป็น
นักบวชเพราะไม่มีสิ่งเหล่านี้อำนวยความสะดวกเช่นเดียวกับ
พระสงฆ์ได้รับ และที่สำคัญคือการมีครูบาอาจารย์ธรรมะที่รู้
จริงและเชื่อถือไว้วางใจได้ การอ่านเรื่องราวของผู้หญิงในหนังสือ
นี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านผู้หญิง เพราะท่านจะได้รับ ความ
บันเทิงใจ เพิ่มกำลังใจในการปฏิบัติธรรม รู้สึกภูมิใจในความสามารถ
ของผู้หญิงคนอื่น ๆ ที่เผชิญความท้าทาย เช่นเดียวกับ
ที่ท่านประสบและที่สำคัญคือมีความมั่นใจและไม่ท้อแท้ในการ
ปฏิบัติธรรม เพราะเรารู้ว่ามีเพื่อนคนอื่น ๆ ที่เขาประสบปัญหา
เช่นเดียวกับท่านแต่เขาก็ยืนหยัดและทำได้ดี

ในฐานะที่เป็นผู้หญิงที่สนใจปฏิบัติธรรม เมื่อข้าพเจ้าได้
พิจารณาถึงเหตุจูงใจที่ตนเองปฏิบัติธรรม ฟังจากเรื่องราวของ
ผู้หญิงคนอื่น ๆ ที่ข้าพเจ้ารู้จักรวมทั้งจากการอ่านชีวิตผู้หญิงใน
หนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้เกิดความเข้าใจว่าผู้หญิงเราเข้าหา
ธรรมะเพราะประสบกับความทุกข์ และความทุกข์หนักประการ
หนึ่งก็มาจากเพศสภาพที่เป็นหญิง เพราะสังคมมีโครงสร้างที่เอื้อ
ให้เกิดการเลือกปฏิบัติและการกระทำรุนแรงกับผู้หญิง แต่การ
จะศึกษาปฏิบัติธรรมของผู้หญิงเรานั้นก็ไม่ใช่ทำได้ง่าย ๆ เลยใน
ขณะที่ผู้ชายนั้นการเข้าหาธรรมไม่จำเป็นต้องรอให้จนมุมต่อ
ความทุกข์เสียก่อน เพราะมีรูปแบบ ที่ทางและปัจจัยและความ
สะดวกปลอดภัยรองรับอยู่แล้ว จะเข้าหาธรรมะเมื่อไรก็ได้

ในฐานะที่เป็นผู้หญิงเมื่ออ่านหนังสือนี้ข้าพเจ้าได้รับ

ประโยชน์มาก เพราะตัวเองสามารถเข้าใจและเชื่อมโยง
ประสบการณ์ของผู้เขียนหนังสือได้มากกว่าเวลาที่อ่านหนังสือ
ที่เขียนโดยอาจารย์ผู้ชาย เพราะอาจารย์ผู้ชายส่วนใหญ่โดย
เฉพาะที่เป็นนักบวชนั้นไม่เคยผ่านชีวิตแต่งงาน การใช้ชีวิตคู่
การมีเพศสัมพันธ์ การเลี้ยงลูก ในขณะที่ผู้หญิงหลายคนที่เป็น
อาจารย์ธรรมะจะเคยเผชิญกับสิ่งเหล่านี้มาก่อนบวช หรือแม้แต่
ผู้หญิงที่ไม่แต่งงานข้าพเจ้าก็ยังสามารถเชื่อมโยงได้เพราะความ
เป็นเพศสภาพเดียวกัน

กระนั้นก็ตาม ไม่ได้หมายความว่าหนังสือเล่มนี้จะให้
ประโยชน์แต่เฉพาะกับผู้หญิงเท่านั้น เพราะการอ่านเรื่องราว
ชีวิตผู้หญิงก็ให้ประโยชน์แก่ผู้ชายทั้งที่เป็นพระสงฆ์และเป็น
ฆราวาสไม่แพ้กัน ในส่วนของพระสงฆ์นั้นเรื่องราวของผู้หญิง
เหล่านี้จะช่วยให้ผู้ชายเข้าใจสภาพของปัญหา และความต้อง-
การของผู้หญิงที่ปฏิบัติธรรม เพื่อที่ท่านจะได้เกิดความเห็นใจ
เกิดความเมตตา กรุณา และหาทางส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้หญิง
ได้เข้าถึงธรรมและได้ประโยชน์จากการบวชและการปฏิบัติธรรม
เช่นที่ท่านได้รับ ในส่วนของฆราวาสผู้ชายนั้นการอ่านหนังสือ
เล่มนี้จะช่วยให้ท่านได้เกิดความเข้าใจถึงชีวิตผู้หญิงในมิตินี้
และช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้หญิงใกล้ชิดท่านไม่จะเป็นแฟน
แม่ เมีย พี่น้อง หรือเพื่อนร่วมงานได้มีโอกาสแสวงหาประโยชน์
จากธรรมะ และถ้าจะมากไปกว่านั้นคือการเห็นและเชื่อว่า
ผู้หญิงนั้นหากได้รับการส่งเสริมให้มีที่ทางในพระศาสนา
และโอกาสในการปฏิบัติธรรมแล้วพวกเขาเองก็สามารถเป็น
อาจารย์ธรรมะที่เก่งกาจให้แก่ท่านและสังคมได้ และนี่ก็จะ
ส่งผลดีให้แก่ทั้งสถาบันพุทธศาสนา และสังคมอีกด้วย

หนังสือเล่มนี้ทำให้เราได้เรียนรู้วิธีการสอนและการฝึก
ปฏิบัติธรรมตลอดจนพิธีกรรมของพุทธศาสนาทั้งสามนิกาย
หลัก ๆ คือ นิกายเถรวาท วัชรยานหรือสายทิเบต และนิกาย
มหายาน ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่เคยเห็นหนังสือเล่มไหนที่ให้เราเห็น
ได้ถึงความหลากหลายเช่นนี้โดยเฉพาะที่เล่าผ่านประสบการณ์
ของผู้ปฏิบัติเอง นี่จึงเป็นเสน่ห์ของหนังสือเล่มนี้อีกข้อหนึ่ง เรา
จะเห็นถึงการให้ความสำคัญของการมีอาจารย์ของฝ่ายทิเบต
เห็นการมุ่งมั่นการปฏิบัติตามทางของพระโพธิสัตว์เพื่อช่วยเหลือ
สรรพสัตว์ของฝ่ายมหายาน และการมุ่งเน้นที่การปฏิบัติธรรม
ระดับปัจเจกบุคคลเพื่อให้ถึงนิพพานของฝ่ายเถรวาท กระนั้น
ก็ตามหนังสือเล่มนี้ทำให้เราเห็นได้ชัดเจนว่าแม้จะมีความ
แตกต่างหลากหลายในเรื่องรูปแบบและวิธีการแต่ท้ายที่สุดนั้น
สาระที่เป็นแก่นกลางของหลักการ และเป้าหมายของการปฏิบัติ
ล้วนเป็นสิ่งเดียวกันตามหลักธรรมะที่พระพุทธเจ้าสอนไว้

อุปสรรคของการแปลหนังสือเล่มนี้คือการหาสำนักพิมพ์
เพราะภายหลังจากการแปลเสร็จก็ไม่สามารถพิมพ์ออกมาได้ตามที่
เคยหวังไว้ เนื่องจากข้าพเจ้าได้รับความกรุณาจาก พระไพศาล
วิสาโล ช่วยเลขาภาษาและการแปลให้ เมื่อบ่นไปว่าไม่มีสำนัก-

สมัครสมาชิกเสขีธรรมวันนี้

สมัคร ๑ ปี

แถมหนังสือชุดพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)

พิมพ์จะพิมพ์หนังสือที่ท่านจึงรับปากจะจัดการให้ ผ่านไปนานพอควรจนเมื่อมีการบวชสามเณรธรรมนันทาขึ้นเป็นที่สนใจของสังคม หนังสือนี้จึงได้รับการจัดพิมพ์ออกมาจำหน่าย

ข้าพเจ้าไม่ใช่ผู้รู้ทางศัพท์ธรรมะ ตลอดจนหลักคำสอนอื่นๆ ที่ไม่คุ้นเคยทั้งการปฏิบัติก็ยังอ่อนด้อยจึงได้รับความช่วยเหลือจากพระไพศาลธรรมทั้งผู้รู้ทางธรรมท่านอื่นๆ ที่สำนักพิมพ์ติดต่อขอความช่วยเหลือเพื่อช่วยตรวจทานศัพท์โดยเฉพาะคำอธิบายของนิกายอื่น ๆ

ข้าพเจ้าได้รับแรงบันดาลใจอย่างยิ่งและเห็นความสำคัญของการปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้นจากการแปลหนังสือเล่มนี้ จึงหวังไว้เช่นเดียวกับผู้เขียนว่าไม่ว่าท่านจะเป็นเพศไหนเป็นนักบวชหรือฆราวาสหรือนักปฎิบัติพุทธนิยายอะไร เมื่ออ่านหนังสือที่ท่านจะได้รับประโยชน์จากประสบการณ์และข้อคิดของผู้เล่าเรื่องราวเช่นเดียวกัน

รายชื่อผู้สมัครสมาชิกเสขีธรรม

๑. พระมหาจำลอง กตมฺโม	๒๐๐ บาท
๒. คุณอัศวรงค์ พรหมสิทธิ์	๒๐๐ บาท
๓. วัดไทยนอร์เวย์	๔๐๐ บาท
๔. พระครูสุนทรโศเชต	๔๐๐ บาท
๕. พระมหาสมศักดิ์ สมกุโ	๕๐๐ บาท
๖. วัดบ้านศาลาหนองซอน	๑,๐๐๐ บาท
๗. คุณสุตารัตน์ ไอยรา	๔๐๐ บาท
๘. คุณสนธิ์ ไอยรา	๔๐๐ บาท
๙. คุณประสิทธิ์ พรหมนอก	๔๐๐ บาท
๑๐. คุณสำราญ เสนาจันทร์	๔๐๐ บาท
๑๑. คุณประศักดิ์ ดาวฤติการต์	๖๐๐ บาท
๑๒. คุณชาติรี เตชะขันธ์	๒๐๐ บาท
๑๓. ผศ.ลัดดา สุวินทร	๒๐๐ บาท
๑๔. คุณณวัฒน์ ภูถวิลย์	๖๐๐ บาท
๑๕. คุณนงเยาว์ น้ารอกภัย	๔๐๐ บาท
๑๖. คุณเกียรติยศ มุ่งพิทักษ์	๒๐๐ บาท
๑๗. คุณวิบูลย์ อิงคากุล	๒๐๐ บาท
๑๘. พระอาจารย์วาทิน จุกกรต	๒๐๐ บาท
๑๙. คุณธนพล สิทธิสุนทร	๒๐๐ บาท
๒๐. ทพญ.กิตติพร จงขจรพงษ์	๔๐๐ บาท
๒๑. คุณหัตถยา เขียววิวัฒน์กุล	๒๐๐ บาท
๒๒. คุณวิมล จันทร์สุวรรณ	๒๐๐ บาท
๒๓. คุณKANET KONASAIYA	๑,๐๐๐ บาท
๒๔. คุณจรรย์วิวัฒน์ สันตะบุตร	๒๐๐ บาท
๒๕. คุณประกิจ ลัดคนผจง	๒๐๐ บาท
๒๖. คุณปิยนุช ชมศรี	๒๐๐ บาท
๒๗. พระเกียรติศักดิ์ กิตติบุญโ	๒๐๐ บาท

รายชื่อผู้สมัครสมาชิกอุปถัมภ์

๑. ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน จ.นครราชสีมา	๔๐๐ บาท
๒. คุณลดาดี วรวิทย์	๖๐๐ บาท

๑. เมืองไทยจะวิฤต ถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต ราคา ๔๕ บาท
  ๒. สถานการณ์พุทธศาสนา พลิกหายนะเป็นพัฒนา ราคา ๕๕ บาท
  ๓. แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ราคา ๖๕ บาท
  ๔. วินัย เรื่องใหญ่กว่าที่คิด ราคา ๓๕ บาท
- รวม ๒๐๐ บาท

สมัคร ๒ ปี

แถมหนังสือชุด ส.ศิวรักษ์

๑. วิเคราะห์โครงสร้างสังคมแบบพุทธ ราคา ๑๓๐ บาท
  ๒. ลอกคราบสังคมสงฆ์ ราคา ๑๔๐ บาท
  ๓. ความเข้าใจในเรื่องพระรัตนตรัยจากมุมมองของ ส.ศิวรักษ์ ราคา ๑๕๐ บาท
- รวม ๔๒๐ บาท

จดหมายข่าวธรรมานุรักษ์

<http://dhnr.hypermart.net>

e-mail : dhnr2000@yahoo.com

สมัครวันนี้ เพียง**ปีละ ๑๐๐ บาท**

เลือกรับหนังสือธรรมะดีๆ

ฟรี ๑ เล่ม (มีจำนวนจำกัด)

๑. แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา

๒. คู่มือการพัฒนาตนเองแนวพุทธ

สำหรับผู้ให้การศึกษา ๒

ติดต่อได้ที่ : ๒๙/๑๕ ซอยรามคำแหง ๒๑ (นครศรี) ถนนรามคำแหง

แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๑๑๔-๗๓๕๕-๖

(รณานัติส่งจ่ายในนามคุณนงลักษณ์ ตรงศิริสัจด์ย์ ปณ.หัวหมาก)

ใน ส ม ั ค ร ส ม า ช ิ ก

เส ข ย ธ ร ร ม

ข้าพเจ้า พระ แม่ชี นาย นาง น.ส.

ฉายา/นามสกุล .....

อายุ ..... ปี พรรษา .....

การศึกษา นักรรรม ..... บาลี เบริยญ .....

ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

มัธยมศึกษา, ปวช., ปวส.

อื่น ๆ (ระบุ) .....

อาชีพ รับราชการ, รัฐวิสาหกิจ ทำงานเอกชน

ธุรกิจส่วนตัว นักศึกษา

อื่น ๆ (ระบุ) .....

รายได้/เดือน ..... งานอดิเรก .....

หนังสือที่ชอบอ่าน ๑. ....

๒. ....

สมัครเป็นสมาชิก หนังสือ "เส ข ย ธ ร ร ม"

สมาชิกใหม่ ต่ออายุสมาชิก (เลขสมาชิกเดิม.....)

เป็นเวลา ..... ปี (ปีละ ๒๐๐ บาท ๔ ฉบับ) เป็นเงิน ..... บาท

เริ่มรับตั้งแต่ฉบับ .....

สถานที่ส่งหนังสือ .....

.....

.....

.....

.....

รหัสไปรษณีย์ ..... โทรศัพท์ .....

โดยได้แนบ ธนาณัติ ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์ เช็คของขวัญ

ส่งจ่ายในนาม นางพุลฉวี เรืองวิชาธร (ปน.ห้วหมาก)

ส่งมาที่ คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา (ศพพ.)

๒๙/๑๕ ซอยรามคำแหง ๒๑ (นครี) ถนนรามคำแหง

แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐

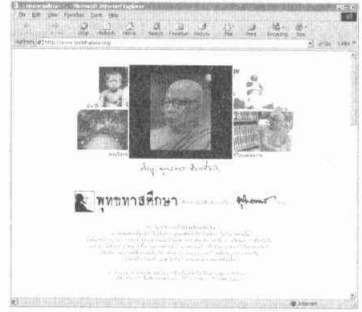

๒๗ พฤษภาคม ๒๕๔๕

๑๐๐ ปีชาตกาลพุทธทาสภิกขุ

"ร่วมศึกษาเพื่อสืบสานปณิธานพุทธทาส"

พบกับ เส ข ย ธ ร ร ม ฉบับออนไลน์ ได้ที่

พุทธทาสศึกษา

www.buddhadasa.org

ศึกษาเพื่อสืบสานปณิธานพุทธทาส

ขอเชิญภักษยานมิตร ทุกท่าน

ร่วมทำบุญสมทบทุน

โครงการผ้าป่ากองทุนเส ข ย ธ ร ร ม

ณ วัดสวนแก้ว

ต. บางเลน อ.บางใหญ่ จ. นนทบุรี
๑๕ มีนาคม ๒๕๔๕ เวลา ๑๕.๐๐ น.

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.)

เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน สนับสนุนกิจกรรม

พระสงฆ์และแม่ชีที่ทำงานพัฒนาชุมชนในหมู่

บ้าน ได้จัดผ้าป่า "กองทุนเส ข ย ธ ร ร ม"

เพื่อนำไปช่วยเหลืองานด้านการศึกษา

และช่วยเหลือกิจกรรมด้านต่าง ๆ

ของพระสงฆ์และแม่ชี

ในโอกาสนี้ จึงขอเชิญท่านร่วมเป็นเจ้าภาพ

ผ้าป่ากองทุนเส ข ย ธ ร ร ม กองละ ๕,๐๐๐ บาท

หรือบริจาคตามศรัทธา

ตามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา(ศพพ.)

๒๙/๑๕ ซอยรามคำแหง ๒๑ (นครี) ถนนรามคำแหง

แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ

กทม. ๑๐๓๑๐

โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๓๑๔-๗๓๕๕-๖

e-mail: ticd@hotmail.com

มนิธรรมสำนึก สำหรับสังคมร่วมสมัย

ส. ศิวรักษ์ เขียน

พิมพ์ครั้งแรกโดยคณะกรรมการศาสนา-
เพื่อการพัฒนา พฤศจิกายน ๒๕๔๔
กระดาษปอนด์ ๓๐๕ หน้า ราคา ๑๙๐ บาท

"มนิธรรมสำนึกสำหรับสังคมร่วมสมัย" เล่มนี้ เป็นผลจากการรวมชื่อเขียนและคำพูดของ "ส. ศิวรักษ์" ว่าด้วยการพระศาสนา ทั้งฝ่ายพุทธ คริสต์ และอิสลามครั้งล่าสุด ซึ่งแม้จะเกิดขึ้นต่างกรรมต่างวาระ หากมีบริบทอยู่ที่ "มนิธรรมสำนึก" อันเป็นสิ่งที่ "ส. ศิวรักษ์" เรียกร้อง และยืนยันอยู่เสมอ ว่ามีความจำเป็น ทั้งในระดับบุคคลและสังคม

สำหรับผู้ที่ติดตามผลงานของผู้เขียน (และพูด) ท่านนี้มาโดยตลอด นี่อาจไม่ใช่เรื่องใหม่หรือประเด็นใหม่อะไรนัก แต่การรวบรวมและจัดหมวดหมู่สิ่งที่ปรากฏ จะช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นความเชื่อมโยง ความจริงจัง และความหนักแน่นมั่นคง ตลอดจนความสม่ำเสมอของ "ส. ศิวรักษ์" ในการนำเสนอในสิ่งที่เขาเชื่อ และโดยเจตนาอย่างถึงการยืนยันกับสังคมไทย ว่า "ศาสนธรรม" จากศาสนาต่าง ๆ มีความจำเป็นเช่นไร

จะกล่าวว่ นี่เป็น "ปกิณฑกคดี" ว่าด้วยการพระศาสนาของ "ส. ศิวรักษ์" ก็คงจะไม่ผิด แต่จะว่าไปแล้ว ในยุคสมัยที่ศาสนจักรเต็มไปด้วยอัลซีซี ขณะที่ฝ่ายอาณาจักรก็พากันละเลยศาสนธรรมเสียอย่างไม่ไยดีแล้ว จะหาใครสักทีคนเล่า ที่จะมีแก่นใจนำเสนอเรื่องราวเช่นนี้กับผู้คนร่วมสมัย

ปาฐกถา, ข้อเขียน, บทสัมภาษณ์, บทแปลพระคัมภีร์ ตลอดจนบันทึกเหตุการณ์จากสื่อต่าง ๆ กว่าสามสิบรายการ ที่รวมอยู่ในหนังสือขนาด ๑๖ หน้ายกพิเศษ หนักกว่าสามร้อยหน้าเล่มนี้ ส่วนหนึ่งเคยตีพิมพ์แล้วใน "เสขิยธรรม" แต่นั่นอาจเป็นเหตุผลสำคัญที่ผู้อ่าน "เสขิยธรรม" ควรจะมีไว้ หรือเป็นเจ้าของ "มนิธรรมสำนึกสำหรับสังคมร่วมสมัย" ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าและอ้างอิงในโอกาสต่าง ๆ ต่อไป

อเมริกาอเมริกาอเมริกา

Noam Chomsky เขียน

ภักวดี วีระภาสพงษ์ แปล

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง
พิมพ์ครั้งแรก ตุลาคม ๒๕๔๔

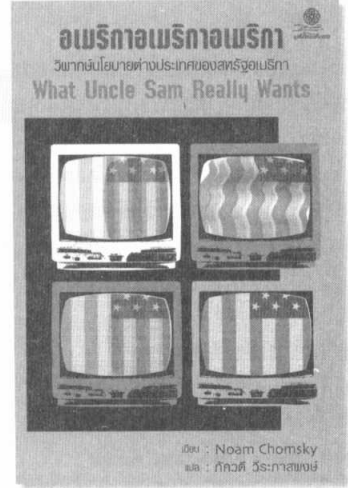
กระดาษปอนด์ ๑๖๕ หน้า ๑๕๐ บาท

แก่นามของโนม ชอมสกี (Noam Chomsky) จะไม่เป็นที่คุ้นหูคุ้นตาของคนไทยโดยทั่วไปดังเราส่วนใหญ่คุ้นเคยกับดาราฮอลลีวูด นักร้อง-นักกีฬาอาชีพนิยม หรือประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ซึ่งมักถูกนำเสนออยู่บ่อยครั้ง ทั้งโดยสื่อมวลชนของไทยและในระดับบรุษที่สื่อข้ามชาติ ด้วยเหตุที่บุคคลกลุ่มหลัง "เป็นที่นิยม" ของสังคมอเมริกัน และมักถูกกระทำให้เป็น "ความนิยม" อันซื้อขายได้ในโลกยุคปัจจุบัน

หลังสงครามเย็นสิ้นสุดลง สหรัฐอเมริกาก็กลายเป็นศูนย์กลางของโลกอย่างยากที่จะมีใครปฏิเสธ

แต่เหตุการณ์เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔ ซึ่งมีการถล่มอาคารเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์ และที่ทำการกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ด้วยเครื่องบินพาณิชย์เป็นครั้งแรกของโลกก็ทำให้บางคนตั้งข้อสงสัยขึ้นมาแทบจะทันที ว่าเกิดอะไรขึ้น กับประเทศซึ่งเป็นอภิมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวของโลกในยุคปัจจุบัน

โนม ชอมสกี เป็นนักภาษาศาสตร์ระดับเจ้าของทฤษฎี สอนอยู่ที่สถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (MIT : Massachusetts Institute of Technology) ภายหลังจากที่เขาจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย

ฮาร์วาร์ด แต่ผลงานที่ถูกกล่าวถึงของเขาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือการวิพากษ์วิจารณ์โลกกระแสหลัก และสังคมทุนนิยมอเมริกันตลอดจนนโยบายด้านต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาอย่างถึงแก่น ด้วยมุมมองที่แตกต่างจากผู้อื่นอย่างพิเศษ และลึกซึ้ง

ชื่อเขียนของโนม ชอมสกี นั้น กล่าวกันว่า ถูกอ้างอิงอยู่ในอันดับหนึ่งในสิบของโลกทั้งที่หนังสือของเขาถูกปฏิเสธการจัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ใหญ่ ๆ ในกระแสหลักตลอดมา ด้วยผลจากการวิพากษ์วิจารณ์ของเขาเอง และการแทรกแซงจากฝ่ายทุนตลอดจนอำนาจรัฐ ของรัฐบาลกลางแห่งสหรัฐอเมริกา

กล่าวในส่วนของวงการวิพากษ์วิจารณ์ต่อนโยบายของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา โนม ชอมสกี เป็นหนึ่งในจำนวนไม่มากนัก ที่รู้จักและรู้จักจริง อย่างหาตัวจับยากและแม้ว่าผลงานของเขาจะถูกตั้งข้อสังเกตในช่วงเริ่มต้นการเผยแพร่ ว่าเป็นการ "คิดเอาเอง" แต่เมื่อเวลาผ่านไป ข้อเท็จจริงที่ถูกเปิดเผยในระยะหลัง ก็ยืนยันมุมมองที่ถูกต้องของเขาได้เสมอ

เท่าที่ทราบ "อเมริกาอเมริกาอเมริกา" เป็นผลงานเล่มแรกของเขา ที่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยอย่างสมบูรณ์ทั้งเล่ม แม้ว่าออกจะช้าไปบ้าง แต่ก็นับว่าอยู่ในระยะกาลอันเหมาะสมที่จะช่วยให้คนไทย "หูตาสว่าง" ในการมองรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ตามที่เป็นจริง หรือควรจะเป็น

ไม่ว่าคุณจะชอบหรือไม่ชอบ "ความเป็นอเมริกัน" ที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในโลกยุคของเขา คุณก็ควรทราบไว้บ้างไม่ใช่หรือ ว่า

อะไรอยู่เบื้องหลังกระแส "อเมริกันนิยม" อันกำลังยึดกุมกายและใจคนรุ่นใหม่แทบทั้งโลก

"นอม ซอมล็ก" จะช่วยให้คุณเห็นแง่มุมของ "นโยบายต่างประเทศ" ของสหรัฐอเมริกาอย่างที่คุณอาจคาดไม่ถึงมาก่อน... ใน "อเมริกาอเมริกาอเมริกา" เล่มนี้

ลอกคราบสังคมนิยม

ส. ศิวรักษ์ เขียน

พิมพ์ครั้งที่ ๒ โดยคณะกรรมการศาสนา-เพื่อการพัฒนา กรกฎาคม ๒๕๔๔
กระดาษปกอนด์ ๒๐๐ หน้า ราคา ๑๔๐ บาท

หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์เมื่อ ๑๓ ปีมาแล้ว แม้จะเป็นการรวมคำพูดและข้อเขียนเข้าด้วยกัน แต่ประเด็นหลักก็คือการเตือนผู้ที่มีอำนาจในราชอาณาจักรและในศาสนาจักร ให้แก้ไขความผิดชอบของคณะสงฆ์ซึ่งเป็นไปในทางสังฆธรรมปฏิรูปยิ่ง ๆ ขึ้นทุกทีเสียดยตีที่ไม่มีใครรับทำตามถ้อยคำของหนังสือเล่มนี้เลย สถานภาพของพระศาสนาโดยเฉพาะสถาบันสงฆ์ จึงเหลวเลลงเรื่อย ๆ อย่างน่าวิตกยิ่ง

แม้สถาบันสงฆ์จะเอาชนะคณะสันติอโศกได้โดยในทางนิตินัย ก็เอาชนะเขาไม่ได้ในทางธรรมวินัย ทั้งคณะนั้นยังปรับตัวให้เข้ากับสังคมนานาชาติของไทยได้ดีขึ้นอย่างน่ายินดี แม้เจ้าคณะจะยังไม่ลดอติมานะลงไปก็ตามที ในขณะที่เมื่อ ๑๓ ปีก่อน คณะธรรมกายยังไม่เลวร้ายเท่าไรนัก หากบัดนี้ได้แสดงความอภัยจนจนถึงที่สุดเอาเลยก็ว่าได้ แต่สถาบันสงฆ์ที่มีฝ่ายบ้านเมืองอุดหนุนก็ทำอะไรไม่ได้ ทั้งพระสงฆ์ภิกษุในระดับต่าง ๆ ยังหันเหไปในทางลามกยศและติดยึดในลัทธิบริโภคนิยมอย่างแทบจะหาสมณสาธูปเหลืออยู่ได้น้อยเต็มที มีการ

วิ่งเดินเดินเห็นติดสินบนยิ่งกว่าในวงการของข้าราชการที่เลวร้าย อลัชชีลอบย่นลอบอยู่ตามวัดต่าง ๆ อย่างปราศจากหิริโอตตปละใด ๆ ลึน หลายต่อหลายวัดกลายเป็นดังที่ช่องสุม สมิ ที่มีพื้นองมาหากินด้วยพุทธพาณิชย์ต่าง ๆ อย่างไม่คำนึงถึงศีลาจารวัตรหรือเอื้อเฟื้อในทางพระธรรมวินัยเอาเลย พระเป็นจำนวนมากติดอยู่ในอวามสัจฉริยะไม่ยินดีต้อนรับพระอาคันตุกะ ซึ่งมักต้องไปพักตามบ้านในเมืองกรุง ยังดีที่ไม่ถึงกับไปนอนค้างตามโรงแรมต่าง ๆ

โดยที่การพิมพ์ครั้งนี้ไม่ได้แก้ไขอะไรเลย ชื่อคนก็ล้วนคงไว้ตามเดิม ถ้าใครสนใจต้องชวนขวายหาความรู้เพิ่มเติมเอง เช่นพระมหาประยูรนั้น บัดนี้เป็นพระราชอาคันตุกะผู้ใหญ่ที่พระเทพโสภณและดำรงตำแหน่งอธิการบดี มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หากนั่นเป็นเอกลักษณ์ภายนอกของท่าน ส่วนศีลาจารวัตรและความกล้าหาญทางจริยธรรมของท่านเป็นอย่างไร ท่านอ่อนแอลงในทางพระธรรมวินัยหรือกล้าแข็งขึ้นในทางสติปัญญา ผู้อ่านต้องหาข้อเท็จจริงเอาเอง ส่วนอาจารย์ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ที่เอ่ยถึงนั้น บัดนี้เป็นสามเณรธัมมกันหา ซึ่งกับว่าน่าสนใจนัก ส่วนกรณีที่ศาสตราจารย์ทิพย์แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เขียนไว้ว่า พระอาจารย์ทางกรรมฐานทางภาคอีสานเป็นเครื่องมือของทหารและนายธนาคารอย่างไรในสองทศวรรษก่อนนั้น บัดนี้พระอาจารย์ชั้นนำสุดของภาคนั้นออกมาแสดงบทบาทอย่างโดดเด่น โดยที่ท่านเป็นเครื่องมือให้ใครอย่างไร ก็คงต้องให้สาธุชนพิจารณาเอาเอง

เมื่อนายกฯ ขยายตัวไปได้ถึงเพียงนี้แล้ว และข้อเขียนเมื่อทศวรรษกึ่งมาแล้ว อาจช่วยให้เข้าใจอะไร ๆ ในทางอดีตซึ่งต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันได้บ้างกระมัง แต่ถ้าจะเข้าใจ

อะไรให้ชัดเจนขึ้น คงต้องอ่านหนังสือที่ตีพิมพ์แต่ พ.ศ. ๒๕๓๐ มาจนบัดนี้ด้วยอย่างน้อยก็ได้ลงรายชื่อหนังสือสั้น ๆ ไว้ท้ายเล่มนี้ด้วยแล้ว

จะอย่างไรก็ตามคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนาและพระภิกษุสามเณรในกลุ่มเสขิยธรรมได้ทำหน้าที่ในทางผดุงพระศาสนาเท่าที่พระหนุ่มเณรน้อยหรือพระสงฆ์ภิกษุทางปลาย้อปลายแฉะจะทำได้ ร่วมกับอุบาสกอุบาสิกา อย่างน้อยการงานในด้านต่อต้านธรรมของเรา ก็ผลิตออกผลอยู่บ้าง ดังผู้ที่สนใจจากท่านอ่านได้จากนิตยสารเสขิยธรรมและปาจารย์สารของเรา รวมทั้ง Seeds of peace ที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษมา ๑๗ ปีเข้านี้แล้ว

แม้จะเกิดภาวะวิกฤตในสังคมนิยม ถ้าได้ลอกคราบเอาความเลวร้ายออกอย่างแยบคาย ความเลวร้ายก็อาจกลายเป็นความดีงามได้ดอกกระมัง

ส.ศ.บ.

๕ มิถุนายน ๒๕๔๔

จาก คำอธิบายในการพิมพ์ครั้งที่ ๒

การใช้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรม

๑) หากท่านมีความต้องการหนังสือเล่มใดที่กองบรรณาธิการได้แนะนำผ่านตู้หนังสือแล้ว ขอได้ส่งจดหมายหรือไปรษณียบัตรแจ้งความจำนง พร้อมระบุชื่อหนังสือที่ท่านต้องการ มาให้ทางเจ้าหน้าที่ทราป ทั้งนี้ โดยขอได้ครั้งละ ๑ เล่ม โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ

๒) การให้บริการตู้หนังสือเสขิยธรรมนี้ เพื่อจุดประสงค์สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าของ ภิกษุ สามเณร และแม่ชี เป็นหลัก ดังนั้นภายหลังจากที่ผู้จัดทำได้ส่งหนังสือไปถวายแล้ว หากท่านมีความสนใจหนังสือเล่มอื่นอีก ขอให้แสดงความจำนงพร้อมระบุชื่อหนังสือที่ต้องการ มาให้ทางเจ้าหน้าที่ทราป และเขียนวิจารณ์หรือเสนอความคิดเห็นที่ได้จากการอ่านหนังสือเล่มก่อนมาด้วย

สำหรับท่านผู้อ่านที่เป็น พระวาส นั้น หากท่านสนใจหนังสือที่เราแนะนำ ก็สามารถสั่งซื้อผ่านทาง ศพพ. ในราคาพิเศษพิเศษ ๒๐% โดยส่งรายชื่อหนังสือที่ต้องการมาที่ **ตู้หนังสือเสขิยธรรม ๒๓๗/๑๕ ซอยรามคำแหง ๒๑ (นิวศรี) ถนนรามคำแหง แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐** อนุญาตให้ส่งจ่าย **นางพุดฉวี เรืองวิเชียร ปณ.เหตุนาน**

สุนทรภู่

ในงานมอบปริญญาบัตรดุสิตวิทยุบัณฑิตของ

มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน

ณ บ้านกรูด ประจวบคีรีขันธ์วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๔๔

เราไม่ต้องถวิลหา
โรงงานไฟฟ้่าถ่านหินมสทช
เพราะโรงไฟฟ้่าที่ถลาย
ก็ถลายไป

มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน
ขอให้ข้าพเจ้ามามอบปริญญาบัตร
ดุสิตวิทยุบัณฑิตแด่นางจินตนา แก้วขาว
ประธานกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมบ้านกรูด และนายเจริญ
วัตอักษร ประธานกลุ่มรักษาท้องถิ่น
บ่อนอก เมื่อได้ทำพิธีมอบรางวัลแล้ว
เขาขอให้แสดงสุนทรภู่

อันคำว่าสุนทรภู่ท่านนั้น คนส่วนใหญ่
เข้าใจว่าเป็นคำพูดที่ไพเราะเพราะ
พริ้ง เพื่อสรรเสริญเยินยอกัน ซึ่งไม่ใช่
สุนทร หมายถึงความจริง ดัง *สุนทร
วาทณี* หมายถึงวาทะที่เป็นจริงคือ พระ
ธรรม สมเด็จพระวันรัต (แดง) โปรดให้
ช่างเขียนรูปดังกล่าวไว้ที่วัดสุทัศน์ เพื่อ
ทำนกราบไหว้บูชาเป็นประจำ

เจกเช่นพระพุทธวจนะที่แปลกัน
ว่า ไพเราะในเบื้องต้น ในเบื้องกลาง
และในเบื้องปรโยสานนั้น ก็แปลคำว่า
กัลยาณ ผิดไป ตามพระบาลีมีความว่า
อาทิ กุลยาณ มชฺเฌกกุลยาณ *ปริโย
สานกุลยาณ* ท่านหมายความว่าพระ
พุทธพจน์มีเนื้อหาสาระในทางเกื้อกูลผู้
ที่ได้สดับ ซึ่งจักได้ประโยชน์ทั้งในเบื้องต้น
สำหรับนำเอามาใช้ในปัจจุบัน ใน
เบื้องกลาง คือเพื่อนำเอาไปใช้ในโลกร
หน้า และในที่สุด คือเพื่อให้เข้าถึงพระ
อมตธรรมหรือโลกุตระธรรม

ด้วยเหตุนี้ สุนทรภู่ของข้าพเจ้า

จึงจักไม่มีถ้อยคำอันไพเราะเสนาะโสต
หากจักเป็นถ้อยคำที่เนื่องด้วยความ
จริง และหวังว่าจะเป็นประโยชน์กับ
ท่านทั้งหลายที่ตั้งใจฟัง

การที่มหาวิทยาลัยเที่ยงคืนมอบ
ปริญญาบัตรแก่บุคคลทั้งสองในวันนี้
นับว่าเป็นการสมควร เพราะนอกจาก
ทั้งสองคนจะเป็นหยัดอภัยกับมิตรสหาย
ในการต่อสู้กับธรรมอย่างสันติแล้ว
ยังแสวงหาวิชาความรู้ความเป็นองค์
รวม โดยมุ่งที่ความดีงามอย่างควบคู่
กันไป ทั้งมหาวิทยาลัยยังมอบ
ปริญญาเอกให้กับผู้ที่สังคมอันดัดจริต
ติดดินหน่าว่าปราศจากความรู้ด้วยแล้ว
ยิ่งชี้ชัดว่ามหาวิทยาลัยเที่ยงคืนไม่แบ่ง
ชั้นวรรณะ แม้คนที่ไม่มีวิทยฐานะตาม
แบบแผนของกระแสหลัก ก็อาจมีสติ
ปัญญาและความรู้อันเป็นเลิศได้ ดังใน
ทางพระพุทธศาสนา คนฉลาดหรือคน
โง่ ก็อาจตรัสรู้ธรรมได้อย่างไม่มีขีดค้น
ถ้ามหาวิทยาลัยในกระแสหลักเกิด
มนสิการ คงจะหันมาพยายามมอบ
ปริญญาบัตรแก่ประชาชนคนธรรมดา
ที่อยู่ปลายอ้อปลายแฉมบ้าง โดยที่
ท่านพวกนั้นหลายคนมีภูมิปัญญา
ชาวบ้าน และรอบรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น
อย่างโยงโยไปถึงศาสนธรรม ที่ชนชั้น
บนเข้าไม่ถึงเขาเลย

อนึ่ง การให้ดุสิตวิทยุบัณฑิต

มศักดิ์ของมหาวิทยาลัยในกระแสหลัก
นั้นมักเน้นไปที่นักการเมือง นักการคลัง
และนักการค้า ซึ่งส่วนใหญ่เอารัดเอา
เปรียบมหาชน หากไม่มีส่วนในการ
ทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ จะ
โดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม และถ้าไม่ใช่
อภิชนแล้ว อย่างเก่งมหาวิทยาลัยก็ให้
เพียงมหาบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ดังกรณี
ของนายสุภา ศิริमानนท์ กับมหา
วิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น โดยที่
มหาวิทยาลัยนั้นปฏิเสธที่จะให้ดุสิต
บัณฑิตกิตติมศักดิ์แก่นายปริดี พนม
ยงค์ ผู้ก่อกำเนิดมหาวิทยาลัยนั้นด้วย
ซ้ำไป ส่วนผู้ที่ได้ดุสิตบัณฑิตกิต
ติมศักดิ์ ๒ คนแรกของมหาวิทยาลัยทาง
ด้านสื่อสารมวลชนนั้น คนหนึ่งคือ
ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นผู้มีชื่อเสียง
ในทางใช้สื่อเพื่อตระบัดสัตย์เพื่อ
ยกย่องคักดินาให้เลอเลิศเหนือมหาชน
อีกคนเป็นอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่ง
เป็นที่รู้จักกันว่ากรมกริวก และคน ๆ นี้
เมื่อรับปริญญาเอกจากธรรมศาสตร์
แล้วไม่ทันไร ก็ถูกเข้าคุก ซ้อหาในเรื่อง
ทุจริตอย่างเลวร้าย

ข้าพเจ้าเข้าใจว่ามหาวิทยาลัย
เที่ยงคืนมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ
แสวงหาความรู้ เพื่อเผยแผ่และสั่งสอน
ความรู้นั้น ๆ อย่างเป็นองค์รวม จนรวม
ความรู้เข้าด้วยกัน เพื่อเข้าได้ถึงสัจจะ

หรือความจริง โดยที่ความจริงนี้แล จะเข้าถึงได้ ก็ต้องเผชิญกับความทุกข์ อย่างไม่เลี่ยงไปจากตัวทุกข์ตั้ง ที่ ประชาชนพลเมืองของเราส่วนใหญ่ ประสบกับความทุกข์อย่างแสนสาหัส โดยเฉพาะก็จำแต่ชนชั้นบนของบ้าน เราหันไปสุมาทานลัทธิทุนนิยมและ บริโภคนิยม โดยเชื่อว่าเทคโนโลยียังทันสมัยเท่าไร จักเป็นคุณเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่นี่ คือมิจาติฐิ

มหาวิทยาลัยอื่น ๆ ก็ควรมีหน้าที่ ในการแสวงหาความรู้ แต่แสวงหา ความรู้ว่าเป็นสิ่ง ๆ อย่างไม่เป็น องค์รวม ยิ่งไปเชื่อว่าตำราฝรั่งซึ่งให้ ความรู้แต่ในทางตำรา โดยนักรู้หรือครู อาจารย์ แม้จนนักวิจัย ไม่ออกไป สัมผัสกับความทุกข์ยากของราษฎร ความรู้ นั้น ๆ ก็เลยไม่เดินเข้าหาความ จริงหรือสัจจะ นักรู้ก็เลยอยู่บนหอคอย งามข้าง ห่างเหินจากคนยากไร้ ซึ่งเป็นคน ส่วนใหญ่ในประเทศ หรือในโลก

เมื่อความรู้ไม่เดินไปเพื่อความจริง ก็ย่อมเข้าหาความดีไม่ได้ ดังมหา วิทยาลัยกระแสหลักไม่อาจสอนใน เรื่องความดีได้ เพราะพุทธิศึกษาต่างไป จากจริยศึกษาโดยสิ้นเชิง ต่อเมื่อเข้าได้ ถึงความจริงหรือสัจจะ นั้นแหละผู้รู้ จึงจักเป็นคนดี ยิ่งรู้อย่างเห็นแก่ตัวน้อย ลงไปเพียงใด ความรู้ก็จะกลายเป็น ความเข้าใจในทางสัจจะยิ่ง ๆ ขึ้น จนเป็นปัญญาหรือปรัชญา ซึ่งย่อม ควบคู่ไปกับภรรณา หรือความรักและ ความเอื้ออาทรต่อผู้ยากไร้ โดยเรา สามารถร่วมกันหาเหตุแห่งทุกข์ได้ เพื่อ ดับทุกข์ตามครรลองของสันติประชา ธรรม

เมื่อความรู้แนบสนิหกับความจริง และเดินเข้าหาความดี การแสวงหา ความรู้ก็ดี ความจริงก็ดี แม้จนการ

แสดงออกซึ่งความรู้ก็ดี ย่อมเป็นไป อย่างงดงาม อย่างประณีต กล่าวคือ เกิดเป็น นวัตกรรมหรือศิลปกรรม ตลอดจนการอนุรักษ์ธรรมชาติอัน งดงาม ย่อมเป็นไปตามความรู้ที่ไม่เลอะ เลือน ไม่หลอกลวง และความรู้ที่ช่วยให้ ผู้รู้อ่อนน้อมถ่อมตน โดยได้เข้าสัมผัส กับมหาชนผู้ยากไร้ แล้วพร้อมที่จะเรียน จากคนเล็กคนน้อย คนแก่คนเฒ่า แม้ จนจากเยาวชน และเรียนจากธรรม- ชาติ จากนก จากปลา จากป่า จากเขา จากทะเล นี้แหละ คือขบวนการแห่งความ รู้ซึ่งเป็นความจริง และเป็นไปอย่าง บรรสานสอดคล้องกันเท่าไร ก็แสดง ออกซึ่งความดีงามเท่านั้น

ความรู้ที่เข้าถึงความจริง จึง ประสานกับความงามและความดี ด้วย ประการฉะนี้

ข้าพเจ้าเชื่อว่ามหาวิทยาลัย ที่เที่ยงคืนมีคติเช่นนี้ พวกครูอาจารย์ ของมหาวิทยาลัยดังกล่าวจึงเปิดกว้าง ออกไปเรียนรู้จากผู้ยากไร้ ไม่ว่าจะที่ ปากมูล หรือที่บ้านกรูด บ่อนอก กาญจนบุรี หรือที่อำเภอจระนะ จังหวัด สงขลา รวมถึงชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ซึ่งก็ คือพี่น้องของเราด้วยกันทั้งสิ้น ดังการ มอบปริญญาคราวนี้ ทั้งนายกสภา มหาวิทยาลัย และอธิการบดีก็กล่าวไว้ ชัดเจนว่า ชาวบ้านกรูดและชาวบ่อ- นอกให้เกียรติมหาวิทยาลัยเท่า ๆ กับที่ มหาวิทยาลัยให้เกียรติแก่ชุมชนทั้งสอง ถ้าต่างฝ่ายต่างให้เกียรติกัน อย่าง เสมอป่าเสมอไหลกันและอย่างมีศักดิ์- ศรี โดยมีทั้งความดี ความจริงและ ความงาม นี้แหละคือกุศลจรรยา

ที่มหาวิทยาลัยกระแสหลักผิด พลาดก็เพราะ การแสวงหาความรู้ของ เขาเป็นไปเป็นเสี่ยง ๆ อย่างไม่เป็นองค์ รวม ดังกล่าวแล้ว จึงเข้าหาความดี

ไม่ได้ และไม่เข้าใจด้วยว่าความงามคือ อะไร ยิ่งจะให้เห็นอกเห็นใจประชาชน คนธรรมดา ยิ่งเป็นไปไม่ได้เลย เพราะ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเหล่านั้นถือว่าตัว สูงส่ง ทั้ง ๆ ที่ตัวเองก็รู้สึกด้อย ที่คอย ตามสันเท้านักวิชาการฝรั่ง ซึ่งก็หา ความรู้ได้เป็นเสี่ยง ๆ ตลอดมา อย่าง น้อยก็แต่สมัยเรอเนต์ เดส์คาร์ทส์ เป็นต้น มา

ยกตัวอย่างจุฬาลงกรณ์มหา- วิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษา แห่งแรกของไทย ดูสิว่ามีอาคารใดที่ งดงามอย่างบรรสานสอดคล้องกับ อาคารอื่น ๆ ในทางสถาปัตยกรรมบ้าง ไหม และชุมชนสามย่านที่อยู่ข้าง ๆ มหาวิทยาลัยนั้นเป็นสถานที่ที่มีชีวิต ชีวา ให้เห็นสิตนักศึกษาที่มาซื้ออาหาร ซื้อ หนังสือ ตลอดจนยารักษาโรค รวมถึง ยังมีที่ให้ให้อาจารย์และนิสิตได้มีโอกาส ไปอาบอบนวดอีกด้วย

แต่แล้วผู้บริหารมหาวิทยาลัยก็ บอกว่าต้องได้ร้านรวงทั้งหมดเหล่านี้ ออกไป ในนามของคำว่า พัฒนา เพื่อ ก่อให้เกิดศูนย์ศึกษาและวิจัยทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่สุด

ข้าพเจ้าตั้งร้านหนังสืออยู่ที่นั่น มา ๒๕ ปี เป็นที่ที่เพาะภูมิปัญญา ให้ คนรุ่นใหม่เกิดความกล้าหาญทาง จริยธรรมมีไชน้อย หลายคนออกไป ทำทายเผด็จการจนเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ขึ้น นี้ถ้าเป็นประเทศที่ เจริญแล้ว ทางราชการบ้านเมืองคงมา ตัดป้ายไว้ที่หน้าร้าน ถึงความสำคัญอัน เล็กน้อยที่เรามีส่วนร่วมในขบวนการ ประชาธิปไตยของไทย แต่เปล่าเลยร้าน ของเราก็ถูกจัดไปอย่างไม่ยึดถือเช่น ร้านอื่น ๆ ดังบัดนี้มีอาคารอันน่าเกลียด โผล่ขึ้นมาดูจดังซากกระเปืออันมโห-

ฟาร์ ๒ แห่ง ซึ่งสร้างค้างมานานนับเวลาได้ ถึงหนึ่งทศวรรษแล้ว ทั้งนี้โดยไม่มีใครรับผิดชอบ ในความน่าเกลียด ในการทำลายล้างชุมชน มีแต่คนรับความชอบ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็อาจถอนรากถอนโคนออกจากชุมชนท่าพระจันทร์ ไปรังสิต เพื่อฆ่าวิถีชีวิต อันมีเนื้อหาสาระในทางประชาธิปไตย ในทางที่นักศึกษาพึงประชาชน และประชาชนเอื้ออาทรกับนักศึกษาคัลยา ๆ กัน

จึงไม่แปลกประหลาดที่นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยกระแสหลักจักแสดงผลงานวิจัยออกมาอย่างปราศจากสังจะ เพราะนักวิชาการนั้น ๆ เข้าไม่ถึงความดี ก็เลยมีความชั่ว ความโลภ และอคติที่ติดยึดตำราฝรั่งเป็นเกณฑ์ โดยไม่เคยลดตนลงมาหาหรือหรือเรียนรู้จากชาวบ้าน จนบางคนถึงกับขายตัวให้กับบริษัทที่ให้เงินมาทำวิจัยเอาเลย จึงนับว่าสาสมแล้วที่ผู้หญิงชาวบ้านจะเอากางเกงในไปครอบหัวให้

สิ่งซึ่งเกิดขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่บ้านกูด ที่ปอนอก ที่ปากมุล ที่เมืองกาญจน์ ที่จะนะ ฯลฯ มีผลมาจากนักวิชาการจอมปลอมของเรา ที่รู้เป็นเสี้ยง ๆ ด้วยการยกเอาอย่างฝรั่ง แล้วไปปรับใช้นักการเมืองที่เห็นกงจักรเป็นดอกบัว เชื่อตามฝรั่งอย่างงมงาย นึกว่าเทคโนโลยีคือคำตอบ นึกว่าโรงไฟฟ้าถ่านหิน หรือพลังงานปรมาณูจะช่วยอำนวยความสะดวก โดยมองไม่เห็นโทษของมัน ในขณะที่ชาวบ้านกลับเข้าใจประเด็นนี้อย่างชัดเจน

การแสวงหาความรู้ของชาวบ้านอย่างคุณจินดานั้นนับว่าน่าสนใจ เพราะเธอลำบากว่าเธอไม่รู้ เธอจึงแสวงหาความรู้จากทุกกระแส และทดสอบจนเชื่อได้แน่่ว่านี่คือความจริง ซึ่งจะโยง

โยไปในทางบำบัดทุกข์ บำรุงสุข และความรู้ดังกล่าวจะอนุรักษ์ธรรมชาติได้อย่างเหมาะสมให้เป็นความงาม เธอจึงเข้าได้ถึงองค์รวมแห่งความรู้ และความรู้หรือความเข้าใจดังกล่าวจึงเดินเข้าหาปัญญา ซึ่งควบคู่ไปกับกรุณา เธอจึงสามารถปลุกมโนธรรมสำนึกของพี่น้องทั้งหลาย ให้รวมตัวกันเป็นสามัคคีธรรม ต่อสู้อย่างสันติ เพื่อเอาชนะมาร แม้มันจะมากในนามของการพัฒนา หรือในนามของนักวิชาการหรือนักการเมืองก็ตามที

ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ที่ ๕ ชนชั้นนำของเราต่อสู้กับจักรวรรดินิยมฝรั่งได้สำเร็จ หากบัดนี้ชนชั้นบนของเราสยบยอมกับจักรวรรดินิยมอย่างใหม่ที่ใช้คำว่าโลกาภิวัตน์ ใช้คำว่าพัฒนา ใช้คำว่าตลาดเสรีหรืออิสระเสรีอย่างใหม่ ซึ่งล้วนให้โทษกับบ้านเมือง ให้โทษกับมหาชน และให้โทษกับบรรพชนชาติทั้งหลายไป บรรพชนข้ามชาติและอภิมหาอำนาจมาปล้นทรัพยากรทางธรรมชาติของเราไป บนความเดือดร้อนของราษฎรส่วนใหญ่

นิมิตตาก็ตรงที่ราษฎรเหล่านี้แลเห็นโทษภัยของอาณานิคมอย่างใหม่ เห็นโทษของนักวิชาการจอมปลอม และเห็นโทษของนักการเมืองประเภทมือถือสากปากถือศีล

จึงขอให้กำลังใจให้มวลชนรวมตัวกันด้วยสามัคคีธรรม ยึดมั่นในสัจจะหรือความจริง โดยเอาความจริงมาอิงความดี โดยมีความงามเป็นองค์ประกอบ

ถ้าท่านทั้งหลายร่วมกันในระดับรากหญ้า โดยโยงกับนักวิชาการที่ไม่ขายตัว และกับคนในองค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบ แม้

จนหาทางสนทนาวินิจฉัยกับนักการเมืองเพื่อให้เขาไม่ขายตัว รวมถึงนักวิชาการในกระแสหลัก เพื่อผลักดันให้เขาเกิดมโนธรรมสำนึก

ข้าพเจ้าเชื่อว่าวิธีการเช่นนี้เป็นกุศโลบาย แม้จะต้องใช้เวลา ต้องอดทน แต่พระพุทธเจ้าก็ตรัสเตือนไว้แล้วว่า ชนดีเป็นธรรมที่ล้ำค่าที่สุด

โดยที่ท่านมีฉันทะในการแสวงหาความรู้ที่เป็นองค์รวมและต่อสู้อย่างสันติวิธีมาเป็นเวลานาน แสดงว่าท่านมีวิริยะอย่างแก่กล้า ทั้งท่านยังมีจิตตะคิดอ่านโดยหาทางต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ประกอบไปด้วยวิมังสา คือรองหาเหตุ เลือกรู้วิธีการที่เหมาะสม ทั้งวิธีการที่ใช้ไม่ได้แล้วอีกต่อไป ทั้งหมดนี้

แลรวมกันเป็นองค์ ๔ แห่งอิทธิบาท ซึ่งพระบรมศาสดาตรัสว่า ใครก็ตามที่มีอิทธิบาท แม้ต้องการตรัสรู้ก็เป็นไปได้ จึงเชื่อว่าถ้าท่านเดินตามหนทางของอิทธิบาททั้งสี่ ท่านจักได้ชัยชนะอย่างแน่นอน และนั่นจักไม่เป็นเพียงชัยชนะของชาวปอนอกหรือชาวบ้านกูด ชาวจะนะ ชาวปากมุล ฯลฯ หากจะเป็นชัยชนะของราษฎรทั้งหมด ซึ่งจะเปลี่ยนทิศทางการพัฒนามาเป็นภาวนา จะเปลี่ยนจากบนลงล่าง มาเป็นล่างขึ้นบน จะเปลี่ยนความคิดแบบเป็นเสี้ยง ๆ มาเป็นความคิดแบบเป็นองค์รวม ซึ่งประสานหัวสมองมารับใช้หัวใจ ให้เกิดศีลคือความยุติธรรมในสังคม ให้เกิดสมาธิ คือการมีจิตมั่นในอันที่จะแผ่เมตตริจิตมีตระภาพออกไปอย่างไม่มีขอบเขตอันจำกัด และให้เกิดปัญญา คือความรู้รอบที่เป็นองค์รวม โดยที่ความรู้ย่อมจะคู่ไปกับความรัก ความหวังดีต่อกันและกัน และต่อสรรพสัตว์.

สุนทรภู่ สันติภาพ

เรื่องในงานเพื่อสร้างสรรค์

ขอขอบคุณท่านทั้งหลายที่มี
แก้ไขสละเวลามาแสดงมุทิตาธรรม
ในวันนี้

ที่จริงมุทิตาจิตจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อ
เมื่อได้เจริญเมตตาและกรุณาขึ้นก่อน
กล่าวคือคนเราควรมีความปรารถนาดี
เป็นที่ตั้ง มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำ
ประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทุกถ้วนหน้า
อย่างน้อยก็ต้องรู้จักตัวเองและคนใกล้
เคียง อย่างลดความเห็นแก่ตัวลง แล้ว
จึงเกิดความสงสารผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก
รวมทั้งสรรพสัตว์ ใฝ่ใจในอันที่จะ
ปลดเปลื้องหรือบำบัดความทุกข์ยาก
เดือดร้อนนั้นๆ โดยเฉพาะกับผู้ที่
ต่ำต้อยกว่าเรา หรือผู้ที่เสียเปรียบ
เพราะโครงสร้างทางสังคมอยู่ดีธรรม

เมื่อฝึกเมตตากรุณาได้แล้ว จึง
ฝึกจิตใจให้มองใสบันเทิงแช่มชื่นเบิก-
บานอยู่เสมอ แม้คนที่อิจฉาริษยาเรา
หรือกดขี่ข่มเหงเรา เราก็ไม่รังเกียจ หรือ
คนที่ได้ลาภยศสุขสรรเสริญ แม้เขาไม่
สมควรจะได้ โดยที่เกียจติคุณนั้น ๆ
ควรเป็นของเรามากกว่า เราก็ไม่นึก
น้อยใจ หากพลอยยินดีด้วยกับบุคคล
ที่ได้เกียรตินั้นๆ จะเป็นเกียรติยศจริง
หรือปลอมก็สุดแท้

เมื่อแสดงออกทางมุทิตาธรรมได้
อย่างจริงใจแล้ว ควรเจริญอุเบกขา-

ธรรมต่อไป คือฝึกใจให้เป็นกลาง รู้จัก
วางเฉยในสถานะอันเราไม่อาจทำอะไร
ได้ โดยเข้าใจว่าใครที่ก่อกรรมอันใดไว้
ดีก็ทำตาม ชั่วก็ทำตาม เขาย่อมได้รับผลแห่ง
กรรมนั้นตามความรับผิดชอบของตน
ไม่ว่าคนๆ นั้นจะเป็นยอริช บุษ หรือบิน
เลเดน ก็สุดแท้

ธรรมทั้งสี่นี้ รวมเรียกว่าพรหม-
วิหาร ซึ่งช่วยให้ผู้ที่ดำรงคุณธรรม
ดังกล่าวเข้าถึงความเป็นพรหม หรือ
ธรรมเครื่องอยู่ของผู้มีคุณอันยิ่งใหญ่

สำหรับรางวัลที่ข้าพเจ้าได้รับนั้น
มีชื่อว่า Millennium Gandhi Awards
นับเป็นอย่างใหม่ ซึ่งเกิดขึ้นไล่ ๆ กับ
พีชวิทยาปริต ซึ่งวันทนา ศิวะเริ่มขึ้นที่
อินเดีย เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคมศกนี้ โดยที่
วิทยาลัยนี้มีส่วนละม้ายคล้ายกับ
Schumacher College ที่อังกฤษ ซึ่ง
สาทิศ กุมารเป็นผู้ก่อตั้ง และคล้าย ๆ
กับเสมสิกขาลัยที่ข้าพเจ้าริเริ่มให้มีขึ้นที่
ในประเทศไทย กล่าวคือการศึกษาของ
สามสถาบันนี้เป็นไปอย่างนอกระบบ
เป็นการทำทนายระบบการศึกษากระแส
หลัก หากใช้หลักไตรสิกขามาเป็น
แนวทางให้เกิดความเป็นปกติในแต่ละ
คนและในสังคม โดยใช้วิถีของหัวใจไป
ให้บรรสานสอดคล้องกับหัวสมอง ด้วย
เชื่อมั่นว่าทุก ๆ คนไม่ว่าจะโง่หรือฉลาด

ย่อมอาจหยั่งลงได้ถึงปัญญา หากไม่มี
สถาบันที่มีกรอบอันตายตัวลดคุณค่า
ของแต่ละบุคคลลง โดยเปิดโอกาสให้
ครูเรียนจากศิษย์ และศิษย์เรียนจากครู
และร่วมกันเรียนจากวัฒนธรรมพื้น
บ้านและจากสังคัมรวมถึงธรรมชาติที่
ล้อมรอบแต่ละคนไปพร้อม ๆ กัน เพื่อ
ให้เข้าใจความทุกข์ยากของสังคม
แล้วหาเหตุแห่งทุกข์ให้ได้ เพื่อดับทุกข์
ตามหนทางของสันติประชาธรรม

ด้วยเหตุฉะนี้พีชวิทยาปริตจึง
มอบรางวัลให้กับบุคคลอย่างสาทิศ
กุมาร และข้าพเจ้า กับบุคคลอื่น ๆ อีก
บ้าง เนื่องในวันเกิดมหามะ คานธี ณ
วันที่ ๒ ตุลาคม โดยเขาประกาศว่าพวก
เราได้ uphold the tradition of truth and
nonviolence in Science and Ecology

ข้าพเจ้าเองเห็นว่ามีคนอื่นอีก
เป็นจำนวนไม่น้อยที่ในประเทศนี้และ
ประเทศอื่น ๆ ซึ่งมีคุณค่างั้วกว่าข้าพเจ้า
กับรางวัลดังกล่าว เป็นแต่เจ้าของ
รางวัลเขาไม่รู้จักหรือมองข้ามไป ฉะนั้น
ตัวเองจึงไม่ตื่นเต้นกับรางวัลนี้หรือ
รางวัลใด ๆ เท่าไรนัก แต่ก็ยินดีรับมา
ด้วยความอ่อนน้อมต่อมตน เพราะ
รางวัลอาจเป็นพาหะให้เกิดคุณ-
ประโยชน์ก็ได้ โดยที่ถ้าหลงไหลได้ปลื้ม
ไปกับรางวัลหรือเกียรติยศ ก็เป็นเหตุให้

ประชุมเสริมสร้างสันติภาพ สร้างความเข้มแข็งแก่บ้านการและองค์กรสันติภาพ

หลงตนหลงโลกได้มีใช้น้อยเหมือนกัน

สำหรับท่านที่มาแสดงความยินดีกับข้าพเจ้าคราวนี้ นอกจากข้าพเจ้าจะขอบคุณท่านแล้ว ยังอดเสียมิได้ที่จะชวนไปนี่ถึงสมัยที่ข้าพเจ้าต้องคดีถึงชั้นโรงขึ้นศาล หรือสมัยที่ถูกหมายฟ้องถึงชีวิต หลายท่านก็ได้ช่วยให้กำลังใจ เป็นที่ซาบซึ้งยิ่งนัก ไม่ว่าจะเผชิญกับอะไร ๆ ในทางลบ หรือในทางบวกย่อมช่วยให้ได้เจริญอุปมาธรรมอยู่เนื่อง ๆ เพื่อฝึกจิตใจให้เป็นไปตามพระพุทธพจน์ในมงคลสูตรที่ว่า

จิตของผู้ใด อันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้ว ไม่มีโรค ปราศจากธุลี และเกษม นับเป็นมงคลอันสูงสุด

พูดถึงรางวัล คนทั่ว ๆ ไปมักจะตื่นเต้นกับรางวัลโนเบลสันติภาพ ซึ่งก็เป็นโลกธรรมในทางบวกอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งหลายคนที่ไม่สมควรก็ได้รับรางวัลนี้ ยิ่งป็นปีที่ที่ครบศตวรรษของรางวัลดังกล่าว ก็เลยเป็นข่าวใหญ่ จนถึงกับจะมีมหกรรมดนตรีสมโภชรางวัลนี้ที่หอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ณ คืนวันที่ ๘ ธันวาคม โดยที่ในโอกาสนั้น ผู้จัดงานก็จะร่วมฉลองรอบ ๑ ศตวรรษที่นางอองซานสุจีแห่งพม่าได้รับรางวัลที่วານี่ อนึ่ง ในวันดังกล่าวก็กำหนดเป็นวันเริ่มปิดงานศตวรรษนาย

ปรีดี พนมยงค์อีกด้วย โดยที่เมื่อ ๖๐ ปีก่อน วันที่ ๘ ธันวาคมนี้เอง คือวันที่ญี่ปุ่นเริ่มยึดครองเมืองไทย และส่งเครื่องบินไปทิ้งระเบิดที่เพิร์ล ฮาร์เบอร์ ในสหรัฐ โดยที่ต่อมารัฐบาลไทยก็ประกาศสงครามกับสหรัฐและอังกฤษ นี่ถ้าไม่ได้นายปรีดีกับขบวนการเสรีไทย เราคงเป็นเมืองขึ้นสหรัฐไปเสียแต่เมื่อตอนสิ้นสงครามโลกนั้นแล้ว

สำหรับการปิดงานศตวรรษปรีดี พนมยงค์นั้น จะเริ่มที่หอประชุมเด็กมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่วันที่ ๘-๑๐ ธันวาคม และในวันที่ ๑๐ ธันวาคมนั้นจะมีพิธีทางศาสนาที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ณ จุดที่มีหมุดตอกไว้ว่า ณ ที่นี้ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๓๕ เวลาบ่ายรุ่ง คณะราษฎรได้ก่อกำเนิดรัฐธรรมนูญ เพื่อความเจริญของชาติ แล้วเคลื่อนขบวนนักเรียน นักศึกษา ประชาชนพลเมืองตามแหล่งชุมชนแออัด กรรมกร ชวนา ฯลฯ มายังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยและอนุสาวรีย์ ๑๔ ตุลาคม ที่นี้ จนไปจบเอาที่ลานปรีดี พนมยงค์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก่อนเริ่มรายการอื่น ๆ ต่อไปทั้งวัน จนถึงปริโยสานในคืนวันที่ ๑๐ ซึ่งนอกจากจะเป็นวันรัฐธรรมนูญของไทยเราแล้ว ยังเป็นวันประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอีกด้วย จึงใคร่

ขอเชิญท่านที่สนใจในการบูชาคุณงามความดีของบรรพชน และผู้ที่สนใจในทางสิทธิมนุษยชน และกิจกรรมด้านสันติประชาธรรม ได้โปรดไปร่วมงาน โดยทั่วกัน

สำหรับสุนทรภู่ที่อาราธนาให้ข้าพเจ้ากล่าวในเช้าวันนั้นนั้น กำหนดให้พูดเรื่องสันติภาพ ข้าพเจ้าเห็นว่าชาวเอเชียอีกท่านหนึ่งซึ่งได้รับรางวัลสันติภาพก่อนนางอองซานสุจี มีคติพจน์ในเรื่องนี้อย่างควรแก่การสำเนียง ทั้งท่านยังเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนาอีกด้วย จึงแปลคำของท่านมาอ่านสู่กัน แทนข้อเขียนของตนเอง ดังต่อไปนี้

อาดมาไม่มีอิทธิปาฏิหาริย์อันใดมามอบให้ท่าน ถ้าใครมีอิทธิฤทธิ์อาดมาน่าจะไปขอความช่วยเหลือจากท่านผู้นั้น แต่พูดกันจริง ๆ แล้ว อาตมาออกจะคลางแคลงใจในถ้อยคำของผู้ที่อ้างว่ามีอำนาจอันวิเศษมหัศจรรย์ แต่ถ้าเราฝึกจิตใจด้วยวิริยะอุตสาหะอยู่เสมอ ๆ เราอาจเปลี่ยนแนวคิดหรือมนต์คิดของเราได้ นี่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างสำคัญในชีวิตของเรา

ในกรณีของอาดมาเอง อาตมาสูญเสียอสิสภาพลงเมื่ออายุได้ ๑๖ ปี และได้สูญเสียประเทศชาติไปเมื่ออายุ

รางวัลมิลเลนเนียม คานธี

● ทราบว่าอาจารย์เพิ่งไปรับรางวัลคานธี มารางวัลนี้มีความเป็นมาอย่างไร

รางวัลเขาให้วันเกิด คานธี วันที่ ๒ ตุลาคม รางวัลนี้เป็นของใหม่ให้ครั้งเป็นครั้งแรก คนที่เป็นตัวตั้งตัวตีชื่อ วันทนา ศิวะ ซึ่งเขาเป็นผู้หญิงที่มีชื่อเสียงที่สุดเวลานี้ เพราะเขาต่อสู้เรื่องเอ็นจีโอ ต่อสู้เรื่องสิทธิสตรี ต่อสู้เพื่อไม่ให้มีวัฒนธรรมหนึ่งเดียว mono culture ของอเมริกา และเป็นเขาได้รับผิดชอบให้กล่าวปาฐกถา Reich lecture ออกอากาศทางบีบีซี Lord Reich เป็นคนตั้งบีบีซีขึ้นมาและทุกปีจะมีเลคเชอร์ ซึ่งปีนี้วันทนา ศิวะ ได้รับเลือกพร้อมกับคนอื่น ๆ อีก ๔-๕ คนพูดที่อินเดียส่งไปที่อังกฤษและออกอากาศทั่วโลก หลังจากนั้นก็มีกรอภิปราชร่วมกันกับปาฐกทุกคน โดยมีกฎาราชการอังกฤษเป็นผู้ดำเนินการอภิปราย

วันทนา ศิวะ เป็นเพื่อนผมมานานแล้ว เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม เขาตั้งวิทยาลัยทางเลือกชื่อว่า พีชวิทยาปริต ซึ่งเอาอย่างซูมาร์เกอร์ คอลเลจ ที่ตั้งตามชื่อซูมาร์เกอร์ ที่เขียนหนังสือเรื่องเศรษฐกิจ-ศาสตร์แนวพุทธ ตั้งมายี่สิบกว่าปีแล้ว และคนที่ตั้งที่สำคัญคือ สาทิส กุมาร ที่เราเคยเชิญมาเป็นปฐมปาฐกของ เสม พริงพวงแก้ว ตอนที่ตั้ง เสม ลิกซาลัย เพราะฉะนั้นเขาก็เลยเชิญ สาทิส กุมาร และผมไปร่วมเปิดพีชวิทยาปริตเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคมและวันที่ ๒ เขาเลยถือโอกาสให้รางวัล มิลเลนเนียม คานธี อวอร์ดส์

ติดต่อจากบทสัมภาษณ์ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ "วิพากษ์ชนชั้นนำอังกฤษ วิจาร์ณจักรวรรดินิยมอเมริกา" คอลัมน์ open & shut นิตยสาร OPEN ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒๑ ๓.๓๐๔

ได้ ๒๔ ปี อาตมากลายมาเป็นผู้ลี้ภัย ในรอบ ๔๐ ปีเศษมานี้ โดยต้องมีความรับผิดชอบอยู่มีไม่น้อย

เมื่อมองย้อนกลับไป จะเห็นได้ว่า ชีวิตของอาตมาไม่ได้เป็นไปอย่างสะดวกดาย แม้กระนั้นก็ตาม ตลอดกาลเวลาที่ผ่านมานี้ อาตมาได้เรียนรู้ในเรื่องของความกรุณา สนใจในเรื่องของการเอาใจใส่เพื่อเยียวยาผู้อื่น มโนคติเช่นนี้ ช่วยให้อาตมาเกิดความมั่นคงภายใน คาถาบทหนึ่ง ซึ่งอาตมาพอนำมาใช้ในการภาวนาอยู่เนือง ๆ มีความว่า

ตราบเท่าที่อวกาศดำรงอยู่

ตราบเท่าที่สรรพสัตว์ยังคงอยู่

อาตมาก็จะคงอยู่

เพื่อช่วยเหลือ เพื่อรับใช้

เพื่ออาตมาจะได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือเกื้อกูล

ความคิดตามแนวนี้ช่วยให้เกิดความมั่นคงภายในจิตใจ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น ช่วยให้อาตมาเห็นว่าชีวิตนี้มีความหมาย แม้จะเกิดอุปสรรคและปัญหาอันซับซ้อนอย่างไรก็ตาม ตราบใดที่เรามีในคติดังที่กล่าวมา เราย่อมสามารถมีสันติภาวะได้ภายในจิตใจของเรา

อาตมาขอย้ำว่าเราทุกคนเหมือน ๆ กัน บางท่านอาจจะเข้าใจไปว่าทะเลาะมาเป็นบุคคลพิเศษ นั่นคือความเข้าใจผิด อาตมาก็คือเป็นมนุษย์ธรรมดา ๆ อย่างท่านทั้งหลายนี้เอง เราทุกคนล้วนมีศักยภาพคล้าย ๆ กัน

ความองงามทางจิตใจ ไม่จำเป็นต้องอาศัยศรัทธาในทางศาสนาก็ได้ จึงขอให้เราพูดถึงจริยธรรมในทางโลก ๆ กันดีกว่า

อาตมาเชื่อว่า มีหลายวิธีที่จะช่วยให้เพิ่มความไม่เห็นแก่ตัว หรือเพิ่ม

การอุทิศตนเพื่อผู้อื่น ให้เกิดมิติขึ้นในใจ เพื่อมุ่งไปเอาใจใส่ต่อผู้อื่น จนสามารถพัฒนาจิตใจได้ว่าเรื่องของเราน่าสำคัญน้อยกว่าเรื่องของคนอื่น ที่ว่ามานี้ปรากฏอยู่ในคำสอนของทุกศาสนาใหญ่ ๆ ในโลก แม้เราจะมีทัศนะในทางปรัชญาตลอดจนพิธีกรรมที่แตกต่างกัน แต่สาระของทุกศาสนาก็คล้าย ๆ กัน กล่าวคือทุกศาสนาสอนในเรื่องเมตตา กรุณา และในเรื่องการให้อภัย แม้คนที่ไม่นับถือศาสนาหนึ่งใด ก็ย่อมแลเห็นถึงคุณค่าดังกล่าว ว่าเป็นพื้นฐานทางค่านิยมสำหรับมนุษย์

เพราะการเป็นอยู่ของตัวเราตลอดจนความกินดีอยู่ดีของเรา เป็นผลมาจากความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเราก็ได้รับคุณูปการจากผู้อื่นและสัตว์อื่นมาอย่างเหลือคณานับ เราจึงควรพัฒนาทัศนคติให้เหมาะสมสำหรับสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยที่เรามักจะลืมข้อเท็จจริงที่ว่านี่ไป ยิ่งสมัยนี้ด้วยแล้วระบบเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัตน์ ทำให้เขตแดนของประเทศชาติหนึ่ง ๆ แทบหมดความสำคัญเอาเลย แต่ละประเทศชาติต้องพึ่งพาอาศัยประเทศอื่น แม้แต่ละทวีปก็ต้องพึ่งทวีปอื่น เราจึงต่างต้องอิงอาศัยกันและกัน

ถ้าเรามองดูให้ดี ๆ ไปที่ปัญหาอันมากมายที่มนุษย์ต้องเผชิญอยู่ทุกวันนี้ เราก็จะเห็นได้ว่าปัญหาทั้งหมดนั้น เราสร้างมันกันขึ้นเอง อาจยกเว้นภัยทางธรรมชาติก็ได้ ว่าถึงข้อขัดแย้งต่าง ๆ แล้ว แม้จนอาการเลือดตกยางออกทั้งหลายทั้งปวง ไม่ว่าจะความคิดในเรื่องชาตินิยม หรือเรื่องของการแบ่งสันเขตแดน ต่างก็เกิดจากมนุษย์ทั้งนั้น

ถ้าเราขึ้นไปสู่อวกาศแล้วมองลงมายังโลกมนุษย์ เราก็จะมองไม่เห็นพรมแดนของประเทศชาติใด หากเรา

บางแง่มุมของ ส.ศิริรักษ์ ว่าด้วย

ความรุนแรงสันติวิธี

และเหตุการณ์เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔

จะเห็นเพียงโลกพิภพเพียงหนึ่งเดียว ครั้นเมื่อเราขีดเส้นแบ่งพรมแดน เราก็เริ่มคิดในเรื่อง เรา ในเรื่อง เขา ยิ่งความรู้สึกเช่นนี้แก่มากขึ้น ย่อมยากยิ่งขึ้นที่จะมองเห็นสภาพแห่งความจริง

ในบางแง่ แนวคิดในเรื่อง เรา กับ เขา นั้น เกือบจะไม่สำคัญอันใดเลย เพราะผลประโยชน์ของเพื่อนบ้าน ก็คือผลประโยชน์ของเรา ถ้าเราเอาใจใส่กับผลประโยชน์ของเพื่อนบ้านโดยเนื้อหาสาระแล้ว ก็เท่ากับเราเอาใจใส่กับอนาคตของเราเองด้วยเหมือนกัน

ทุกวันนี้ ความเป็นจริงง่ายขึ้น ถ้าเราทำร้ายศัตรูของเรา เราเองก็ถูกทำร้ายด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้แล ที่เราต้องทำงานเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องความขัดแย้ง โดยหาวิธีในทางประสานประโยชน์ โดยนึกไว้เสมอถึงผลประโยชน์ของผู้อื่น เราจะทำลายเพื่อนบ้านของเราไม่ได้ เราจะไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของเขา ก็ไม่ได้ ขึ้นทำเช่นนั้น เราเองก็จะต้องได้รับผลร้าย อาตมาคิดว่าความคิดในเรื่องการใช้ความรุนแรงไม่เหมาะสมเสียแล้ว อหิงสธรรมคือหนทางที่ถูกต้อง

อหิงสธรรมไม่ได้หมายความว่าเราอยู่เฉย ๆ โดยไม่สนใจกับปัญหาหนึ่งใด หากหมายถึงการเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหานั้น ๆ แต่เราต้องทำการโดยไม่มุ่งผลได้เพื่อฝ่ายเราเท่านั้น และเราต้องไม่ทำอะไรให้ลดผลประโยชน์ของฝ่ายอื่น ฉะนั้นอหิงสธรรมจึงไม่ได้หมายความว่าขาดความรุนแรงหรือวิหิงสาเท่านั้น หากรวมถึงคุณธรรมทางด้านความกรุณา และการเอื้ออาทร อีกนัยหนึ่งเกือบกล่าวได้ว่าอหิงสธรรมคือการแสดงออกทางกฤษฎธรรมนั่นเอง

อาตมาเชื่อมั่นว่าเราต้องช่วยกันเผยแผ่แนวคิดในเรื่องอหิงสธรรม ตั้งแต่

๑ ในมุมมองของกระแสทางเลือก อาจารย์มองเหตุการณ์เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน อย่างไร*

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอเมริกา ถ้าพูดตามภาษาชาวบ้านก็เรียกว่าเป็นวิกฤตการณ์ แล้วคำว่าวิกฤตมันมาจาก krisis ในภาษากรีกซึ่งแปลว่า ทางเลือก ที่นี้คนมักคิดว่าถ้าเกิด krisis จะต้องเข้าไอซียู ต้องหาผู้เชี่ยวชาญมาแก้ปัญหา แต่เนื้อหาของภาษาเดิมเขาแปลว่าทางเลือก ถ้าเราใช้สติปัญญาเราก็เลือกได้ แต่นายบุชแกไม่ใช้สติ ไม่ใช้ปัญญา แกก็เข้าห้องไอซียู แกก็เรียกผู้เชี่ยวชาญทั้งหลายมาถล่มอัฟกานิสถานทั้ง ๆ ที่ไม่มีเหตุผลและหลักฐานเพียงพอ เพราะอะไร เพราะว่านายบุชแกอยู่ฝ่ายกระแสหลัก กระแสหลักต้องการค้าอาวุธ การถล่มอัฟกานิสถานครั้งนี้อาวุธใหม่ ๆ จะได้ใช้ให้มันหมดไป จะได้ซื้อใหม่ทำใหม่ เหมือนคราวที่แล้ว เอกวาดอร์ก็อันเดียวกัน เอาอาวุธมาใช้ให้หมดไปแล้วก็ทำใหม่คนที่เสียภาษีอากรก็แย

ขณะเดียวกันนายบุชก็ใช้สื่อกระแสหลักมอมเมาให้คนเชื่อว่าจะต้องทำสงคราม นายแบลร์ก็เป็นไปด้วย ที่ใช้คำว่า จัส วอร์ ซึ่งหมายความว่าธรรมยุทธ์ นี่คือการมอมเมาคน แต่ตอนนี้ผมว่าคนก็เริ่มเปลี่ยนมากขึ้น ในอังกฤษเองเมื่อก่อนก็สนับสนุน นายแบลร์ถึง ๗๕ เปอร์เซ็นต์ แต่ตอนนี้เหลือเพียง ๖๐ เปอร์เซ็นต์ การเรียกร้องให้ยุติสงครามมีมากขึ้นทั้งที่อเมริกาทั้งที่อังกฤษ ผมถึงบอกว่าวิกฤตการณ์อันนี้เกิดขึ้นก็เพื่อต้องการทางเลือก ผู้นำสหรัฐฯ และพันธมิตรสงครามก็น่าจะมองเห็นว่าที่อีกฝ่ายหนึ่งจะเป็นใครเราก็ไม่รู้ซึ่งโจมตีไปที่หอเวิลด์เทรดและกระทรวงกลาโหม นายบุชบอกว่าเขาใจจ๋าเราที่เรามาใส่เรีภาพ ไม่ใช่ ถ้าเขาใจจ๋าเรีภาพเขาก็ต้องทิ้งระเบิดไปที่เทพีเรีภาพ นั่นคือสัญลักษณ์ของเรีภาพ แต่ที่เขาโจมตีไปที่เวิลด์เทรด เพราะนี่คือศูนย์ของทุนนิยม ศูนย์ของบริโคนิยม สหรัฐฯ ใช้ทุนนิยมและบริโคนิยมเพื่อกดขี่ทุกประเทศ เพราะสิ่งที่เรียกว่าการค้าเสรีคือสิ่งที่อเมริกาคุ้มครอง และการค้าที่นายบุชใช้หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหมดอุดหนุนตัว ทั้ง world trade organization, world bank, IMF, ประเด็นอยู่ตรงนี้ เขาทำทนายว่าสิ่งที่คุณทำมาทั้งหมด ๕๐ ปี หลังสงครามโลกเป็นการมอมเมาคนทั้งนั้น คุณอ้างว่าจะพัฒนาผู้คน แต่เอาการพัฒนาหลอกลวงคนให้เดินตามคุณทั้งหมด เพื่อจะเป็นวัฒนธรรมอเมริกา คุณมอมเมาคนด้วยอาหาร กระทั่งยารักษาโรค เครื่องแต่งกายและที่ร้ายที่สุดคือสื่อสารมวลชน

ถึงแม้ผมจะไม่ได้เห็นด้วยกับการโจมตี ผมไม่เห็นด้วยกับวิธีการก่อการร้าย แต่ผมก็อดชมไม่ได้สำหรับคนที่ยอมเสียชีวิตเพื่อที่จะให้คนตื่นตัวทั้งโลกว่ามันเป็นการกดขี่ข่มเหงโดยอ้างเสรีภาพ เสรีภาพในการหลอกลวงคนอื่น กดขี่คนอื่น ที่กระทรวง

* ดัดทอนจากบทสัมภาษณ์ ส.ศิริรักษ์ "วิพากษ์ชนชั้นนำอังกฤษ วิจรรณจักรวรรดินิยมอเมริกัน" คอลัมน์ Open & Shut นิตยสาร OPEN ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒๑ ๓.๕.๐๔-๔๑

กลาโหมก็เช่นเดียวกันมันเป็นการขยายกำลังอาวุธ กระทรวงกลาโหมหาเงินกับพ่อค้าขายอาวุธและประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ขายอาวุธมากที่สุดในโลกปากก็บอกว่าต้องการสิทธิมนุษยชน ต้องการเสรีภาพ แม้ว่าผมจะไม่เห็นด้วยกับความรุนแรงแต่ก็ต้องก้มหัวให้คนเหล่านี้ที่เขายอมตายเพื่อจะปลุกมโนธรรมสำนึกของคนให้ตื่นขึ้นว่าวิธีการของอเมริกา ๕๐ ปีมานี้ผิด ถ้าคุณศึกษาอย่างละเอียดจะเห็นทุกอย่างเลย ยกตัวอย่างที่เวสต์เทรตคนตายไปประมาณ ๕,๐๐๐ คน จริง ๆ แล้วสหรัฐฯ มี trade sanction กับอิรัก เด็กตายถึง ๕๐๐,๐๐๐ คน และเมื่อนักข่าวถามนางอัลไบรท์ ซึ่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ เธอไม่ปฏิเสธตัวเลข แต่เธอบอกว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำ ถ้าคุณพูดอย่างนี้ได้ อีกฝ่ายเขาก็ต้องพูดอย่างนี้ได้ เขาจำเป็นต้องทำ ช่วยไม่ได้เพราะเขาไม่มีทางเลือกอย่างอื่น สหรัฐฯ ทำความผิดมาตลอดตั้งแต่เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ เพราะฆ่าสงครามเวียดนามก็เหมือนกับสงครามอัฟกานิสถานคราวนี้ ไม่ได้ประกาศสงคราม จู ๆ ไปตีเขา

นายแซมมวล ฮันติงตัน ที่บอกว่าอาหรับจะต้องเป็นศัตรูของเราต่อไป *clash of civilizations* มุสลิมจะเป็นศัตรูของเรา แต่ก่อนนี้นายฮันติงตันก็บอกว่าวิธีที่จะชนะสงครามคือทิ้งระเบิดในชนบทให้หมด ประชาชนได้หนีเข้าเมือง จะได้ไปช่วยเวียดนามไม่ได้ เราจะได้ชนะสงคราม สหรัฐฯ ก็ไปทิ้งระเบิดปรมาณูว่าประชาชนตายมากมายเหลือเกินจ๊อบก็ตายจำนวนมากมาย ซึ่งเป็นที่น่าเสียใจว่าเครื่องบินเหล่านี้บินมาจากฐานทัพในเมืองไทยนี่เอง อยู่ตะนา ตาคลี อุดรฯ โคราช แต่คนจะไม่รู้สึกเวลาทำบาปร่วมกับเขา และระเบิดที่ไปทิ้งที่เมืองญวนเหลือ ไม่กล้านำมาที่เมืองไทย เพราะว่ามันอาจจะระเบิดได้ ก็นำไปทิ้งที่ลาวระเบิดทิ้งแถบทุ่งไหหินเป็นจำนวนมากกว่าระเบิดที่สหรัฐฯ ทิ้งที่ญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒

ใครศึกษาจะเห็นเลยว่าสหรัฐฯ ทำความเลวร้ายมาตลอด และหลายเรื่องไทยเราก็ร่วมกับเขาด้วย ซึ่งสหรัฐฯ เองไม่รู้ตัว หว่าเขาอิจฉา หว่าเขาอิจฉาในความร้ายว อิจฉาในเสรีภาพ ไม่ใช่ เขาทำให้เห็นว่าสิ่งที่สหรัฐฯ ทำมาทั้งหมดมันเป็นความกลิ้งกะล่อน เป็นการใช้อำนาจที่ตัวเองมีเหนือคนอื่น สหรัฐฯ ใช้สหประชาชาติได้ก็จะใช้ หรือใช้ไม่ได้ก็ใช้เนได้ เนได้ใช้ไม่ได้ก็ใช้ตัวเอง อันนี้มีหลักฐานเอกสารชัดเจนเลย สถานการณ์นี้เป็นโอกาสให้เปลี่ยน ถ้าไม่เปลี่ยนทั้งหมด เสื่อมไปจากอำนาจประเทศใดก็ตามเอาเงินทั้งหมดมาใช้เพื่อสร้างอาวุธ เพื่อทำลายล้างและหลอกลวงคน พักเดียวคนก็จะรู้ เหมือนหลอกลวงประชาชนอเมริกันครั้งที่ทำสงครามเวียดนาม เราทำเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ พักเดียวประชาชนรู้เขาก็ต่อต้าน แต่ตอนนี้เรารู้ว่า ประชาชนในสหรัฐฯ เขาก็เริ่มต่อต้านแล้ว มันน่าเศร้า ถ้าเขาเริ่มเปลี่ยนเขาก็จะพูดเลย นายบุชจะเข้าใจว่าวิกฤตการณ์สร้างทางเลือก ถ้านายบุชมีสติปัญญาแกก็จะพูดว่า "เสียใจที่เราถูกทำลาย ตึกที่ใหญ่ที่สุดของเราถูกทำลาย คนตายตั้งห้าพัน เราเศร้าเสียใจ แต่เราให้อภัยคนที่ทำร้ายเรา เพราะเขาไม่รู้ เขาทำด้วยความโง่เขลา เรามานั่งจับเข่าคุยกันดีกว่า เลิกประหัตประหารกันดีกว่า เพราะเวรยอมระงับด้วยการไม่จองเวร"

ผมเชื่อว่าถ้าเขากล้าพูดอย่างนี้เขาเป็นรัฐบุรุษของโลก เขาจะได้รับรางวัลโนเบลแทนที่คนของสหประชาชาติได้รับอยู่ตอนนี้ ที่ผมพูดไม่ใช่อุดมคติ มหาตมะ คานธี ทำมาแล้วเมื่อสมัยที่ท่านยังไม่มีชื่อเสียงท่านอยู่แอฟริกาได้แล้วกลับไปอินเดีย รอยเตอร์ได้สัมภาษณ์แล้ว ไปลงหนังสือพิมพ์ที่อังกฤษ เป็นเรื่องราวกับแอฟริกาได้ หนังสือ

ในระดับครอบครัว ไปจนถึงระดับชาติและนานาชาติ แต่ละคนสามารถที่จะช่วยให้เกิดหิงธรรมและการุณยธรรมพร้อม ๆ กันไป

เราจะทำได้อย่างไร คำตอบก็คือเริ่มจากตัวเรา เราต้องพัฒนาทัศนคติให้มองถึงสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ตามปกติเวลาเราเผชิญกับปัญหาเรามักจะมองแต่จากแง่มุมของเรา บางครั้งเราจิตใจที่จะเมินเสียซึ่งแง่มุมอื่น ๆ ของปัญหา บ่อยครั้ง นี้จะนำไปสู่ผลร้ายในทางลบ ฉะนั้น จึงจำเป็นที่เราจะต้องมองอะไร ๆ ให้กว้างขวางเข้าไว้

เราพึงตราไว้ว่า คนอื่น ๆ ก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ขอให้คิดเอาไว้ว่าสังคมเป็นดังกับตัวเรา มีทั้งแขนและขา ซึ่งเป็นส่วนของร่างกาย แน่ละว่าแขนย่อมต่างไปจากขา แต่ถ้ามีอะไรเกิดขึ้นกับขา แขนย่อมเอื้อมลงไปช่วย ในทางสังคมก็เช่นกัน ถ้ามีอะไรผิดปกติดเกิดขึ้นเราย่อมต้องช่วยกัน เพราะทั้งหมดเป็นส่วนของร่างกายเดียวกัน ทั้งหมดคือตัวเรา

การพัฒนาทัศนคติด้วยการมองปัญหาอย่างกว้างขวาง เราช่วยช่วยให้การรับรู้ของเราเปลี่ยนแปลงไปได้ แม้ในบ้านของเราเอง บางครั้งมีอะไรเพียงเล็กน้อยเกิดขึ้น สามีกับภรรยา ก็เริ่มทะเลาะกันเสียแล้ว หาไม่ก็เกิดการวิวาทกันขึ้นระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดา ถ้าเรามองแต่เพียงแง่มุมเดียวของสถานการณ์ เน้นในเรื่องปัญหาที่เพิ่งเกิดขึ้น เราจึงนึกว่าสมควรแล้ว ที่ต้องวิวาทกัน แต่ถ้าเรามองสถานการณ์ในหลาย ๆ ด้าน เราจะเห็นได้ว่าปัญหามีอยู่จริง แต่เราต้องคำนึงถึงผลได้ของทุก ๆ ฝ่ายด้วยเสมอไป แล้วเราก็จะสรุปได้ว่า "นี่เป็นปัญหาเล็กน้อย เรา

อาจแก้ไขได้ด้วยการสนทนาวิสาสะกัน ไม่ใช่ใช้วิธีที่ทำให้แตกหัก' นี่แหละคือ การเริ่มพัฒนาบรรยากาศของอินส- ธรรม ภายในครอบครัวของเรา ใน ชุมชนของเรา

อีกปัญหาหนึ่งซึ่งเราเผชิญใน สมัยนี้คือช่องว่างระหว่างคนรวย กับคนจน แม้ในประเทศมหาอำนาจ อย่างสหรัฐอเมริกา ท่านผู้ก่อตั้ง ประเทศวางแนวทางไว้ให้มีประชาธิปไตย เน้นในด้านเสรีภาพ อิสภาพ และ เสมอภาพ แม้จนความเสมอภาพทาง แสงหาโอกาสต่าง ๆ สำหรับราษฎร ทั้งหลาย รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา ความข้อนี้ไว้อย่างน่านิยมชมชอบ แต่ แล้วจำนวนของอัครมหาเศรษฐีกลับ เพิ่มขึ้น ในขณะที่จำนวนของคนยากไร้ ก็เพิ่มยิ่ง ๆ ขึ้น ในบางกรณี คนจนยิ่ง ยากจนคนแค่นลงไปอีกมิใช่น้อยเอา เลยทีเดียว

นี่นับว่าน่าเศร้าใจ แม้ในระดับ โลกก็เช่นกัน ดังเราอาจเห็นได้ระหว่าง ประเทศที่ร่ำรวยกับประเทศที่ยากจน นี้ก็นับได้ว่าไม่น่าจะเป็นเช่นนั้นเลย ทั้ง นี้เพราะนี่ไม่แต่เป็นความผิดพลาดทาง จริยธรรมเท่านั้น หากนี้แลคือต้นตอที่ มาแห่งความเดือดร้อนรำเคี้ยว ซึ่งจะ ขยายเข้าไปยังประตูบ้านของเราด้วย

ในทางพุทธศาสนานั้น มีแนวทาง ปฏิบัติที่เริ่มจากการคิดคำนึงถึงการให้ ความสุข และหาเหตุแห่งความสุขทั้ง หลายเพื่อโยงไปยังคนอื่น ๆ เพื่อทำลาย ล้างความทุกข์ทั้งหลายให้หมดสิ้นไป แม้ เราไม่อาจแก้ไขสถานการณ์ให้เขาได้ แต่ อาตมาเห็นว่าในบางกรณี ถ้าเรามีจิต ที่คิดช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นด้วยความ เมตตากรุณาที่แท้จริง ด้วยการแบ่งสัน บันส่วนจากเราสู่เขา และร่วมรับความ ทุกข์ยากจากเขาอย่างจริงใจ ทุกคนดี

พิมพ์เขียนในลักษณะว่าท่านหาว่าฝรั่งเหยียดผิว หาว่าฝรั่งดูถูกคนผิวดำ แต่ท่านไม่ ได้พูด พอท่านกลับไปก็อ้อพริกาได้หนุ่ม ๆ มันมารุมทำร้ายท่านหัวร้างข้างแตกแยะเลย พอชาวออกไปที่อังกฤษ รัฐบาลอังกฤษโกรธมาก รัฐบาลอ้อพริกาได้โกรธมากบอก ให้คานธีแจ้งจับพวกนี้จะได้ลงโทษให้สาหัส คานธีบอกว่าไม่ใช่ความผิดของเขา เพราะเขาอ่านข่าวมาและนึกว่าท่านพูด เขาเข้าใจผิดก็ต้องให้อภัย ท่านที่รับ เด็กฝรั่ง ที่มันเคยดูถูกแขก ดูถูกอินเดีย เคยดูถูกคานธีเปลี่ยนทัศนคติหมดเลย เห็นใหม่ว่า สิ่งที่คุณเอารธรรมมาใช้ เขาอ้อพริกาธรรมมาใช้ การให้อภัยมาใช้ มันเปลี่ยนทันที โลก นี้ก็จะไม่เดือดร้อนรำเคี้ยวกันต่อไป แต่เมื่อคุณไม่เปลี่ยน ไปทั้งระเบิดที่อ้อพริกาณสถาน คุณจะชนะหรือแพ้ไม่รู้ แต่คนตายอยู่เรื่อย ๆ และอีกฝั่งเขาก็ต้องใช้วิธีอื่น อย่าง เร็ว ๆ นี้เรากลับทั้งจดหมายทั้งโทรศัพท์ แน่นนอนคุณใช้วิธีหนึ่งเขาก็ต้องใช้วิธีหนึ่ง ที่คุณทำอะไรเขาไม่ได้

เมื่อเร็ว ๆ นี้ที่ผมไปพูดให้พวกมุสลิมไทยเขาฟัง ผมบอกผมเห็นด้วยเลยที่มุสลิม ไทยเรียกร้องให้มุสลิมทั่วโลกเลิกซื้อสินค้าของอเมริกา เพราะสินค้าอเมริกาทั้งหมด เป็นเรื่องที่มีมอมเมา อาหารที่มีมอมเมา น้ำโคคาโคล่า เสื้อผ้า เหล่านี้ล้วนมอมเมา ทั้งนั้น โฆษณาชวนเชื่อทั้งนั้นจนกระทั่งเราถูกสะกด ถ้าเราเลิกเราก็จะเป็นตัวของเราเอง ทุกประเทศชาติก็จะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ตอนนี้อาจมอมเมาโดย วัฒนธรรมหนึ่งเดียว เป็น mono culture อาหารแดกค้วน กางเกงยีน ผมเห็นด้วย เลย ผมก็บอกว่ายากให้ชาวพุทธ ชาวคริสต์ร่วมมือกันต่อต้านอันนี้ เราไม่ได้ ต่อต้านอเมริกัน เราต่อต้านบรรษัทข้ามชาติในอเมริกาที่เอาวิธีการเหล่านี้มอม เมาคน มองในแง่ของเราก็คือว่าจะต้องไม่เดินตามก้นอเมริกาต่อไป เพราะรัฐบาล ทุกรัฐบาลก็ถูกหลอกลวงให้เดินตามกัน อย่างปากีสถานก็เป็นรัฐบาลเถื่อน เป็น รัฐบาลเผด็จการ เป็นรัฐบาลทหาร แน่นนอน เข้าข้างอเมริกา ก็เพื่อจะเอาสตางค์ ตอนนี้อังกฤษเองก็ดูถูกนายแบลร์และนายแบลร์คนนั้นถูกกล่าวหาว่าเป็นนาง แรดเซอร์ ซึ่งผมก็หวังจะเห็นคุณทักษิณไม่เป็นอย่างนั้น ผมพูดอยู่เสมอว่าถ้าเรา ให้อู่อะนาจจะกลับไปเหมือนสมัยสงครามเวียดนาม คนลี้มไปว่าเราต่อสู้ให้อเมริกา ถอนทัพจากอู่อะนาจหลัง ๑๔ ตุลา มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ถ้าเรากลับไปให้ ฐานทัพก็แสดงว่าเรากลับไปอยู่ในสมัยเผด็จการอีก เราต้องเปลี่ยนท่าทีเพราะว่า อเมริกาอุดหนุนเผด็จการมาตลอด ไม่ว่าจะเป็ถนอม สฤษดิ์ เราควรจะเป็น เพื่อนอเมริกันแต่เราไม่ควรจะเดินตามอเมริกา เราควรเป็นเพื่อนกับจีน แต่ไม่ควรเดิน ตามจีน ผมเกรงมากเพราะว่ารัฐบาลนี้ชอบเดินตาม ทั้งจีนทั้งอเมริกา

ของเราอาจช่วยลดความทุกข์ยากให้เขาได้มีใช้น้อย แม้จะเพียงบางช่วง บางขณะก็ตาม ประเด็นสำคัญของการปฏิบัติธรรมตามแนวทางนี้เป็นไปเพื่อช่วยให้เรามีจิตใจที่เข้มแข็งและเกิดความกล้าหาญ

อาตมาขอเลือกเอาบางบทมาอ่านให้ฟัง โดยเชื่อว่าเป็นที่รับกันได้ ในศาสนาต่าง ๆ แม้จนคนที่ไม่นับถือศาสนาเลยก็ตาม เวลาเราอ่านบทที่ว่านี้ เราควรพิจารณาถึงข้อเท็จจริงที่ว่า โดยพื้นฐานแล้ว สรรพสัตว์เหมือนกัน ตรงที่ต่างก็ต้องการความสุข และต้องการที่จะพ้นไปจากทุกข์

เมื่อเข้าใจความข้อนี้แล้ว เราควรตั้งปณิธานไว้ว่าเราจะพัฒนาจิตใจของเราให้เป็นจิตใจที่ดี จำเป็นยิ่งนักที่เราต้องมีจิตใจที่อ่อนโยนและเปิดเผย ตราบเท่าที่เราเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์ เราจึงควรฝึกไว้ให้เป็นคนที่มีหัวใจอันดีงาม พร้อมทั้งจะช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น

คาถาสวดท้ายที่อาตมาจะอ่านให้ท่านฟัง มีข้อความดังนี้

ขอให้คนจนได้รับความรำรวย
คนที่อ่อนแอและเศร้าโศก ได้รับความสุข

ขอให้คนที่หมดหวัง ได้พบความหวังอย่างใหม่

รวมทั้งความสุขและความมั่งคั่ง

ขอให้คนที่สะดุ้งกลัว ปราศจากเสียดังความกลัว

ขอให้คนที่ถูกจองจำ จงได้รับอิสรภาพ

ขอให้คนอ่อนแอ ได้มีอำนาจ

ขอให้จิตใจทุก ๆ ดวง รวมตัวกันเป็นมิตรภาพ

พระดำรัสของทะเลลามาที่แปลมาอ่านให้ฟังกัน ณ ที่นี้ ทรงแสดงที่วันา

ใหญ่ กลางนครนิวยอร์ก แต่เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๕๔๒ โดยมีผู้รับฟังกว่าห้าหมื่นคน แม้พระดำรัสที่ว่านี้จะมีขึ้นก่อนวันที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๔๔ ถึงกว่าสองปี แต่เนื้อหาสาระแห่งพระวจนะก็ยังคงสมสมัยอยู่ เชื่อว่านี่น่าจะเป็นแนวทางให้พวกเราได้อภิปรายกันต่อไป ให้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เพื่อกิจการงานด้านสันติภาพของเรา

แม้พระดำรัสจะกินใจเพียงใด ก็ออกมาจากพระโอษฐ์ของบุรุษเพศ เฉกเช่นดังปาฐกในวันนี้ ก่อนจบปาฐกถาในช่วงนี้จึงใคร่ขอแปลคำของสตรีเพศมาปิดท้าย เธอชื่อ ริโกเบอตา

เมนชู ดุม ซึ่งก็เคยได้รับรางวัลโนเบลทางด้านสันติภาพมาแล้วด้วยเหมือนกัน เธอเขียนสารถึงประธานาธิบดีบุชในเดือนกันยายนศกนี้เอง ความว่า
จักไม่มีสันติภาพ ถ้าไม่มีความยุติธรรม

จักไม่มีความยุติธรรม หากไม่มีความถูกต้องอย่างดั่งแท้

จักไม่มีความถูกต้องอย่างดั่งแท้ ถ้าไม่มีประชาธิปไตย

จักไม่มีประชาธิปไตย ถ้าไม่มีการเคารพเอกลักษณ์และศักดิ์ศรี

ตลอดจนวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ

อ.ค.อ. ปีใหม่

ถนนความหวังโยด้วยหนังสือ

ปฏิทินสื่อธรรม ๒๕๕๕
ของพุทธทาสภิกขุ
"ยึดมั่น มั่นกิดแน่น"

ปฏิทินเลขไทย ให้ข้อคิดผ่านภาพ
และคำกลอนของพุทธทาสภิกขุ

โปสการ์ด

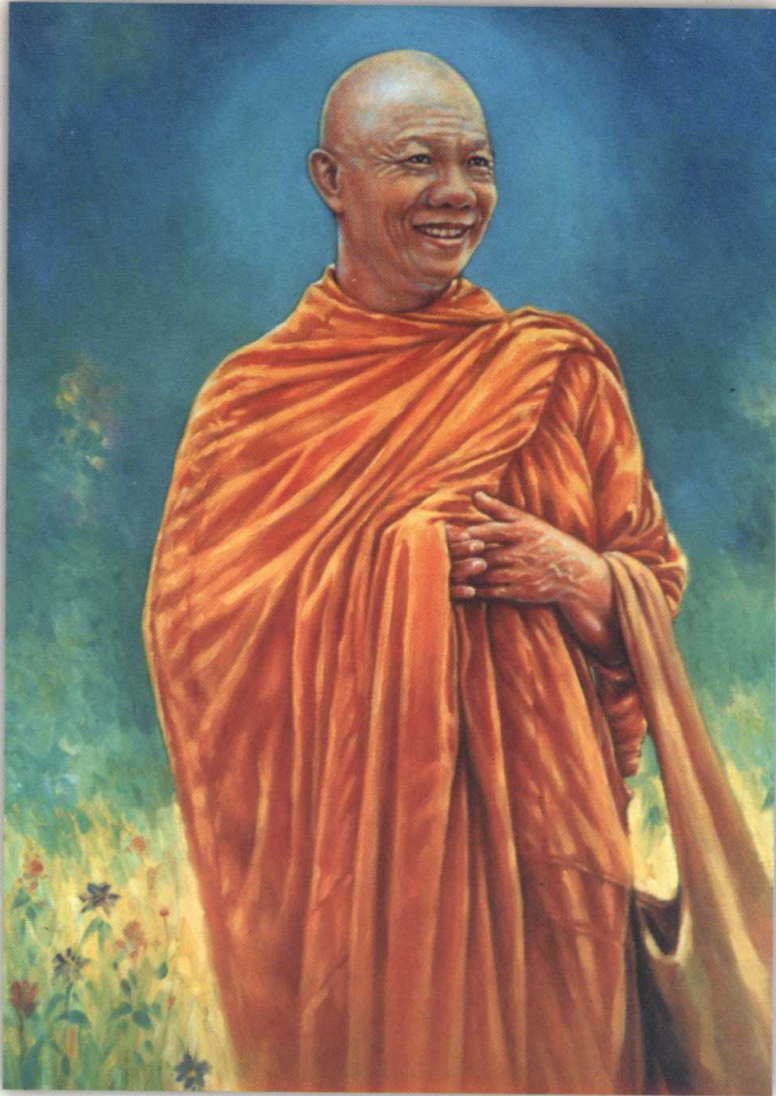
ภาพวาดพุทธทาสภิกขุ
ในมุมมองของ 14 ศิลปิน
พร้อม 14 คติธรรมนำชีวิต

แปลบทเรียนชีวิต ชีวิตอิสระ ชีวิตไม่มีเงื่อนไข ส.ด.ส.จากพุทธทาส
บันทึกความสำเร็จ ที่ใครๆ ก็อยากไปให้ถึง คำอวยพรเพื่อชาวพุทธ

เกิดมาแล้ว ภาระบวการป้องกันทุกข์ ท่องทำนองชีวิต
ควรทำอะไร... และสร้างสุข ท่องทำพิชิตชัย
เพื่อใคร... แบบบูรณาการ

จำหน่ายตามร้านหนังสือทั่วประเทศ โทร. 0-2415-6507, 0-2415-6797, 0-2415-2621 แฟกซ์ 0-2416-7744

“...สิ่งที่หลวงพ่อนานและพระนักพัฒนาทั้งหลายพยายามบอกเราก็คือ
ธรรมะในตัวบุคคลนั้นไม่ได้แยกจากการสร้างสังคมหรือสร้างชุมชนให้เกื้อกูล
ทำไมท่านต้องไปทำงานพัฒนาชุมชน
ก็เพราะนั่นเป็นส่วนหนึ่งของการบ่มเพาะให้ธรรมะเจริญออกง่ามในตัวบุคคล
อันนี้เป็นประเด็นสำคัญมาก
ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างหรือฟื้นฟูจริยธรรมทางสังคมแบบพุทธ...”

พระไพศาล วิสาโล
จากหลวงพ่อนานถึงบทบาทพระในสังคมสมัยใหม่
คอลัมน์บทความหลัก
หน้า ๓๖